

AbdurRahman el-Malikî

İslâm'da Ukûbât Nizâmı

HİZB-UT TAHRİR YAYINLARINDANDIR

DÂR-UL UMMAH

H. 1432 - M. 2011

AbdurRahman el-Malikî

İslâm'da Ukûbât Nizâmı

HİZB-UT TAHRİR YAYINLARINDANDIR

DÂR-UL UMMAH

P.K 135190

BEYRUT-LÜBNAN

H. 1432 - M. 2011

UKÛBÂT	9
<i>Ukûbâtı İcap Ettiren Füller</i>	<i>14</i>
<i>Ukûbât Çeşitleri.....</i>	<i>17</i>
BİRİNCİ BÖLÜM.....	28
HADLER	29
<i>Zina Haddi.....</i>	<i>37</i>
Zinanın Beyyineleri	49
1- İkrar	49
2- Dört Müslüman'ın Şahitliği.....	54
3- Hamilelik.....	55
<i>Livata (Eşcinselliğin/Homoseksüelliğin) Haddi</i>	<i>60</i>
<i>Kadına Arkadan Yanaşmanın Hükmü</i>	<i>64</i>
<i>Kazf (Zina İftirasında Bulunmak) Haddi</i>	<i>70</i>
<i>İçki Haddi.....</i>	<i>73</i>
İçki İçene Uygulanacak Ukûbât Miktarı.....	77
<i>Sirkat (Hırsızlık) Haddi</i>	<i>92</i>
El Kesilmeyecek Durumlar	107
Kesilecek Miktar	110
Hırsızlık Haddi Allah'ın Hakkıdır	113
<i>Yol Kesen Kimselere Uygulanan Had.....</i>	<i>119</i>
<i>Bağilere (Devlete Karşı Çıkanlara) Uygulanan Had.....</i>	<i>125</i>
Bağilerin Kâfirlerden Yardım Almaları	127
<i>Mürted (İslâm'dan Dönen) Haddi</i>	<i>130</i>
Mürtedin Malları	136
İKİNCİ BÖLÜM.....	139
CİNÂYETLER.....	140
<i>Öldürme Çeşitleri</i>	<i>142</i>
Amden (Kasten) Öldürme	143
• <i>Kasten Öldürmenin Ukûbâtı.....</i>	<i>145</i>

• <i>Kaved (Kıyas Gereği Öldürme)</i>	147
Şıbh-i Amd (Kasıtlı Öldürmeye Benzer Öldürme)	159
• <i>Kasta Benzer Öldürmenin Ukûbâtı</i>	160
Hata İle Öldürme (Katletme)	161
• <i>Hata Yerine Geçecek Bir Şekilde Öldürme</i>	164
<i>Katlin (Öldürmenin) Beyyineleri</i>	165
<i>Birlikte Öldürmek ve Katile Yardımcı Olmak</i>	172
<i>Katilin Öldürülme Keyfiyeti</i>	174
<i>Diyet</i>	176
Diyeti Ödemekle Yükümlü Olanlar	188
Ceninin Diyeti	194
<i>İnsan Öldürme Dışında İşlenen Cinayetler</i> ...	196
<i>İnsan Azalarının ve Kemiklerinin Diyeti</i>	212
Başta Bulunan Organlar	214
Başın Dışında Kalan Organlar	224
Baş ve Yüzdeki Yaralamanın Ukûbâtı	232
Yaralamaların (Cerah) Ukûbâtı	233
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	237
TAZİR	238
<i>Tazir Cezalarının Çeşitleri</i>	246
1- <i>Öldürme Ukûbâtı</i>	247
2- <i>Celd</i>	251
3- <i>Hapis</i>	254
4- <i>Sürgün</i>	263
5- <i>Konuşmamak</i>	265
6- <i>Çarmıha Germek</i>	265
7- <i>Para Cezaları</i>	266
8- <i>Malı Telef Etmek</i>	268
9- <i>Malın Aynında Değişiklik Yapmak</i>	268
10- <i>Hizaya Getirme Tehdidi</i>	269
11- <i>Öğüt Vermek</i>	269

12- Mahrum Etmek	269
13- Azarlama.....	269
14- Teşhir Cezaları	271
Tazir Hadiselerinden Olup Benimsenen Cezalar	274
Tazir Vakalarının Çeşitleri.....	280
Namusa Saldırı	280
• Hayâyı Ortadan Kaldıran Fiiller.....	280
• KaçırmaK	283
• EdeP Dışı Fiiller	283
• Evlilikle İlgili Fiiller.....	285
İnsan Saygınlığına Yönelik Saldırılar	285
• Karalamak, Kötü Söz Söylemek, Hakaret Etmek.....	285
Akla Zarar Veren Fiil	288
Mala Yönelik Saldırılar	289
• Menkul Mallar	289
• Hilekârlık ve Sahtekârlık Örnekleri.....	291
• Emanet Mala İhanet Etmek	292
• Muamelatta Sahtekârlık	293
• İflas	293
• Gasp	294
• Muhtelif Hususlar	294
Emniyeti İhlal	295
• Şiddet Eylemleri	295
Devlet'in Selametine Saldırı	295
• Yazmak ve Konuşmak	295
• Teşkilatlanma.....	296
• Casusluk Yapmak.....	297
• Ajanlar	297
• Desiseler (Kışkırtmak)	297
Dine Dokunan (Zarar Veren) Fiiller	298
Diğer Tazir Çeşitleri.....	299

Geriye Kalan Tazir Çeşitleri.....	300
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	302
MUHALEFET SUÇLARI VE CEZALARI	303
<i>Muhalefet Çeşitleri</i>	<i>304</i>
<i>Af</i>	<i>305</i>

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

UKÛBÂT

Ukûbât (Cezalar), insanları suç işlemekten alıkoymak için vardır. Allah *Azze ve Celle* şöyle buyurmaktadır:

وَلَكُمْ فِي الْقِصَاصِ حَيَاةٌ يَا أُولِي الْأَلْبَابِ

Ey akıl sahipleri! Kısasta sizin için hayat vardır.

(el-Bakara 179) Yani kısas hükmü sizin lehinize bir hükümdür. Kısas hükmünün gereği olarak öldüren bir kimsenin öldürülmesi büyük bir hikmettir. Kısas, canı ve hayatı devam ettiren, koruyan bir hükümdür. Katil öldürüleceğini bildiği zaman öldürmekten vazgeçer ve böylece nefisler için hayat sağlanmış olur. Zira bir başkasını öldürdüğü zaman kendisinin de öldürüleceğini bilen akıl sahibi bir kimse böyle bir işe kalkışmaz. Tüm ukûbatların mantığı budur ve ukûbatların caydırıcılığı da buradan kaynaklanmaktadır.

Suç, kötü bir fiildir. Kötü fiil ise, Şeriatın “*kötü*” olarak belirlediği davranışlardır. Bu sebeple Şeriat tarafından “*kötü fiil*” olarak tanımlanmayan bir davranış “*suç*” sayılmaz. Ancak şer’î nasslar tarafından kötü fiil olarak tanımlanan suç sayılır. Burada “*kötü fiil*”ın derecesine, yani suçun büyüklüğüne ya da küçüklüğüne bakılmaz. Şeriat kötü fiili günah saymış ve işleyenin cezalandırılmasına hükmetmiştir. Dolayısıyla İslâm hukukunda “*günah*” ile “*suç*” aynı anlama gelmektedir.

Hakikatte insan fitratında suç işleme isteği (suça meyillilik) zorunlu olmadığı gibi insanın suç işleme isteği (suça meyillilik) tümüyle sonradan kazandığı bir özellik veya hastalık da değildir. Suç, insanın kendisi, Rabbi ve diğer insanlarla olan ilişkilerini düzenleyen nizama karşı hareket

etmesidir. İnsanı, insandaki içgüdülerini ve uzvî ihtiyaçları Allah yaratmıştır. İnsanda var olan bu özellikler insandaki canlılığın gereği olarak var olup insanı doyurulmaya iterler. Bu sebeple insan, kendisinde var olan bu ihtiyaçları gidermek için harekete geçer. İşte insanda var olan bu açlıkların doyurulması düzensizliğe ve başıboşluğa terk edilirse insan, hatalı ve anormal doyum yollarına başvurur. Bu sebeptir ki insanın amellerini düzenleyen Allah, bu içgüdülerin ve uzvî ihtiyaçların doyurulma keyfiyetini de düzenlemiştir. Bu amaçla Şer'î hükümler konulmuş ve İslâm Şeriatı, insandan kaynaklanan her hadisenin hükmünü açıklamış, helaller ve haramlar koymuştur. Bu sebeptir ki İslâm Şeriatında “emirler” ve “yasaklar” vardır. Bu emirler ve yasaklar sebebiyle O, insanı, emrettiklerini yapmakla, yasakladıklarından da sakınmakla sorumlu tutmuştur. Tersine hareket ettiğinde ise kötü bir iş yapmış yani suç işlemiş olur. Dolayısıyla insanların, Allah'ın emirlerini yapmaları, yasakladıklarından da kaçınmalarını sağlamak üzere suç işleyenlerin cezalandırılmaları kaçınılmazdır. Emir ve yasaklara aykırı hareket edenleri cezalandırmadıkdan sonra bu emirlerin ve yasakların hiçbir manası olmaz. Üstelik İslâm Şeriatı bu suçlar için hem bu dünyada hem de Ahirette cezaların var olduğunu açıklamıştır. Ahirette verilecek ukûbatlar Allah'a ait olup Kıyamet günü Allah, günahkârları ukûbatlandıracaktır. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

يُعْرِفُ الْمُجْرِمُونَ بِسِيمَاهُمْ فَيُؤْخَذُ بِالنَّوَاصِي وَالْأَقْدَامِ

Suçlular, simalarından tanınırlar da alınlarından ve ayaklarından tutulurlar. (er-Rahman 41)

وَالَّذِينَ كَفَرُوا لَهُمْ نَارُ جَهَنَّمَ

Kâfirler için cehennem ateşi vardır. (el-Fatr 36)

وَالَّذِينَ يَكْتُمُونَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ وَلَا يَنْفِقُونَهَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ يَوْمَ يُحْمَى عَلَيْهَا فِي نَارِ جَهَنَّمَ فَتُكْوَى بِهَا جِبَاهُهُمْ وَجُنُوبُهُمْ وَظُهُورُهُمْ هَذَا مَا كُنْتُمْ أَنْفُسَكُمْ فذُوقُوا مَا كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ

Altını ve gümüşü biriktirip de onları Allah yolunda harcamayanlar; işte onlara pek acıklı azabı müjdele. O gün cehennem ateşinde (biriktirdikleri altınlar ve gümüşler) kızdırılır, bunlarla alınları, böğürleri ve sırtları dağlanır. İşte bu, kendiniz için biriktirdiğinizdir. ‘Biriktirdiğinizi tadın!’ (denir). (et-Tevbe 34-35)

وَإِنَّ لِلطَّاغِيْنَ أَشْرًا مَّأْبِ جَهَنَّمَ يَصَلُّونَهَا فَيُبَسِّسُ الْمَهَادُ

Azgınlar için kesinlikle kötü bir dönüş elbette vardır. Onlar Cehenneme gireceklerdir. Ne kötü bir konaktır. (es-Sad 55-56) Yüce Allah günahkârlara azap edeceğini vaad etmekle birlikte onların işi Allah’a aittir. Dilerse onlara azap eder, dilerse onları bağışlar. Şöyle buyurmaktadır:

إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ

Allah, Kendisine şirk koşanı kesinlikle bağışlamaz. Bundan başka dilediğini bağışlar. (en-Nisa 48) Deditlerin genelliğinden dolayı onların tevbeleri makbuldür.

Dünya hayatındaki ukûbatları uygulama görevi İmama (Halife’ye) veya naibine aittir. Yani Allah’ın hadlerini, cina yetlerle¹ ilgili hükümleri, taziri ve muhalefet ukûbatlarını uygulamak devlet başkanının vazifesidir. Suç işleyenlerin dünya hayatında cezalandırılmaları ile onların Ahiretteki cezaları kalkar. Ukûbatların iki boyutu; engelleyici ve zor-

¹ Burada kullanılan ‘cinayet’ kelimesi insanların canlarına, organlarına, mallarına ve namuslarına yönelik, yasaklanan her türlü fil ve bunlar hakkında uygulanan ukûbatlar anlamına gelmektedir. (Müt. notu)

layıcı boyutu vardır. Engelleyici yönü ile insanları günahlardan ve suçları işlemekten alıkoyar. Zorlayıcı yönüyle de Ahiret azabını zorunlu hale getirir. Dünyada, devletin cezalandırmasıyla Müslüman Ahiretteki azaptan kurtulur.

Bunun delili Buharî'nin Ubade ibni es-Samit'ten rivayet ettiği şu hadistir:

كُنَّا عِنْدَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي مَجْلِسٍ فَقَالَ بَايَعُونِي عَلَى أَنْ لَا تُشْرِكُوا بِاللَّهِ شَيْئًا وَلَا تَسْرِفُوا وَلَا تَزْنُوا وَقَرَأَ هَذِهِ الْآيَةَ كُلَّهَا فَمَنْ وَفَى مِنْكُمْ فَأَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ وَمَنْ أَصَابَ مِنْ ذَلِكَ شَيْئًا فَعُوقِبَ بِهِ فَهُوَ كَفَّارَتُهُ وَمَنْ أَصَابَ مِنْ ذَلِكَ شَيْئًا فَسْتَرَهُ اللَّهُ عَلَيْهِ إِنْ شَاءَ غَفَرَ لَهُ وَإِنْ شَاءَ عَذَّبَهُ

“Biz Nebi SallAllahu Aleyhi ve Sellem’in meclisinde iken bize; “Allah’a hiçbir şeyi şirk koşmayacağınıza, hırsızlık yapmayacağınıza ve zina etmeyeceğinizize dair bana biat ediniz!” dedi ve bu ayeti (kadınlarla ilgili biat ayetini) okudu. “Sizden kim buna vefalı olursa onun ecri Allah’a aittir. Kim bundan bir şey yaparsa onun için cezalandırılır. Bu (ukûbat) onun için kefarettir ve kim ondan bir şey yapar da Allah onu örterse, O (Allah), onu dilerse affeder veya dilerse ona azap verir.”¹ Bu hadis dünya hayatındaki cezanın belli bir suçun karşılığı olduğuna, bu ukûbatın devlet tarafından uygulandığına ve kişiden Ahiretteki azabı kaldırdığına dair açık bir ifadedir. Bu sebepledir ki Maiz zina yaptığını itiraf ettiğinde taşlanarak öldürülmüştür. Aynı şekilde Gamidiye ve Cuheyne’den birer kadın zina ettiklerini itiraf etmişler ve ölünceye kadar taşlanmışlardır. Bu sebeple Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem Cuheyneli kadın hakkında şöyle demiştir:

لَقَدْ تَابَتْ تَوْبَةً لَوْ قُسِمَتْ بَيْنَ سَبْعِينَ مِنْ أَهْلِ الْمَدِينَةِ لَوَسِعَتْهُمْ

“Hakikaten o kadın öyle tevbe etti ki, şayet o

¹ Buharî Hudud: 6286; Nesei Biat: 4139

(tevbe), **Medine halkından yetmiş kişi arasında taksim edilmiş olsaydı, hepsine de kâfi olurdu.**¹

Burada isimleri zikredilen kimseler Ahiret azabından kurtulmak için dünyada devlet tarafından cezalandırılmak üzere suçlarını itiraf etmişlerdir. Bu sebeptendir ki Rasulullah Aleyhi's Salatu ve's Selam'a gelen Ğamidiyeli kadın, يا رسول الله طهرني "Ey Allah Rasulü! Beni temizle!" diyordu.

Nitekim Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem zamanında birçok kişi işledikleri suçları itiraf ederek Ahiret azabından kurtulmak için dünyada cezalandırılmayı kabul etmişler, dünyada çekecekleri acıya ve kısasa razı olmuşlardır. Çünkü dünyadaki azap, Ahiretteki azaptan çok daha hafif ve kolaydır. Özetle ukûbatlar, engellemeler ve zorlamalardan ibarettir.

Devlet tarafından suçlara ve günahlara uygulanacak olan bu ukûbatlar, Allah'ın emir ve yasaklarını uygulayabilmenin tek yoludur. Yüce Allah birtakım yasaklayıcı hükümler koyduğu gibi bunların ihlali vaziyetinde uygulanması için de cezaî hükümler koymuştur. Allah Azze ve Celle malın korunmasını emretmiştir. Bu hususta Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem şöyle buyurmaktadır:

لَا يَجْلُ مَالٌ أَمْرِي مُسْلِمٍ إِلَّا بِطَيْبِ نَفْسٍ...

"Herhangi bir Müslüman'ın mal (bir başkasına) helal değildir. Gönüllü olması müstesnadır."²

إِنَّ دِمَاءَكُمْ وَأَمْوَالَكُمْ عَلَيْكُمْ حَرَامٌ...

"Şüphesiz sizin kanlarınız ve mallarınız size (birbirinize) haramdır."³

¹ Muslim, Hudud 24, 1696; Tirmizi Hudud 9, 1435; Ebu Devud Hudud 25, 4440-4441; Nesei Cenaiz 64

² Ahmed ibni Hanbel: 19779

³ Buharî, Hac; 1625

Allah'ın bu emrinin uygulanması için hırsızlık yapanın elinin kesilmesini icap ettiren hükümler konulmuştur. İnsanların zina yapmaları yasaklanmıştır. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

وَلَا تَقْرَبُوا الزَّوْنَةَ...

Ve zinaya yaklaşmayınız. (el-İsra 32) Allah'ın bu emrini uygulamak üzere celd (sopa) ve recm (taşlama) hükümleri getirilmiştir. İşte esasî metot, tüm emredici ve yasaklayıcı hükümlerin aksine davranılması halinde devlet tarafından cezalandırılmaktır. Bu sebeptir ki Şer'î hükümlerin uygulanma metodu aykırı davranışlarda bulunanların cezalandırılmasıdır. Bu ukûbatların nasslarla belirlenmiş ya da yöneticinin takdiri ile belirlenmiş ukûbatlar olması arasında fark yoktur.

Ukûbâtı İcap Ettiren Fiiller

Cezalandırılması icap eden fiiller üçe ayrılır. Bunlar:

- 1- *Farzları terk etmek,*
- 2- *Haramları işlemek,*
- 3- *Devlet tarafından çıkartılan, bağlayıcılığı olan emredici veya yasaklayıcı kararlara aykırı davranmak...*

İslâm fihhında yukarıda belirtilen üç grup fiillerin dışındaki davranışlardan dolayı herhangi bir ukûbat yoktur. Bunun sebebi, kulların fiilleri ile ilgili davranışların beş gruba ayrılması olmasıdır. Bunlar:

- a- *Farzlar ki, bunlara aynı zamanda vacipler de denir.*
- b- *Menduplar. Sünnet'ler ve nafileler de bu gruba girmektedir.*
- c- *Mubahlar*
- d- *Haramlar, yasaklar.*
- e- *Mekruhlar*

Farz, kesin olarak yapılması istenen fiillere denir. Mendup ise kesin olarak yapılması istenmeyen fiillerdir. Muabah, kişinin yapıp yapmamakta tamamen serbest bırakıldığı fiillerdir. Haram, kesin olarak terk edilmesi gereken fiillere denirken mekruh ise terki kesin olarak istenmeyen fiillerdir. Yüce Allah kesin olarak yapılması istenen veya yapılmaması istenen fiillerin aksine hareketler için ukûbatlar koymuştur. Diğer bir ifade ile kesin emir veya kesin yasak ifade eden fiillerin tersi davranışlar için ukûbatlar vardır. Bu türden fiillerin dışında kalan fiillerden dolayı ukûbat yoktur. Bu kaideye göre Sünneti terk eden veya mekruh olan bir fiili yapan kimse cezalandırılmaz. Yapıp yapmama konusunda insanın tamamen serbest bırakıldığı fiiller için herhangi bir cezanın olmadığı ise güneşin aydınlığı kadar ortadadır. Çünkü insan bu türden fiilleri yapmakta veya yapmamakta tamamen serbesttir. Allah *Azze ve Celle*, emirlerine veya yasaklarına karşı gelenleri cezalandıracağını söylerken bu vadini ancak günahkârlar, asiler için söylemiştir. Ayette şöyle buyurmaktadır:

وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَإِنَّ لَهُ نَارَ جَهَنَّمَ خَالِدًا فِيهَا أَبَدًا

Ve her kim, Allah'a ve Rasulü'ne isyan ederse onun için kesinlikle cehennem ateşi vardır. Onlar orada ebedi kalıcıdır. (el-Cin 23)

وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَتَعَدَّ حُدُودَهُ يُدْخِلْهُ نَارًا خَالِدًا فِيهَا وَلَهُ عَذَابٌ مُهِينٌ

Ve her kim, Allah'a ve Rasulü'ne isyan eder ve Onun (Allah'ın) hududunu tecavüz ederse, O (Allah), onu ateşe dâhil edecektir. Orada o kalıcıdır. Ve onun için aşağılayıcı azap vardır. (en-Nisa 14) Ayette yer alan cehennem vaadi asi olanlar içindir. Mendup olan bir fiili terk edenler veya mekruh olan bir fiili işleyenler asi sa-

yılmazlar. Zira her iki tür fiil için, yapma veya terk etme yönünden kesin bir talep yoktur. Bu sebeple kesin olarak “yapmak” veya “terk etmek” yönünde talep içermeyen fiillerin dışındaki davranışları yapanlar, “asi” sayılmazlar ve yaptıklarından dolayı da cezalandırılmazlar. Yani mendubun terkinden, mekruhun işlenmesinden ya da mubah olan bir fiilin yapılmasından veya yapılmamasından dolayı herhangi bir şekilde ukûbat yoktur. Bu türden fiiller için Allah *Azze ve Celle*, insanları cezalandırmazken devlet nasıl cezalandırabilir?! Şari’ tarafından belirlenmiş ukûbatların devlet tarafından uygulanmasına, herhangi bir şey söylemek mümkün değildir. Zira bunların tümü, farzların terkinden ya da haramların işlenmesinden dolayı uygulanan ukûbatlardır.

Devlet, sınırları tam olarak belirlenmemiş suçlar için tazir ukûbatlarını uygular. Tazir ukûbatları, hadd ya da kefarete gibi bir şeyle sınırları tespit edilmemiş suçlar için uygulanan ukûbatlardır. Tazir ukûbatları cezayı icap ettiren suçlarla sınırlıdır. Mekruhlar, menduplar ve mubahlar, tazir ukûbatları kapsamına girmezler. Çünkü bu türden fiillerin hiçbirisi, masiyet sayılmazlar. Ancak emire aykırı davranışlar suç sayılırlar. Çünkü Rasul *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* şöyle buyurmaktadır:

وَمَنْ يَعُصِ الْأَمِيرَ فَقَدْ عَصَانِي...

“Ve her kim Emir’e isyan ederse, bana isyan etmiş olur...”¹ Bu sebeple Emir’in emrine karşı gelenlerin cezalandırılması gerekir. Dolayısıyla devlet tarafından çıkartılan emirlere karşı gelinmesi vaziyetinde ukûbat vardır. Bunların dışındakiler suç sayılmaz ve ukûbatı gerektirmez. Bu-

¹ Buharî K. Cihad: 2737; Muslim K. İmara: 3418; Ahmed ibni Hanbel: 7786

radan hareketle, Müminlerin Emiri emretmiş olsa bile mendup fiillerin terk edilmesinden, mekruhların ve mubahların yapılmasından dolayı ukûbat yoktur. Bu türden fiiller hakkında devlet başkanının emri, bunları farz veya haram konumuna getirmez. Halife'nin emri, görev alanına giren işlerden herhangi birisi için Şer'î görüşün benimsenmesi manasına gelmektedir. İnsanları benimsenen görüşü uygulamaya zorlamak ve bunların dışındakileri terk etmeyi emretmek de Şer'î bir emirdir. Halife'nin ferdî görüşü değildir. Dolayısıyla emir, Allah'ın emri olarak, Şari'den geldiği gibi mendup, mekruh veya mubah olarak kalır. Bu açıklamalara binaen, cezalandırılması gereken fiiller iki gruba ayrılmaktadır:

1- Farzların terki, 2- Haramların işlenmesi.

Ukûbât Çeşitleri

Ukûbatlar dört türdür. Bunlar:

1.) Hadler, 2.) Cinayetler, 3.) Tazir, 4.) Muhalefetler

Hadlerden kasıt Allah'ın hakkını almak için miktarı belirlenmiş ukûbatlardır. Suçluyu suça yönelmekten engellediği için bunlar "hadler" olarak isimlendirilmiştir. Suçun kendisi de "had" olarak isimlendirilir. Nitekim yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ فَلَا تَقْرَبُوهَا...

İşte Allah'ın hudutları (böyledir)! **Ona yaklaşmayın!** (el-Bakara 187) Aynı zamanda bu suça uygulanan ukûbât için de "hadd" kelimesi kullanılmaktadır. Hadd ve hudud kelimeleri günahkâra uygulanacak ukûbat manasında kullanılmıştır. Bu isimlendirme yalnızca Allah'ın hakkı olan hususlar için kullanılır. Bunların dışında kalanlar böyle isimlendirilmezler. Bunlar, ne yönetici ne de haksızlığa uğrayan kişi tarafından affedilemez. Dolayısıyla insanlardan

hiçbiri hiçbir şekilde bu türden suçlara uygulanacak ukûbatları affetme hakkına sahip değildir.

Cinayet kapsamına giren ukûbatlar, insan vücuduna karşı işlenen suçlar için kullanılır. Kısas yapılmasını veya para cezası uygulanmasını gerektirir. Cana veya vücudun herhangi bir organına karşı yapılan saldırıların tümünü kapsar. Burada saldırıdan kasıt saldırı karşılığında ukûbat uygulanmasıdır. Bu ukûbatlar ise kulun hakkıdır. Dolayısıyla kul, bu ukûbatları affetme ve hakkından vazgeçme hakkına sahiptir. Yüce Allah:

كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِصَاصُ فِي الْقَتْلِ الْحُرُّ بِالْحُرِّ وَالْعَبْدُ بِالْعَبْدِ وَالْأُنثَى بِالْأُنثَى

Katledilenler hakkında size kısas yazıldı (farz kılındı). **Hür ile hür, köle ile köle ve kadın ile kadın...** (el-Bakara 178) ifadesinden sonra,

فَمَنْ عَفِيَ لَهُ مِنْ أُخِيهِ شَيْءٌ

...(katledilenin) **kardeşi kendisi için onu** (katledeni) **bağışlarsa...** (el-Bakara 178) buyurmaktadır. Yani dileyen kimse, dinde kardeşi olan kimseden, kısas hakkından vazgeçebilir. Ayette yer alan bu ifade, hak sahibinin cinayetlerde, hakkından vazgeçme ve affetme yetkisine sahip olduğuna işaret etmektedir. Hak sahibinin affetmesinin caiz olduğunu açıklayan birçok hadis vardır. Ebu Şurayh el-Huzaî'den: Dedi ki: *“Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem'i şöyle söylerken işittim:*

مَنْ أُصِيبَ بِدِمٍّ أَوْ حَبْلٍ (وَالْحَبْلُ الْجِرَاحُ) فَهُوَ بِالْخِيَارِ بَيْنَ إِحْدَى ثَلَاثٍ إِمَّا أَنْ يَقْتَصَّ أَوْ يَأْخُذَ الْعَقْلَ أَوْ يَغْفُو فَإِنْ أَرَادَ رَابِعَةً فَخُذُوا عَلَى يَدَيْهِ...

“Her kime bir kan hakkı veya yaralanma isabet ederse şu üç şeyden birisini seçebilir: Ya kısas

(ister) **veya diyet alır ya da affeder. Eğer dördüncüsünü murat ederse onu engellemeyin.**¹ Ebu Hurayra RadıyAllahu Anh, Nebi SallAllahu Aleyhi ve Sellem'den şunu rivayet etmektedir:

مَا عَفَا رَجُلٌ عَنْ مَظْلَمَةٍ إِلَّا زَادَهُ اللَّهُ بِهَا عِزًّا

“Uğradığı zulme rağmen affeden kimse yoktur ki, Allah onun izzetini, onunla (affıyla) arttırsın.”² Enes'ten:

ما رفع إلى رسول الله صلى الله عليه وسلم أمر فيه القصاص إلا أمر فيه بالعفو

“Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem'e intikal edip de affetme isteğinde bulunmadığı hiçbir kısas hadisesi yoktur.” Bu hadislerin tümü affetmenin caiz olduğunu göstermektedir. Karşılaştığı meselede Allah'ın hakkı olmadığı sürece, hak sahibinin affetmesi halinde hâkimin de affetmesi gerekir. Hak sahibinden affetme kararının çıkması ile bir başka şeye gerek kalmaksızın hâkim de suçluyu tamamen affeder. Bu türden hadiselerde, kamuoyunun “emniyet”ten kaynaklanan hakkı vardır, yani kamu davası söz konusudur, denilemez. Zira böyle bir iddiada bulunabilmek için, buna işaret eden bir delilin bulunması gerekir. Böyle bir delil ise yoktur. Sahabe (Allah onların hepsinden razı olsun) zamanında yapılan uygulamalara göre hak sahibi, saldırganı affettiği zaman ukûbat otomatikman kalkıyordu. Bu hususta Taberanî şu hadiseyi rivayet eder:

أن علياً رضي الله عنه أتى برجل من المسلمين قتل رجلاً من أهل الذمة فقامت عليه البيعة: فأمر بقتله، فجاء أخوه فقال: إني قد عفوت، قال: فلعلهم هددوك وفرقوك وقرعوك؟ قال: لا، ولكن قتله لا يرد علي أخي، وعرضوا لي ورضيت، قال: أنت أعلم، من كان له ذمتنا قدمه كدمنا، وديته كديتنا

“Ali'ye, zimmîlerden bir adamı öldüren Müslüman bir

¹ İbni Mace, K Diyat: 2613; Darimi K. Diyat: 2245; Ahmed ibni Hanbel: 15780

² Ahmed ibni Hanbel: 6908

kimse getirildi. Aleyhinde beyyineler (deliller) ortaya konuldu. Bunun üzerine o, adamın öldürülmesini emretti. Ölen kişinin (maktulün) kardeşi gelerek: “Ben onu affettim.” dedi. Ali: “Belki onlar seni tehdit ettiler, korkuttular ve vazgeçmeni istediler?” deyince, adam: “Hayır. Ancak onun öldürülmesi kardeşimi geri getirmez. Bana bunu anlattılar, ben de razı oldum.” dedi. Bunun üzerine Ali Radiyallahu Anh: “Sen bilirsin. Ancak bizim zimmetimiz altında bulunan kimsenin kanı bizim kanımız, diyeti de bizim diyetimiz gibidir.” dedi.¹ Bu hadise, hak sahibi tarafından saldırganın affedilmesi vaziyetinde ukûbatın kalkacağını göstermektedir.

Tazir ise, hakkında hadd veya kefarete bulunmayan bir suçta uygulanan ukûbattır. Herhangi bir suç işlendiği zaman bakılır, şayet Allah tarafından belirli bir ukûbat konulmuşsa yani hadler kapsamına giriyorsa suç işleyen kimse, Allah'ın Şeriatı tarafından belirlenen ukûbat ile cezalandırılır. Aynı şekilde muayyen bir kefarete ödemesi söz konusu ise, kefarete ödemeye zorlanır. Ancak suç, hadd kapsamına girmiyor ve Şari' tarafından da kefarete belirtilmemişse tazir ukûbatları kapsamına girer. Bedene karşı yapılan saldırılar için tazir yoktur. Çünkü bunların ukûbatları Şari' tarafından açıklanmıştır.

Tazir ukûbatları cinayetlerden ve hadlerden farklıdır. Bu farklılıklar şunlardır:

1- Hadler ve cinayetlere ait ukûbatlar Şari' tarafından belirlenmiştir ve bağlayıcıdır. Herhangi bir şekilde değiştirilmeleri, azaltılmaları veya artırılmaları mümkün değildir. Tazir ukûbatları ise, aynen belirlenmemiş ve aynı olması da gerekmeyen ukûbat-lardandır.

¹ Taberanî

2- Hadler ve cinayetler affedilemezler. Cinayetlerde hak sahibinin affetmesi dışında, hâkim tarafından ukûbatın düşürülmesi de imkânsızdır. Tazirler ise böyle değildir. Affedilebilirler ve ukûbat kaldırılabilir. Zira Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* kendisine:

“Şüphesiz ki bu taksimat, Allah için istenilen bir paylaşım değildir.” diyen bir kimseye tazir uygulamamıştır. Oysa bu sözü söyleyen kimse, cezalandırılmayı icap eden bir suç işlemiştir.

3- Cinayetler ve hadler, insanların değişmesi ile değişmez. Delillerin genelliğinden dolayı cinayetler ve hadler karşısında, insanların hepsi eşittirler. İnsanların değişmesi ile tazir ukûbatlarının değişmesi ise caizdir. Tazir ukûbatlarında daha önce suç işlememiş olma ve iyi hal gibi durumlar dikkate alınır. Aişe *Radiyahallahu Anha*'dan, Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* şöyle buyurdu:

أَقْبِلُوا ذَوِي الْهَيْئَاتِ عَنَّا تِهِمْ إِلَّا الْخُدُودَ

“**Keyfiyet sahibi** (şüpheli vaziyeti bilinmeyen) **kim-selerden hadler dışında kalan hatalarını düşürünüz.**”¹ Hadiste yer alan الْخُدُودَ “**el-hudûd**” kelimesinden kasıt, onların Allah’ın emirlerine ve yasaklarına aykırı davranışlarda bulunmalarıdır. Bunun delili ise hadiste yer alan الْخُدُودَ “**hadler müstesna**” ifadesidir. Bu ifade, kastedilen anlamın karinesidir. Enes ibni Malik’ten: Nebi *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* dedi ki:

الْأَنْصَارُ كَرِشِي وَعَيْبَتِي وَالنَّاسُ سَيِّئُزُونَ وَيَقْلُونَ فَأَقْبِلُوا مِنْ مُحْسِنِهِمْ وَتَجَاوَزُوا
عَنْ مُسِيئِهِمْ

“**Ensar dayanağumdur, sırdaşımdır. İnsanlar sayıca çoğalırken, onlar azalacaklardır. Öyleyse**

¹ Ebu Davud, Hudud 3803

onlara iyi yapışın, kusurlarını da affedin."¹ Yine bu hadiste yer alan **وَتَجَاوَزُوا عَنْ مَسِيئِهِمْ** kelimesinden kasıt, affetmektir. **المسئى** kelimesi ise günah işlemeyi de kapsar. Zira masiyet, kötü bir şeydir.

Bu açıklamaların tümü insanların durumlarının ve içerisinde buldukları ortamların değişmesi ile tazir ukûbatlarının da değişebileceğini göstermektedir. Aynı suçu işleyenlerden biri, hapis cezası ile bir başkası azarlama ile diğeri ise kınama ile ukûbat-landırılabılır.

Muhalefet, yöneticinin çıkardığı emirlere karşı gelenlere verilen ukûbatlardır. Emrin çıktığı kaynağın Halife, yardımcıları, amiller valiler gibi emirler çıkarma yetkisine haiz yönetici sınıfından sayılan otorite sahibi kimselerden herhangi biri olması, vaziyeti değiştirmez. Çıkartılan bir emre muhalefet edilmesinden dolayı verilen bu ukûbata "muhalefet ukûbatı" denir. Aynı şekilde bu isim, yöneticinin emrine muhalefete delalet eden fiil için de kullanılır. Yani hem fiil hem de ukûbat için aynı ifade kullanılır. Muhalefet ukûbatlarının diğer ukûbatlar gibi sayılması da Şari'in emrinden kaynaklanmaktadır. Çünkü yöneticinin emrine muhalefet etmek, masiyet kapsamına giren hususlardandır. Yüce Allah ayette:

أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ

Allah'a itaat edin. Rasul'e ve sizden olan emir sahiplerine de itaat edin... (en-Nisa 59) diyerek açıkça, emir sahiplerine itaat edilmesini emretmiştir. Hadislerde de emir sahiplerine itaat edilmesi emredilmiştir.

Ummu'l Husayn el-Ehmesiyye, Nebi *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*'den şöyle işittiğini söyler:

¹ Buhari K. Menakıb 3517; Muslim K. Fedailü's Sahabe 4565, Tirmizi K. Menakıb 3842; Ahmed 12339

اسْمَعُوا وَأَطِيعُوا وَإِنْ أَمَرَ عَلَيْكُمْ عَبْدٌ حَبَشِيٌّ مَا أَقَامَ فِيكُمْ كِتَابَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ

“Aranızda Allah Azze ve Celle’nin kitabıyla hükmettiği sürece üzerinize emir tayin edilen Habeşli bir köle bile olsa, dinleyin, itaat edin.”¹

Enes’ten: Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem şöyle dedi:

اسْمَعُوا وَأَطِيعُوا وَإِنْ اسْتُعْمِلَ عَلَيْكُمْ عَبْدٌ حَبَشِيٌّ كَانَ رَأْسَهُ زَبِيئَةً

“Üzerinize amil olanı dinleyin ve ona itaat edin! Velev ki o, başı üzüm tanesi gibi (kara) Habeşli bir köle de olsa...”² Bu hadisler emir sahibine itaat etmenin farzıyetine delildir. Emirlik yapan kimsenin vali veya amil olması durumu değiştirmez. Ebu Seleme ibni Abdurrahman’ın, Ebu Hurayra Radiyallahu Anh’dan işittiği bir hadiste Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem şöyle buyurmaktadır:

مَنْ أَطَاعَنِي فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ وَمَنْ عَصَانِي فَقَدْ عَصَى اللَّهَ وَمَنْ أَطَاعَ أَمِيرِي فَقَدْ أَطَاعَنِي وَمَنْ عَصَى أَمِيرِي فَقَدْ عَصَانِي

“Her kim Bana itaat ederse, hakikaten Allah’a itaat etmiş olur. Ve her kim Bana isyan ederse, hakikaten Allah’a isyan etmiş olur. Ve her kim Benim Emîrime itaat ederse, hakikaten Bana itaat etmiş olur. Ve her kim Emîrime isyan ederse, hakikaten Bana isyan etmiş olur.”³ Bir başka rivayet ise şöyledir:

ومن يطع الأمير فقد أطاعني. ومن يعص الأمير فقد عصاني

“Ve her kim Emîre itaat ederse hakikaten Bana itaat etmiş olur. Ve her kim Emîre isyan ederse hakikaten Bana isyan etmiş olur.”⁴ Bu hadislerin

¹ Ahmed ibni Hanbel 12052

² İbni Mace K. Cihad: 2851

³ Buharî Ahkâm; 6604

⁴ Muslim K. İmara: 3418

tümü, yöneticiye muhalefetin günah olduğunu göstermektedir. Bu sebeple yöneticinin emrine muhalefet edenlere karşı, cezaî yaptırım vardır. Ancak Şari, bu türden ukûbatların miktarını tayin etmemiş, miktarını belirlemeyi hâkime bırakmıştır. Yöneticinin de karşılaştığı masiyetle ilgili olarak, ukûbat belirleme hakkı vardır. Bu sebeple bazı fakihler, tazir ukûbatlarını muhalefet ukûbatları kapsamında değerlendirmişlerdir. Çünkü bu türden ukûbatların miktarı, Şari' tarafından belirlenmemiştir. Ancak doğru olan bunların, tazir ukûbatları kapsamında değerlendirilmesidir. Muhalefet kapsamına giren ukûbatlar, Allah'ın emrine karşı gelmekle ilgili ukûbatlardan değildir. Tazir, Allah'ın emir ve yasaklarına karşı gelenlere verilen bir ukûbat iken muhalefet, böyle değildir. Ancak bu türden ukûbatlar kendisine itaat edilmesi emredilen bir yöneticiye itaatsizlikten dolayı, Allah'ın emrine muhalefet sayılır. Bu sebeple de ukûbat miktarı yalnızca yönetici tarafından belirlenir, emirlere ve yasaklara muhalefet ettiği kadarı ile cezalandırılır. Özetle muhalefet kapsamında değerlendirilen ukûbatların tümü yalnızca Şeriat tarafından kendisine tanınan yetkilerden dolayı yönetici tarafından çıkartılan emir ve yasaklara karşı gelinmesi ile ilgili suçları ilgilendirir.

Burada bilinmesi gereken husus şudur: Yönetici tarafından çıkartılan emirler, ister yapılması isterse yapılmaması gereken hususlarla ilgili olsun, görüş ve içtihadı ile Şeriat tarafından tanınan yetkilerle sınırlıdır. Bunlar da Beyt-ul Malın idaresi, şehirlere kurulması, ordunun düzenlenmesi gibi işlerdir. Bu türden işlerde Şeriat, yöneticiye, görüş ve içtihadı ile birtakım şeyleri emretme, birtakım şeyleri de yasaklama yetkisi vermiştir. İşte bu türden işlerde aykırı davranışlar, muhalefet kapsamına giren ukûbatlardandır. Buradaki uygulama şu hadise istinaden yapılır:

وَمَنْ يَعْصِ الْأَمِيرَ فَقَدْ عَصَانِي

“Ve her kim Emîre isyan ederse hakikaten Bana isyan etmiş olur.”¹

Muhalefet kapsamına giren hususlar işte bunlardır. Bunların dışında kalan hususlar, Müminlerin Emîri tarafından emredilmiş olsa bile, bu kapsama girmez. Bu sebeptendir ki Halife bir helâlî, haram veya bir haramı helal, mendub veya mubah olan bir hususu farz veya mekruhu haram haline getiremez. Böylesi bir vaziyette itaat etmek de vacip değildir. Mubah ya da mendub olan bir şeyi, zorunlu hale getirdiği zaman itaat edilmez ve emirlerine itaat etmemek de suç sayılmaz. Mekruh olan bir şeyin yapıl-masını yasakladığı zaman mekruhu haram haline getirmiş olur. Aynı şekilde haramı mubah, mubahı da haram haline getirmesi caiz değildir. Çünkü bu vaziyette haramı helal, helâlî da haram haline getirmiş olur. Üstelik Kur’an’da sarîh bir şekilde yer alan bu husus, genel bir ifade ile gelmiş olmasından dolayı, Halife’yi de dışındakileri de kapsar. Ancak Şeriatın, Halife’yi görüşü ve içtihadı ile yerine getirmede yetkili olduğu hususlarda, onun emretme ve yasaklama hakkı vardır. Bu sebeple muhalefet ukûbatları, tek bir hususla, yöneticinin görüş ve içtihadı ile düzenlemesi gereken iş türleri ile sınırlıdır.

Ukûbât türleri bunlardan ibarettir. Bunların dışında bir başka ukûbat türü yoktur. İnsandan kaynaklanan ve cezalandırılması icap eden her fiil, bu dört grup ukûbat türlerinden birinin kapsamına girmektedir. Çünkü cezalandırılması icap eden bir fiil ya Şeriat’ın doğrudan miktarını tespit ettiği bir ukûbattır, ya Şeriat’ın doğrudan doğruya miktarını tespit etmediği bir ukûbattır ya da insan bedenine karşı

¹ Muslim K. İmara: 3418

işlenmiş bir suçtur. Bu üç tür fiile ilave olarak bir de yöneticinin emirlerine karşı işlenen suçlar vardır. İşte dört çeşit suç türü bunlardır. Bunların tafsilatları, dört bölüm halinde açıklanacaktır.

Birinci Bölüm

HADLER

Had kelimesinin aslı, birbirine karışmasını engellemek üzere iki şeyin arasını ayırandır. Evin sınırı, onu ayıran şeydir. Bir şeyin sınırı, kendisiyle onu kuşatan ve başkalarından onu ayıran niteliktir. Şeriat tarafından belirlenmiş olmasından dolayı, zina ukûbatı ve benzerleri “*had*” olarak isimlendirilmiştir. Hudud kelimesiyle de aynı anlam kastedilmektedir. Tıpkı şu ayette olduğu gibi:

تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ فَلَا تَقْرَبُوهَا...

İşte Allah’ın hudutları (böyledir)! **Ona yaklaşmayın!** (el-Bakara 187) “*Hudud*” kelimesi aşağıdaki ayette Allah’ın Şeriatı ve haramları manasında kullanılmıştır:

وَتِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ وَمَنْ يَتَعَدَّ حُدُودَ اللَّهِ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُ

Ve işte Allah’ın hudutları (böyledir)! **Ve her kim Allah’ın hududuna tecavüz ederse hakikaten kendi nefesine zulmetmiş olur.** (et-Talak 1) “*had*” kelimesinin çoğulu olan “*hudud*” kelimesi, ıstılahta benzeri bir suça düşmeyi engellemek için Şeriat tarafından miktarı belirlenmiş ukûbatlara denir. İşlendiği takdirde, had ukûbatlarıyla cezalandırılması gereken ve üzerinde ittifak edilen suçlar altı tanedir. Bunlar; *zina*, *livata*, *kazf* (*namuslu kadına zina iftirasında bulunmak*), *hırsızlık*, *dinden dönmek ve devlete karşı isyan etmektir*. Tüm bu hadler için uyarma da vardır.

Kur’an’da, zina hakkında uyarı vardır:

وَلَا تَقْرَبُوا الزَّوْجَ إِنَّهُ كَانَ فَاحِشَةً وَسَاءَ سَبِيلًا

Ve zinaya yaklaşmayın. Zira o fuhuştur ve kötü bir yoldur. (el-İsra 32) Ebu Hurayra *RadiyAllahu Anh*’dan. Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* şöyle dedi:

لَا يَزْنِي الزَّانِي حِينَ يُؤْمِنُ وَلَا يَشْرَبُ الْخَمْرَ حِينَ يَشْرِبُهَا وَهُوَ مُؤْمِنٌ
وَلَا يَسْرِقُ السَّارِقُ حِينَ يَسْرِقُ وَهُوَ مُؤْمِنٌ وَلَا يَنْتَهَبُ نَهْبَهُ يَرْفَعُ النَّاسُ إِلَيْهِ فِيهَا
أَبْصَارَهُمْ وَهُوَ مُؤْمِنٌ

“Zani, zina ederken mümin olarak zina etmez. Ve o (içki içen kimse) hamrı (sarhoş edici içkiyi) içerken mümin olarak içmez. Ve hırsız da, hırsızlık yaparken mümin olarak hırsızlık yapmaz. Ve o (yağmacı) insanların kendi gözlerini diktikleri bir şeyi yağmalarken mümin olarak yağmalamaz.”¹

Livata (eşcinsellik/homoseksüellik) hakkında da hem Kur'an'da hem de hadiste uyarı vardır. Allah *Azze ve Celle* livatayı Kur'an'da çok kötü bir iş olarak isimlendirmiştir:

وَلَوْطًا إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ أَتَأْتُونَ الْفَاحِشَةَ مَا سَبَقَكُمْ بِهَا مِنْ أَحَدٍ مِنَ الْعَالَمِينَ إِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ
الرِّجَالَ شَهْوَةً مِنْ دُونِ النِّسَاءِ بَلْ أَنْتُمْ قَوْمٌ مُّسْرِفُونَ

Ve Lût, kavmine dedi ki: ‘Yoksa siz, fahişelik mi yapıyorsunuz? Âlemlerden (insanlardan) hiçbirinde (fahişelikte) sizi geçmiş değil; şüphesiz siz, kadınları bırakıp, erkeklere şehvetle yaklaşıyorsunuz. Siz, bilakis müsrif (sınırı aşmış) olan bir kavimsiniz.’ (el-Araf 80-81) Allah *Azze ve Celle*, Lut kavmine verdiği azabın yerle bir edilmek olduğunu açıklamıştır.

فَلَمَّا جَاءَ أَمْرُنَا جَعَلْنَا عَالِيَهَا سَافِلَهَا وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهَا حِجَابًا مِنْ سِجِّيلٍ مُنْضُودٍ

Bizim (Allah) emrimiz gelince, Biz onun üstünü altına getirdik ve onun üzerine pişirilmiş, istif edilmiş taşlar yağdırdık. (Hud 82) Allah *Azze ve Celle* bu hadiseyi bize öğüt almamız için anlatmaktadır. Muhammed ibni İshak, Amr ibni Amr yoluyla Nebi *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*'in şöyle dediğini rivayet eder:

مَلْعُونٌ مَنْ عَمِلَ عَمَلَ قَوْمِ لُوطٍ

¹ Buharî K. Hudud: 6274; Muslim K. İman: 86

“Lût kavminin yaptığı ameli yapan, lanetlenmiştir.”¹ İbni Abbas’tan: Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem şöyle dedi:

مَنْ وَجَدَ ثَمُوهُ يَعْمَلُ عَمَلَ قَوْمِ لُوطٍ فَأَقْتُلُوا الْفَاعِلَ وَالْمَفْعُولَ بِهِ

“Siz, Lût kavminin yaptığı ameli yapanı ve yaptıranı bulunca onları katledin!”²

Kur’an’da kazf hakkında da uyarı vardır:

إِنَّ الَّذِينَ يَزْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ الْغَافِلَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ لَعُنُوا فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ

Mümin, gafil (habersiz), iffetli kadınlara, (zina) iftira(sı) atanlar dünyada ve Ahirette lanetlenmişlerdir ve onlar için büyük azap vardır. (en-Nur 23) Ebu Hurayra Radiyallahu Anh’dan: Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem şöyle dedi:

اجْتَنِبُوا سَبْعَ الْمُؤَيَّقَاتِ قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَا هُنَّ قَالَ الشَّرْكُ بِاللَّهِ وَالسَّخَرُ وَقَتْلُ النَّفْسِ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَأَكْلُ الرِّبَا وَأَكْلُ مَالِ الْيَتِيمِ وَالتَّوَلَّى يَوْمَ الرَّخْفِ وَقَدْفَتِ الْمُحْصَنَاتِ الْغَافِلَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ

“Yedi büyük günahdan sakınınız!” Denildi ki: **“Nedir bunlar, ya Rasulullah?”** Dedi ki: **“Allah’a şirk koşmak, sihirbazlık, Allah’ın haram kıldığı nefsi haksız yere katletmek, ribayı (faizi) yemek, yetimin malını yemek, taarruz (savaş) gününde kaçmak ve mümin, gafil, nikahlı olana (iffetli kadınlara) (zina) iftira(sın)da bulunmak.”**³

Kur’an’da ve Sünnet’te içki hakkında da uyarı vardır. Allah Azze ve Celle şöyle buyurmaktadır:

¹ Tirmizi Hudud, 1376; Ahmed ibni Hanbel 2764

² Tirmizi Hudud, 1376; Ebu Davud K. Hudud, 3869; İbni Mace K. Hudud, 2551; Ahmed ibni Hanbel 2596

³ Buharî K. Vesaya. 2560; K. Hudud, 6351; Muslim K. İman, 129; Nesei Vesaya, 3611; Ebu Davud K. vesaya,2490

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْأَزْلَامُ وَالْأَنْصَابُ وَالْعَدَاوَةُ وَالْبَغْضَاءُ فِي
السَّيِّئَاتِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ إِنَّمَا يُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُوقِعَ بَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ فِي
الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ وَيَصُدَّكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَعَنِ الصَّلَاةِ فَهَلْ أَنْتُمْ مُنْتَهُونَ

Ey iman edenler! Hamr (sarhoşluk veren içki), **ku-mar, dikili putlar** (heykeller) **ve fal okları ancak şey-tanın işlerindedir, pisliktir. Bunlardan sakının ki, belki felaha kavuşursunuz. Şeytan, ancak hamr ve kumarla sizin aranızda düşmanlığı, buğzu düşür-mek ve sizi Allah'ın zikrinden ve namazdan çevir-mek istiyor. Siz, bunu terk edecek misiniz?** (el-Maide 90-91) Kur'an'da yer alan bu ayet içki ve kumarın haram ol-duğunu birkaç yönden tekid etmektedir:

- 1- Ayetin (انما) edatı ile başlaması
- 2- Putlara tapma ifadesi ile bir arada kullanması
- 3- **... فَاجْتَنِبُوا الرَّجْسَ مِنَ الْأَوْثَانِ ve iğrenç putlardan sakı-nın...** (el-Hacc 30) ayetinde olduğu gibi pislik olarak nitelenmesi.
- 4- Kendisinden ancak şerrin kaynaklandığı şeytanın amellerinden sayılması
- 5- Bunlardan sakınmayı emretmesi ve bu sakınmayı da kurtuluşla bağlantılı hale getirmesi... Ayette yer alan '**sa-kınmak**' kelimesinin, '**kurtulmak**' kelimesi ile birlikte kullanılmış olması, sakınma emrinin kesinlik ifade ettiğini göstermektedir.

6- İçki ve kumardan ancak kötülüğün çıkacağını belirt-mesidir. Bu kötülük: İçki içen ve kumar oynayanların bir-birine düşmanlık yapmaları, birbirlerinden nefret etmele-ridir. Allah'ın zikrinden ve namaz vakitlerini gözetmekten onları alıkoymasıdır. Tüm bunlar ayette, istifhamı inkarî sigası ile; **Siz, bunu terk edecek misiniz?** (el-Maide 90) ifadesi ile, yani "**kesinlikle bırakınız**" manası ile son bulması, bunların kesinlikle yasaklandığına delalet et-mektedir. Bu üslûp yasaklanan şeyler için kullanılabilir

en beliiğ bir üslûptur. Sanki üzerinize okunan bu ayetteki tüm engeller ve uzaklaştırmalarla şöyle denilmektedir: Tüm bu açıklamalardan dolayı siz artık vazgeçtiniz değil mi? İbni Abbas'tan. Dedi ki:

كان لرسول الله صلى الله عليه وسلم صديق من ثقيف ودوس فلقية يوم الفتح برحلة أو رواية من حجر يهديها إليه، فقال: يا فلان، أما علمت أن الله حرمها؟ فأقبل الرجل على غلامه فقال: اذهب فبعها، فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم: إن الذي حرم شربها حرم بيعها، فأمر بها فأفرغت في البطحاء

“Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem’in Sakif veya Devs kabilesinden bir arkadaşı vardı. Fetih günü onurlara karşılaştı. Arkadaşı ona taştan bir içki dağarcığı hediye etti. Bunun üzerine Allah Rasulü ona: “Ey falan! Allah’ın bunu haram kıldığını bilmiyor musun?” Adam, kölesine dönerek, git ve onu sat dedi. Yine Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem: “İçilmesi haram olan şeyin satılması da haramdır” dedi ve onu yere dökmesini emretti.”¹

Kur’an’da hırsızlık hakkında da sakındırma vardır. Al-lahu Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِذَا جَاءَكَ الْمُؤْمِنَاتُ يُبَايِعْنَكَ عَلَىٰ أَنْ لَا يُسْرِكْنَ بِاللَّهِ شَيْئًا وَلَا يَسْرِقْنَ

Ey Nebi! İnanmış kadınlar, Allah’a hiçbir şeyi ortak koşmamak, hırsızlık yapmamak... üzere biat etmeye geldikleri zaman. (el-Mümtehine 12) Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem’in hırsızlık yapmamak üzere onlardan biat almış olması, hırsızlığın haram olduğunun açık delilidir. Ebu Hurayra *RadiyAllahu Anh’dan*, Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem şöyle dedi:

لَعَنَ اللَّهُ السَّارِقَ يَسْرِقُ الْبَيْضَةَ فَتُقَطَّعُ يَدُهُ وَيَسْرِقُ الْحَبْلَ فَتُقَطَّعُ يَدُهُ

“Allah, bir yumurta çalıp da eli kesilen, bir ip

¹ Ahmed ibni Hanbel, 1937; Darimi Eşribe, 2011

çalıp ta eli kesilen hırsıza lanet etsin."¹ Burada yu-
murtadan kasıt, demir toprağıdır. Kur'an'da ve hadiste,
dinden dönme hususunda da uyarı yer almaktadır. Allahu
Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

وَمَنْ يَرْتَدِدْ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ فَيَمُتْ وَهُوَ كَافِرٌ فَأُولَئِكَ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فِي الدُّنْيَا
وَالْآخِرَةِ وَأُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ

**...İçinizden dininden dönüp kâfir olarak ölen
olursa, bunların işleri dünya ve Ahirette boşa git-
miş olur. İşte cehennemlikler onlardır. Onlar,
orada temellidirler.** (el-Bakara 217) Muaz hadisi ise şöyle-
dir:

أن النبي صلى الله عليه وسلم لما أرسله إلى اليمن قال له: أيما رجل ارتد عن
الإسلام فادعه فإن عاد وإلا فاضرب عنقه , وأيما امرأة ارتدت عن الإسلام فادعها
فإن عادت وإلا فاضرب عنقها

*“Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem Muaz’ı Yemen’e gön-
derdiği zaman ona şöyle dedi: **“Herhangi bir adam
İslâm’dan irtidat ederse, onu (İslâm’a) davet et.
Geri dönerse (bırak). Aksi takdirde boynunu vur.
Herhangi bir kadın İslâm’dan irtidat ederse, onu
(İslâm’a) davet et. Geri dönerse (bırak). Aksi tak-
dirde boynunu vur.”***

Kur'an ve hadiste yol kesenler için de uyarı vardır. Al-
lahu Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

إِنَّمَا جَزَاءُ الَّذِينَ يُحَارِبُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَسْعَوْنَ فِي الْأَرْضِ فَسَادًا أَنْ يُقَتَّلُوا أَوْ
يُصَلَّبُوا أَوْ تُقَطَّعَ أَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُمْ مِنْ خِلافٍ أَوْ يُنْفَوْا مِنَ الْأَرْضِ

**Allah ve Rasulü ile savaşılanların ve yeryüzünde
bozgunculukla uğraşılanların cezası, öldürülmek
veyahut çapraz olarak el ve ayakları kesilmek ya da**

¹ Buharî Hudud, 6285 ve 6301; Muslim K. Hudud, 3195; Nesei Katu's sarık 2573;
Ahmed ibniHanbel, 7127

² Buharî

yerlerinden sürülmektir... (el-Maide 33) Enes'den:

أَنَّ نَاسًا مِنْ عُكْلٍ وَعَرَبِيَّةٍ قَدِمُوا الْمَدِينَةَ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَتَكَلَّمُوا بِالْإِسْلَامِ فَقَالُوا يَا نَبِيَّ اللَّهِ إِنَّا كُنَّا أَهْلَ ضَرْعٍ وَلَمْ نَكُنْ أَهْلَ رَيْفٍ وَأَسْتَوْخَمُوا الْمَدِينَةَ فَأَمَرَ لَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِذُودٍ وَرَاعٍ وَأَمَرَهُمْ أَنْ يَخْرُجُوا فِيهِ فَيَشْرَبُوا مِنْ أَلْبَانِهَا وَأَبْوَالِهَا فَانْطَلَفُوا حَتَّى إِذَا كَانُوا نَاجِيَةَ الْحَرَّةِ كَفَرُوا بَعْدَ إِسْلَامِهِمْ وَقَتَلُوا رَاعِي النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَسْتَأْفُوا الذُّودَ فَبَلَغَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَبَعَثَ الطَّلَبَ فِي أَثَرِهِمْ فَأَمَرَ بِهِمْ فَسَمَرُوا وَأَعْيَبَهُمْ وَقَطَعُوا أَيْدِيَهُمْ وَتُرْكُوا فِي نَاجِيَةِ الْحَرَّةِ حَتَّى مَاتُوا عَلَى خَالِهِمْ

“Ukl ve Urayne kabilelerinden bir grup insan, Allah Rasulü Sallallahu Aleyhi ve Sellem’e gelip Müslüman oldular. Ancak Medine’nin havası, onlara iyi gelmediği için hasta oldular. Bunun üzerine Rasullullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem onlara, develerin ve çobanın bulunduğu yeri tavsiye etti. Kendilerine oraya gitmelerini, develerin sütlerinden ve idrarlarından içmelerini söyledi. Gittiler. Harra denilen yere vardıklarında İslâm’dan döndüler ve Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem’in çobanını öldürdüler. Develeri sürüp götürdüler. Vaziyet Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem’e haber verince hemen arkalarından takipçi yolladı. Onları yakalayıp getirdiler. Gözlerine mil çekilmesini, ellerinin ve ayaklarının kesilmesini sonra da Harre’nin bir kenarına atılarak o şekilde ölüme terk edilmesini emretti.”¹

Bağiliğe ve Halife’ye karşı kılıç çekilmesine karşı da uyarı vardır. Allahu Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

وَإِنْ طَائِفَتَانِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ اقْتَتَلُوا فَأَصْلِحُوا بَيْنَهُمَا فَإِنْ بَغَتْ إِحْدَاهُمَا عَلَى الْأُخْرَى فَقَاتِلُوا الَّتِي تَبْغِي حَتَّى تَنْفِيءَ إِلَى أَمْرِ اللَّهِ

Şayet müminlerden iki topluluk, birbirleriyle savaşılırsa aralarını düzeltiniz. Eğer biri diğeri üzerine saldırırsa saldıranlarla, Allah’ın emrine

¹ Buharî K. Meğazi, 3871; K. Cihad ve's siyer, 2795

dönünceye kadar savaştınız... (el-Hucurat 6) Müminlerin emiri Ali ibni Ebi Talib *RadiyAllahu Anh'dan*: Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem'i* şöyle söylerken işittim:

سَبَّخَرُجُ قَوْمٍ فِي آخِرِ الزَّمَانِ أَحْدَاثُ الْأَسْنَانِ سَفَهَاءِ الْأَحْلَامِ يَقُولُونَ مِنْ خَيْرِ قَوْلِ
الْبَرِيَّةِ لَا يُجَاوِزُ إِيْمَانَهُمْ حَنَاجِرَهُمْ يَمْرُقُونَ مِنَ الدِّينِ كَمَا يَمْرُقُ السَّهْمُ مِنَ الرَّمِيَّةِ فَأَيْنَمَا
لَقِيْتُمُوهُمْ فَاقْتُلُوهُمْ فَإِنَّ فِي قَتْلِهِمْ أَجْرًا لِمَنْ قَتَلَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ

“Ahir zamanda öyle bir zümre ortaya çıkacak ki bunlar yaşça genç, akılcı kittedirler. Konuştukları zaman sözün en hayırlısından (yani Kur’an’dan ve Sünnet’ten) konuşurlar. Ancak imanları, gırtlaklarından öteye geçmez. Okun yaydan çıkması gibi dinden çıkarlar. Onları nerede bulursanız öldürünüz. Zira onların öldürülmelerinden dolayı öldürüne Kıyamete kadar sevap vardır.”¹ Bir başka hadiste ise şöyle buyurmaktadır:

مَنْ حَمَلَ عَلَيْنَا السِّلَاحَ فَلَيْسَ مِنَّا

“Bize karşı silah taşıyan kimse, bizden değildir.”²

Kitap ve Sünnet’te yer alan bu açıklamalar, tüm hadler için uyarmanın var olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla bunlardan herhangi birinin işlenmesi suç sayılır. Üstelik Şari, bu suçların tümü için belli ukûbatlar da koymuştur. Öyleyse bunlara bağlı kalmak zorunludur.

Had, Müslüman veya zimmî olsun İslâm hükümlerini il-tizam eden (Dar’ul İslâm’da yaşayan) akıl sahibi ve buluşa ermiş kişilere uygulanır. Erkeğe ayakta iken orta halli, ne eski ne de yeni olmayan bir kırbaç ile vurulur. Celd, (sopa vurma) esnasında, yere uzatılmayacağı gibi elbisesi de soyulmaz. Bu konuda İbni Mesud’un sözü şöyledir:

¹ Buharî K. İstıtabetü’l mürteddiyn; 6418

² Buharî K. Diyat, 6366; K. Fiten

ليس في ديننا مدّ، ولا قيد ولا تجريد

“*Bizim dinimizde yere uzatma, bağlama veya soyma yoktur.*” Derisi soyulacak derecede sopa vurulmaz. Çünkü sopa vurmaktan maksat, onu öldürmek değildir. Sopa vuran kimse, koltuk altı görünecek kadar kolunu kaldıramaz. Darbın, beden ile sınırlı kalması, başına, yüzüne, cinsel organına, kalp ve yumurtalıklar gibi hayatî öneme sahip organlarına vurmaktan kaçınılması gerekir. Çünkü buralara vurmamak, öldürülmesine yol açabilir veya faydalanmasını engelleyebilir. Kadın için de vaziyet aynıdır. Ancak kadına, oturduğu halde celde uygulanır. Ali *RadiyAllahu Anh* şöyle dedi:

تضرب المرأة جالسة والرجل قائماً

“*Kadına oturduğu yerde, erkeğe ise ayakta iken (sopa cezası) vurulur.*” Sopa cezasının en şiddetlisi zina ukûbatıdır. Sonra iftira, sonra içki, sonra da tazir için uygulanan sopa cezalarıdır. Zina ukûbatının daha şiddetli olması hususunda ayet vardır. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

وَلَا تَأْخُذْكُمْ بِهِمَا رَأْفَةٌ فِي دِينِ اللَّهِ

...Allah’ın dini hususunda o ikisine acımayın...

(en-Nur 2) Zina ukûbatının dışında kalanlar ise, sayı bakımından daha az sayıda olup nitelik bakımından artırılması da caiz değildir.

Zina Haddi

Bazıları, zina eden erkek ve kadının evli veya bekâr olmalarına bakılmaksızın ve aralarında herhangi bir fark olmaksızın her ikisine de yüz sopa vurulacağını söylemekte ve buna delil olarak da şu ayeti göstermektedirler:

الرَّائِيَةُ وَالرَّائِي فَاجْلِدُوا كُلَّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا مِائَةَ جَلْدَةٍ وَلَا تَأْخُذْكُمْ بِهِمَا رَأْفَةٌ فِي دِينِ

اللَّهُ

Zina eden erkek ve kadının her birine yüzer değnek vurun. Allah'ın dini hususunda onlara acımayın. (en-Nur 2) Bu ayete istinaden diyorlar ki; kesin ve yakîn olarak bilinen Allah'ın Kitabını, içerisine yalan karışma ihtimali olan ahad bir habere dayanarak terk etmek caiz değildir. Zira bu vaziyet kitabın Sünnet'le nesh edilmesine yol açar ki bu, caiz değildir. Diğer taraftan içlerinde sahabe ve tabiinden kimselerin ve onlardan sonraki asırlarda yaşayanların da bulunduğu ilim ehlinin geneli, evli olmayanın yüz değnek ile, evli olanın ise Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*'in uygulaması gereğince ölünceye kadar recm edileceğini söylemektedirler. Çünkü Allah Rasülü “*Maiz'i recm etmiştir.*” Cabir ibni Abdullah'dan:

أَنَّ رَجُلًا رَزَى بِامْرَأَةٍ فَأَمَرَ بِهِ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَجَلِدَ الْحَدَّ ثُمَّ أُخْبِرَ أَنَّهُ
مُحْصَنٌ فَأَمَرَ بِهِ فَرُجِمَ

“*Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem, bir kadın ile zina eden bir adama sopa vurulmasını emretti. Daha sonra adamın evli olduğu haber verilince, onun taşlanmasını emretti ve adam recm edildi.*”¹ Yüce Allah'ın;

الرَّائِيَّةُ وَالرَّانِي فَاجْلِدُوا كُلَّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا مِائَةَ جَلْدَةٍ وَلَا تَأْخُذْكُمْ بِهِمَا رَأْفَةٌ فِي دِينِ

اللَّهُ

Zina eden erkek ve kadının her birine yüzer değnek vurun. (en-Nur 2) ayetini inceleyen kimse, bunun genel bir ifade ile geldiğini görür. Zira ayette yer alan zina eden erkek ve zina eden kadın kelimeleri, genel lafızlardandır. Evli olanı da bekâr olanı da kapsamına alır. Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*'den gelen hadis şöyledir:

وَاعْدُوا يَا أَنْتَيْسُ إِلَى امْرَأَةٍ هَذَا فَإِنِ اعْتَرَفَتْ فَارْجُمَهَا

¹ Ebu Davud K. Hudud; 3850

“Ey Uneys! Bunun zina ettiği kadına git, eğer yaptığını itiraf ederse onu recm et.”¹ Yine Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*’in, evli olup olmadığını sorduktan sonra Maiz’i, diğer sahih hadislerde yer aldığı üzere Ğamidiye’den bir kadını recmettiği sabittir. Dolayısıyla bu hadisler, genel lafızlarla gelen bu ayette yer alan bu hükümün, *muhsan*² (evli) olmayanlar için olduğu ve evli olanların, bu hükümden istisna edildiği hususunda bu genelliği tahsis etmektedir. Hadisler, Kur’an’ı nesh etmeyip bu genelliği tahsis etmektedirler. Kur’an’ın, Sünnet’le tahsisi ise caizdir. Genel ifadelerle gelen birçok ayette de bu vaziyet söz konusu olup hadisler ayetleri tahsis etmişlerdir.

Şer’î delillerin, yani Kitap ve Sünnetin işaret ettiği Şer’î hükme göre evli olmayanlara, Allah’ın Kitabı ile amel edilerek yüz değnek sopa cezası, Sünnet’le amel edilerek de bir sene sürgün cezası uygulanır. Ancak sürgün cezası şart olmayıp caizdir. İmamın görüşüne bırakılmış bir hükümdür, dilerse hem sopa vurur hem de bir sene sürgüne gönderir, dilerse yalnızca sopa vurup sürgüne göndermez. Fakat hem sopa cezasını hem de sürgünü ortadan kaldırması caiz değildir. Çünkü evli olmayanın cezası celldir. Muhsan (evli) olanın cezası ise, Allah’ın ayetini tahsis eden Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*’in Sünneti ile amel edilerek, ölünceye kadar taşlanmaktır. Evli olan bir kimseye, hem sopa hem de taşlama cezasının bir arada uygulanması caizdir. Önce sopa cezası uygulanır, ardından da recmedilir. Yalnızca recm cezasının uygulanması da caizdir. Fakat sadece sopa cezası ile yetinilmesi caiz değildir; çünkü evli olanın cezası recmedilmektir. Evli olmayanın sopa cezası ile

¹ Buharî K. Vekalet, 2147; K. Hudud, 6326; Muslim K. Hudud, 3210; Tirmizi K. Hudud, 1353; İbni Mace, K. Hudud, 2539.

² *Muhsan, sahih bir nikâh altında cinsi temasta bulunmuş, hür, akıl sahibi ve buluşa ermiş kimse demektir. (Müt. notu)*

ukûbatlandı-rılacağı'nın delili Allah'ın şu sözüdür:

الرَّائِيَةُ وَالرَّائِي فَاجْلِدُوا كُلَّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا مِائَةَ جَلْدَةٍ وَلَا تَأْخُذْكُمْ بِهِمَا رَأْفَةٌ فِي دِينِ

اللَّهِ

Zina eden erkek ve kadının her birine yüzer değnek vurun. (en-Nur 2) Bir sene sürgüne gönderilmesi ile ilgili olarak da birçok hadis vardır. Ebu Hurayra *RadiyAllahu Anh'dan*:

أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَضَى فِيمَنْ زَنَى وَلَمْ يُحْصَنَ بِنَفْسِي عَامَ بِإِقَامَةِ

الْحَدِّ عَلَيْهِ

“Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem, bekâr olan ve zina eden bir kimseye sopa vurulmasına ve bir sene sürgün edilmesine hükmetti.”¹ Ubade ibni es-Samit'ten: Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem şöyle dedi:

خُذُوا عَنِّي خُذُوا عَنِّي قَدْ جَعَلَ اللَّهُ لَهِنَّ سَبِيلًا الْبُكَرُ بِالْبُكَرِ جُلْدُ مِائَةٍ وَنَفْسِي سَنَةً

“(Hükümleri) **benden alınz!** (Hükümleri) **benden alınz! Allah onlar için bir yol belirledi. Bekâr bir erkek bekâr bir kadınla (zina etmişse her birine) yüz değnek ve bir sene sürgün...**”² Sahabeler bu hadise göre hareket ederek, evli olmayana sopa ve bir sene sürgün cezası uyguladılar. Bunun yanında Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in yalnızca sopa cezası uyguladığı ancak sürgüne göndermediği de sabittir. Ebu Davud, Sehl ibni Sa'd'den şu hadisi rivayet etmektedir:

أَنَّ رَجُلًا مِنْ بَكْرِ بْنِ لَيْثٍ أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَقْرَأَهُ زَنَى بِأَمْرَأَةٍ أَرْبَعِ

مَرَّاتٍ فَجَلَدَهُ مِائَةً وَكَانَ بَكْرًا ثُمَّ سَأَلَهُ النَّبِيَّةُ عَلَى الْمَرْأَةِ فَقَالَتْ كَذَبَ وَاللَّهِ يَا رَسُولَ اللَّهِ

فَجَلَدَهُ حَذَّ الْفَرِيَّةِ ثَمَانِينَ

“Bekr ibni Leys kabilesinden bir adam Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem'e gelerek bir kadın ile zina ettiğini itiraf

¹ Buharî, K. Hudud, 6330

² Muslim, K. Hudud: 3299; Tirmizi K. Hudud: 1354; Ebu Davud K. Hudud: 3834; İbni Mace K. Hudud: 2540; Ahmed ibni Hanbel: 15345

*etti. Adam bekâr idi ve Nebi SallAllahu Aleyhi ve Sellem onu yüz kırbaç cezası ile cezalandırdı. Kadının onu yalanlaması üzerine kadın hakkında beyyine sordu. Fakat adam beyyine getiremeyince Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem, adamı kazf haddine yani seksen celd (sopaya) mahkûm etti.*¹ Bu hadise göre Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem, zina eden erkeğe celd uygulamış ama onu sürgüne göndermemiştir. Bir başka hadiste Nebi SallAllahu Aleyhi ve Sellem şöyle buyurmaktadır:

إِذَا زَنَّتْ أُمَّةٌ أَحَدَكُمْ فَلْيَجْلِدْهَا

“Sizden birinizin cariyesi zina ettiği zaman ona sopa vurun.”² Tüm bu hadisler, sürgüne göndermenin vacip değil caiz olduğuna işaret etmektedir. İmam’ın (Halife’nin) hem sopa vurma hem de sürgüne gönderme hakkı olduğu gibi, yalnızca sopa vurmakla yetinme hakkı da vardır. Zira Rasul SallAllahu Aleyhi ve Sellem’in, iki cezayı birden uyguladığı gibi, yalnız celd cezasını uygulayıp sürgüne göndermediği de olmuştur.

Muhsan olmayana celd cezası ile birlikte uygulanan sürgüne gönderme cezasının “had”den sayılması hususunu ele aldığımızda, bu konuda birbiri ile zıt birçok hadisin var olduğunu görürüz. Bu konuda gelen hadislerin çoğunda Allah Rasulü SallAllahu Aleyhi ve Sellem, celd ile birlikte sürgün cezasını da uygulamıştır. Bir kısım hadislerde ise yalnızca celd uyguladığı ancak sürgüne göndermediği de rivayet edilmektedir. Ancak tüm hadisler arasında sürgün cezası hadden sayılmaktadır. Fakat burada, إِذَا زَنَّتْ أُمَّةٌ أَحَدَكُمْ فَلْيَجْلِدْهَا **“Sizden birinizin cariyesi zina ettiği za-**

¹ Ebu Davud K. Hudud: 3874

² Buharî K. Buyu, 2080; Muslim K. Hudud, 3215; Tirmizi K. Hudud. 1360

man...” hadisi ile Sehl ibni Sa’d hadisinin, sürgün cezasının meşruiyetinden önce olduğu söylenemez. Çünkü sürgün ile ilgili hadislerin sürgün etmeme hadislerinden önce olduğu sabit olmamıştır. Dolayısıyla kesin tarih bilinmemektedir. Hangi hadisin, diğerinden önce olduğunun belli olmaması sebebiyle de burada nesh hadisesi söz konusu olamaz. Birinin diğerine tercih edilmesi de söz konusu değildir. Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*’in, bir keresinde sürgün cezasını uygulaması, bir başka hadisede ise uygulamaması, bunun vacip değil caiz olduğunu gösteren bir karinedir. Öyleyse celd cezasından fazla olarak sürgün cezası ile birlikte rivayet edilen hadisler, bu şekilde alınır ve bu fazlalık vucubiyet manasını değil caizlik manasını ifade eder. Bu husus ile ilgili olarak gelen tüm hadislerde, ister celd ile birlikte sürgün cezası olsun, isterse yalnızca sürgün cezası olsun kesin olan, vucubiyet ifade eden ve Rasul’ün terk etmediği tek husus, sopa cezasıdır. Bazı hadislerde de zikredildiği ve Allah Rasulü’nün de uyguladığı üzere imamın sürgün cezasını uygulaması veya uygulamaması caizdir. Şeriatın maksatlarını en iyi bilen kimseler olarak sahabeler, sopa cezası ile birlikte sürgün cezasını da uygulamışlardır. Ömer, Medine’den Şam’a, Osman Mısır’a, İbni Ömer de cariyesini Fedek’e sürgüne göndermiştir. Hadislerde yer alan Şer’î sürgünden kasıt, zina edenin garip sayılacak bir şekilde ikamet ettiği bölgeden çıkartılmasıdır. Sürgün konusunda, sahabe tarafından bilinen anlam da budur.

Evli olan bir kimseye uygulanacak ukûbatlarla ilgili hadisler ise çoktur. Ebu Hurayra *Radiyallahu Anh* ve Zeyd ibni Halid’den: *“Bedevilerden iki adam Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem’e geldi ve şöyle dedi:*

يَا رَسُولَ اللَّهِ أَنْشَدَكَ اللَّهُ إِلَّا قَضَيْتَ لِي بِكِتَابِ اللَّهِ فَقَالَ اللَّهُ فَقَالَ الْخَصْمُ الْآخِرُ وَهُوَ أَفْقَهُ مِنْهُ

نَعَمْ فَأَقْضِ بَيْنَنَا بِكِتَابِ اللَّهِ وَأَذِّنْ لِي فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قُلْ قَالَ إِنَّ ابْنِي كَانَ عَسِيفًا عَلَى هَذَا فَرَأَى بِأَمْرَاتِهِ وَإِنِّي أُخْبِرْتُ أَنَّ عَلَى ابْنِي الرَّجْمَ فَأَقْتَدَيْتُ مِنْهُ بِمِائَةِ شَاةٍ وَوَلِيدَةً فَسَأَلْتُ أَهْلَ الْعِلْمِ فَأَخْبَرُونِي أَنَّ عَلَى ابْنِي جُلْدُ مِائَةٍ وَتَعْرِيبُ عَامٍ وَأَنَّ عَلَى امْرَأَةٍ هَذَا الرَّجْمَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَا أَقْضِيَنَّ بَيْنَكُمَا بِكِتَابِ اللَّهِ الْوَلِيدَةَ وَالْعَنْمَ رَدًّا وَعَلَى ابْنِكَ جُلْدُ مِائَةٍ وَتَعْرِيبُ عَامٍ وَاعْذُ يَا أُنَيْسُ إِلَى امْرَأَةٍ هَذَا فَإِنِ اعْتَرَفَتْ فَارْجُمُهَا قَالَ فَغَدَا عَلَيْهَا فَاعْتَرَفَتْ فَأَمَرَ بِهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَرَجِمَتْ

“Ey Allah Rasulü! Allah için hakkımda, Allah’ın Kitabı ile hüküm vermeni istiyorum.” Birincisinden daha bilgili olan ikinci adam ise şöyle dedi: *“Evet, aramızda Allah’ın Kitabı ile hükmet ve konuşmam için bana izin ver.”* Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem ona, **“Konuş!”** dedi: Adam dedi ki: *“Benim oğlum bu adamın yanında işçi idi. Bu adamın karısı ile zina etti ve oğlumun recmedilmesi gerektiğini öğrendim. Bunun üzerine oğlum için bir cariye ve yüz koyun fidye vermek istedim. İlim sahiplerine sorduğum zaman bana, oğluma yüz sopa vurulması ve bir sene sürgün edilmesi, bu adamın karısının da recmedilmesi gerektiğini söylediler.”* Bunun üzerine, Allah Rasulü Sallallahu Aleyhi ve Sellem şöyle dedi: **“Canımı elinde bulundurana yemin olsun ki, aranızda Allah’ın Kitabı ile hükmedeceğim. Koyunlar ve cariye sana geri verilecek. Oğluna yüz kırbaç vurulması ve bir sene sürgün edilmesi gerekir.”** Sonra Eslem’den bir adama: **“Ey Uneys! Bunun zina ettiği kadına git, eğer yaptığını itiraf ederse, onu recmet.”** Uneys, kadına gittiğinde kadın zina ettiğini itiraf etti ve Allah Rasulü’nün emri gereğince, Uneys onu recm etti.¹ Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem evli olanın recmedilmesini ve kırbaç vurulmamasını emretti. Şa’bi’den:

¹ Buharî K. Hudud, 6326; Muslim K. Hudud, 3210; Tirmizî K. Hudud; 1353

حِينَ رَجَمَ الْمَرْأَةَ مِنْ أَهْلِ الْكُوفَةِ صَرَخَتْهَا يَوْمَ الْخَمِيسِ وَرَجَمَهَا يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَقَالَ
أَجِدُهَا بِكِتَابِ اللَّهِ وَأَرْجُمُهَا بِسُنَّةِ نَبِيِّ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

“Ali RadiyAllahu Anh kadını recmettiği zaman Perşembe günü onu kırbaçladı, Cuma günü ise recmetti ve şöyle dedi: “Allah’ın Kitabı’na göre onu kırbaçladım, Rasul’ün Sünneti’ne göre de recmettim.” Ubade ibni es-Samit’ten, Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem şöyle dedi:

خُذُوا عَنِّي خُذُوا عَنِّي فَدَجَعَلَ اللَّهُ لَهُنَّ سَبِيلًا الْبِكْرُ بِالْبِكْرِ جَلْدٌ مِائَةٍ وَنَفْيٌ سَنَةً
وَالثَّيْبُ بِالثَّيْبِ جَلْدٌ مِائَةٍ وَالرَّجْمُ

“(Hükümleri) **benden alın!** (Hükümleri) **benden alın!** Allah onlar için bir yol belirledi. **Bekâr bir erkek bekâr bir kadınla** (zina etmişse her birine) **yüz değnek ve bir sene sürgün, dul olana ise yüz sopa ve recm...**”¹

Bu hadiste Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem evli olana kırbaç ve recm cezası uygulanacağını söylemektedir. Ali RadiyAllahu Anh’da evli olanı kırbaçlamış ve recmetmiştir. Cabir ibni Semura’nın, Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem’in Maiz ibni Malik’i recmettiğini rivayet ettiği hadiste kırbaçlattığı yer almamaktadır. Yine Buharî’nin Suleyman ibni Burayde’den rivayet ettiği hadiste Nebi SallAllahu Aleyhi ve Sellem’in Ğamidiye’den bir kadını recmettiği zikredilirken, kırbaçlattığı zikredilmemektedir. Muslim’de yer alan bir rivayette de, Nebi SallAllahu Aleyhi ve Sellem’in Cuheyne kabilesinden zina eden bir kadının elbisesini üzerine bağlamalarını sonra da taşlamalarını emretti. Bu hadiste de sopa vurdurduğu rivayet edilmemektedir. Bu rivayetlerin tümü Rasul SallAllahu Aleyhi ve Sellem’in evli olan kimseyi recmettiğine ancak

¹ Muslim, K. Hudud: 3299; Tirmizi K. Hudud: 1354; Ebu Davud K. Hudud: 3834; İbni Mace K. Hudud: 2540; Ahmed ibni Hanbel: 15345

kırbaçlatmadığına işaret etmektedir.

وَالنَّيْبُ بِالنَّيْبِ جُلْدُ مِائَةٍ وَالرَّجْمُ

“Evli olan, evli olan ile zina ettiği zaman, yüz kırbaç ve recmetme vardır.” Hadisi, recmin vacip, sopa vurmanın ise caiz olup Halife'nin görüşüne bırakıldığına işaret etmektedir.

Tüm hadisler arasında evli olana recm cezasıyla birlikte sopa cezasının da uygulanması hadden sayılmaktadır. Semura hadisine göre Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in Maiz'e sopa vurmuyup, yalnızca recmetmekle yetinmesi, Ubade ibni es-Samit'ten rivayet edilen, وَالنَّيْبُ بِالنَّيْبِ جُلْدُ مِائَةٍ وَالرَّجْمُ **“Evli olan evli olan ile zina ettiği zaman yüz kırbaç ve recmetme vardır.”** hadisini neshedeceği şeklinde bir iddia ileri sürülemez. Böyle bir itiraz ileri sürülemez; çünkü Maiz hadisinin Ubade hadisinden sonra olduğu sabit değildir. Sonra olduğunun sabit olmaması, celdi zikretmeyi terk ederek, iptal edilmesini ve hükmünün de neshini gerektirmez. İki hadisten hangisinin önce, hangisinin sonra olduğunun sabit olmaması nesh durumunu tamamen ortadan kaldırmaktadır. Birinin diğerine tercih edilmesi de mümkün değildir. Recm cezasına ilave olarak yer alan celd cezası, vacip olan bir hüküm değil, caiz bir hükmüdür. Öyleyse vacip olan hüküm, recm cezasıdır. Rivayet edilen tüm hadislerde yer alan bu fazlalık konusunda, imam muhayyerdir.

Muhsan, sahih bir nikâh altında cinsî temasta bulunmuş, hür, akıl sahibi ve buluşa ermiş kimse demektir. Zina konusunda muhsanın tarifi budur. Bunun dışındakiler muhsan sayılmaz.

Celd ve recm hadlerinde şüphenin ortadan kaldırılması şarttır. Bu şartlar şunlardır:

1- Kesinlikle haram olmalıdır.

2- Fail, bu işi isteyerek yapmalıdır. İkrahu mülcı gibi zina ya zorlanmamış olmalıdır.

3- Akıllı ve buluş çağına ermiş olmalıdır. Çocuğa, de liye, sarhoşa ve kendinden kaynaklanmayan bir irade ile zina yapan kimseye had uygulanmaz.

4- Zina, Şer'î delillerde yer alan beyyinelerle sabit olmalıdır. Ebu Hurayra RadiyAllahu Anh'dan, Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Alihi ve Sellem şöyle dedi:

ادْفَعُوا الْحُدُودَ مَا وَجَدْتُمْ لَهُ مَدْفَعًا

“Had ukûbatını, defedebildiğiniz kadar defedin.”¹

Aişe RadiyAllahu Anha'dan, Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem şöyle dedi:

ادْرُءُوا الْحُدُودَ عَنِ الْمُسْلِمِينَ مَا اسْتَطَعْتُمْ فَإِنْ كَانَ لَهُ مَخْرَجٌ فَخَلُّوا سَبِيلَهُ فَإِنَّ الْإِمَامَ أَنْ يُخْطِئَ فِي الْعَفْوِ خَيْرٌ مِنْ أَنْ يُخْطِئَ فِي الْعُقُوبَةِ

“Elinizden geldikçe, had ukûbatlarını Müslümanlardan defedin. Geçerli bir özür varsa hemen salverin. Zira imamın yanlışlıkla affetmesi, yanlış bir ukûbat vermesinden daha hayırlıdır.”² Ali RadiyAllahu Anh'dan merfuan gelen bir rivayet şöyledir:

ادْرَأُوا الْحُدُودَ بِالشَّبَاهَاتِ

“Hadlerin uygulanmasında şüphelerden sakınınız.” Bir haramı işlemeye zorlanan kimse yaptığı fiilden dolayı cezalandırılmaz. Zira Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem şöyle buyurmaktadır:

إِنَّ اللَّهَ تَجَاوَزَ عَنْ أُمَّتِي الْخَطَأَ وَالنِّسْيَانَ وَمَا اسْتَكْرَهُوا عَلَيْهِ

“Ümmetinden hata, unutma ve zorlandıkları

¹ İbni Mace K Hudud; 2535

² Tirmizi K. Hudud, 1344

şeylerden dolayı sorumluluk kaldırılmıştır.¹ Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem, zina ettiği sabit olmadıkça, zina eden kimseye ukûbat uygulamamıştır.

Zina fiilinin işlendiği sabit olduğu zaman hemen haddin uygulanması vacip olur. Geciktirilmesi ya da şefaatte bulunmak doğru değildir. Ebu Hurayra Radiyallahu Anh, Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem'den şu hadisi rivayet etmektedir:

حَدِّ يَمْعَلُ بِهِ فِي الْأَرْضِ خَيْرٌ لِأَهْلِ الْأَرْضِ مِنْ أَنْ يَمْطُرُوا أَرْبَعِينَ صَبَاحًا

“İşlenen bir suça, yeryüzünde had uygulamak, insanlar için kırk gün yağmur yağmasından daha hayırlıdır.” İbni Ömer, Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem'den:

مَنْ حَالَتْ شَفَاعَتُهُ دُونَ حَدِّ مِنْ حُدُودِ اللَّهِ فَهُوَ مُضَادٌّ لِلَّهِ فِي أَمْرِهِ

“Kim, Allah'ın hadlerinden birisinin uygulanması için şefaathçi (aracılık yapma) olma vaziyetinde olursa, işinde Allah'ın emrine karşı çıkmış olur.”² Ancak kendisine had uygulanacak olan kişi hasta ise iyileşinceye kadar had uygulaması tehir edilir. Fakat hastalıktan kurtulması söz konusu değilse, dayanabilecek şekilde hafifçe vurulur. Ebu Umame ibni Sehl, Said ibni Sa'd ibni Ubade'den naklediyor:

كَانَ بَيْنَ أَنْبِيَائِنَا رَجُلٌ مُخَدِّجٌ ضَعِيفٌ فَلَمْ يُرَخِّ إِلَّا وَهُوَ عَلَى أَمَةٍ مِنْ إِمَاءِ الدَّارِ يَخْبِئُ بِهَا فَرَفَعَ شَأْنَهُ سَعْدُ بْنُ عُبَادَةَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ اجْلِدُوهُ وَضَرْبُ مِائَةِ سَوْطٍ قَالُوا يَا نَبِيَّ اللَّهِ هُوَ أضعَفُ مِنْ ذَلِكَ لَوْ ضَرَبْتَاهُ مِائَةَ سَوْطٍ مَاتَ قَالَ فَحَدُّوا لَهُ عُنُقًا لِأَنَّهُ مِائَةُ شِمْرَاخٍ فَاضْرِبُوهُ ضَرْبَةً وَاحِدَةً

“Evlerimiz arasında, vücut yapısı çok zayıf bir insan vardı. Bir gün mahallenin cariyelerinden birisi ile aniden, kötü bir halde yakalandı. Bunun üzerine Sa'd ibni Ubade

¹ İbni Mace K. Talak: 2023

² Ebu Davud K. Akdiye, 3123; Ahmed ibni Hanbel, 5285

vaziyeti Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem'e bildirdi. Bu adam, Müslüman bir kimse idi. Allah Rasulü ona, had vurulmasını emretti. Dediler ki: "Ey Allah Rasulü! O Adam sanıldığından daha zayıf yapılıdır. Şayet ona yüz sopa vurursak, onu öldürürüz." Efendimiz: **"Öyleyse onun için yüz saçaklı bir hurma dalı alın ve ona, dal ile bir kere vurun."**¹

Bu hadis kendisine had vurulmasını kaldıramayacak derecede zayıf yapılı olan bir kimseye -ki bu kişi ister hastalıktan kurtulamayışı sebebiyle zayıf bir halde olsun isterse bünye itibarıyla zayıf bir kimse olsun- hafif bir şekilde vurulacağına işaret etmektedir. Hadisin bir başka rivayetinde, şu ifadeler yer almaktadır:

لَوْ حَمَلْنَاكَ إِلَيْكَ لَنَقَسَخْتَ عِظَامَهُ مَا هُوَ إِلَّا جِلْدٌ عَلَى عَظْمٍ

"...Adamı sana getirmeye kalksan kemikleri kırılıp dağılacaktır; bir deriden bir kemikten başka bir şey değildir."² Mutlak bir zafiyet, hafif bir şekilde had vurmaya gerektirir. Hastalık da zayıflık demektir. Hadisin mefumu şudur; Zafiyetten sonra kuvvetlenme veya hastalıktan kurtulma vaziyeti söz konusu ise, gereken had vuruluncaya kadar beklenir.

Aynı şekilde hamile olan kimse çocuğunu doğuruncaya, emzikli olan çocuğu süttten kesilinceye kadar beklenir. Abdullah ibni Burayde, babasından şu hadisi rivayet etmektedir:

فَجَاءَتِ الْعَامِدِيَّةُ فَقَالَتْ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي قَدْ رَزَيْتُ فَطَهَّرَنِي وَإِنَّهُ رَدَّهَا فَلَمَّا كَانَ الْعَدُوُّ قَالَتْ يَا رَسُولَ اللَّهِ لِمَ تَرُدَّنِي لَعَلَّكَ أَنْ تَرُدَّنِي كَمَا رَدَدْتَ مَا عَزَا فَوَاللَّهِ إِنِّي لِحَبْلِي قَالَتْ إِمَّا لَا فَأَذْهَبِي حَتَّى تَلِدِي فَلَمَّا وُلِدَتْ أَنْتَهُ بِالصَّبِيِّ فِي خِرْفَةٍ قَالَتْ هَذَا قَدْ وُلِدْتُ قَالَ أَذْهَبِي فَأَرْضِعِيهِ حَتَّى تَطْمِئِنِّيهِ فَلَمَّا فَطَمَتْهُ أَنْتَهُ بِالصَّبِيِّ فِي يَدِهِ كِسْرَةٌ خُبِرَ فَقَالَتْ هَذَا يَا

¹ İbni Mace K. Hudud, 2564; Ahmed ibni Hanbel; 20925

² Ebu Davud K. Hudud; 2878

نَبِيِّ اللَّهِ قَدْ فَطَمْتُهُ وَقَدْ أَكَلَ الطَّعَامَ فَدَفَعَ الصَّبِيَّ إِلَى رَجُلٍ مِنَ الْمُسْلِمِينَ ثُمَّ أَمَرَ بِهَا فَخْفِرَ لَهَا إِلَى صَدْرِهَا وَأَمَرَ النَّاسَ فَرَجَمُوهَا

“Bir kadın gelerek şöyle dedi: “Ey Allah Rasulü! Ben zina ettim, beni temizle.” Allah Rasulü onu geri çevirdi. Ertesi gün kadın tekrar gelerek, “Ey Allah Rasulü! Görüyorum ki Maiz’i geri çevirdiğin gibi, beni de geri çevireceksin. Allah’a yemin olsun ki ben hamileyim.” Efendimiz: **“Öyleyse hayır. Git, çocuğunu doğurunca gel.”** Kadın gitti, çocuğunu doğurunca bir beze sarılı olarak, elinde çocuğu ile geldi ve: “İşte çocuk, onu doğurdum.” dedi. Allah Rasulü Sallallahu Aleyhi ve Sellem: **“Git, süttten kesilinceye kadar emzir, sonra gel.”** dedi. Kadın gitti, çocuk süttten kesilince çocukla birlikte geldi. Çocuğun elinde bir ekmek parçası vardı. “Ey Allah Rasulü! İşte çocuk, süttten kestim, yemek de yedi.” dedi. Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem çocuğu aldı Müslümanlardan birisine verdi. Sonra kadın için bir çukur kazılmasını emretti. Göğsüne kadar derinlikte bir çukur kazıldı. Sonra halka taşlamalarını emretti, herkes taşıladı.”¹ Bu hadis, hamile olan kadının çocuk doğuncaya, emzikli kadının ise çocuk süttten kesilinceye kadar bekletileceğine işaret etmektedir.

Zinanın Beyyineleri

1- İkrar

Zina eden bir kimsenin sahih ikrar ile dört kere zina ettiğini söylemesi ve had vuruluncaya kadar da ikrarından dönmemesidir. İkrarından döner veya kaçarsa had uygulanmaz. Bunun delili Ebu Hurayra *RadiyAllahu Anh*’ın rivayet ettiği şu hadistir:

¹ Muslim K. Hudud; 3208

آتَى رَجُلٌ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ فِي الْمَسْجِدِ فَنَادَاهُ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي زَنَيْتُ فَأَعْرَضَ عَنْهُ حَتَّى رَدَّدَ عَلَيْهِ أَرْبَعَ مَرَّاتٍ فَلَمَّا شَهِدَ عَلَى نَفْسِهِ أَرْبَعَ شَهَادَاتٍ دَعَاهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ أَبِكَ جُنُونَ قَالَ لَا قَالَ فِهْلٌ أَحْصَنْتَ قَالَ نَعَمْ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَذْهَبُوا بِهِ فَارْجُمُوهُ

“Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem mescidde iken Eslemlilerden bir adam Allah Rasulü'ne gelerek: “Ey Allah Rasulü! Ben zina ettim.” dedi. Efendimiz, yüzünü çevirdi. Ancak adam bunu dört defa tekrarladı. Kendi aleyhinde dört defa şahitlik yapınca Nebi SallAllahu Aleyhi ve Sellem onu çağırarak: “**Sen deli misin?**” dedi. Adam: “Hayır.” dedi. “**Evli misin?**” diye sorunca adam: “Evet.” diye cevap verdi. Nebi SallAllahu Aleyhi ve Sellem: “**Onu götürünüz ve recm ediniz.**” dedi.”¹ Abdullah ibni Burayde babasından:

أَنَّ مَاعِزَ بْنَ مَالِكٍ الْأَسْلَمِيَّ آتَى رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي قَدْ ظَلَمْتُ نَفْسِي وَزَنَيْتُ وَإِنِّي أُرِيدُ أَنْ تُطَهِّرَنِي فَرَدَّهُ فَلَمَّا كَانَ مِنَ الْعَدَا أَنَاهُ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي قَدْ زَنَيْتُ فَرَدَّهُ النَّبِيُّ فَأَرْسَلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى قَوْمِهِ فَقَالَ أَتَعْلَمُونَ بِعَقْلِهِ بَأْسًا تَنْكِرُونَ مِنْهُ شَيْئًا فَقَالُوا مَا نَعْلَمُهُ إِلَّا وَفِي الْعَقْلِ مِنْ صَالِحِينَ فِيمَا نُرَى فَاتَاهُ الثَّلَاثَةُ فَأَرْسَلَ إِلَيْهِمْ أَيْضًا فَسَأَلَ عَنْهُ فَأَخْبَرُوهُ أَنَّهُ لَا بَأْسَ بِهِ وَلَا بِعَقْلِهِ فَلَمَّا كَانَ الرَّابِعَةَ حَفَرَ لَهُ حُفْرَةً ثُمَّ أَمَرَ بِهِ فَرَجِمَ

“Maiz ibni Malik el-Eslemi Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem'e gelerek şöyle dedi: “Ya Rasulullah! Ben zina ettim, beni temizlemeni istiyorum.” Efendimiz onu geri çevirdi. İkinci gün tekrar gelerek, ya Rasulullah, “Ben zina ettim.” dedi. Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem, ikinci kez geri çevirdi. Ardından kavmine bir adam göndererek; “**Onun aklında bir noksanlık biliyor musunuz, normal bulmadığınız bir davranışına rastladınız mı?**” diye konuyu araştırdı. Kavmi: “Biz onu gördüğümüz kadarı ile aramızdaki salih kişilere denk,

¹ Buharî K. Hudud, 6317, 6633; Ebu Davud K. Hudud; 3844

akıl sahibi bir kimse olarak biliyoruz.” dediler. Maiz, üçüncü sefer müracaatta bulundu. Allah Rasulü onlara yine bir adam göndererek, adam hakkında sordurdu. Yine, ne kendinde ne de aklında bir kusur olmadığını söylediler. Dördüncü defa geldiğinde, onun için bir çukur kazılmasını sonra da recm edilmesini emretti ve recm edildi.¹ Abdullah ibni Burayde babasından şu hadisi rivayet etmektedir:

فَجَاءَتِ الْعَامِدِيَّةُ فَقَالَتْ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي قَدْ رَنَيْتُ فَطَهَّرَنِي وَإِنَّهُ رَدَّهَا فَلَمَّا كَانَ الْعَدُوُّ قَالَتْ يَا رَسُولَ اللَّهِ لِمَ تَرُدَّنِي لَعَلَّكَ أَنْ تَرُدَّنِي كَمَا رَدَدْتَ مَا عَزَا قَوْلَ اللَّهِ إِنِّي لِحُبْلَى قَالَتْ إِمَّا لَا فَأَذْهَبِي حَتَّى تَلِدِي فَلَمَّا وُلِدَتْ أَنَّتُهُ بِالصَّبِيِّ فِي خِرْقَةٍ قَالَتْ هَذَا قَدْ وُلِدْتُ قَالَ أَذْهَبِي فَأَرْضِعِيهِ حَتَّى تَطْمِئِنِّيهِ فَلَمَّا فَطَمَنَتْهُ أَنَّتُهُ بِالصَّبِيِّ فِي يَدِهِ كِسْرَةً خُبِرَ فَقَالَتْ هَذَا يَا نَبِيَّ اللَّهِ قَدْ فَطَمَنْتُهُ وَقَدْ أَكَلَ الطَّعَامَ فَدَفَعَ الصَّبِيَّ إِلَى رَجُلٍ مِنَ الْمُسْلِمِينَ ثُمَّ أَمَرَ بِهَا فَحُفِرَ لَهَا إِلَى صَدْرِهَا وَأَمَرَ النَّاسَ فَرَجَمُوهَا

“Gamidiyeli bir kadın gelerek şöyle dedi: “Ey Allah Rasulü! Ben zina ettim beni temizle.” Allah Rasulü onu geri çevirdi. Ertesi gün kadın tekrar gelerek, “Ey Allah Rasulü! Görüyorum ki Maiz’i geri çevirdiğin gibi beni de geri çevireceksin. Allah’a yemin olsun ki ben hamileyim.” Efendimiz: **“Öyleyse hayır. Git, çocuğunu doğurunca gel.”** Kadın gitti, çocuğunu doğurunca bir beze sarılı olarak elinde çocuğu ile geldi ve: “İşte çocuk, onu doğurdum.” dedi. Allah Rasulü Sallallahu Aleyhi ve Sellem: **“Git, süttten kesilinceye kadar emzir sonra gel.”** dedi. Kadın gitti, çocuk süttten kesilince çocukla birlikte geldi. Çocuğun elinde bir ekmek parçası vardı. “Ey Allah Rasulü! İşte çocuk, süttten kestim, yemek de yedi.” dedi. Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem, çocuğu aldı Müslümanlardan birisine verdi. Sonra kadın için bir çukur kazılmasını emretti. Göğsüne kadar derinlikte bir çukur kazıldı. Sonra

¹ Muslim K. Hudud, 3208

halka taşlamalarını emretti, herkes taşıladı."¹ Bu hadiste yer alan *إِمَّا لَا فَاذْهَبِي* "**Öyleyse hayır. Git**" ifadesinin manası şudur: Sen canını feda ediyor ve sözünden dolayı da tevbe ediyorsan öyleyse git ve çocuğunu doğuruncaya kadar gelme, çocuğunu doğurduktan sonra recm edilirsin. Bu hadiseler recm haddinin dört kere ikrar etmekle sabit olacağına delalet etmektedir. Ancak ikrarda bulunan kişi ikrarından döner veya recm esnasında kaçarsa had uygulanmaz. Ebu Hurayra *RadiyAllahu Anh*'dan:

فَلَمَّا وَجَدَ مَسَّ الْجَجَارَةِ فَرَّ يَسْتَنْدُ حَتَّى مَرَّ بِرَجُلٍ مَعَهُ لَحْيٌ جَمَلٍ فَضَرَبَهُ بِهِ وَضَرَبَهُ النَّاسُ حَتَّى مَاتَ فَذَكَرُوا ذَلِكَ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ فَرَّ جِينًا وَجَدَ مَسَّ الْجَجَارَةِ وَمَسَّ الْمَوْتَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ هَلَا تَرَكَتُمُوهُ

"Maiz, taşlanmaya başlayınca kaçmaya başladı. Adamın birisi arkasından koşarak onu yakaladı ve elindeki deve çenesi ile ona vurmaya başladı. Hem o hem de diğer insanlar ölünceye kadar onu taşıladılar. Maiz'in recm esnasında üzerine taşlar geldiğinde, ölümle karşılaştığında kaçmaya başladığı Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem'e bildirilince şöyle dedi: "Keşke onu bıraksaydınız ya!""² Aynı şekilde celd (sopa cezası) da ikrarla sabit olur. Sehl ibni Sa'd'den; *"Bir adam Nebi SallAllahu Aleyhi ve Sellem'e gelerek şöyle dedi:*

سَبُلْتُ بِنْتُ سَعْدٍ أَنَّ رَجُلًا مِنْ أَسْلَمَ جَاءَ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ إِنَّهُ قَدْ رَأَى بِأَمْرًا سَمَاهَا فَأَرْسَلْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى الْمَرْأَةِ فَذَعَاَهَا فَسَأَلَهَا عَمَّا قَالَ فَأَنْكَرَتْ فَحَدَّهُ وَتَرَكَهَا

"Bir adam ismini zikrettiği bir kadınla zina etti. Rasul SallAllahu Aleyhi ve Sellem kadına birisini göndererek kadını çağırttı ve zina edip etmediğini sordu. Kadın zina etmediğini söyledi. Bunun üzerine Allah Rasulü adama had

¹ Muslim K. Hudud, 3208

² Tirmizi K Hudud, 1348

vurdurdu, kadını ise bıraktı."¹ Bu hadis ise sopa cezasının ikrar ile sabit olacağına delalet etmektedir.

Zina hadisesinde bir defa ikrar kâfidir. İkrarın dört kere olması şart değildir. Yukarıda Abdullah ibni Burayde'den rivayet edilen hadiste Rasul *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in dört defa ikrarda bulunmadan had uygulaması bunun delilidir. Yine Cabir hadisi de buna delalet etmektedir:

عَنْ جَابِرٍ أَنَّ رَجُلًا رَزَى بِامْرَأَةٍ فَأَمَرَ بِهِ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَجُلِدَ الْحَدَّ ثُمَّ أَخْبَرَ أَنَّهُ مُحْصَنٌ فَأَمَرَ بِهِ فُرْجِمَ

*“Nebi SallAllahu Aleyhi ve Sellem’e gelerek bir kadın ile zina ettiğini ikrar eden bir adama Allah Rasulü SallAllahu Aleyhi ve Sellem celd uygulanmasını emretti. Daha sonra adamın evli olduğu bildirilince onun recm edilmesini emretti ve recm edildi.”*² Yine yukarıda geçen Sehl ibni Sa’d hadisine göre bir adam bir defa zina ikrarında bulunmasıyla Rasul *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* ona had uygulamıştır. İşte bu hadislerin tümü bir kere ikrarda bulunmanın zina ispatı için kâfi olacağına delalet etmektedir. Ancak diğer hadislerde yer alan dört defa tekrarda bulunması ve Rasul’ün; **“Kendi aleyhine dört kere şahadette bulundun.”**³ sözü ve diğer hadisler, ikrarın geçerli olabilmesi için dört defa tekrarlanması gerektiğine delalet etmez. Bunlar yalnızca ikrarın iyice sübut bulmasına ve ikrardan sonra haddin tehir edilmesinin caiz olduğuna delalet eder. Özellikle Rasul *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in bir defa yapılan ikrarla had uyguladığı sabitleştikten sonra ikrarın geçerli olabilmesi için dört defa tekrarlanmasının şart olduğunu göstermez. Yukarıda geçen Gâmiye hadisi de bunu teyit etmektedir. Zira şöyle diyordu:

¹ Ahmed ibni Hanbel 21805

² Ebu Davud K. Hudud; 2850

³ Ebu Davud, K. Hudud, 3841

يَا رَسُولَ اللَّهِ لِمَ تُرُدَّنِي لَعَلَّكَ أَنْ تُرُدَّنِي كَمَا رَدَدْتُمَا عَاذًا

“Ey Allah Rasulü beni niye geri çeviriyorsun? Görüyorum ki Maizî'yi geri çevirdiğin gibi beni de geri çevireceksin.” Bu söz üzerine Allah Rasulü kadına ikrarını tekrarlatmamıştır. Şayet ikrarın dört defa söylenmesi şart olsaydı, kadına söyler ve dört defa söylemesi için ikrarını tekrarlatırdı. Bu hadislerin tümü, ikrarın dört defa tekrarlanmasının şart olmadığına, bir defa ikrarda bulunmanın kâfi olduğuna delalet etmektedir.

2- Dört Müslüman'ın Şahitliği

Hür ve adalet sahibi dört Müslüman'ın bir mecliste açık ve net bir şekilde zina hadisesini tarif ederek şahitlik yapmaları...

Dört tane şahidin bulunması gerektiğinde herhangi bir ihtilaf söz konusu değildir. Zira yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

وَاللَّاتِي يَأْتِيَنَّ الْأَفَاجِسَةَ مِنْ نِسَائِكُمْ فَاسْتَشْهِدُوا عَلَيْهِنَّ أَرْبَعَةً مِنْكُمْ

Kadınlarınızdan fuhuş işleyenlere karşı içinizden dört şahit getirin. (en-Nisa 15)

وَالَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ ثُمَّ لَمْ يَأْتُوا بِأَرْبَعَةِ شُهَدَاءَ فَاجْلِدُوهُمْ ثَمَانِينَ جَلْدَةً

Namuslu kadınlara (zina isnadıyla) iftira atan sonra da buna dair dört şahit getirmeyen kimselelere seksen değnek vurun. (en-Nur 4)

لَوْلَا جَاءُوا عَلَيْهِ بِأَرْبَعَةِ شُهَدَاءَ فَإِذْ لَمْ يَأْتُوا بِالشُّهَدَاءِ فَأُولَئِكَ عِنْدَ اللَّهِ هُمُ الْكَافِرُونَ

Buna karşı dört şahit getirmeli değil miydiler? İşte bunlar dört şahit getirmediğe Allah katında yalancı olanlardır. (en-Nur 13) Bu ayet üzerine Sa'd ibni Ubade Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem'e* şöyle der:

أَرَأَيْتَ لَوْ وَجَدْتُ مَعَ امْرَأَتِي رَجُلًا أَمَهْلُهُ حَتَّى آتِي بِأَرْبَعَةِ شُهَدَاءَ قَالَ نَعَمْ

“Ey Allah Rasulü! Hanımı bir erkekle yakalarsam

dört şahit getirmek için bekleyecek miyim?” diye sorunca, Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem, “Evet!” dedi.”¹

Bu deliller, zina ispatını; açık ve seçik bir şekilde, zina işlemini tüm nitelikleriyle tam olarak ortaya koyacak bir halde, dört erkek şahit tarafından olması gerektiği hususunda kesin delillerdir. Dört tane şahit bulunmazsa zina sabit olmaz. Şahitlerden birisi, vafsetme noktasında eksik ifade bulursa veya açık ve net bir şekilde nitelendirmese zina sabit olmaz. Çünkü zinanın beyyinesi, sarih bir nassla gelmiştir, dolayısıyla nassa bağlanmak mutlaka gereklidir.

3- Hamilelik

Yani hamilelik alametlerinin görülmesi... Kadın, karınında çocuk taşıdığı ve kocası da bulunmadığı zaman had uygulanır. Bu konuda Ömer *RadiyAllahu Anh*'ın sözü şöyledir:

والرجم واجب على كل من زنى من الرجال والنساء إذا كان محصناً، إذا قامت بينة، أو كان الحبل والاعتراف

*“Evli oldukları, aleyhlerinde beyyine bulunduğu, hamile olduğu ya da itiraf ettiği takdirde zina eden erkek ve kadını recmetmek vaciptir.”² Ali *RadiyAllahu Anh*'ın şöyle dediği rivayet edilir:*

يا أيها الناس إن الزنا زناان: زنا سر، وزنا علانية، فزنا السر أن يشهد الشهود، فيكون الشهود أول من يرمي، وزنا العلانية أن يظهر الحبل، أو الاعتراف، فيكون الإمام أول من يرمي

“Ey insanlar! Zina iki türüdür: Gizli zina ve açık zina. Gizli zina şahitlerin şehadetiyle bilinir ve ilk önce şahitler taşlamaya başlarlar. Açık zina ise hamilelikle, itiraf etmekle ortaya çıkar. Bu vaziyette İmam (Halife), taşı atan

¹ Ebu Davud Diyat; 3929

² Darimi K. Hudud, 2219; Malik Muvatta, 1295

ilk kişi olur.” Bu söz, sahabenin liderlerinin sözüdür. Sahabelerin huzurunda söylenmiş ve içlerinden karşı çıkan olmamıştır. Dolayısıyla bu hadisede, sahabe icmaı gerçekleşmiştir.

Ancak hamilelik sebebi açıklandığı zaman kadından had düşebilir. Çünkü bu vaziyette şüphe vardır. Şüpheli vaziyetlerde ise had uygulanmaz. Kadın, zina olmadan kendisi veya bir başkası tarafından erkeğin suyunun cinsel organına sokulduğunu, ikrahı mülci ile zina yapmaya zorlandığını veya bunların dışında şüphe oluşturacak durumlardan birisi ile hamile kaldığını söylerse had düşer ve uygulanmaz. Said rivayet ediyor:

أن امرأة رُفعت إلى عمر بن الخطاب ليس لها زوج وقد حملت، فسألها عمر فقالت: إني امرأة ثقيلة الرأس، وقع علي رجل وأنا نائمة، فما استيقظت حتى فرغ، فدرأ عنها الحدَّ

“Bize Halef ibni Halife ondan da Haşim anlattı: “Hamile olan fakat kocası bulunmayan bir kadın zina ettiği gerekçesi ile Ömer’in huzuruna çıkarıldı. Ömer, kadına sorduğunda şöyle dedi: “Ben, uykusu çok ağır bir kadınum. Uykuda iken bir adam üzerime çullandı, adam işini bitirinceye kadar uyanamadım. Bunun üzerine Ömer, kadından haddi düşürdü.” Bera ibni Sabura Ömer’den rivayet ediyor:

أنه أتني بامرأة حامل، فادعت أنها أكرهت، فقال: خلّ سبيلها، وكتب إلى أمراء الأجناد (أن لا يقتل أحد إلا بإذنه)

“Hamile olan bir kadın Ömer’e getirildi. Kadın zorlandığını iddia etti. Bunun üzerine kadının serbest bırakılmasını söyledi. Ardından da ordu komutanlarına bir mektup yazarak, kendi izni olmaksızın hiçbir kimsenin öldürülmesini söyledi.” Her ne kadar Ömer’in fiili Şer’î bir delil olmasa da Şer’î bir hükümdür. Dolayısıyla bu hükümde

Ömer'in taklit edilmesi caizdir. Yani Halife'nin, hüküm nedenlerinin tamamlanmasından sonra, kendi izni olmaksızın öldürme hükmünün verilmemesini emretmesi caizdir.

Zinanın beyyineleri işte bunlardır. Bu beyyinelerin dışında başka şeylerle zina, kesinlikle sabit olmaz. Bu beyyineler, şahitlikle ilgili nassların kapsamına girmediği gibi, beyyinelerle ilgili nassların kapsamına da girmez. Bunlar, özel bir iş için özel beyyinelerdir. Zina, haddi ile ilgili hükümlerden koparılması mümkün olmayan bir parça gibidir. Bunlar birer nass olup bağlı kalınması gereklidir. Bu sebeple bir doktorun bir kadının bekârlığına, dul olduğuna, zina ettiğine ya da cinsî temasta bulunduğu veya benzeri şahadeti ile zina sabit olmaz. Aynı şekilde doğum yaptıran bir ebenin şahadeti ile veya bu üç vaziyetin dışında kalan bir başka şeyle kesinlikle sabit olmaz. Hatta kâdi (hâkim), zina işleminin yapıldığına kesin kanaat getirirse bile. Çünkü asıl maksat, zina yapıldığına dair beyyineler ortaya koymak değildir. Asıl maksat, Şeriatın bizzat belirlediği beyyineleri ortaya koymaktır. Yine maksat, hâkim tarafından zinanın vuku bulduğunu tespit edecek alametler, göstergeler bulmak ya da hâkimde oluşan kanaati esas almak da değildir. Önemli olan sadece zinanın tespit edilmesi değil, zinanın bu özel beyyinelerden birisi ile tespit edilmesidir. Bu sebeptendir ki, zina yaptığı bilinen bir kadın hakkında kanaatini belirtmesine rağmen beyyinelerin yokluğundan dolayı Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*'in kadına zina haddi uygulamadığını görmekteyiz. İbni Abbas'tan, Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* şöyle dedi:

لَوْ كُنْتُ رَاجِمًا أَحَدًا بَعِيرٍ بَيِّنَةٍ لَرَجَمْتُ فُلَانَةَ فَقَدْ ظَهَرَ مِنْهَا الرِّيبَةُ فِي مَنْطِقِهَا
وَهَيَّئْتُهَا وَمَنْ يَدْخُلُ عَلَيْهَا

“(Zina suçu sebebiyle) herhangi bir kimseyi beyyinesiz olarak recmedecek olsaydım falan kadını

recm ederdim. Çünkü onun konuşmasından, vaziyetinden ve yanına girip çıkanlardan dolayı ciddi bir şüphe hâsıl olmuştur.¹ Yine ibni Abbas'tan:

إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَأَعَنَ بَيْنَ الْعَجَلَانِيَّ وَأَمْرَاتِهِ... فَقَالَ ابْنُ شَدَّادِ بْنِ الْهَادِ لِابْنِ عَبَّاسٍ أَهِيَ الْمَرْأَةُ الَّتِي قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَوْ كُنْتُ رَاجِمًا بَعِيرٍ بَيْنَتَهُ لَرَجَمْتُهَا قَالَ لَا تِلْكَ امْرَأَةٌ قَدْ أُعْلِنَتْ فِي الْإِسْلَامِ

“Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem, Aclani ile karısı arasında mulaane yaptırdı. Bunun üzerine Şeddad ibni el-Hadi İbni Abbas'a dedi ki: “Bu kadın, Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in, (zina suçu sebebiyle) **“Herhangi bir kimseyi beyyinesiz olarak recmedecek olsaydım o kadını recm ederdim”**, dediği kadın mıdır?” İbni Abbas dedi ki: “Hayır, o kadın İslâm'da iken, bu kadın bu tür davranışları ile biliniyordu.”_Buharî'nin lafzında ise şu ifade yer almaktadır:

كَانَتْ تُظْهِرُ فِي الْإِسْلَامِ

“İslâm'ın hâkim olduğu dönemde bu kadının kötülüğü ortaya çıkmıştı.”² Yani onun fahişeliği bilinmesine rağmen bu vaziyet, zina beyyinesi ile ya da itiraf yolu ile sabit olmamıştı. Yine İbni Abbas'tan rivayet edilen hadis: “Hilal ibni Umeyye'nin karısının, Şerik ibni Semha ile zina yaptığı iftirası üzerine, lian ayeti inmişti. Bunun üzerine Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem ikisini de çağırılmıştı. Hilal gelerek önce yalan söylemediğine dair dört kere Allah'a şehadet etti ve Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem şöyle dedi:

إِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ أَنَّ أَحَدَكُمَا كَاذِبٌ فَهَلْ مِنْكُمَا تَائِبٌ

“Şüphesiz ki Allah ikinizden birinizin yalan

¹ İbni Mace K. Hudud; 2549

² Buharî, K. Talak, 4998

söylediğini biliyor. Her ikiniz de tevbe ediyor musunuz?”¹ Sonra kadın yalan söylemediğine dair şehadette bulundu. Beşinci şahadete sıra gelince, Allah Rasulü kadını durdurarak, beşinci tekrarıyla Allah’ın azabının üzerine vacip olacağını söyledi. Bunun üzerine kadın bir müddet durakladı ve vazgeçer gibi oldu. Hatta biz kadının şehadetinden geri döneceğini zannettik. Daha sonra kadın, “Kavmimi geri kalan günlerde rezil edemem.” dedi ve beşinci defa şehadette bulundu. Kadının beşinci şehadette bulunması üzerine Allah Rasulü SallAllahu Aleyhi ve Sellem şöyle dedi:

اَنْظُرُوْهَا فَاِنْ جَاءَتْ بِهٖ اُكْحَلِ الْعَيْنَيْنِ سَابِعَ الْاَلْبَتَيْنِ حَدَّجِ السَّاقَيْنِ فَهُوَ لِشَرِيْكَ ابْنِ

سَخْمَاءَ

“Kadın, çocuğu doğurduğu zaman bakınız. Şayet çocuğun gözleri siyah, iri bacaklı ve iri yapılı ise çocuk Şerik ibni Semha’dandır.”² Hakikaten de çocuk tarif edilen bir şekilde doğdu. Bunun üzerine Allah Rasulü SallAllahu Aleyhi ve Sellem şöyle dedi:

لَوْلَا مَا مَضَى مِنْ كِتَابِ اللّٰهِ لَكَانَ لِيْ وَلَهَا شَأْنٌ

“Eğer Allah’ın Kitabı’nda geçen hususlar (yeminler) olmasaydı o kadınla benim aramda sorun çıkacaktı.”³ Buharî’nin rivayetinde ise şu lafız yer almaktadır:

من حكم الله

“Allah’ın hükmünden” Bu hadisede kadının açıkça zina yaptığına dair emareler yer almaktadır. Yine Rasul SallAllahu Aleyhi ve Sellem de bu kadının zina yaptığı ka-

¹ Buharî, K. Tefsiri’l Kur’an, 4378

² İbni Mace, K. Talak, 2057

³ Buharî, K. Tefsiri’l Kur’an, 4378

naatindedir. Ancak buna rağmen kadına had uygulamamıştır. Çünkü zina Kur'an'da yer alan beyyinelerle sabit olmamıştır. Dolayısıyla zina, nasslarda yer alan beyyinelerle, yani ikrar, dört şahit ve hamilelikle sabit olmadıkça, bir kişiye had vurulamaz.

Livata (Eşcinselliğin/Homoseksüelliğin) Haddi

Livatanın cezası zina cezasından farklıdır. Her ikisinin vakıası birbirinden ayrıdır, birbirinden daha farklı durumları vardır. Livata, zina türlerinden birisi değildir ki zina hakkında var olan delillerin genelliğinden dolayı zina kapsamına girdiği söylenebilsin. Zira zina, erkeğin cinsel organını kadının cinsel organına sokmasıdır. Livata ise, erkeğin erkeğe arkadan yanaşmasıdır. Kadının cinsel organına dahil ile erkeğe arkadan temas aynı şey değildir. Bu sebeple her iki hadise, birbirinden farklıdır. Diğer taraftan livata, zinayla da kıyaslanamaz. Çünkü zina hakkında var olan nass, illetli değildir ki illetlerin bir araya getirilmesi ile kıyas yapılabilir. Üstelik kadına arkadan yanaşmak da livata sayılmaz ve livata olarak isimlendirilmez. Çünkü livata, yalnızca dübürden yaklaşmak değildir. Livata, erkeğin erkeğe gelmesidir. Yani bir erkeğin bir başka erkeğin dübürüne sokmasıdır. Bu sebeple livata, zinadan farklıdır ve birbirine kıyaslanamaz. Ancak, إذا أتى الرجل الرجل فهما زانيان، وإذا أتت المرأة المرأة فهما زانيتان **“Erkek, erkeğe (arkadan) yanaşursa her ikisi de zinacı olurlar. Kadın, kadınla cinsî ilişki yaparsa her ikisi de zinacı olurlar.”** hadisinin isnadında Muhammed ibni AbdurRahman vardır. Ebu Hatim onu yalanlamıştır. Beyhakî ise, onu tanımadığını söyler. Dolayısıyla bu hadis, münkerdir. Hadisin sahih

olduğunu varsaysak bile bundan maksat benzetme yapılmasıdır. Yani bunlar zina eden kimseler gibidirler, demektir. Diğer taraftan Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in livata fiilinden dolayı recm cezası uyguladığı veya böyle bir hüküm verdiği de sabit değildir. Tam tersine Rasulullah'ün, **“اقتلوا الفاعل والمفعول به، *Yapanı da yaptıranı da öldürünüz.*”**¹ dediği sabittir. Eğer yukarıdaki münker hadiste yer alan; زانين **“Her ikisi de zinacı olurlar.”** sözü gerçeğe delalet etseydi livata haddinin zina haddi gibi olması gerekirdi. Hatta livata fiilini işleyenin recm edilmesi gerektiğine dair rivayet edilen hadisi, evli olmayanlar için de rivayet etmektedirler. Yani bu hadise göre evli olanın da bekâr olanın da recm edilmesi gereklidir. Öyleyse zina hükmü ile livata hükmü birbirinden farklıdır. Bu sebeple zina edene uygulanacak ukûbat ile lutiye uygulanacak ukûbat birbirinden farklıdır.

Şer'î hükme göre, evli veya bekâr ayırımı yapılmaksızın livata yapanın öldürülmesi gerekmektedir. İster yapan, isterse yaptıranı olsun livata yaptığı sabit olursa her ikisi de had gereği öldürülür. Bunun delili Sünnet ve sahabe'nin icmaıdır. Sünnet'ten delil şudur: İkrime, İbni Abbas'tan şu hadisi rivayet ediyor: Dedi ki: Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* şöyle dedi:

مَنْ وَجَدْتُمُوهُ يَعْْمَلُ عَمَلٍ قَوْمٍ لَوْ طِ فَاقْتُلُوا الْفَاعِلَ وَالْمَفْعُولَ بِهِ

“Lût kavminin yaptığı işi yapan bir kimseyi bulduğunuz zaman, yapanı da yaptıranı da öldürünüz.”² Hafız, ravilerinin güvenilir olduğunu söyler. Ancak bu hadis hakkında birtakım sözler söylenmiştir. İbni et-Talla' *Ahkâm*'ında şöyle der:

¹ Nesei'nin dışındaki diğer 5 sünen sahipleri rivayet ettiler

² Nesei'nin dışındaki diğer 5 sünen sahipleri rivayet ettiler

“*Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem’in livata yapan bir kimseyi recm ettiği ya da bu şekilde bir hüküm verdiği sabit değildir. Tam tersine onun, اقْتُلُوا الْفَاعِلَ وَالْمَفْعُولَ بِهِ* “**Yapanı da yaptıranı da öldürünüz.**”¹ dediği sabittir.” Livata yapanın öldürülmesi gerektiğinin Sünnet’ten delili budur. Said ibni Cubeyr ile Mucahid’in İbni Abbas’tan rivayet ettiği, **“Bekâr bir kimse Lutîlik yaparken yakalandığında recmedilir.”**² hadisi, eşcinselin recm edilerek öldürülebileceği manasına gelmektedir, yoksa Luti’ye uygulanacak haddin, recm olduğu manasına gelmemektedir. Bunun delili, evli veya bekâr ayırımı yapılmaksızın yapanın da yaptıranın da öldürülmesi gerektiğini ifade eden yukarıdaki hadistir. Recm ise, yalnızca evlilere uygulanan bir ukûbattır. Hadisin nassının, bekâr olsa bile lûtîlik yapan bir kimsenin öldürüleceğini ifade etmesi, bunun recm haddinden başka olduğunun delilidir. Bu sebeptir ki Said ibni Cubeyr ve Mucahid yoluyla rivayet edilen İbni Abbas hadisi, yine İbni Abbas’tan rivayet edilen ve İkrime yoluyla gelen hadisle çelişmemektedir. Her iki hadis de öldürmeye delalet etmektedir. Ancak recm hadisi muayyen bir üslupla öldürmeye delalet etmektedir. Öldürme hadisi ise mutlak anlamda öldürmeye delalet etmektedir. Hüküm, lûtîlik yapanın kesinlikle öldürüleceğidir. Recm ederek öldürmek caiz olduğu gibi, idam ederek, kurşunlayarak ya da bir başka yolla öldürmek de caizdir. Hüküm, öldürmektir. Öldürmede kullanılacak üslup veya araç önemli değildir.

Sahabe, lûtîlik yapanın nasıl öldürüleceği hususunda ihtilaf etmişlerse de, öldürüleceği hususunda icma etmişler-

¹ İbni Abbas ve Ebu Hüreyre rivayet etti

² Ebu Davud K. Hudud 3870

dir. Beyhakî, Ali *RadiyAllahu Anh*'ın lûtîlik yapan bir kimseyi recm ettiğini nakleder. Yine Beyhakî, şunu rivayet eder:

عن أبي بكر أنه جمع الناس في حق رجل يُنكح كما يُنكح النساء، فسأل أصحاب رسول الله صلى الله عليه وسلم عن ذلك فكان أشدهم يومئذ قولاً علي بن أبي طالب رضي الله عنه، قال: هذا ذنب لم تعص به أمة من الأمم إلا أمة واحدة صنع الله بها ما قد علمتم، نرى أن نحرقه بالنار

“Ebu Bekir, kadınların nikâhlandığı gibi nikâhlanan bir adam hakkında görüşmek üzere insanları topladı. Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem’in Ashabına, bu adama ne yapmak gerektiğini sordu. O gün, insanların en sert konuşma yaparı Ali ibni Ebu Talip RadiyAllahu Anh idi. Şöyle dedi: “Bu günahı (tarihte yalnızca) tek bir Ümmet işlemiştir. Bildiğiniz gibi Allah da o Ümmeti helak etmiştir. Ben, bu adamın yakılmasını uygun görüyorum.” Bu hadise hakkında Cafer ibni Muhammed babasından rivayetle Ali *RadiyAllahu Anh*'dan şunu nakleder:

يرجم ويحرق بالنار

“Recm edilsin ve ateşle yakılsın.” Yine Beyhakî İbni Abbas’a luti hakkında sorulduğu zaman şöyle dediğini nakleder:

ينظر أعلى بناء في القرية فيرمى به منكساً، ثم يتبع الحجارة

“Beldenin en yüksek binası hangisi olduğu araştırılır sonra oradan baş aşağı atılır.” Ömer ve Osman ise; إلى أنه “Üzerlerine duvarın yıkılması gerektiğini” söylemektedirler. Sahabeler her ne kadar öldürme hususunda ihtilaf etseler de bu görüşlerin tümü, lûtîlik yapan kimsenin öldürüleceğine delalet etmektedir. Diğer taraftan Şufa’ sahibinin, إجماع الصحابة على القتل *“Sahabelerin icması, lûtînin, öldürüleceği yönündedir.”* şeklinde söylediği nakledilir. Bu

ifadeye göre bir icma yani sahabe icması hâsıl olmuştur. İster yapan, isterse yaptıran olsun, ister evli ister evli olmasın, livata fiilini işleyen bir kimsenin öldürülmesi gerektiği hususunda sahabeler icma etmişlerdir. Sahabenin icmaı tek başına Şer'î bir delildir. Ancak bu icma, Sünnet ile desteklenince vaziyet nasıl olur? Özetle lûtılık yapan kimseye uygulanacak olan Şer'î haddin miktarı zina haddi değildir. Öldürme şekline bakılmaksızın lûtılık yapan kimseye uygulanacak olan ukûbat öldürmektir.

Livatanın beyyineleri de zinanın beyyineleri gibi değildir. O, zina fiili dışında kalan diğer hadlerden herhangi birinin beyyinesi gibidir. Mademki livata zina sayılmamaktadır, delilinin de zina beyyinesi gibi olmayıp beyyine açısından diğer hadlerin kapsamına girmesi gerekir. Buna göre livata, ikrar ile veya hırsızlık ve dışında kalan hadlerin beyyinelerinde olduğu gibi iki erkeğin ya da iki kadın ile bir erkeğin şehadeti ile sabit olur. Livata haddinde aranan şart, lûtinin fail veya meful olması, akıl sahibi, buluğa ermiş ve serbest irade sahibi olması, livatanın Şer'î beyyinelerle -iki adamın veya biri erkek iki kadının şehadeti- sabit olması gerekir. Şayet bu işi yapanlar çocuk, deli ya da zorlanmış kimseler ise had uygulanmaz.

Kadına Arkadan Yanaşmanın Hükümü

Kadına dübüründen yanaşmak haramdır. Dolayısıyla erkeğin kadına dübüründen yanaşması haram olup bazı imamlar bunu zina olarak değerlendirmişlerdir. Her ne kadar livata olarak isimlendirilmese de livata gibidir. Bazen kadın livatası da denilmektedir ki bununla erkeğin kadına dübüründen yaklaşması kastedilmektedir. Livata diye

isimlendirildiğinde erkeğin erkeğe yanaşması manası kasdedilir, bir başka manası yoktur. Bu sebeptendir ki kadına dübüründen yanaşmak livata sayılmaz. Dolayısıyla kadına dübüründen yanaşmanın haram olması, zina oluşundan ya da livata oluşundan kaynaklanmamaktadır. Çünkü bu, zina olmadığı gibi livata da değildir. Ancak bu husus hakkında Şer’î deliller vardır. Allahu Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

فَإِذَا تَطَهَّرْتَ فَأَتُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ أَمَرَكَ اللَّهُ

İyice temizlendikleri vakit Allah’ın size emrettiği yerden onlara varın. (el-Bakara 222) Bu ayet Allah’ın, kadına yaklaşılmasını emrettiği yerden, kadının cinsel organından yaklaşılması gerektiğini kayıt altına alan bir nasıttır. Bunun manası şudur: Allah’ın size yaklaşmanızı emrettiği yerin dışında bir başka yerden onlara yaklaşmayın. Bu emir, nikâhlanma emrindeki şu ayetler gibidir:

فَانكِحُوا مَا طَابَ لَكُمْ

...Hoşunuza giden kadınlarla evleniniz... (en-Nisa 3)

وَأَنْكِحُوا الْأَيَامَىٰ مِنْكُمْ

İçinizdeki bekârları evlendiriniz. (en-Nur 32)

فَانكِحُوهُنَّ بِإِذْنِ أَهْلِهِنَّ

...Velilerinin izniyle onlarla evlenin... (en-Nisa 25)

Bu ayetlerle de vurgulanan husus evliliktir. Erkeklerin kadınlara Allah’ın emrettiği yerden, cinsel organdan yaklaşmaları Şer’î nassın gereğidir. Ali ibni Ebu Talha, İbni Abbas’tan şunu rivayet eder:

مِنْ حَيْثُ أَمَرَكَ اللَّهُ

“Allah’ın size emrettiği yerden... (el-Bakara 222) *ayettinden maksat cinsel organdır. Bunun dışına çıkmayınız. Kim bunun dışına çıkarsa haddi aşmış olur.*” Mucahid der ki:

(من حيث أمركم الله) يعني الفرج

“**emrettiği yerden**’ yani *fercden (cinsel organdan)*.”

Bu ayetin yüce Allah’ın şu ayetine atıf olduğu söylenemez:

فَاعْتَرَلُوا النِّسَاءَ فِي الْمَحِيضِ

Onun için hayz (âdet) halinde kadınlarınızdan ayrılın. (el-Bakara 222) Çünkü ayetin tamamı şöyledir:

وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْمَحِيضِ قُلْ هُوَ أَدَىٰ فَاعْتَرَلُوا النِّسَاءَ فِي الْمَحِيضِ وَلَا تَقْرُبُوهُنَّ حَتَّىٰ يَطْهَرْنَ فَإِذَا تَطَهَّرْنَ فَأْتُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ أَمَرَكُمُ اللَّهُ

Sana âdet halinden soruyorlar. De ki: ‘O, bir ezadır. Onun için adet halinde kadınlarınızdan ayrılın. Temizleninceye kadar onlara yaklaşmayın. İyice temizlendikleri vakit, Allah’ın size emrettiği yerden onlara varın.’... (el-Bakara 222) Çünkü hayız halî, mekânla değil zamanla alakalı bir husustur. Şayet mekânla alakalı bir husus olsaydı, hayız zamanının dışında onlara yaklaşınız denilirdi. Tam tersine ayet mekâna delalet edecek bir şekilde gelmiştir. Bunun, hayza çevrilmesi mümkün değildir. Zira حَيْثُ ‘haysu’ lafzı ancak mekâna delalet ettiğinden dolayı kesinlikle hayız manasına gelmez. *Allah’ın size emrettiği yerden yani cinsel organdan yaklaşınız* manasına gelir. Nikâh ve evlilik ayetleri de bunu emretmektedir. Bu manayı, bu ayetin hemen ardından gelen ve kadının, nesil için olduğunu açıklayan ayet de teyit etmektedir. Ayet adeta şu anlama gelmektedir: *Neslin geldiği yerden yaklaşınız. Nesil ise ancak cinsel organdan gelmektedir.* Bu sebeple ayet şöyledir:

فَأْتُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ أَمَرَكُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ نَسَاؤَكُمْ حَرْثٌ لَكُمْ فَأْتُوا حَرْثَكُمْ أَنَّىٰ شِئْتُمْ

...Allah’ın size emrettiği yerden onlara varın. Şüphesiz ki Allah hem tevbe edenleri hem de temizlenenleri çok sever. Kadınlarınız sizin için bir

tarladır. O halde tarlanıza dilediğiniz yerden varın... (el-Bakara 222-223) Bu ayette yer alan; نَسَاؤُكُمْ حَرَّتْ لَكُمْ **Kadınlarınız sizin için bir tarladır.** (el-Bakara 223) ifadesi, daha önce gelen, فَأَتَوْهُنَّ مِنْ حَيْثُ أَمَرَكَ اللَّهُ **Allah'ın size emrettiği yerden onlara varın.** (el-Bakara 222) ayetini açıklamaktadır. Bu ifade, Allah'ın, yaklaşılmamasını emrettiği yerle, cinsel organla ilgili bir açıklamadır. Yine ayette yer alan: حَرَّتْكُمْ **'tarlanızdır'** ifadesi *"ekilecek yer"* manasında kullanılan bir kinayedir. أَلَيْ شِئْتُمْ **'dilediğiniz yerden'** ifadesi, *"nasıl isterseniz"* demektir. أَلَيْ kelimesi *"nereden isterseniz"* değil *"nasıl isterseniz"* manasına gelir. Çünkü أَلَيْ kelimesi *"nasıl"* manasında kullanılmaktadır. Nadiren karşılaşılabilecek durumlar haricinde *"nereden"* manasında kullanılmaz. Her iki anlamda da kullanılacağını varsaysak bile; حَرَّتْكُمْ **'tarlanızdır'** ifadesi burada, *"nereden"* manasına değil *"nasıl"* manasına ait bir karinedir. Bu karine iki yerde birden gelmektedir:

نَسَاؤُكُمْ حَرَّتْ لَكُمْ

'Kadınlarınız sizin için bir tarladır' ifadesi, *"ekin"* manasına geldiği ve ekin yerinden gelinmesi hususunda kâfidir. Ancak yaklaşma konusunu anlatırken *"onlara dilediğiniz yerden varın"*, ifadesi kullanılmamış, tam tersine, (ekin) kelimesi kullanılarak şöyle denilmiştir:

فَأَتُوا حَرَّتْكُمْ أَلَيْ شِئْتُمْ

O halde tarlanıza dilediğiniz yerden varın. (el-Bakara 223) Ayette; her türlü ihtimali ortadan kaldırmak ve tekid için *"kadınlara dilediğiniz yerden varın"* ifadesi kullanılmamıştır. Adeta Allahu Teâlâ şöyle demektedir: *Ekin yerinden yaklaşmak kaydıyla kadınlara dilediğiniz şekilde yaklaşmanızda size bir günah yoktur.*

فَأَتُوا حَرَّتْكُمْ

‘**O halde tarlanıza varın.**’ ifadesi cinsel organdan yaklaşıma hususunda kesin bir nasıttır. Diğer taraftan bu ayetin nüzul sebebini oluşturan kadınlara nasıl yaklaşılmaması gerektiği yönündeki soru da buna delalet etmektedir. Sufyan ibni Said es-Sevri’den. Muhammed ibni el-Munke-dir, Cabir ibni Abdullah’ın şöyle dediğini haber veriyor:

أن اليهود قالوا للمسلمين من أتى امرأة وهي مدبرة جاء الولد أحول فأنزل الله
(نِسَاؤُكُمْ حَرْثٌ لَكُمْ فَأْتُوا حَرْثَكُمْ أَنَّى شِئْتُمْ)

“Yahudiler; “Kim karısı ile arkası dönmüş bir halde cinsî münasebette bulunursa çocuk şaşı olur.” derlerdi. Bunun üzerine; **Kadınlarınız sizin için bir tarladır. O halde tarlanıza dilediğiniz yerden varın.** (el-Bakara 223) ayeti nazil oldu.” Bir hadiste ibni Cureyc, Rasulullah *Sal-lallahu Aleyhi ve Sellem*’in, *الفرج*, مقبلة ومدبرة إذا كان في الفرج, **“Fercden (cinsel organdan) olduktan sonra önden ve arkadan.”** dediğini rivayet eder. Bu sebepledir ki; **Allah’ın size emrettiği yerden onlara varın.** (el-Bakara 222) ayeti, Allah’ın emrettiği yerin dışından onlara varmanın haram olduğuna delalet eder.

نِسَاؤُكُمْ حَرْثٌ لَكُمْ

Kadınlarınız sizin için bir tarladır. (el-Bakara 223) ayeti, Allah’ın yaklaşılmamasını emrettiği yeri yani cinsel organı açıklayan bir ifadedir. Bunlara ilave olarak nikâh ve evlilikle ilgili ayetler de buna delalet etmektedir. Bunların tamamı kadına dübüründen yaklaşmanın haram olduğuna delalet etmektedir. Öte yandan kadınla dübüründen ilişki kurmanın haram olduğuna açıkça delalet eden birçok hadis vardır. Huzeyme ibni Sabit’ten:

أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى أَنْ يَأْتِيَ الرَّجُلُ امْرَأَتَهُ فِي دُبُرِهَا

“*Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem erkeğin karısıyla dübüründen temasta bulunmasını yasakladı.*”¹ İbni Abbas’tan, Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem şöyle dedi:

لَا يَنْظُرُ اللَّهُ إِلَى رَجُلٍ أَتَى رَجُلًا أَوْ امْرَأَةً فِي الدُّبْرِ

“**Allah Teâlâ bir kadınla ya da bir erkekle dübüründen temasta bulunan kimseye (Kıyamet günü) rahmet nazarıyla bakmaz.**”² Amr ibni Şuayb babasından onun da dedesinden rivayet ettiğine göre Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem şöyle demiştir:

الَّذِي يَأْتِي امْرَأَتَهُ فِي دُبْرِهَا هِيَ اللُّوطِيَّةُ الصُّعْرَى

“**Karısına dübüründen temasta bulunan kimse küçük livata yapmış olur.**”³ Ali ibni Talk’dan, Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem şöyle dedi:

لَا تَأْتُوا النِّسَاءَ فِي أَدْبَارِهِنَّ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يَسْتَحْيِي مِنَ الْحَقِّ

“**Kadınlara dübüründen temasta bulunmayın. Şüphesiz ki Allah hakkı söylemekten (açıklamaktan) utanmaz.**”⁴ Bu hadisi ayrıca Ahmed İbni Hanbel, Ebu Muaviye’den rivayet etmekte ve şöyle demektedir: “*Bize AbdurRezzak anlattı, Ma’mer Suheyl ibni Ebu Salih’ten, el-Haris’ten, Muhlid’den o da Ebu Hurayra RadiyAllahu Anh’dan nakletti:*

إِنَّ الَّذِي يَأْتِي امْرَأَتَهُ فِي دُبْرِهَا لَا يَنْظُرُ اللَّهُ إِلَيْهِ

“**Şüphesiz ki Allah, karısına dübüründen temas kuran kimseye (Kıyamet günü rahmet) nazarıyla bakmaz.**”⁵ Yine Ahmed’den: “*Bize Affan, Vuheyb, Sehl*

¹ Ahmed ibni Hanbel 20848

² Tirmizi K. Rada; 1086

³ Ahmed ibni Hanbel, Müs. Mükessirin min es’Sahabe, 6672

⁴ Tirmizi K. Taharat 1084

⁵ Ahmed ibni Hanbel, 7359

Haris ibni Muhalled'den onun da Ebu Hurayra Radiyallahu Anh'dan rivayet ettiği bir hadiste Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem şöyle dedi:

لَا يَنْظُرُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ إِلَى رَجُلٍ جَامَعَ امْرَأَتَهُ فِي دُبُرِهَا

“Şüphesiz ki Allah, karısı ile dübüründen cima yapan adama (Kıyamet günü) bakmaz.”¹ Bu hadislerin tümü kadınlara dübüründen temas etmenin haram olduğu hususunda delildirler. Dolayısıyla erkeğin karısına dübüründen temas kurması haramdır. Ancak Şeriat bunun için ukûbat olarak belli bir ukûbat koymadığından dolayı bu hususta verilecek olan ukûbat had ukûbatları kapsamında değerlendirilemez. Tazir ukûbatları kapsamına girer. Bu sebeple İmam ya da Hâkimin bu fiili işleyen kimseye caydırıcı ve acıtıcı bir ukûbat vermesi gerekir. Çünkü ukûbat her ne kadar tazir ukûbatı olsa da caydırıcı ve acı verici olması lazımdır. Evla olan bu hususun Hâkimin takdirine bırakılmasıdır.

Kazf (Zina İftirasında Bulunmak) Haddi

Kazf, zina iftirasında bulunmak demektir. Namuslu, ifteli Müslüman kadınlara zina isnadında bulunmak haram kılınmıştır. Ancak kim böyle bir isnatta bulunur, ardında da bunu şahitlerle ispatlarsa vaziyet değişir. Kazf, Kitap ve Sünnet’le haram kılınmıştır. Allahu Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

وَالَّذِينَ يَزْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ ثُمَّ لَمْ يَأْتُوا بِأَرْبَعَةِ شُهَدَاءَ فَاجْلِدُوهُمْ ثَمَانِينَ جَلْدَةً وَلَا تَقْبَلُوا لَهُمْ شَهَادَةً أَبَدًا وَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ

Namuslu kadınlara (evli olanlara) iftira atan

¹ Ahmed ibni Hanbel, 8176

sonra da bu hususta dört şahit getirmeyen kimse-lerin her birine seksen değnek vurun. Onların şahitliklerini ebediyen kabul etmeyin. Onlar fasıkların ta kendileridir. (en-Nur 4)

إِنَّ الَّذِينَ يَزْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ الْغَافِلَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ لَعُنُوا فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ

Namuslu (evli olanlara) ve mümin kadınlara iftira eden kimseler dünyada da Ahirette de lanetlenmişlerdir. Onlar için büyük bir azap vardır. (en-Nur 23) Ebu Hurayra *RadiyAllahu Anh'dan*, Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* şöyle dedi:

اجْتَنِبُوا السَّبْعَ الْمُفَوِّقَاتِ قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَا هُنَّ قَالَ السَّبْرُ بِاللَّهِ وَالسَّحْرُ وَقَتْلُ النَّفْسِ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَأَكْلُ الرِّبَا وَأَكْلُ مَالِ الْيَتِيمِ وَالتَّوَلَّى يَوْمَ الرَّحْفِ وَقَذْفُ الْمُحْصَنَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ الْغَافِلَاتِ

“Yedi büyük günahdan sakınınız.” Denildi ki: **“Ya Rasulullah bunlar nelerdir?”** Dedi ki: **“Allah’a ortak koşmak, sihir yapmak, Allah’ın haram kıldığı bir canı haksız yere öldürmek, faiz yemek, yetimin malını yemek, savaş günü meydandan kaçmak ve iffetli, namuslu bir kadına zina iftirasında bulunmak.”**¹ İki ayette ve hadiste yer alan الْمُحْصَنَاتِ ‘muhsanat’ kelimesi ‘iffetli olanlar’ manasına gelmektedir, tekili ise (عفيفة) ‘afife’dir. الْمُحْصَنَاتِ ‘muhsanat’ kelimesi Kur’an’da dört anlamda kullanılmıştır:

1- ‘iffetli kimseler’ manasında kullanılmıştır ki, yukarıdaki iki ayette bu anlamdadır.

2- ‘evli olan kadınlar’ manasında kullanılmıştır. Şu ayetlerde olduğu gibi:

وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ النِّسَاءِ إِلَّا مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ

¹ Buharî, K. Vusaya, 2560

Sahibi olduğunuz cariyeler müstesna evli kadınlarla evlenmeniz de haram kılındı. (en-Nisa 24)

مُحْصَنَاتٍ غَيْرِ مُسَافِحَاتٍ

...İffetli yaşamış olmaları halinde evlenin... (en-Nisa 25)

3- Köle olan kimselerin karşısı 'hür kimseler' manasında kullanılmıştır:

وَمَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ مِنْكُمْ طَوْلاً أَنْ يَنْكِحَ الْمُحْصَنَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ

Sizden hür mümin kadınlarla evlenmeye kuvvet yetiremeyen kimseler... (en-Nisa 25)

وَالْمُحْصَنَاتِ مِنَ الْمُؤْمِنَاتِ وَالْمُحْصَنَاتِ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ

İnanan hür ve iffetli kadınlar ve sizden önce Kitap verilenlerin hür ve iffetli kadınları... (el-Maide 5)

فَعَلِيَّوْنَ نَصْفٌ مَا عَلَى الْمُحْصَنَاتِ مِنَ الْعَذَابِ

...Onlara hür kadınlara verilecek azabın yarısı verilir... (en-Nisa 25)

4- 'İslâm' manasında kullanılmıştır.

فَإِذَا أُحْصِنَ

Müslüman olduklarında... (en-Nisa 25) İbni Mes'ud *RadiyAllahu Anh* buradaki kelimenin onların *'İslâm olmaları'* manasına geldiğini söyler. Dolayısıyla المحصنات **'muh-sanat'** kelimesi tıpkı عين 'ayn' kelimesi gibi birçok manaya gelen müşterek lafızlardandır. Bu konuda ise yalnızca tek bir anlamda, 'iffetli kimseler' manasında kullanılmıştır.

Buna göre; iftira eden kimsenin mükellef ve serbest irade sahibi olması, iffetli olanın da iffetli olmak gibi tüm şartlara sahip olması koşulu ile; kim Müslüman ve iffetli bir kadına zina iftirasında bulunursa *seksen kırbaç cezası ile cezalandırılır*. Had ukûbatının vurulabilmesi için bulundurulması gereken iffetli olma şartları beş tanedir.

Bunlar:

1- Akıllı olmak. 2- Hür olmak 3- Müslüman olmak 4-Zina yapmaktan korunmuş, iffetli olmak. 5- Benzeri ile cinsî ilişkide bulunacak kadar büyük yaşta olmak.

İftira atılan kimsede aranan beş şartın tamamlanmasından sonra haddin vurulabilmesi için tek temel şart daha aranır. Bu şart: Zina isnadında bulunan kimse, bu hususta beyyine getirmemiş olmalıdır. Zira yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

وَالَّذِينَ يَزُمُونَ الْمُهَضَّمَاتِ ثُمَّ لَمْ يَأْتُوا بِأَرْبَعَةِ شُهَدَاءَ فَاجْلِبُوهُمْ

Namuslu kadınlara iftira atan sonra da bu hususta dört şahit getirmeyen kimselerin her birine seksen değnek vurun. (en-Nur 4) Onların kırbaçlanmaları beyyineye sahip olmadıkları içindir. Yine iftira atılan kişinin ikrarda bulunmaması da şarttır. Zira bu da bir beyyine sayılır. Şayet iftira atan kimse kocası ise liandan kaçınmış olması şartı da aranır. Ancak kadın liandan kaçınırsa recm edilir.

İçki Haddi

İçki, Maide Sûresi'ndeki şu ayetle haram kılınmıştır:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْأَنْصَابُ وَالْأَزْلَامُ رَجْسٌ مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ إِنَّمَا يُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُوقِعَ بَيْنَكُمْ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ فِي الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ وَيَصُدَّكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَعَنِ الصَّلَاةِ فَهَلْ أَنْتُمْ مُنْتَهُونَ

Ey iman edenler! Hamr (şarap), kumar, dikili taşlar (putlar), fal ve şans okları birer şeytan işi pisliktir; bunlardan uzak durun ki kurtuluşa eresiniz. Şeytan, içki ve kumar yoluyla ancak arınıza düşmanlık ve kin sokmak; sizi, Allah'ı anmaktan ve

namazdan alkoymak ister. Artık (bunlardan) **vaz-geçtiniz değil mi?** (el-Maide 90-91) Bu ayet indiği zaman Allah Rasulü *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*; حَرَمَتِ الْخَمْرُ “**Artık içki haram kılındı.**”¹ dedi. Ebu Saîd’in Nebi *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*’den rivayet ettiği hadiste Allah Rasulü *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* şöyle buyurmaktadır:

إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى حَرَّمَ الْخَمْرَ فَمَنْ أَدْرَكَهُ هَذِهِ الْأَيَّةُ وَعِنْدَهُ مِنْهَا شَيْءٌ فَلَا يَشْرَبُ وَلَا يَبِيعُ قَالَ فَاسْتَقْبَلِ النَّاسُ بِمَا كَانَ عِنْدَهُ مِنْهَا فِي طَرِيقِ الْمَدِينَةِ فَسَفَكُوا

“Şüphesiz ki Allah içkiyi haram kılmıştır. Kime bu ayet ulaşır ve yanında içki namına bir şey bulunursa artık o içilmez ve satılmaz.” Bunun üzerine insanlar yanlarında ve evlerinde içki olarak ne varsa Medine sokaklarına döktüler.”² Ayette yer alan الْخَمْرُ ‘hamr’ kelimesinden kasıt, sarhoşluk veren her şeydir. Yoksa yalnızca üzümden yapılan içki değildir. Üzüm ve üzüm dışındaki maddelerden yapılan ve sarhoşluk veren her şey bu kapsama girer. İbni Ömer *RadiyAllahu Anh* dedi ki: “Ömer’in, *Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem*’in minberinde yaptığı konuşma şöyle dedi:

إِنَّهُ قَدْ نَزَلَ تَحْرِيمَ الْخَمْرِ وَهِيَ مِنْ خَمْسَةِ أَشْيَاءَ الْعَنْبِ وَالْتَّمْرِ وَالْجُنْطَةِ وَالشَّعِيرِ وَالْعَسَلِ وَالْخَمْرُ مَا خَامَرَ الْعَقْلَ

“İçkinin (hamrın) haram olduğunu bildiren bir hüküm inmiştir. İçki beş şeyden yapılmaktadır: Üzümden, hurmadan, buğdaydan, arpadan ve baldan.”³ Ömer, bu konuşması ile Maide ayetinde yer alan “**içki**” kelimesinden maksadın, sadece üzümden yapılan içki olmadığına, kendisinden içki yapılabilen her maddeyi kapsadığına dikkat çekmektedir. Enes hadisi de bunu teyit etmektedir. Buharî,

¹ Buharî, K. Tefsiri'l Kur'an, 4251

² Muslim, K. Musakat, 2956

³ Buharî, K. Eşrebet, 5160

rivayet etti. Dedi ki: “Bize Müsedded, Müsedded de babasından rivayet etti.

سَمِعْتُ أَنَسًا قَالَ كُنْتُ قَائِمًا عَلَى الْحَيِّ أَسْقِيهِمْ عُمُومَتِي وَأَنَا أَصْعَرُهُمُ الْفَضِيحَ فَقِيلَ
حُرِّمَتِ الْخَمْرُ فَقَالُوا أَكْفَيْهَا فَكَفَّأَتْهَا قُلْتُ لِأَنْتِ مَا شَرَّابُهُمْ قَالَ رُطْبٌ وَبُسْرٌ فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ
بُنْ أَنْسٍ وَكَانَتْ خَمْرُهُمْ فَلَمْ يُنْكَرْ أَنْسٌ

“Enes’ten işittim, şöyle dedi: “Ben, bir mecliste bulunan amcalarıma “Fadih” denilen içkiyi dağıtıyordum -onların en küçüğüydüm-. Bu esnada içkinin haram kılındığı söylendi. Bana, “Onu dök.” dendi. Ben de elimdeki içkiyi ters çevirip döktüm. Enes’e dedim ki: “O gün onların içkileri neydi?” Dedi ki: “Taze ve olgun hurma karışımından yapılmış bir içkiydi.” Ebu Bekir ibni Enes dedi ki: “Bu da, o gün onların içkileri idi.” Enes de bunu doğruladı.”¹ Bu rivayet, sahabenin içkinin haramlığından, sarhoşluk veren her şeyi anladıklarına delalet etmektedir. Bunu, Ebu Seleme ibni AbdurRahman’ın rivayet ettiği şu hadis de teyit etmektedir. Aişe *RadiyAllahu Anha*’dan dedi ki:

سُئِلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الْبَيْعِ وَهُوَ نَبِيذُ الْعَسَلِ وَكَانَ أَهْلُ الْيَمَنِ
يَشْرَبُونَهُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كُلُّ شَرَابٍ أَسْكَرَ فَهُوَ حَرَامٌ

“Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem’e bal şarabı hakkında sordular. Bal şarabı Yemen halkının içeceği idi. Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem dedi ki: “**Sarhoşluk veren her içecek haramdır.**”² İçildiği zaman sarhoşluk veren her şeyin haram olduğunu belirten daha birçok hadis vardır. Numan ibni Bişr’den, Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem şöyle buyurdu:

إِنَّ مِنَ الْجُنْطَةِ خَمْرًا وَمِنَ الشَّعِيرِ خَمْرًا وَمِنَ التَّمْرِ خَمْرًا وَمِنَ الرَّبِيبِ خَمْرًا وَمِنَ
الْعَسَلِ خَمْرًا

“Buğdaydan içki yapılır. Arpadan içki yapılır.

¹ Buharî, K. Eşrebe, 5155

² Buharî, K. Eşrebe, 5158

Kuru üzümden içki yapılır. Hurmadan içki yapılır. Baldan içki yapılır.¹ İbni Ömer'den. Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem şöyle buyurdu:

كُلُّ مُسْكِرٍ حَمْرٌ وَكُلُّ مُسْكِرٍ حَرَامٌ

“Sarhoşluk veren her şey içkidir ve sarhoşluk veren her şey haramdır.”² Akli uyuşturan, gideren her şeyin içki olduğu böylece sabit olmaktadır. Ve sarhoşluk veren her şey de haramdır. Buna göre ister üzümünden, ister hurmadan, ister arpadan, kahveden veya başka maddelerden yapılsın, akli gideren ve sarhoşluk veren her şey haramdır. Habeşliler kahveden içki yapmaktadırlar ki bu Habeş İmparatoru'nun özel içkisidir. Yine ispirto, kolonya ve cin v.b. birer içkidir. Çünkü bunlar sarhoşluk vermektedirler. Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem ise, كل مسكر خمر **“Sarhoşluk veren her şeyin haram”** olduğunu söylemektedir. Buna göre خمر ‘hamr’ kelimesinin Şer’î manası, lügat manasının dışında bir mana ifade etmektedir. Bu Şer’î mana Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem’in, hadislerinde dile getirdiği manadır. Ayette yer alan ‘hamr’ kelimesi, ister üzümünden yapılsın, isterse başka maddelerden yapılmış olsun sarhoşluk veren her şeyin haram olduğu manasına gelmektedir.

İçkinin haramlığı herhangi bir illetten kaynaklanmaktadır. Tıpkı ölü etinin haram olması gibi **“hamr”** olduğu için haramdır. Allahu Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

حُرِّمَتْ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةُ

Ölü eti size haram kılındı. (el-Maide 3) Bu ayette ölü etinin haram kılınması herhangi bir illete dayanmamakta-

¹ Tirmizi, K. Eşrebe, 1795

² Tirmizi, K. Eşrebe, 1784

dır. Sadece ölü olduğu için haram kılınmaktadır. Aynı şekilde Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْأَنْصَابُ وَالْأَزْلَامُ رَجْسٌ

Şüphesiz ki içki, kumar, putlar ve fal okları pisliktir... (el-Maide 90) ifadesinden; **...Artık vazgeçtiniz değil mi?** (el-Maide 91) sonuna kadar olan kısımdaki yasaklama herhangi bir şekilde illetlendirilmemiş, yalnızca sakınılması gerektiği emredilmiştir. Herhangi bir illete mebni olmaksızın, özellikle **‘hamr’** olduğu için haram kılınmış olması da buna delalet etmektedir. İbni Abbas Nebi *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*’in şöyle dediğini rivayet eder:

حُرِّمَتِ الْخَمْرُ بِعَيْنِهَا وَالسُّكْرُ مِنْ كُلِّ شَرَابٍ

“Hamr (içki), aynı ile haram kılınmıştır. İçildiğinde sarhoşluk veren her şey de haramdır.”¹ Yani ‘hamr’ olduğu için haramdır. Özetle içkinin haramlığında herhangi bir illet yoktur ve illetlendirilmez de.

İçki İçene Uygulanacak Ukûbat Miktarı

İçki içene uygulanacak ukûbat, had ukûbatları kapsamına girmektedir. Dolayısıyla içki içen yani sarhoşluk veren herhangi bir maddeyi içen herkese had vurulması gerekir. Nebi *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* şöyle buyurmaktadır:

مَنْ شَرِبَ الْخَمْرَ فَاجْلِدُوهُ

“Kim içki içerse onu kırbaçlayınız.”² Az olsun çok olsun sarhoşluk veren her şeyin içki sayıldığı sabittir. İçki içene had uygulanması ve bu haddin (ukûbatın) da celd (kırbaç vurma) olduğu hususunda sahabe icma etmiştir.

¹ Nesei K. Eşribe, 5590

² Tirmizi, K. Hudud, 1364

İçki içene had uygulanmasının sabit olduğu ve bu haddin 40 değnekten az olmayacağı konusunda ittifak etmişlerdir.

İçki içene uygulanacak sopa cezası konusunda Nebi *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*'den rivayet edilen hadisleri inceleyen kimse, içki içene kırk sopa vurulması gerektiğini görür. Kırk sopadan daha fazla vurulması da caizdir. Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*'in içki içen kimseye kırk sopa vurduğuna delalet eden hadislere gelince; Muslim, Hudayn ibni el-Munzir hadisinde, el-Velide sopa vurulması hadisesinde Ali ibni Ebu Talib *Radiyallahu Anh*'ın şöyle dediğini tahrir eder:

جَدَّ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَرْبَعِينَ وَجَدَّ أَبُو بَكْرٍ أَرْبَعِينَ وَعُمَرُ ثَمَانِينَ وَكُلُّ
سَنَةٍ

“Nebi *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* kırk sopa vurdu. Ebu Bekir kırk, Ömer de seksen sopa vurdu. Hepsi de Sünnet'tir.”¹ Tirmizi'nin Ebu Saîd'den yaptığı rivayet ise şöyledir:

أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ضَرَبَ الْحَدَّ بِثَلَاثِينَ أَرْبَعِينَ قَالَ مِسْعَرٌ أَظْنُهُ فِي
الْخَمْرِ

“Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* zamanında iki ayakkabı ile kırk defa vuruldu. Mis'ar der ki: “Zannediyorum bu, içki haddinde idi.”² Yine Ebu Saîd'den:

جُدَّ عَلَى عَهْدِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الْخَمْرِ بِثَلَاثِينَ أَرْبَعِينَ فَلَمَّا كَانَ زَمَنَ
عُمَرَ جُدَّ بِدَلِّ كُلِّ نَعْلٍ سَوَاطِئًا

“Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* zamanında içki haddinde iki ayakkabı ile kırk defa vuruldu. Ömer zamanında ise her ayakkabı yerine bir kırbaç kullanıldı.”³ Bu hadislerin tümü içki içen kimseye kırk kırbaç vurulacağına

¹ Muslim, K. Hudud, 3220

² Tirmizi K. Hudud, 1362

³ Ahmed ibni Hanbel 11214

açıkça delalet etmektedir. Bun nasların tümü kırk adede işaret etmektedir. Ali *RadiyAllahu Anh*'in söylediği; *جَلَدَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَرْبَعِينَ سَوْأَةً* “*Nebi SallAllahu Aleyhi ve Sellem kırk sopa vurdu.*”¹ hadisi tek başına bu hususta kâfidir. Bunu, Muslim'in, Enes *RadiyAllahu Anh* yolu ile tahric ettiği şu hadis de teyit etmektedir:

أَنَّ النَّبِيَّ أُتِيَ بِرَجُلٍ قَدْ شَرِبَ الْخَمْرَ فَجَلَدَهُ بِجَرِيدَتَيْنِ نَحْوَ أَرْبَعِينَ

“*Nebi SallAllahu Aleyhi ve Sellem'e içki içen bir adam getirildi. Ona yaprakları soyulmuş iki hurma ağacı ile yaklaşık kırk defa vuruldu.*”²

أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ضَرَبَهُ (أَيَّ شَارِبِ الْخَمْرِ) بِالنَّعَالِ نَحْوًا مِنْ أَرْبَعِينَ

“*Nebi SallAllahu Aleyhi ve Sellem (içki içen kimseye) ayakkabılarla vurdu.*”³

فَأَمَرَ قَرِيبًا مِنْ عَشْرِينَ رَجُلًا فَجَلَدَهُ كُلُّ رَجُلٍ جَلْدَتَيْنِ بِالْجَرِيدِ وَالنَّعَالِ

“*Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem yirmi kişiye emretti ve onların her biri ayakkabı ve hurma dalı ile ikişer defa vurdular.*”⁴ Bu hadislerin tümü tam anlamıyla kırk sayısını zikretmemekte, hadiste geçtiği üzere “*yaklaşık kırk defa*” ifadesi kullanılmaktadır. Öyleyse kırktan fazla olması caiz olduğu gibi az olması da caizdir. Fakat kırkla sınırlandıran hadisler kırktan az olmasını engellemektedir. Çünkü bu hadisler kırk adede delalet etmektedirler. Kırktan daha az sayıda olacağına işaret eden başka hadisler yoktur. Dolayısıyla bu vaziyette kırktan az olma ihtimali ortadan kalkmakta, kırktan fazla olma ihtimali devam etmektedir. Çünkü hadislerde yer alan أربعين “*kırk*” lafzı ile “*yaklaşık kırk defa*” lafzı bir araya getirildiğinde kırktan az olma vaziyeti ortadan kalkar. Böylece bu hadisler haddin “*kırk*”

¹ Muslim, K. Hudud, 3220

² Muslim, K. Hudud, 3218; Ahmed ibni Hanbel ve Beyhaki

³ Nesei

⁴ Ahmed ibni Hanbel, Baki Müs. Müksirin, 13094

olacağı yönündeki sözü teyit ettiği gibi kırktan fazla sayıda olmasının caiz olduğu manasını da vermektedir.

Diğer taraftan içki haddi için belli bir sayı açıklamayan yalnızca Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in had vurulması emrini verdiğini belirten hadisler de vardır. Enes *RadiyAllahu Anh*'dan:

أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَضْرِبُ فِي الْخَمْرِ بِالْيَعَالِ وَالْجَرِيدِ أَرْبَعِينَ

*“Nebi SallAllahu Aleyhi ve Sellem içki haddinde hurma dalları ve ayakkabılarla had vurulmasını emretti. Ebu Bekir ise kırk sopa vurdu.”*¹ Ukbe ibni el-Haris'ten:

جِيءَ بِالنُّعَيْمَانَ أَوْ ابْنِ النُّعَيْمَانَ شَارِبًا فَأَمَرَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ كَانَ فِي الْبَيْتِ أَنْ يَضْرِبُوا قَالِ فَكُنْتُ أَنَا فِيمَنْ ضَرَبَهُ فَضَرَبْنَا بِالْيَعَالِ وَالْجَرِيدِ

*“Numan ya da oğlu içki içmiş olarak Allah Rasulü'nün huzuruna getirildi. Ve Allah Rasulü SallAllahu Aleyhi ve Sellem (had vurulmasını) emretti. O gün evde bulunup da vuranlardan birisi de bendim. Ona hurma dalları ve ayakkabılarla vurduk.”*² Saîd ibni Yezid'den:

كُنَّا نُؤْتَى بِالشَّارِبِ فِي عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَفِي إِمْرَةٍ أَبِي بَكْرٍ وَصَدْرًا مِنْ إِمْرَةٍ عَمَرَ فَنَقُومُ إِلَيْهِ فَضَرْبُهُ بِأَيْدِينَا وَنِعَالِنَا وَأَرْبَعِينَ حَتَّى كَانَ صَدْرًا مِنْ إِمْرَةٍ عَمَرَ فَجَلَدَ فِيهَا أَرْبَعِينَ حَتَّى إِذَا عَتَوْا فِيهَا وَفَسَقُوا جَلَدَ ثَمَانِينَ

*“Biz Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem zamanında, Ebu Bekir ve Ömer'in Hilâfetleri zamanında içki içen bir kimseye had vurmak üzere getirildik. Ellerimizdeki ayakkabılarla, ellerimiz ve elbiselerimiz ile vurduk. Ömer'in Hilâfetine kadar böyle hareket ettik. Ömer döneminde kırk sopa vuruldu. Ancak Ömer'in Hilâfetinin sonlarına doğru fisk artınca seksen kırbaç vuruldu.”*³ Zuhri'den:

¹ Muslim, K. Hudud, 3219

² Buhârî, K. Vekalet, 2148

³ Ahmed ibni Hanbel, Müs. Mükessirin, 15161

أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمْ يَفْرُضْ فِي الْخَمْرِ حَدًّا، وَإِنَّمَا كَانَ يَأْمُرُ مَنْ حَضَرَهُ أَنْ يَضْرِبُوهُ بِأَيْدِيهِمْ وَنَعَالِهِمْ حَتَّى يَقُولَ ارْفَعُوا

“Nebi SallAllahu Aleyhi ve Sellem içkide belli bir haddi farz kılmadı. Ancak orada bulunanlara, elleriyle ve ayak-kabılarıyla adama -yeter çekin ellerinizi- deyinceye kadar vurmalarını emretti.” Nesei kuvvetli bir sened ile İbni Abbas’tan şunu nakleder:

أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمْ يَقْتِ فِي الْخَمْرِ حَدًّا

*“Nebi SallAllahu Aleyhi ve Sellem içki konusunda kesin bir had belirlemedi.”*¹ Nesei’nin İbni Abbas’tan tahrir ettiği bir başka hadis ise şöyledir:

أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمْ يَقْتِ فِي الْخَمْرِ حَدًّا

“Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem içki hususunda kesin bir had miktarı takdir etmedi.” Hadiste yer alan (يَقْتِ) kelimesi “توقیت” kelimesinden türemiş olup belli bir miktar ile belli bir sınır ile sınırlamadı manasına gelmektedir. Bu hadisler içki içen kimseye uygulanacak had konusunda belli bir had miktarından bahsetmemektedir. Hatta bazı hadisler Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem’in içki hususunda belli bir haddi farz kılmadığını zikretmektedir. Öyleyse bu hadlerden şu anlaşılmaktadır:

Sopa cezasının kırk adet ile belirlenmesi Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem zamanında olmamıştır. Dolayısıyla bunlarla kırk adet ile sınırlandıran hadisler arasında bir çelişki vardır. Hatta hadisler, haddi belli bir sayı ile sınırlandırmayı açıkça ortadan kaldırmakta böylece de haddin kırk adet ile sınırlandırılmasıyla çelişmektedir. Öyleyse bu hadisler haddi kırk adet ile sınırlandıran hadislerle çelişir durumdadır.

¹ Ebu Davud K. Hudud, 3881; Ahmed ibni Hanbel, 2810

Buna cevap şudur: Haddi belli bir sayı ile sınırlandırmayan hadisler mutlaklık açısından değerlendirilir. Yani Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* içki içene sopa vurulmasını emretmiş fakat haddin miktarını belirlememiştir. Enes *Radiyallahu Anh* hadisi şöyledir:

جَدَّ فِي الْخَمْرِ بِالْجَرِيدِ وَالتِّعَالِ

“İçki (cezasında) hurma dalı ve ayakkabı ile vurulmasını emretti.”¹ Bu hadis mutlaktır. Ukbe hadisi ise şöyledir:

فَأَمَرَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ كَانَ فِي الْبَيْتِ أَنْ يَضْرِبُوا

“Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* evde bulunanlara ona vurmalarını emretti.”² Bu hadis de mutlaktır.

Her iki hadis, mutlaklık açısından açık ve nettirler. Sayı ve nitelik açısından kayıttan uzak mutlak bir nassın yanında sayı ve nitelik açısından kayıt bulunduran bir nass daha gelmişse mutlak olan nass mukayyet nassla sınırlandırılır ve kayıt içeren nasslar tümü için geçerli olur. Burada ise, herhangi bir kayıttan uzak mutlak bir nassın yanında bir de mukayyed bir nass vardır. Dolayısıyla mutlak olanların, mukayyet nassla sınırlandırılacağında şüphe yoktur. Buna göre sayı zikredilmeyen hadisler sayı belirtilen hadislerle sınırlandırılır. Said hadisi ise, belirli bir sayı ile kayıtlanmaksızın içki içen kimseye vurduklarına delalet etmekte olup mutlaklık açısından değil, haber verme açısından bir rivayettir. Saib hadisi, tıpkı daha sonra gelen Zührî ve İbni Abbas hadisleri gibi içki içene belli bir miktar ukûbat tespit etmemektedir. Rasul *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*'in içki için belli bir sınır koymadığına nass teşkil eden bu hadisler, ispata değil nefye delalet etmektedirler. Dolayısıyla onların

¹ Muslim, K. Hudud, 3219

² Buharî, K. Vekâlet, 2148

bilgilerine göre belli bir ukûbat belirlendiğini bilmediklerine yorumlanır. Rasul *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* belli bir miktar ukûbat koyduğuna dair gelen diğer rivayetler bunun delilidir. Ebu Saîd hadisinde olduğu gibi:

أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ضَرَبَ الْحَدَّ بِتَعْلَيْنِ أَرْبَعِينَ قَالَ مِسْعَرٌ أَظُنُّهُ فِي
الْحَمْرِ

“*Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem içki içene iki ayakkabıyla kırk defa vurdu.*”¹ Ebu Davud’un, AbdurRahman ibni Ezher’den rivayet ettiği hadis de böyledir:

أنه صلى الله عليه وسلم أمر بجلد الشارب أربعين

“*Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem içki içene kırk defa vurulmasını emretti.*” Bu rivayetler dikkate alındığında sayıyı nefy eden rivayetler onların bilgileri ile sınırlı kaldığı görülür. Dolayısıyla belli bir adedi ortaya koyan sahih hadislerle çelişmezler. Zira sayı belirtmeyen bu hadisler nefy ifade ederlerken kırk sayısını zikreden hadisler ise ispat ifade etmektedirler. Burada ise şu usûl kaidesi uygulanır:

والقاعدة الأصولية إذا تعارض النفي والإثبات قدم الإثبات على النفي

“*Nefy ile ispat birbirini ile çatıştıkları zaman ispat nefyin önüne geçer.*” Bu kaideye göre belli bir had ispat eden hadisler genel bir haddi ifade eden hadislerin önüne geçer. İki delilin imali evladır. Bu sebeple onların bilgilerine göre nefy ihmal edilir. Bu ise diğerlerinin bundan başka bir şey bildiklerini nefyetmez. Yani Rasul *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* tarafından içki için muayyen bir haddin tespit edildiği bilinmektedir.

Tüm bu açıklamalara göre; “*kırk*” sayısına veya “*kırk ci-*

¹ Tirmizi K. Hudud, 1362

varında'ki rakamlara nass teşkil eden hadislerle amel edilerek içki için kimseye kırk sopa vurulması gerektiği belli olmaktadır. Buna göre içki için muayyen bir had vardır o da kırktır. Ancak kırktan fazla olmasının caiz olduğunun, kırktan az olmasının ise caiz olmadığına delili, haddin kırk civarında olduğunu ifade eden şu hadislerdir. Enes *Radiyallahu Anh'dan*:

فَجَلَدَهُ بِحَرْيَدَيْنِ نَحْوِ أَرْبَعِينَ

“Yaprakları soyulmuş hurma dalları ile yaklaşık kırk defa vuruldu.”¹ ضربه بالنعال نحواً من أربعين

“Ayakkabılarla yaklaşık kırk defa vurdu.” Nesei:

فَأَمَرَ قَرِيبًا مِنْ عَشْرِينَ رَجُلًا فَجَلَدَهُ كُلُّ رَجُلٍ جَلْدَتَيْنِ بِالْحَرْيَدِ وَالتَّعَالِ

“Yirmi kadar erkeğe emretti ve onların her biri iki defa vurdular.”² Bu hadislerin tümü haddin kırktan az veya çok olduğuna delalet etmektedir. Ancak Rasul'ün أربعين **“kırk”** sözünü söylediği birçok hadisle sabit olduğuna ve nass da kırk sayısını işaret ettiğine göre kırktan az olması nefy edilir ve نحو أربعين **“kırk kadar”** ifadesinin kırktan az şeklinde yorumlanması engellenir. Geriye kırk veya kırktan fazla miktar kalır. Bu ise kırktan fazla olmasının caiz olduğuna işaret etmektedir. Bunu Zuhrî'nin, Nebi *Sallallahu Aleyhi ve Sellem'den* rivayet ettiği şu hadis teyit etmektedir:

كان يأمر من حضر أن يضربوا بأيديهم ونعالهم حتى يقول لهم ارفعوا

“Orada bulunanlara elleriyle ve ayakkabılarıyla **“Bırakınız, yeter.”** deyinceye kadar vurmalarını emretti.” Bu hadis, “kırk”a delalet eden hadislerle bir araya getirildiği zaman kırktan önce onlara ellerinizi çekiniz demediği anlaşılır. Fakat onlara kırktan sonra onlara ellerinizi çeki-

¹ Muslim, K. Hudud, 3218

² Ahmed ibni Hanbel, Baki Müs. Mükessirin, 13094

niz demiş olması caizdir. Bu sebeptendir ki kırktan fazla olması doğrudur. Belki de sahabelerin hakkında ihtilaf ettikleri husus sayının ne olacağı hususudur. Nitekim Ömer *Radiyallahu Anh* içki için kimseye vurulacak had hakkında Ashab ile istişare etmiştir. Enes'ten:

أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَتَى بِرَجُلٍ قَدْ شَرِبَ الْخَمْرَ فَجَلَدَهُ بِجَرِيدَتَيْنِ نَحْوِ أَرْبَعِينَ قَالَ وَفَعَلَهُ أَبُو بَكْرٍ فَلَمَّا كَانَ عُمَرُ اسْتَشَارَ النَّاسَ فَقَالَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ أَخَفَّ الْخُدُودِ ثَمَانِينَ فَأَمَرَ بِهِ عُمَرُ

“Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem'e içki için bir adam getirdi. Ona yaptıkları soyulmuş iki hurma dalı ile yaklaşık kırk defa vurdu. Dedi ki: Ebu Bekir de böyle yaptı. Ömer, Halife olduğunda insanlarla istişare yaptı. Abdurrahman, haddin en hafifinin seksen olduğunu söyledi ve Ömer bunu emretti.”¹ Ebu Şeybe, Ebu Abdurrahman es-Selmi'den, o da Ali'den: Dedi ki:

شرب نفر من أهل الشام الخمر وتأولوا الآية الكريمة، فاستشار فيهم (يعني عمر) فقلت: أرى أن تستتبيهم، فإن تابوا ضربتهم ثمانين، وإلا ضربت أعناقهم لأنهم استحلوا ما حرم، فاستتابهم فتأبوا، فضربهم ثمانين ثمانين

“Şam halkından bir grup ayet-i kerimeyi tevil ederek içki içtiler. Bu husus hakkında (Ömer) istişare etti. Dedim ki: “Onları tevbe etmeye çağırman gerekir. Eğer tevbe ederlerse onlara seksen kırbaç vur. Aksi halde boyunlarını vur. Çünkü onlar haramı helal yaptılar.” Tevbeye çağrıldılar ve onlar tevbe ettiler. Sonra da seksener sopa vuruldu.” Bu iki hadis, Ömer *Radiyallahu Anh*'ın, içki cezasının miktarı hakkında sahabe ile istişare ettiğine delalet etmektedir. Ömer'in, sahabelerle Şam halkından içki için kimselere uygulanacak içki haddi hakkında istişare yapmadığı, onların içki içmeleri ve ayet-i kerimeyi tevil etmeleri hususunda istişare yaptığını söylemeleri mümkündür. İçki

¹ Muslim, K. Hudud, 3218

hakkında yapılan istişare içki içene uygulanacak içki haddinden ziyade ayetin tevili esası üzerine yapılmıştır. Bu sebeptir ki Ali ona, onları tevbe etmeye çağırmasını söylemiştir. Çünkü onlar haramı helal yapmışlardır. Dolayısıyla tevbe etmedikleri takdirde öldürülmeleri, tevbe ettikleri takdirde ise seksen kırbaç ile cezalandırılmaları gerekmektedir. Yine bu hadise, Şam halkından bir grubun yaptığı iş hakkında Ömer'in yaptığı bir istişarenden ibarettir, denilebilir. Oysa Enes hadisinin, içki haddinin miktarı konusunda yapıldığını söylemek de mümkündür. AbdurRahman'ın أخف الحدود ثمانين *“Hadlerin en hafifi seksen(celd)dir”* sözü de buna delalet etmektedir. İşte bu, yapılan istişarenin içki haddinin miktarı hususunda yapıldığının nassıdır. Vaziyet böyle iken nasıl olur da Ömer, haddin miktarı hakkında istişare yapabilir. Hadisler içki içen kimseye 40 ya da kırk civarında değnek vurulacağına işaret etmekte ve Ömer'in de bunu bildiği sabittir. Öyleyse haddin ne olacağı hususunda yapılan istişarede; kırk adede işaret eden hadislerle kırk civarında olacağına işaret eden hadisler bir araya getirildiğini, Ömer'in kırktan fazla miktar hakkında istişare yaptığı ortaya çıkar. Yani Ömer *RadiyAllahu Anh*, içki içen kimseye uygulanacak haddin kırktan fazlası hakkında istişarede bulunmuş ve AbdurRahman ibni Avf da hadlerin en hafifinin seksen kırbaç olduğunu söylemiştir. Bu vaziyette iki husus ortaya çıkmaktadır:

1- *Sahabeler haddin kırktan fazla olmasının caiz olduğunu anladılar.*

2- *Sahabelerin içki haddindeki ihtilafları, kırk kırbaç konusundan ziyade kırkın üstündeki rakam üzerinde olmuştur.*

Yine Mü'minlerin Emiri Ali ibni Ebu Talib *RadiyAllahu Anh*'in şöyle dediği rivayet edilmiştir:

مَا كُنْتُ لِأَقِيمَ حَدًّا عَلَى أَحَدٍ فَيَمُوتَ فَأَجِدَ فِي نَفْسِي إِلَّا صَاحِبَ الْخَمْرِ فَإِنَّهُ لَوْ مَاتَ
وَدَيْتُهُ وَذَلِكَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمْ يَسْنَهُ

“Eğer bir kimseye had vuracak olsaydım ve bu sebeple de ölseydi içimde bir sıkıntı hissetmezdim. Ancak içki içen kimse had vurulmasından dolayı ölürse onun diyetini öderdim. Çünkü Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem bunu Sünnet kılmamıştır.”¹ Ebu Davud ve İbni Mace’de ise şu ifadeler yer almaktadır:

لَمْ يَسْنَنَّ فِيهِ شَيْئًا إِنَّمَا هُوَ شَيْءٌ قُلْنَا لَهُ تَحْنُ

“Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem’in Sünnet haline getirdiği şeyi biz mutlaka söylemişizdir.”² Hadiste yer alan *لم يسنه* ifadesi miktarını ve vaktini lafızıyla ve konusuyla belirlemedi manasına gelmektedir. Bu hadiste Ali RadiyAllahu Anh; Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem’in içki haddi için belirli bir miktar takdir etmediğini söylemektedir. Aynı zamanda Ali RadiyAllahu Anh şöyle demektedir:

جَلَدَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَرْبَعِينَ وَجَلَدَ أَبُو بَكْرٍ أَرْبَعِينَ وَعُمَرُ ثَمَانِينَ وَكُلُّ
سَنَةٍ

“Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem kırk defa, Ebu Bekir kırk ve Ömer de seksen defa vurdular. Bunların hepsi de Sünnet’tir.”³ Vaziyet böyle olduğu halde nasıl olur da, *وذلك* “Çünkü Rasulullah bunu Sünnet kılmamıştır.” diyebiliriz? Hâlbuki az önceki hadiste *جلد النبي صلى الله عليه وسلم أربعين* “Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem kırk defa vurdu.” diyordu. Öyleyse Ali RadiyAllahu Anh, *لم يسنه* sözünü ile, Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem’in kırk üzerinde bir miktarı belirlemediğini kastetmektedir. Adeta hadisin konusu kırktan fazlasına işaret etmektedir. Çünkü

¹ Buharî, K. Hudud, 6280

² Ebu Davud K. Hudud, 3889; İbni Mace K. Hudud, 2559

³ Muslim, K. Hudud, 3220

kırk meselesi, hakkında açık olarak gelen nasslardan (hadislerden) dolayı kesin olan bir husustur.

Buraya kadar anlatılanların tamamı, sahabelerin kırktan fazlası üzerinde ittifak ettiklerini göstermektedir. Ali *RadiyAllahu Anh'*den rivayet edilen hadise göre Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in içki hakkında belli bir had belirlemediği şeklindeki ifade ve yine أن الرسول لم يفرض في الخمر حداً "Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* içki hakkında haddi farz kılmadı." şeklindeki hadislerin tamamı ancak kırktan fazlası hakkında söylenmiştir. Bunun delili Ali *RadiyAllahu Anh'*in, Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in kırk defa vurduğu şeklindeki sözü ve kırk sayısına delalet eden diğer hadislerdir. İçki için kimseye uygulanacak olan haddin kırk sopa olduğunu belirten hadislerle, Rasul *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in içki için belli bir had tespit etmediğini anlatan hadisler ve "kırk kadar" had vurduğunu belirten hadisler yan yana getirildiği zaman, kırktan fazla vurmasının caiz olduğuna delil olur. Ancak bu farklılık Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* tarafından tespit edilmemiştir, seksen sopa, daha az veya daha çok olduğu sabit olmamıştır. Ancak kırktan fazla olduğu mutlak olarak sabit olmuştur.

Ancak her ne kadar sahabenin (*Allah onlardan razı olsun*) içtihatları Şer'î delil sayılmasa da görüşleri, sahih bir içtihatla ulaşılmış oldukları Şer'î bir hükümdür. Üstelik müçtehit tarafından Şer'î bir hüküm olarak görüldüğü için de alınması doğrudur. Onların sözleri dikkate alınır ve görüşleri de kabul edilebilir. Bu sebeple kırktan fazlasına işaret etmek üzere muayyen bir had olarak seksen kırbaç ukûbat tayin edilebileceği gibi kırk tane de olabilir. Dolayısıyla Halife'nin seksen kırbaç vurmamayı emretmesi caizdir. Sahabeler (*Allah onlardan razı olsun*) kırk sopa vurdukları

gibi seksen sopa da vurmuşlardır. Dolayısıyla haddin sayısı kırk tane de seksen tane de olabilmektedir. Sahabelerin hem kırk hem seksen adet had vurduklarına delalet eden hadisler çöktür:

Ahmed ve Muslim, Enes'ten şunu rivayet etmektedirler:

أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَتَى بِرَجُلٍ قَدْ شَرِبَ الْخَمْرَ فَجَلَدَهُ بِجَرِيدَتَيْنِ نَحْوَ أَرْبَعِينَ قَالَ وَقَعْلَهُ أَبُو بَكْرٍ فَلَمَّا كَانَ عُمَرُ اسْتَشَارَ النَّاسَ فَقَالَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ أَخَفَ الْحُدُودِ ثَمَانِينَ فَأَمَرَ بِهِ عُمَرُ

“Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem’e içki içmiş bir adam getirildi de adama iki ayakkabı ile kırk kadar vuruldu. Dedi ki: “Ebu Bekir de böyle yaptı. Ömer Halife olduğunda ise arkadaşları ile istişare yaptı. AbdurRahman dedi ki: “Haddin en hafifi seksendir.” Ömer de bu şekilde emretti.”¹ İbni Ebu Şeybe Ebu AbdurRahman es-Selmi’den, o da Ali’den, dedi ki:

شرب نفر من أهل الشام الخمر وتأولوا الآية الكريمة، فاستشار فيهم (يعني عمر) فقلت: أرى أن تستنبيهم فإن تابوا ضربتهم ثمانين، وإلا ضربت أعناقهم لأنهم استحلوا ما حرم، فاستنابهم فتأبوا، فضربهم ثمانين ثمانين

“Şam halkından bir grup içki içtiler ve içki ayetini tevîl ettiler. Bu husus hakkında Ömer sahabelerle istişare etti. Ben (Ali) dedim ki: “Onları tevbe etmeye çağırmanı uygun görüyorum. Tevbe ederlerse onlara seksen sopa vurursun. Tevbe etmezlerse boyunlarını vurursun. Çünkü onlar haramı helal yaptılar.” Onlar tevbe etmeye çağırılırlar ve tevbe ederlerse her birine seksen kırbaç vurulur.” Hudaýn ibni el-Munzir’den, dedi ki:

شَهِدْتُ عُمَانَ بْنَ عَفَّانَ وَأَتَى بِالْوَلِيدِ قَدْ صَلَّى الصُّبْحَ رَكَعَتَيْنِ ثُمَّ قَالَ أَرِيدُكُمْ فَشَهِدَ عَلَيْهِ رَجُلَانِ أَحَدُهُمَا حُمْرَانُ أَنَّهُ شَرِبَ الْخَمْرَ وَشَهِدَ آخَرُ أَنَّهُ رَأَاهُ يَتَقَيُّ فَقَالَ عُمَانُ إِنَّهُ لَمْ يَتَقَيُّ حَتَّى شَرِبَهَا فَقَالَ يَا عَلِيُّ قُمْ فَاجْلِدْهُ فَقَالَ عَلِيُّ قُمْ يَا حَسَنُ فَاجْلِدْهُ فَقَالَ الْحَسَنُ وَلِ حَارَهَا مِنْ تَوْلَى قَارَهَا فَكَأَنَّهُ وَجَدَ عَلَيْهِ فَقَالَ يَا عَبْدَ اللَّهِ بِنِ جَعْفَرٍ قُمْ فَاجْلِدْهُ فَجَلَدَهُ وَعَلِيُّ

¹ Muslim, K. Hudud, 3218

يَعُدُّ حَتَّىٰ بَلَغَ أَرْبَعِينَ فَقَالَ أَمْسَكَ ثُمَّ قَالَ جَلَدَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَرْبَعِينَ وَجَلَدَ أَبُو بَكْرٍ أَرْبَعِينَ وَعُمَرُ ثَمَانِينَ وَكُلُّ سُنَّةٍ وَهَذَا أَحَبُّ إِلَيَّ

“Osman RadiyAllahu Anh'in yanında idim. Velid'i getirdiler. Sabah namazını iki rekât kılmış (kıldırmuş) sonra da, “Daha ilave edeyim mi?” demiş. Daha sonra iki kişi onun aleyhine şahitlik ettiler. Bunlardan birisi (Humran) onu içki içerken gördüğünü, diğeri de kusarken gördüğünü söyledi. Bunun üzerine Osman, “İçki içmedikçe kusmaz.” dedi. Sonra da Ali'ye seslenerek; “Ey Ali kalk ve ona sopa vur.” dedi. Ali de Hasan'a, “Kalk ve ona sopa vur.” dedi. Bunun üzerine Hasan şöyle dedi: “Akrabalarından Hilâfet zevkini duymak isteyen birine emret.” Bu tavır, sanki zoruna gitmişti. Bunun üzerine Osman şöyle dedi: “Ey Cafer'in oğlu Abdullah, onu ukûbatlandır.” Abdullah ibni Cafer ona vurmaya başladı, Ali de sayıyordu. Kırk tane olunca Ali ona, “Yeter artık, vurma!” dedi. Ardından da şunu ilave etti: “Nebi SallAllahu Aleyhi ve Sellem kırk defa vururdu. Bunların hepsi de Sünnet'tir. Fakat (kırk defa vurmak) benim daha hoşuma gider.”¹ Mü'minlerin Emiri Ali RadiyAllahu Anh içki içme hakkında şöyle dedi:

إنه إذا شرب سكر، وإذا سكر هذى، وإذا هذى افترى، وعلى المفترى ثمانون جلدة

“O kimse içki içtiği zaman sarhoş olur. Sarhoş olduğu zaman saçmalar. Saçmaladığı zaman ise iftira eder. İftira edene ise seksen kırbaç vurulması gerekir.” Bu hadisler ve eserler, sahabelerin içki içen kimseye bazen kırk, bazen de seksen defa vurdukları hakkında açık ifadelerdir. Onların uygulamaları bu içki cezası ile istikrar bulmuştur.

Kırk defa sopa vurulacağı hadisnin nassı ile sabittir. Dolayısıyla sahabeler hadisnin nassı ile amel ederek kırk defa vurmuşlardır. Onların içtihatlarının delili Ali'nin, جَلَدَ النَّبِيُّ

¹ Muslim, K. Hudud, 3220

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَرْبَعِينَ “*Nebi SallAllahu Aleyhi ve Sellem kırk defa vurdu.*”¹ sözü değildir. Onlar içki içen kimseye seksen kırbaç vurulmasını içtihatlarına dayanarak uyguladılar. Kırktan fazla vurmanın caiz olacağı anlayışlarına dayanarak bunu yaptılar. Onlar, hadlerin en hafifinin seksen olması gerektiğini düşündüler. Çünkü onlara göre, içki içen kimse içtiği zaman saçmalar, saçmaladığı zaman iftira eder, iftira eden kimseye ise müfteri haddi yani kazf haddi uygulanır ki bu da seksendir. İşte sahabelerin takip ettikleri yol budur. Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*’in kırk defa vurduğu ise Sünnet’le sabittir. Seksen kırbaç ise sahabenin büyüklerinden kaynaklanan içtihatlarla sabittir. Öyleyse içki içen kimseye uygulanacak had kırk veya seksendir.

İşte bu iki had, içki içen kimseye uygulanacak olan hadlerdir. Bu ikisi dışında bir haddin vurulması kesinlikle caiz değildir. Çünkü *Nebi SallAllahu Aleyhi ve Sellem*’den ve sahabelerden kırk veya seksen kırbaçın dışında had uyguladıkları sabit olmamıştır. Dolayısıyla elli defa, doksan defa veya başka miktarın uygulanması caiz değildir. Çünkü bu ukûbat hadd ukûbatıdır, tazir ukûbatı değildir. Zira bu iki miktar Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* ve sahabelerden gelen haberlerle sabit olmuştur. Dolayısıyla yalnızca bu iki had ile yetinilmesi gerekir. Ancak Halife’nin bu ikisinden birisini ukûbat miktarı olarak benimsemesi caizdir. Yani bu iki ukûbat miktarından birisini bağlayıcı bir ukûbat olarak emretmesi caizdir. Halife seksen sopa vurulmasını emrecek olursa Sünnet’le sabit olan kırk adet sopa cezası ve sahabelerin üzerinde ittifak ettikleri kırktan fazla olan seksen sopalık cezayı da içerisinde barındırması olur. Şayet

¹ Muslim, K. Hudud, 3220

kırk sopa vurulmasını mecburi hale getirecek olursa, Sünnet'le sabit olanı emretmiş olur. Kırkın üzerine çıkarmak imam için farz değil caiz olan bir husustur. Dolayısıyla seksen sopa üzerine kırk sopa vurulmasını bağlayıcı hale getirmesi herhangi bir şeyi gerektirmez.

İçki içen kimse, içtiği şeyin çoğunun sarhoşluk verdiğini bilirse içki haddi uygulanır. Ancak çoğunun sarhoşluk verdiğini bilmiyorsa had vurulmaz, içki haddinin vurulabilmesi için iki şeyden birisi ile içki içtiğinin sabit olması gerekir:

1- İkrar

2- Beyyine

İki şahitten birisi, içki içtiğine diğeri de kustuğuna şahitlik etmesi had uygulaması için kâfidir. Zira Hudaýn hadisi şöyleydi:

فَشَهِدَ عَلَيْهِ رَجُلَانِ أَحَدُهُمَا حُمْرَانُ أَنَّهُ شَرِبَ الْخَمْرَ وَشَهِدَ آخَرُ أَنَّهُ رَأَاهُ يَتَقَيَّأُ

“İki adam içki içtiğine şahitlik ettiler. Bunlardan birisi (Humran) içki içtiğine diğeri de onun kustuğuna şahitlik etti.”¹

Sirkat (Hırsızlık) Haddi

Sirkat haddi Yüce Allah'ın, وَالسَّارِقُ وَالسَّارِقَةُ فَاقْطَعُوا أَيْدِيَهُمَا **Hırsızlık yapan kadın ve erkeğin ellerini kesiniz.** (el-Maide 38) ayetine göre elin kesilmesidir. Buharî Aişe *Radiyallahu Anha*'dan şunu rivayet etmektedir:

تُقَطَّعُ الْبَيْدُ فِي رُبْعِ دِينَارٍ فَصَاعِدًا

¹ Muslim, K. Hudud, 3220

“(Hırsızın) **eli, çeyrek dinar ve daha fazlası (değere sahip mallar) için kesilir.** “¹ Yine Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem’den rivayet edilen bir başka hadis ise şöyledir:

إِنَّمَا هَلَكَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ بِأَنَّهُ إِذَا سَرَقَ فِيهِمُ الشَّرِيفُ تَرَكَوهُ وَإِذَا سَرَقَ فِيهِمُ الضَّعِيفُ قَطَعُوهُ

“**Sizden öncekiler, aralarında şerefli (itibarlı) biri hırsızlık yaptığı zaman onu bıraktıkları, zayıf biri hırsızlık yaptığında ise elini kestikleri için helak oldular.**”² Aişe Radiyallahu Anha rivayet ediyor:

قَطَعَ يَدَ امْرَأَةٍ قَالَتْ عَائِشَةُ وَكَانَتْ تَأْتِي بَعْدَ ذَلِكَ فَأَرْفَعُ حَاجَتَهَا إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَتَابَتْ وَحَسَنْتُ ثَوْبَتُهَا

“Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem hırsızlık yapan bir kadının elini kesti. Aişe der ki: “Daha sonra bu kadın, Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem’e gelerek ihtiyacını söyledi, tevbe etti ve tevbesini en güzel bir şekilde yaptı.”³

Sirkat (hırsızlık), malı sahibinden ya da naibinden gizleyerek almaktır. Bunun bir takım şartları vardır. Bunlar; el kesmeyi gerektirecek nisaba ulaşmış olması, malı saklandığı yerden çıkartmış olması ve bu malın şüpheli bir mal olmaması. Malın gece veya gündüzün alınmış olması, hırsızlık yaptığı yere sökerek ya da başka bir şekilde girmiş olması, yerin ikamet için kullanılması ya da genel bir mekân olması, etrafı bir şeyle çevrilerek gizlenmiş ya da açıkta olması, beraberinde silah taşınması ya da taşımaması vaziyeti değiştirmez. Herhangi bir malın gizli bir şekilde alınması hırsızlık sayılır. Fakat sahih naslardan gelmesi

¹ Buharî, K. Hudud, 6291

² Ahmed ibni Hanbel, Baki Müs. Ensar, 24134

³ Buharî, K. Hudud, 6302

koşulu ile Şeriatın belirlediği şartlara haiz olmadıkça hırsızın eli kesilmez. Bu sebeptendir ki yedi şartı gerçekleştirmediğe el kesilmez. Bunlar şunlardır:

1- Malın alınması hırsızlığın tarifine uygun olmalıdır. Hırsızlığın manası ise malın, gizlice ve saklamak suretiyle alınmasıdır. Gasp etmesi, mal sahibinin gafletinden faydalanarak malı alıp kaçması, yağmalaması ya da ihanet etmesi hırsızlık sayılmaz ve elinin kesilmesi gerekmez. Ebu Davud, Cabir *RadiyAllahu Anh* aracılığı ile Nebi *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'den şu hadisi rivayet eder:

لَيْسَ عَلَى خَائِنٍ وَلَا مُنْتَهَبٍ وَلَا مُخْتَلِسٍ قَطْعٌ

“Haine, müntehibe ve muhtelise el kesme ukûbatı uygulanmaz.”¹

Yine ödünç olarak aldığı bir mala el koyan bir kimsenin eli kesilmez. Çünkü bu kişinin vaziyeti hırsızın durumuna benzemez. Hainin de eli kesilmez. Zira Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* şöyle buyurmaktadır:

ليس على الخائن ولا المختلس قطع

“Haine ve muhtelise² el kesme ukûbatı yoktur.”

İhtilas, gasbetmenin ve yağmalamanın bir türüdür. Mal sahibinin gafletinden faydalanarak malı zimmetine geçiren kimse başlangıçta bu durumunu gizliyordur. Dolayısıyla muhtelis ile ödünç olarak aldığı bir mala el koyan hain arasında fark vardır. Hakkında var olan nassa istinaden hainin eli kesilmez. Yankesicinin ise eli kesilir. Çünkü gizliden gizliye malı alan yankesicinin vaziyeti, hırsızın tarifine uymaktadır.

2- Çalınan mal belli bir nisaba sahip olmalıdır. Bazı

¹ Tirmizi, K. Hudud, 1368

² Muhtelis: Bir mal sahibinin elinden veya evinden gafletinden faydalanarak açıkça hızlı bir şekilde alıp kaçan kimseye denir. (Müt. notu)

kimseler ayetin genelliğine dayanarak çalınan mal az da olsa çok ta olsa hırsızlık yapan bir kimsenin elinin kesileceğini söylemektedirler. Çünkü “*hırsızlık yapan erkek ve kadın*” kelimeleri cins isim olup elif lam takısı alan genel lafızlardandır, hırsızlık yapan herkesi kapsamına alır. Ebu Hurayra *RadiyAllahu Anh* Nebi *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*’den şu hadisi rivayet etmektedir:

لَعَنَ اللَّهُ السَّارِقَ يَسْرِقُ الْبَيْضَةَ فَتُقَطَّعُ يَدُهُ وَيَسْرِقُ الْحَبْلَ فَتُقَطَّعُ يَدُهُ

“Allah, hırsızlık yapan kimseye lanet etsin. İp çalıp ta eli kesilene, yumurta çaldığı için eli kesilene lanet etsin.”¹ Hadiste yer alan yumurta çeyrek dinar değerinde dahi olmayan bir maldır. Hadisin siyakına bakıldığı zaman bizzat yumurtaya değil azlığa delalet ettiği görülür. Yani hadis, çaldığı şeyin değeri ne olursa olsun hırsızın eli kesilir manasına gelmektedir. Ancak diğer taraftan nisab miktarının şart olduğunu ortaya koyan deliller de vardır. Aişe *RadiyAllahu Anh*’dan:

كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقَطُّعُ السَّارِقَ فِي رُبْعِ دِينَارٍ فَصَاعِدًا

“Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem çeyrek dinar ve daha fazlası (değere sahip mallar) için hırsızın elini keserdi.”² Bir rivayette Nebi *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* şöyle buyurmaktadır:

لَا تُقَطُّعُ يَدُ السَّارِقِ إِلَّا فِي رُبْعِ دِينَارٍ فَصَاعِدًا

“Hırsızın eli, ancak çeyrek dinar ve daha fazlası (değere sahip mallar) için kesilir.”³ Bir başka rivayet ise şöyledir:

أَقْطَعُوا فِي رُبْعِ الدِّينَارِ وَلَا تَقْطَعُوا فِيمَا هُوَ أَدْنَى مِنْ ذَلِكَ

¹ Buharî, K. Hudud, 6285

² Muslim, K. Hudud, 3189

³ Muslim, K. Hudud, 3190

“Çeyrek dinar için el kesiniz. Bundan daha aşığı için el kesmeyiniz.”¹ Bu rivayetlerin tümü hırsızlık ukûbatında belli bir nisabın bulunması gerektiği hususunda açık delillerdir. Zina ayetinin recm ile tahsis edilmesi gibi bu delillerle de hırsızlık ayetinin genelliği tahsis edilmektedir. Ebu Hurayra *RadiyAllahu Anh* hadisi ise her iki grup hadisi bir araya toplamaktadır. Yumurta hadisinin rivayetinde el-Ameş şöyle der:

كَانُوا يَرَوْنَ أَنَّهُ بَيِّضُ الْحَدِيدِ وَالْحَبْلُ كَانُوا يَرَوْنَ أَنَّهُ مِنْهَا مَا يَسْوَى دَرَاهِمَ

“Buradaki yumurtadan maksadın demir topağı olduğu bazı iplerin de birkaç dirhem ettiği kanaatinde idiler.”² Müminlerin Emiri Ali *RadiyAllahu Anh*'dan rivayet ediliyor:

أَنَّهُ قَطَعَ يَدَ سَارِقٍ فِي بَيْضَةِ مِنْ حَدِيدٍ ثَمَنُهَا رُبْعُ دِينَارٍ

“Çeyrek dinar değerinde demirden bir yumurta çalan hırsızın elini kesti.” Üstelik bu, azlığa delalet etmez. Tam tersine sınırlı bir azlığa delalet eder. Bu azlık ise ip ve yumurta ile temsil edilmiştir. Öyleyse el kesme cezasının uygulanmasında nisab şarttır. Nisap miktarına ulaşmayan hırsızlıklar için el kesme cezası uygulanmaz.

El kesme cezasının nisabı ise çeyrek dinar altındır. Bu ise 1,0625 gram altına eşdeğerdir. Çünkü Şer'î altın dinar 4,25 gram altın eder.

Çeyrek dinar altının hırsızlığa ait nisab olduğunun delili Aişe *RadiyAllahu Anh*'dan rivayet edilen şu hadistir:

كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقْطَعُ السَّارِقَ فِي رُبْعِ دِينَارٍ فَصَاعِدًا

“Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem çeyrek dinar ve

¹ Ahmed ibni Hanbel, Baki Müs. Ensar, 23274

² Buharî, Hudud 13,7; Muslim, Hudud 7, (1687); Nesei Sarik 1, (7,65)

*daha fazlası için hırsızın elini kesiyordu.*¹ Buharî'nin Hişam'dan onun da babasından rivayet ettiği hadis ise şöyledir:

أَخْبَرْتَنِي عَائِشَةُ أَنَّ يَدَ السَّارِقِ لَمْ تُقَطَّعْ عَلَى عَهْدِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَّا فِي تَمَنٍّ مِجَنٍّ حَجَفَةٍ أَوْ تُرْسٍ

*“Aişe bana, Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem zamanında bir kalkan fiyatından daha aşağı değerdeki hırsızlıklar için el kesilmediğini bildirdi.”*² Yine Buharî'nin Nafi'den onun da Abdullah ibni Ömer'den rivayet ettiği bir hadis ise şöyledir:

قَطَعَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي مِجَنٍّ تَمَنُّهُ ثَلَاثَةُ دَرَاهِمٍ

*“Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem üç dirhem değerindeki bir kalkan çalan hırsızın elini kesti.”*³ Hırsızlığın nisabı ancak altın ile ölçülür. Zira Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem şöyle buyurmaktadır:

لَا تُقَطَّعُ يَدُ السَّارِقِ فِيمَا دُونَ الْمِجَنِّ قِيلَ لِعَائِشَةَ مَا تَمَنُّ الْمِجَنِّ قَالَتْ رُبْعُ دِينَارٍ

“Bir kalkan değerinden daha aşağıdaki bir malı çalan hırsızın eli kesilmez.” Bunun üzerine Aişe'ye kalkanın değerinin ne olduğu sorulunca, ***“Çeyrek dinardır.”*** diye cevap verdi.⁴

Nisabın ölçüsü altındır. Dolayısıyla nassa bağlı kalınarak altına göre ölçülmesi gerekir. Nisab miktarının tespiti altın esas alınmak suretiyle gümüşle de değerlendirme yapılabilir. Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem zamanında gümüşle takdir yapılıyordu. Hırsızlığın nisabında altın esas alınmak şartıyla günümüzdeki kâğıt paralarla da takdir yapılabilir. Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve

¹ Muslim, K. Hudud, 3189

² Buharî, K. Hudud, 6294

³ Buharî, K. Hudud, 6298

⁴ Nesei, K. Katu's-Sarik, 4850

Sellem zamanında çeyrek dinarın üç dirheme eşit olduğunu belirten hadisler rivayet edilmektedir. Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* zamanında bir dirhem 2,975 gram gümüş etmektedir. Bir altın dinar ise Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* zamanında yaklaşık olarak 12 dirhem gümüşe eşdeğerdir. Günümüzde ise bir dinar altının değeri 60 dirhem gümüşün üstündedir. Bu sebeptendir ki günümüzde çeyrek dinar altın 15 dirhem gümüşten daha fazla bir değere sahiptir. Bir rivayette şöyle geçmektedir:

وَكَانَ رُبُعُ الدِّينَارِ يَوْمَئِذٍ ثَلَاثَةَ دَرَاهِمٍ

“O dönemde çeyrek dinar üç dirhem etmekteydi.”¹ Ahmed ibni Hanbel’in rivayeti ise şöyledir:

وَكَانَ رُبُعُ الدِّينَارِ يَوْمَئِذٍ ثَلَاثَةَ دَرَاهِمٍ

“O dönemde çeyrek dinar üç dirhem etmekteydi.”² İbnu'l Munzir'den:

أنه أتى عثمان بسارق سرق أترجة فقومت بثلاثة دراهم من حساب الدينار بائتي عشر فقطع

“Osman’a, bir tür limon ağacı çalan bir hırsız getirildi. Bir dinar, 12 dirhem üzerinden hesaplanarak çaldığı şeyin 3 dirhem değerinde olduğu görülünce eli kesildi.” Bu rivayetlerin hepsi çeyrek dinarın değerini göstermektedir. Dolayısıyla çalınan mal bu esasa göre değerlendirilmek suretiyle nisab, gümüş veya Kâğıt paralarla da tespit edilebilir.

3- Çalınan şey Şari’in mülk edinilmesine izin verdiği bir mal olmalıdır. Mal sayılmayan yani Şari’in mülk edinilmesine izin vermediği bir şeyi çalarsa eli kesilmez. Şayet hür bir kimseyi çalarsa eli kesilmez, çünkü çaldığı, mal sayılmaz. Eğer Şari’in haram kıldığı yani mülk edinilmesine izin vermediği bir malı çalarsa eli kesilmez. Bu sebeptendir ki

¹ Ahmed ibni Hanbel, Baki Müs. Ensar, 23374

² Ahmed ibni Hanbel, Baki Müs. Ensar, 23374

Müslüman'dan çalınan içki ve domuz için el kesilmez. Çünkü bunların değeri, Şari'in mülk edinilmesine izin verdiği bir mal değildir. Ancak bunları Müslüman olmayan birisinden çalarsa eli kesilir. Çünkü Şari', Müslüman olmayanların bunları mülk edinmelerine izin vermiştir. Müslüman olmayanlar açısından içki ve domuz, Şari'in mülk edinilmesine izin verdiği bir maldır. Aynı şekilde nisab miktarını doldurduğu takdirde içki kabının çalınması vaziyetinde de el kesilir. Değeri nisab miktarına ulaşması vaziyetinde çalınan bir Mushaf ya da ilim kitaplarından dolayı da el kesilir.

4- Mal, saklandığı, koruma altına alındığı bir yerden çıkarılmış olmalıdır. Hırsız, açık bir kapı bulursa ya da yırtılmış, parçalanmış bir muhafazadan çalarsa eli kesilmez. Zira Ebu Davud'un Amr ibni Şuayb'dan onun babasından onun da dedesinden rivayet ettiği bir hadiste şöyle buyrulmaktadır:

سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَرَجُلًا مِنْ مَرْيَنَةَ... وَسَأَلَهُ عَنِ الْحَرِيسَةِ
الَّتِي تُوجَدُ فِي مَرَاتِعِهَا قَالَ فَقَالَ فِيهَا تَمْنُهَا مَرَّتَيْنِ وَضَرْبُ نَكَالٍ قَالَ فَمَا أُخَذَ مِنْ أَعْطَانِهِ
فَفِيهِ الْقَطْعُ إِذَا بَلَغَ مَا يُؤْخَذُ مِنْ ذَلِكَ تَمَنَ الْمَجْرَنَ

*“Muzeyne kabilesinden bir adamın Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem'e meradan çalınan bir koyun hakkında sorduğunu işittim. Dedi ki: **“Değerini iki katıyla öder, ayrıca ukubat olarak dayak yer. Şayet koyun ağıldan alınmış ve değeri de bir kalkan değerinde ise eli kesilir.”**”*

Hadiste yer alan (الْحَرِيسَةِ) kelimesi, *merada çoban tarafından otlatılan hayvanlar* manasına gelmektedir. Amr ibni Şuayb'dan onun babasından onun da dedesinden riva-

¹ Ahmed ibni Hanbel Müksirin mine's Sahabe 6396, 6597

yet ettiği bir hadiste Muzejne kabilesinden bir adamın Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem'e* meyveler hakkında sorduğu bir hadiste şöyle buyrulmaktadır:

مَا أُخِذَ فِي أَكْمَامِهِ فَاحْتَمَلَ فَتَمَنَّهُ وَمِثْلُهُ مَعَهُ وَمَا كَانَ مِنَ الْجَرِيرِينَ فَبِيهِ الْقَطْعُ إِذَا بَلَغَ ثَمَنَ الْمِجَنِّ

“Yenlerinin dışında taşıdıklarının değerini iki misliyle öder. Saklandığı yerden alırsa ve değeri de kalkan değerine ulaşırsa eli kesilir.”¹ Nesei ve Ebu Davud’un Amr ibni Şuayb’dan onun da babasından ve dedesinden rivayet ettiği bir hadis şöyledir:

سُئِلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الثَّمْرِ الْمَعْلُوقِ فَقَالَ: مَنْ أَصَابَ مِنْهُ بِفِيهِ مِنْ ذِي حَاجَةٍ، غَيْرَ مَتَّخِذٍ حُبْنَةً فَلَا شَيْءَ عَلَيْهِ، وَمَنْ خَرَجَ بِشَيْءٍ فَعَلِيهِ غَرَامَةٌ مِثْلِيهِ وَالْعَقُوبَةُ، وَمَنْ سَرَقَ مِنْهُ شَيْئًا بَعْدَ أَنْ يَأُويَهُ الْجَرِيرِينَ فَبَلَغَ ثَمَنَ الْمِجَنِّ فَعَلِيهِ الْقَطْعُ

“Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem'e* dâlındaki meyve hakkında sorulduğunda şöyle dedi: “İhtiyaç sahibi olmak kaydıyla eteğine almaksızın sadece yi-yene bir şey gerekmez. Kim ağaçtan beraberinde meyve götürürse aldığıının bedelini iki katıyla borçlanır ve ayrıca ukûbat çeker. Kim de kurutma yerine getirilmiş meyveden bir şey çalarsa ve çaldığının bedeli bir kalkanın değerine ulaşırsa elinin kesilmesi gerekir.”² Bu hadislerin tamamı el kesme cezasının uygulanmasında çalınan malın “*koruma altına alınan bir yerden*” alınmış olmasının şart olduğunu göstermektedir. Yayılım halindeki hayvanlar meradan çalındığı takdirde el kesilmez. Çünkü koruma altına alınan bir yerden çalınmış değildir. Ahır, ağıl ya da bunlar gibi koruma altına alınan yerlerden birinden alınması vaz-

¹ İbni Mace, K. Hudud, 2586

² Ebu Davud, K. Lukata, 1455; K. Hudud, 3816; Nesei K. Katu't Tarık, 4872

yetinde el kesilmesi gerekir. Meyve dalından alındığı takdirde el kesilmez. Ancak saklandığı bir yerden alınırsa -ki burası “*cerin*” (muhafaza altına alınan bir yer hükmündedir)- el kesilmesi gerekir. Hırsızlıkla ilgili her şey böyledir. Yani çalınan bir mal muhafaza altına alınan bir yerin dışından alınmışsa el kesilmez. Muhafaza altına alınan bir yerden çalınır ve değeri de çeyrek dinar altın olursa el kesilir.

“*Hırz*”ın (muhafaza altında bulunmanın) ne olduğu hususunda, ne sözlük manasına ne de Şer’î nasslara değil insanların ıstılahına yani anlayışına müracaat edilir. Çünkü bu, bir vakıanın nitelenmesi ve bu vakıayı isimlendirmek üzere kullanılan bir terimdir. Dolayısıyla bu hususta delile müracaat edilmez, insanların bu husus hakkındaki ıstılahına müracaat etmek gerekir. Diğer bir ifadeyle hırz, insanların bir malı koruma altına almak için kullandıkları terimdir. Bu sebeptendir ki malların türlerinin ve beldelerin değişimiyle değişiklik gösterir. Nakitlerin korunduğu yer hayvanların, elbiselerin veya diğer eşyaların korunduğu yerden farklıdır. Buna göre el kesme cezasının uygulanabilmesi için malın saklandığı yerden çıkarılması şarttır. Saklandığı yerden çıkarılmazsa el kesilmesi gerekmez. Bu kaideden yalnızca ödünç olarak verilen mallar istisna edilmiştir. Ödünç olarak verilen bir mala ihanet ettiği zaman el kesilir. Zira Usame’nin şefaathilik etmek istediği ve bunun üzerine de Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*’in, لَوْ كَانَتْ فَاطِمَةُ بِنْتُ مُحَمَّدٍ لَقَطَعْتُ يَدَهَا “**Muhammed’in kızı Fatıma hırsızlık yapmış olsa mutlaka onun da elini keserdim.**” dediği ve had uyguladığı Mahzumlu kadının vaziyeti bu idi. Zira bu kadın ödünç bir şey alıyor sonra da aldığını inkâr ediyordu. Ödünç olarak ya da emaneten aldığı şeye ihanet ettiği için Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* elini kesmiştir. Bu sebeptendir ki ödünç olarak alınan bir mala ihanet

etmek, hadisin nassı ile koruma altına alma kaidesinden istisna edilmiştir. Aişe'den. Dedi ki:

كَانَتْ امْرَأَةً مَخْرُومِيَّةً تَسْتَعِيرُ الْمَتَاعَ وَتَجِدُهُ فَأَمَرَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقْطَعُ يَدَهَا فَأَتَى أَهْلَهَا أُسَامَةَ بْنَ زَيْدٍ فَكَلَّمُوهُ فَكَلَّمَ أُسَامَةَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَا أُسَامَةُ لَا أَرَاكَ تُكَلِّمُنِي فِي حَدِّ مِنْ حُدُودِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ ثُمَّ قَامَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَطِيبًا فَقَالَ إِنَّمَا هَلْكَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ بِأَنَّهُ إِذَا سَرَقَ فِيهِمُ الشَّرِيفُ تَرَكُوهُ وَإِذَا سَرَقَ فِيهِمُ الضَّعِيفُ قَطَعُوهُ وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَوْ كَانَتْ فَاطِمَةُ بِنْتُ مُحَمَّدٍ لَقَطَعْتُ يَدَهَا فَقَطَعَ يَدَ الْمَخْرُومِيَّةِ

*“Mahzum kabilesinden bir kadın insanlardan ödünç mal aldı sonra da onu kendi mülkiyetine geçirerek inkâr etti. Vaziyet Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem’e bildirilince elinin kesilmesini emretti. Bunun üzerine kadının akrabaları Usame ibni Zeyd’e gelerek şefaathçilik yapması için konuştular. Usame bu konuda Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem ile konuşunca Allah Rasulü Sallallahu Aleyhi ve Sellem: **“Ey Usame, Allah'ın hadlerinden birisi hakkında şefaathçilik yapmanı uygun görmüyorum.”** dedi sonra ayağı kalktı ve şu konuşmayı yaptı: **“Sizden öncekileri helak eden şey şudur. İçlerinden şerefli birisi hırsızlık ettiği zaman onu (ukûbatlandırma-yıp) serbest bırakırlardı. Ancak aralarında kuvvetsiz, kimsesiz bir kimse hırsızlık yaptığı zaman ise hemen elini keserlerdi. Canımı elinde bulundurana yemin olsun ki Muhammed’in kızı Fatıma hırsızlık yapmış olsa mutlaka onun da elini keserdim.”** dedi ve Mahzumlu kadının elini kesti.”¹*

5- Çalınan mal üzerinde birisinin hakkı veya malı almaya hakkı olması türünden şüpheler, çalınan maldan uzak olmalıdır. Buna göre bir kimse babasının ya da oğlu-

¹ Muslim K. Hudud, 3197; Tirmizi K. Hudud, 1350; Nesei K. Katu's Sarık, 4804; Ahmed ibni Hanbel, Baki Müs. Ensar, 24134

nun malından veya ortak olduğu bir maldan çalarsa eli kesilmez. Zira Nebi *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* şöyle buyurmaktadır:

أَنْتَ وَمَالُكَ لِأَبِيكَ

“**Sen ve malın babana aittir.**”¹ Bir başka hadiste ise şöyle buyrulmaktadır:

إِنَّ أَطْيَبَ مَا أَكَلَ الرَّجُلُ مِنْ كَسْبِهِ وَإِنَّ وَدَّ الرَّجُلُ مِنْ كَسْبِهِ

“**Kişinin yediğinin en güzeli (iyisi) kendi kazancından ve çocuğunun kazancından yediğidir.**”²

Aynı şekilde Beyt-ul Mal’dan çalan hırsızın da eli kesilmez. İbni Mace isnadı İbni Abbas’a dayanan bir rivayete göre ganimet malları içinde yer alan bir köle ganimet malından çalmıştı. Vaziyet Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*’e bildirilince şöyle dedi:

مَالُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ سَرَقَ بَعْضُهُ بَعْضًا

“**Allah’ın malını birbirinden çalmıştır.**”³ İbni Mesud, Beyt-ul Mal’dan çalan bir kişiye ne yapılması gerektiği hususunda Ömer *RadiyAllahu Anh*’a sorduğunda Ömer şöyle dedi:

أَرْسَلَهُ فَمَا مِنْ أَحَدٍ إِلَّا وَلَهُ فِي هَذَا الْمَالِ حَقٌّ

“**Onun elini kesme. Çünkü Beyt-ul Mal’da hakkı olmayan hiçbir kimse yoktur.**” Şa’bi’nin Ali *RadiyAllahu Anh*’dan rivayetine göre şöyle demiştir:

لَيْسَ عَلَى مَنْ سَرَقَ مِنْ بَيْتِ الْمَالِ قَطْعٌ

“**Beyt-ul Mal’dan çalan kimsenin eli kesilmez.**” Genel mülkiyet içerisinde yer alan malların vaziyeti da Beyt-ul Mal gibidir. İster petrol gibi genel mülkiyete ait bir malın

¹ Ahmed ibni Hanbel, Müs. Mükessirin min es-Sahabe, 6608

² Nesei, K. Buyu’, 4373

³ İbni Mace, K. Hudud, 2580

kendisi olsun isterse genel mülkiyetten sayılan elektrik ve su gibi hima (koruma altına alınan) bir mal olsun, çaldığı malda hakkı olduğu yönünde şüphe olduğu için el kesilmez. Fakat şüphenin var olması sebebiyle tazir ukûbatı ile cezalandırılır. Zira bunlar Beyt-ul Mal'a ait mallar gibidir. Aynı şekilde birbirlerinin mallarından çaldıkları takdirde karı-kocanın elleri de kesilmez. Çünkü bunların her biri diğerinin giyabında harcama yapmaktadırlar. Bu şüphe sebebiyle el kesilmez. Özetle, alınmasında şüphe bulunan her bir malın çalınması vaziyetinde el kesilmez. Zira şüpheler hadleri ortadan kaldırır.

6- Hırsız; akıllı, buluğa ermiş ve İslâm hükümlerini iltizam etmiş yani uygulanmasını kabul etmiş zimmî veya Müslüman bir kimse olmalıdır. Hırsız çocuk veya deli ise el kesilmez. Çünkü Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* şöyle buyurmaktadır:

رُفِعَ الْقَلَمُ عَنْ ثَلَاثَةٍ عَنِ النَّائِمِ حَتَّى يَسْتَيْقِظَ وَعَنِ الصَّغِيرِ حَتَّى يَكْبُرَ وَعَنِ الْمُبْتَلَى حَتَّى يَعْزَلَ

“Üç kişiden kalem kaldırılmıştır: Uyanıncaya kadar uyuyandan, buluğa erinceye kadar çocuktan ve akıl sahibi oluncaya kadar deliden.”¹ Bu kişilerden kalemin kaldırılmış olması bunların mükellef olmadıkları manasına gelmektedir.

7- Hırsızlığın ikrar veya adil bir beyyine ile sabit olması gerekir. Ancak ikrar vasıfla bir arada bulunmalıdır. Yani hırsız çaldığı şeyin niteliğini de ortaya koymalıdır. Zira hırsız el kesmeyi gerektirmeyen bir malı çalmış olabilir. Ancak kendisi elinin kesilmesi gerektiğini zannedebilir. Ahmed Ebu Umeyye el-Mahzumi'den şunu rivayet etmektedir:

أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أُتِيَ بِلِصِّنٍ فَأَعْتَرَفَ وَلَمْ يُوجَدْ مَعَهُ مَتَاعٌ فَقَالَ لَهُ

¹ Ebu Davud, K. Hudud, 2824, Ahmed ibni Hanbel 1290

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا أَخَالَكَ سَرَقْتَ قَالَ بَلَى مَرَّتَيْنِ أَوْ ثَلَاثًا قَالَ فَقَالَ
رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَقْطَعُوهُ

“*Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem’e hırsızlığını itiraf eden bir kimse getirildi. Ancak çaldığı mal beraberrinde bulunamadı. Bunun üzerine Allah Rasulü Sallallahu Aleyhi ve Sellem şöyle dedi: “**Senin çaldığımı zannetmiyorum?**” Hırsız: “Hayır, çaldım.” diye ısrar etti ve bunu iki veya üç kere tekrarladı. Allah Rasulü Sallallahu Aleyhi ve Sellem de elini kesmelerini söyledi.*”¹ Bu hadisede Allah Rasulü Sallallahu Aleyhi ve Sellem adamın çaldığı malın el kesmeyi gerektirecek bir mal olup olmadığını tespit etmek istemiş ve bu amaçla da “**Senin çaldığımı zannetmiyorum?**” demiştir. Hırsız birkaç defa aynı şeyi tekrarlayınca elinin kesilmesini emretmiştir. Her ne kadar her ikrarda olduğu gibi bir defalık ikrar kâfi olsa da, hâkimin önünde suçunu ikrar eden kimseden haddi düşürmek gayesiyle hatırlatmada bulunması ve suçun ispatında mübalağaya gitmesi mendupdur. Yukarıdaki rivayette olduğu gibi ikrarın tekrarlanmasından maksat suçun tespit etmektir. İkrarı tekrarlatmak şart değildir. Beyyine, ukubat beyyinelerinde olduğu gibi şu hususların bulunması şarttır.

a. Adalet sahibi iki erkeğin veya ikisi kadın bir erkeğin bulunması,

b. Çalınan mal ortada yoksa hırsızlığın vasfını net bir şekilde ortaya koymaları, çalınan mal ortada ise çalınan malı işaret etmeleri,

c. Birbirleri ile çelişkiye düşecek şekilde ihtilaflı bir şahitlikte bulunmamaları gereklidir. Şahitlerden biri per-

¹ Ahmed ibni Hanbel, Baki Müs. Ensar, 21480

şembe günü diğeri de cuma günü çaldığını söyler veya birisi otomobil diğeri de motosiklet çaldığını söylerlerse, şahitlikte aranan vasıf tamamlanmamış olması sebebiyle el kesilmez.

Hırsızlıktan dolayı el kesme cezasının uygulanmasında aranan şartlar bunlardır. Hırsızlık hadisesinde bu şartlar bulunduğu takdirde hırsızın eli kesilir. Ancak hırsızın elinin kesilmesiyle yetinilmeyip çalınan mal da sahibine iade edilir. Ebu Davud'un Hasan ibni Semura'dan yaptığı rivayete göre Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* şöyle buyurmaktadır:

مَنْ وَجَدَ عَيْنَ مَالِهِ عِنْدَ رَجُلٍ فَهُوَ أَحَقُّ بِهِ وَيَتَّبِعُ الْبَيْعَ مَنْ بَاعَهُ

“Kişi çalınan malının aynısını bir adamın yanında bulursa onu almaya hak sahibidir. Satılan satandan geri alır.”¹ Bu kaide hırsız, gasp eden, muhtelis ve hain için de geçerlidir. Ahmed'in Hasan'dan ve Semra'dan tahric ettiği bir hadiste Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* şöyle buyurmaktadır:

إِذَا سُرِقَ مِنَ الرَّجُلِ مَتَاعٌ أَوْ ضَاعَ لَهُ مَتَاعٌ فَوَجَدَهُ بِيَدِ رَجُلٍ بَعِيْنِهِ فَهُوَ أَحَقُّ بِهِ وَيَرْجِعُ الْمُشْتَرِي عَلَى الْبَائِعِ بِالثَّمَنِ

“Bir adamın malı çalınır veya kaybolur sonra da malını aynıyla bir başka adamın yanında bulursa onu almaya hak sahibidir. Müşteri ise bedelini almak üzere satıcıya müracaat eder.”² Bu hadis, çalınan malın sahibine iade edileceğine delalet eden nasıttır. Şayet çalınan mal telef olur veya tüketilirse değerinin mal sahibine ödenmesi gerekir. Şayet ayn (malın kendisi), yerde elbisenin güvelenmesi, otomobilin paslanması

¹ Ebu Davud, K. Buyu', 3064

² Ahmed ibni Hanbel, Müs. Basriyyin, 19287

gibi kullanılmaksızın durduğu yerde kayba uğrarsa tazminat alınması gerekir. Noksanlığın, malın kullanılmasından kaynaklanması vaziyetinde de hüküm aynıdır. Şayet ayn, uçak veya deve gibi fayda sağlayan, getirisi olan bir şey ise, mal sahibi hırsızın elinde kaldığı süre için malının sağlayacağı faydayı talep eder. Çalan kişinin çaldığı maldan herhangi bir fayda elde edip etmemesi vaziyeti değiştirmez.

El Kesilmeyecek Durumlar

El kesmemeye delalet eden birtakım hadislerin varlığı sebebiyle bazı vaziyetlerde el kesilmez. Çünkü bu durumlar el kesmeyi icap eden şartlar kapsamına girmemektedir. Rafi ibni Hadic *RadiyAllahu Anh'dan*: Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* şöyle dedi:

لا قَطَعَ فِي ثَمَرٍ وَلَا كَثْرٍ

“Semerde ve keser (hurma özün)de el kesme yoktur.”

Semer ağaçta asılı bulunan meyveye denir. Keser ise bir başka toprağa ekilmek üzere çalınan hurma ağacının içinden çıkan, dalı beyaz olan kısma denir. Hurma ağacının ortasından çıkan yağa da keser denir. Hasen *RadiyAllahu Anh'dan*: Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* şöyle dedi:

لا قَطَعَ فِي الطَّعَامِ الْمَهْيَأَ لِلْأَكْلِ

“Yenmek üzere hazırlanmış yiyecek için el kesme yoktur.” Burada ev halkının yemesi için hazırlanmış olan yemek ile satılmak üzere lokanta sahibi tarafından hazırlanan yemekler arasında fark yoktur. Hadisin nassı insanların yemeleri için hazırlanmış olan her yemeğe uygundur. Ancak henüz tane halinde olan veya buğday başağı

gibi başak halinde bulunan yiyecekler yenmek üzere hazırlanmış şeyler sayılmaz. İster hasat edilmiş olsun isterse hasat edilmemiş olsun henüz koruma altına alınmamış tarladaki buğdayın çalınması vaziyetinde el kesilmez. Fakat ambar gibi koruma altına alınmış bir yerden çalınırsa el kesilir. Zira Nebi *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*'e dağda otlamayan henüz ağıla girmemiş koyun hakkındaki bir soruya şöyle cevap vermiştir:

كَيْفَ تَرَى فِي حَرِيصَةِ الْجَبَلِ فَقَالَ هِيَ وَمِثْلُهَا وَالنَّكَالُ وَلَيْسَ فِي شَيْءٍ مِنَ الْمَاشِيَةِ قَطُّعٌ إِلَّا فِيمَا أَوَاهُ الْمُرَاحُ فَبَلَّغَ ثَمَنَ الْمَجَنِّ فِيهِ قَطُّعُ الْيَدِ وَمَا لَمْ يَبْلُغْ ثَمَنَ الْمَجَنِّ فِيهِ غَرَامَةٌ مِثْلِيهِ وَجَدَّادُ نَكَالٍ

“Ey Allah'ın Rasulü. Meradan çalınan koyun hakkında ne dersin?” Dedi ki: “**Meradan çalınan koyun için el kesme yoktur. Ağılda ve kalkan değerinde ise el kesilir. Kalkan değerinde değilse bir mislini ödemeye zorlanır, ukûbat olarak da dayak yer.**”¹ Amr ibni Şuayb Hadisi ise şöyledir:

يَا رَسُولَ اللَّهِ فَالْتَّمَارُ وَمَا أُخِذَ مِنْهَا فِي أَكْمَامِهَا قَالَ مَنْ أَخَذَ بِقِمِهِ وَلَمْ يَتَّخِذْ حُبْنَةً فَلَيْسَ عَلَيْهِ شَيْءٌ وَمَنْ احْتَمَلَ فَعَلَيْهِ ثَمَنُهُ مَرَّتَيْنِ وَضَرْبًا وَنَكَالًا وَمَا أَخَذَ مِنْ أَجْرَانِهِ فِيهِ الْقَطُّعُ إِذَا بَلَغَ مَا يُؤْخَذُ مِنْ ذَلِكَ ثَمَنَ الْمَجَنِّ

“Ey Allah Rasulü dahında asılı bulunan meyve ceplere doldurulursa ne olur?” Dedi ki: “**Kim eteğine almaksızın sadece yer ise bir şey gerekmez. Kim de beraberinde bir şey alırsa hem aldığını iki misli ödemesi hem de ukûbat gerekir. Saklandığı yerden alınmışsa ve alınmanın bedeli kalkan değerinde ise el kesilir.**”² Bu hadislerin tümü bahçelerden ve tarladan çalınması veya dağda yayılan hayvanların alınması vaziyetinde el kesilmeyeceğine işaret etmektedir.

¹ Nesei K. Katu's Tarık, 4873

² Ahmed ibni Hanbel, Müs. Müksirin min es-Sahabe, 6396

Kıtlık zamanlarında yapılan hırsızlıklar için de el kesme yoktur. Mekhul *RadiyAllahu Anh* Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'den şunu rivayet etmektedir:

لا قطع في مجاعة مضطر

“Açlığa mahkûm olunması vaziyetinde kesmek yoktur.” Hasen, bir adamdan şunu zikreder:

رأيت رجلين مكتوفين ولحماً فذهبت معهم إلى عمر رضي الله عنه، فقال صاحب اللحم: كانت لنا ناقة عشراء، ننتظرها كما ننتظر الربيع، فوجدت هذين قد اجتزراها، فقال عمر رضي الله عنه: هل يرضيك من ناقاتك ناقاتان عشراوان مربعتان، فانا لا نقطع في العذق، ولا في عام السنة

“Birbirine sarılmış ve aralarında et olan iki adam gördüm ve onlarla birlikte Ömer RadiyAllahu Anh’a gittim. Etin sahibi şöyle dedi: “Benim uşara (on aylık gebe olan ve doğumu yakın olan) devem vardı. Baharı bekler gibi onu bekliyordum. Şu iki adamı onu boğazlar halde buldum.” Ömer RadiyAllahu Anh şöyle dedi: “Senin devenin yerine iki tane etine buduna dolgun on aylık gebe deven olmasına razı olmaz mısın? Biz hurma salkımından dolayı ve açlık zamanında el kesmeyiz.” Bu hadise kıtlığın yaşadığı bir dönemde cereyan etmişti. Uşara diye on aylık gebe olan ve doğumu yaklaşan deveye derler. Bu deve sahipleri, nezdinde çok kıymetlidir. Sütünün bolluğundan ve verimliliğinden faydalanmak için baharı bekler gibi beklerlerdi. Yiyecek bir şey bulamayan aç bir kimsenin vaziyeti da böyledir. Aç olan bir kimse karnını doyurmak ve açlığını gidermek için bir şey çalarsa eli kesilmez. Çünkü onun vaziyeti Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in şu hadisine uymaktadır:

لا قطع في مجاعة مضطر

“Açlığa mahkûm olunması vaziyetinde kesmek yoktur.” Bu açıklamalara göre bir başka toprağa ekilmek

üzere alınan hurma özü ve tüm hurma fidelerinden, hurma ağacının ortasından çıkan yağ için, Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in:

لَا قَطْعَ فِي ثَمَرٍ وَلَا كَثْرٍ

“Semerde ve keser(hurma özün)de el kesme yoktur.”¹ hadisine istinaden el kesilmez. Hadiste yer alan “keser” herhangi bir şeyle kayıtlanmamıştır. Dolayısıyla mutlak surette el kesilmez. Bunlar ister saklandıkları yerden alınsınlar isterse bir başka yerden alınmış olsunlar el kesilmez. Yine hazır olan yemeği kayıtlayan herhangi bir şey olmadığı için ister saklandığı yerden çalınmış olsun isterse bir başka yerden alınmış olsun el kesilmez. Çünkü hadis aynen şöyledir:

لَا قَطْعَ فِي الطَّعَامِ الْمَهْيَأِ لِلْأَكْلِ

“Yenmek üzere hazırlanmış yiyecek için el kesme yoktur.” Ancak ağaçta asılı bulunan meyve, buğday ve benzerleri saklandığı yerin dışında bir yerden alındığında el kesilmez, fakat koruma altına alınan bir yerden çalınmışsa Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in, وَمَا أَخَذَ مِنْ أَجْرَانِهِ فَبِيهِ الْقَطْعُ **“Saklandığı yerden alınmışsa el kesilir.”**² hadisi gereğince el kesilir.

Kesilecek Miktar

Yüce Allah'ın, وَالسَّارِقُ وَالسَّارِقَةُ فَاقْطَعُوا أَيْدِيَهُمَا **Hırsızlık yapan kadın ve erkeğin ellerini kesiniz.** (el-Maide 38) ayeti, el kesme ukûbatının nassıdır. Ayette yer alan أَيْدِيَهُمَا **‘ellerini’** ifadesindeki el kelimesinin tefsirinde sözlüğe müracaat etmek gerekir. El kelimesi sözlükte avuç içi, parmaklar

¹ Tirmizi, K. Hudud, 1369

² Ahmed ibni Hanbel, Müs. Mükessirin min es-Sahabe, 6396

ve avuç içinin sonuna yani bileğe kadar olan kısım için kullanılır. Beraberinde karine olmaksızın bunun dışında bir başka anlamda kullanılmaz. Bu sebeptir ki abdest ayetinde **‘ellerinizi dirseklerinize kadar’** (el-Maide 6) ifadesi ile ellerin dirseklere kadar yıkanması gerektiği açıklanmıştır. Şayet ayette dirseklere kadar kelimesi yer almamış olsaydı elleri bileklere kadar yıkamak gerekirdi. Diğer bir ifade ile ellerin yıkanmasından yalnızca sözlük manası anlaşılırdı. Buna göre hırsızın eli avuç mafsaldan kesilir ki burası da bilektir. Ebu Bekir ve Ömer *RadiyAllahu Anhuma*'nın şöyle dedikleri rivayet edilir:

إذا سرق السارق فاقطعوا يمينه من الكوع

“*Bir kimse hırsızlık yaptığı zaman sağ bilekten kesiniz.*” Onların bu sözüne sahabeler muhalefet etmemişlerdir. Ayette yer alan **‘ellerini’** kelimesi el için kullanılmıştır. Ayette belirleme olmadığından aralarında herhangi bir fark olmaksızın sağ elin ve sol elin kesilmesinin de caiz olduğuna delalet etmektedir. Ancak İbni Mesud’un kıraatine göre bu ayet, **‘sağlarını (ellerini) kesiniz’** şeklinde okunmaktadır. Diğer taraftan ise Ebu Bekir ve Ömer *RadiyAllahu Anhuma*'nın da, **‘Sağ ellerini kesiniz’** dedikleri sabittir. Dolayısıyla kesme sağ eli bileğe kadar olan kısımdan yapılır. Yani avucun son kısmından parmakların sonuna kadar olan kısım kesilir. Bu kısım ise bilek ile avuç arasında kalan kemiklerdir. Herhangi bir karine bulunmadığı zaman el lafzı sözlükte bu kısım için kullanılmaktadır.

Hırsızın eli kesildiği zaman dağlanır. Ebu Hurayra *RadiyAllahu Anh*'dan gelen rivayet şöyledir:

أن رسول الله صلى الله عليه وسلم أتى بسارق قد سرق شملة، فقالوا: يا رسول الله إن هذا قد سرق، فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم ما أخاله سرق؟ فقال السارق:

بلى يا رسول الله، فقال: اذهبوا فاقطعوه ثم احسموه

“*Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem'e pelerin çalmış olan bir hırsız getirildi. Dediler ki: “Ey Allah Rasulü, bu adam hırsızlık yaptı.” Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem: “Onun çaldığını sanmıyorum?” deyince, hırsız: “Evet, Ey Allah Rasulü ben çaldım.” dedi. Bunun üzerine Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem: “Onu götürünüz elini kesiniz sonra da dağlayınız.” buyurdu.*” Dağlama iyece kaynamış zeytinyağı ile yapılır. El kesildiği zaman elin kesilen kısmı, kanın akıp gitmesini engellemek için kaynamış zeytinyağına daldırılır. Zira kanın akması hırsızın ölmesine neden olur. Dağlama, yalnızca dağlama olduğu için değil, hırsızın helak olmaması illetine binaen vaciptir. Bu sebeptir ki kanın akmasını engellemek üzere dağlamanın yerini tutacak değişik tıbbi metotların kullanılması da caizdir.

Hırsızın eli mümkün olan en kolay bir şekilde kesilir. Zira hırsız cezalandırmaktan kasıt onu öldürmek ya da işkence yapmak değildir. Eli kesilmesi gerektiği zaman kesilecek eli yoksa herhangi bir afette elini kaybetmişse veya bir saldırganın saldırısına uğramışsa el kesme cezası düşer ve ona bir şey yapmak gerekmez. Zira yüce Allah *Azze ve Celle* elin kesilmesini emretmiştir. Ortada kesilecek el yoksa ukûbat da düşer ve bir başka şey gerekmez. Bu nassın dışında eli kesmeye delalet edecek bir başka nass yoktur. Bu nass ise yalnızca el kesmeye delalet etmektedir. Hamile olan bir kadının hamileliği devam ettiği ve doğum yaptıktan sonra da nifastan kurtuluncaya kadar eli kesilmez. Çünkü bu halde el kesme cezasının uygulanması hem kendisinin hem de çocuğunun telef olmasına neden olur. Hastalığı süresince hastanın da eli kesilmez ve iyileşmesi bek-

lenir. Elini kesmeden birçok kere hırsızlık yapmışsa yalnızca bir kere eli kesilir. Hırsızın eli kesildiği zaman sonradan tekrar hırsızlık yaparsa eli tekrar kesilmez, ancak hapsedilmesi gerekir. Elinin tekrar kesilmemesinin sebebi ayetin el kesmeye delalet etmesidir ki bu hüküm de uygulanmıştır. Ayetin bir başka şeyin kesilmesine delalet etmemesi belirli bir haddin varlığını gösterir. Hapsedilmesi ise, ikinci defa hırsızlık yaptığında ne tür bir had uygulanması gerektiğine dair bir nassın bulunmamasından kaynaklanmaktadır. Bu vaziyette ise tazir ukûbatı uygulanır.

Hırsızlık Haddi Allah'ın Hakkıdır

Hırsızlık haddi içerisinde, Âdemoğluna ait bir hak bulunsa da diğer hadler gibi Allah *Azze ve Celle*'ye ait bir hak değildir. Bu sebeple çağrılmadan şahitlik yapan kimsenin şahitliği kabul edilir. Malı çalınanın kişinin talebine gerek olmadığı gibi hak sahibinin hakkından vazgeçmesiyle de düşmez. Üstelik ayet, zina haddini gösteren ayet gibi geneldir. Allah *Azze ve Celle*'nin, **وَالسَّارِقُ وَالسَّارِقَةُ فَاقْطَعُوا** **Hırsızlık yapan kadın ve erkeğin ellerini kesiniz.** (el-Maide 38) ayeti gereğince hırsızlık yapan kimsenin elinin kesilmesi sabittir. Bu vucubiyet zina haddinde olduğu gibi talebi gerektirmeksizin uygulanması gerekir. Mahzumlu kadın ile ilgili hadis buna delildir. Bu hadisede Rasul *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* hırsızlık haddinin uygulanması için Usame'nin şefahtçi olmasına aşırı şekilde kızmış ve şöyle demiştir:

إِنَّمَا هَلَاكَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ أَنَّهُمْ كَانُوا يُقِيمُونَ الْحَدَّ عَلَى الْوَضِيعِ وَيَتْرَكُونَ الشَّرِيفَ وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَوْ أَنَّ فَاطِمَةَ فَعَلَتْ ذَلِكَ لَقَطَعْتُ يَدَهَا

“Sizden öncekileri helak eden şey şudur. İşlelerinden şerefli birisi hırsızlık ettiği zaman onu (ukûbatlandırmayıp) serbest bırakırlardı. Ancak

aralarında kuvvetsiz, kimsesiz bir kimse hırsızlık yaptığı zaman ise hemen elini keserlerdi. Canımı elinde bulundurana yemin olsun ki Muhammed'in kızı Fatma hırsızlık yapmış olsa mutlaka onun da elini keserdim."¹ Yani onların helak olmalarının sebebi hadlerin zayi olmasıdır. Ebu Hurayra *RadiyAllahu Anh Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem*'den şu hadisi rivayet etmektedir:

حَدُّ يُعْمَلُ بِهِ فِي الْأَرْضِ خَيْرٌ لِأَهْلِ الْأَرْضِ مِنْ أَنْ يُمَطَّرُوا أَرْبَعِينَ صَبَاخًا

"Yeryüzünde herhangi bir haddin uygulanması yer ehlinin üzerine kırk sabah yağmur yağmasından daha hayırlıdır."² İbni Ömer'den, Nebi *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* şöyle dedi:

مَنْ حَالَتْ شَفَاعَتُهُ دُونَ حَدِّ مِنْ حُدُودِ اللَّهِ فَهُوَ مُضَادٌّ لِلَّهِ فِي أَمْرِهِ

"Kim Allah'ın hadlerinden birinin uygulanması hususunda şefaati olursa işinde Allah'a karşı gelmiş olur."³

Bu delillerin tamamı hadlerin düşmeyeceği hususunda net ifadelerdir. Zira bunlar, Allah *Azze ve Celle*'nin hakkı kapsamına girenlerdendir. Bu sebeple davacıya gerek yoktur ve çağrılmadan şahitlik yapan kimsenin şahitliği caizdir.

Ancak burada sorulan bir soru vardır: *Dava hâkime çıkmadan önce hak sahibinin hakkından vazgeçmesi haddi düşürür mü düşürmez mi?* Dava hâkime çıkmadan önce affetmekle haddin düşeceğini söyleyenler vardır. Bunlar, Safvan ibni Umeyye'nin rivayet ettiği şu hadisle istidlal etmektedirler:

¹ Buharî, K. Hudud, 6289

² İbni Mace, K. Hudud, 2529

³ Ahmed ibni Hanbel, Müs. Mükessirin min es-Sahabe, 5285

كُنْتُ نَائِمًا فِي الْمَسْجِدِ عَلَيَّ حَمِيصَةٌ لِي تَمَرُ ثَلَاثِينَ دِرْهَمًا فَجَاءَ رَجُلٌ فَأَخْتَلَسَهَا مِنِّي فَأَخَذَ الرَّجُلُ فَأَتَى بِهِ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَمَرَ بِهِ لِيُقَطَعَ قَالَ فَأَتَيْتُهُ فَقُلْتُ أَنْقِطُعُهُ مِنْ أَجْلِ ثَلَاثِينَ دِرْهَمًا أَنَا أَبِيعُهُ وَأُنْسِيئُهُ ثَمَنَهَا قَالَ فَهَلَا كَانَ هَذَا قَبْلَ أَنْ تَأْتِيَنِي بِهِ

“Mescitte uyuyordum. Üzerimde hamiysa (hırka) vardı ve çalındı. Sonra hırsız yakaladılar ve Allah Rasulü Sallallahu Aleyhi ve Sellem’in huzuruna çıkardılar ve elinin kesilmesini emretti. Bunun üzerine ben dedim ki: “Ey Allah Rasulü! Hırkanın değeri otuz dirhem değil mi, öyleyse onu ona hibe ediyorum veya ona satıyorum.” Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem: **“Onu bana getirmeden önce yapsaydın ya?”** buyurdu.”¹ Ebu Davud, Amr ibni Şuayb’dan onun da dedesinden şu hadisi rivayet etmektedir: “Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem şöyle dedi:

تَعَاَفُوا الْحُدُودَ فِيمَا بَيْنَكُمْ فَمَا بَلَّغَنِي مِنْ حَدٍّ فَقَدْ وَجِبَ

“Aranızda meydana gelen had konuları sorunları affediniz. Zira bana ulaştı mı benim haddi uygulamam gerekir.”² Yine Darekutnî’nin Zubeyr’den rivayet ettiği hadis ise şöyledir: Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem şöyle dedi:

اشفَعُوا مَا لَمْ يَصِلْ إِلَى الْوَالِي، فَإِذَا وَصَلَ إِلَى الْوَالِي فَعَفَا فَلَا عَفَا لِلَّهِ عَنْهُ

“Şefaatinizi, suçlu valinin önüne çıkmadan önce yapınız. Dava valiyeye çıktıktan sonra şefaatte bulunursanız ve vali onu affetse de Allah, valiyi affetmez.”

Ancak nassları dikkatlice inceleyen kimse hırsızlık had-dinin, ne hâkime çıkartılmadan önce ne de sonra affetme ile kesinlikle düşmeyeceğini görür. Bunun delili hırsızlık

¹ Ebu Davud, K. Hudud, 3819

² Nesei, K. Kata’a es-Sarık, 4803

âyetinin genelliğidir. Zira el kesme, farz hükmünü aldığı zaman herhangi bir talep olmaksızın bu farzın yerine getirilmesi gerekir. İbni Abdilberr, “Suç hâkime ulaştığı zaman hâkimin haddi uygulaması gerektiğinde icma olduğunu söyler. Bahr sahibi de bu hususta icma olduğunu” söyler. Zira şefaati nehyeden hadisler, davanın hâkime ulaşması öncesini de sonrasını da kapsayacak şekilde geneldir. Çünkü hırsızlık haddinin Allah’a ait bir hak olduğunda şüphe yoktur. Her ne kadar bunda insanoğluna ait bir hak bulunsa da Allah *Azze ve Celle*’ye ait bir hak, insanoğlunun hakkından vazgeçmesiyle düşmez. Bütün bunlar, insanoğlunun hakkından vazgeçmesiyle hırsızlık haddinin düşmeyeceğinin sabit olduğunu göstermektedir.

Fakat yukarıda; geçen Safvan, Amr ibni Şuayb ve Zubeyr hadislerinin hiçbirisi haddin düşeceğine delalet etmez. Bu hadisler yalnızca mal sahibinin affedici olmasının caiz olduğuna delalet eder. Mal sahibinin affedici olması ise haddin düşeceği yani hâkimin affedeceği manasına gelmez. Safvan hadisi şöyleydi:

أَنَا أَهْبُهَا لَهُ أَوْ أُبِيعُهَا لَهُ فَهَلَا كَانَ قَبْلَ أَنْ تَأْتِيَنِي بِهِ

“Ona hibe ediyorum veya ona satıyorum.” *Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem*: “**Onu bana getirmeden önce niye yapmadın?**” Yani onu bana getirmeden önce niye affetmedin. Bu ifade dava, hak sahibi aracılığı ile hâkime ulaşmadan önce hak sahibi affederse sonra da bir şahit gelerek onun hırsızlık yaptığını iddia ederse, şahidin iddiasının kabul edilmeyeceği ve hırsızın affedileceği manasına gelmez. Evet, hadis bu anlama gelmez. Zira hırkanın sahibi, çaldığı hırka sebebi ile hırsızın elinin kesileceğini gördüğünde *Rasul Sallallahu Aleyhi ve Sellem*’e şöyle dedi:

أَنَا أَهْبُهَا لَهُ أَوْ أُبِيعُهَا لَهُ

“Ben hırkayı ona hibe ediyorum veya satıyorum.” Bu ifade, hırsızlık suçundan dolayı affedilmesini istediğini gösteren bir sözdür. Rasul *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*’in ona cevabı ise; dava kendisine gelmeden önce hırkayı ona bağışlaması veya satması şeklinde olmuştur. Yani bana gelmeden önce affetmen gerekirdi, bana geldikten sonra affedemezsin. Diğer bir ifade ile, dava hâkime çıkmadan önce affetme hakkın vardır, hâkime çıktıktan sonra affetme hakkın yoktur. Bu ifade, hâkime ulaşmadan önce hak sahibi tarafından affedilen bir hırsızlık hadisesinde hırsıza uygulanacak haddin düşeceğine delalet etmez. Aynı şekilde bu ifade, hak sahibi tarafından dava hâkime çıkarılmadığı takdirde hâkimin davaya bakamayacağı, hatta hak sahibinin affetmesine binaen affedeceği manasına da gelmez. Hadis, hiçbir şekilde bu anlama delalet etmemektedir. Hadisteki ifadenin delaleti, hırsızlığın hâkime intikalinden sonra affetmekle, mal sahibinin hakkının düşmesi ile sınırlıdır. Dava konusu hırsızlık hadisesi, hâkime ulaşmadan önce hak sahibinin affetmesinin caiz olduğuna da delalet etmemektedir. Hadisteki ifade bunun dışında bir başka şeye delalet etmemektedir.

Ancak Amr ibni Şuayb hadisi, davalı ile davacının arasında affetme hadisesinin caiz olduğuna delildir. Bu sebeptendir ki hadiste şöyle denilmiştir:

فَمَا بَلَّغْتَنِي مِنْ حَدِّ فَقَدْ وَجَبَ

“Zira bana ulaştı mı benim haddi uygulamam gerekir.”¹ İster hak sahibinin iddiası ulaşmış olsun isterse bir başkasının iddiası ulaşmış olsun haddin uygulanacağı hususunda bu hadis geneldir.

اشفعوا ما لم يصل الوالي

¹ Nesei, K. Katu’ s-Samk, 4803

“Şefaatinizi suçlu valinin önüne çıkmadan önce yapınız.” şeklindeki Zubeyr hadisi de böyledir. Yani birbirinize şefaatchi (affedici) olunuz. Bu sebeptendir ki hadisin hemen devamında şöyle denilmektedir:

فإذا وصل إلى الوالي فعفا فلا عفا الله عنه

“Dava valiye çıktıktan sonra vali onu affetse de Allah, valiyi affetmez.” Aynı şekilde bu ifade de hırsızlık hadisesi ister hak sahibi tarafından isterse bir başkası tarafından ulaştırılmış olsun, affetmenin söz konusu olmayacağı hususunda geneldir. Amr ibni Şuayb ve Zubeyr hadisi, hırsızlık hadisesi herhangi bir şekilde hâkime ulaşmışsa, hâkime ulaşmadan önce hak sahibinin affetmesiyle haddin düşmeyeceğini teyit etmektedir. Ancak her halde hâkime ulaşmadan önce mal sahibinden affetme kararının çıkmasında bir sakınca yoktur.

Özetle hırsızlık haddi yüce Allah *Azze ve Celle*'ye ait bir haktır. İster hâkime ulaşmadan önce olsun isterse ulaştıktan sonra olsun hak sahibinin affetmesiyle hak kesinlikle düşmez. Hırsızlık hadisesi, hak sahibi veya hırsızlığa şahit olan bir kimse ya da polis tarafından hâkime ulaştığı zaman hâkimin davayı dinlemesi gerekir. Hırsızlığın hâkime ulaşması için davacının bulunmasına gerek olmadığı gibi davanın kabulünü reddetme hakkı da yoktur. Hırsızlık sabit olduğu zaman haddi uygulaması gerekir. Çünkü hırsızlık hak sahibinin hakkından vazgeçmesiyle veya şefaatchi olmasıyla düşmez.

فما بلغني من حدٍّ فقد وجب

“Zira bana ulaştı mı benim haddi uygulamam gerekir.”

فإذا وصل إلى الوالي فعفا فلا عفا الله عنه

“Dava valiye çıktıktan sonra vali onu affetse de

Allah, valiyi affetmez.” hadislerinin içeriğinde affetme manası yer almamaktadır.

Yol Kesen Kimselere Uygulanan Had

Müslümanların birbirleri aralarındaki savaş iki türlü olur:

1- Bağîlerle, isyan eden kimselerle yapılan savaş

2- Yol kesen kimselerle yapılan savaş

Bağîler, yani isyan edenler üçe değil, iki kısma ayrılır:

Birincisi, dinde tevil etme girişiminde bulunarak yarılmışlığa düşen kimselerdir. İslâm Devleti’ne karşı çıkan kimseler gibi. Onların takip ettikleri yol, hakka muhalefet eden arzularına tabi olan kimselerin takip ettikleri yolun aynısıdır.

İkinci kısım ise, kendileri için bir dünya kurmak gayesiyle imama ya da onların takip ettikleri yol üzere olan kimselere karşı çıkanlardır. Dinde tevil yapma yoluna giden kimseler için özel bir hüküm vardır ki bunlar asi kimselerdir. Fakat dünyayı isteyen kimseler, yol emniyetini tehdit etmezler, mal almazlar ve kan akıtmazlarsa onlar bağîler grubuna girerler ve bağîlere uygulanacak olan hükme tabi olurlar. Ancak davranışları ile yol emniyetini tehdit ederler veya karşılaştıkları kimselerden mal alırlar veya kan akıtırlarsa, bunların hükmü bağî hükmünden yol kesicilerin hükmü haline dönüşür.

Yol kesen kimselere uygulanacak hüküm konusunda asıl olan şu ayettir:

إِنَّمَا جَزَاءُ الَّذِينَ يُحَارِبُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَسْعَوْنَ فِي الْأَرْضِ فَسَادًا أَنْ يُقَتَّلُوا أَوْ يُصَلَّبُوا أَوْ تُقَطَّعَ أَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُمْ مِنْ خِلَافٍ أَوْ يُنْفَوْا مِنَ الْأَرْضِ

Allah ve Rasulü ile savaşanların ve yeryüzünde

fesada koşanların cezası; ancak öldürülmek, asılmak, el ve ayakları çaprazvari kesilmek veya yerlerinden sürülme. (el-Maide 33) Bu ayet, ister Müslümanlardan isterse gayri Muslimlerden olsun, yol kesen kimseler hakkında inmiştir. Çünkü ayet geneldir, yalnızca Müslümanlara ait olduğunu gösterecek bir işaret yoktur. Ancak hemen sonrasında yer alan;

إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا مِنْ قَبْلِ أَنْ تَقْرُوا عَلَيْهِمْ

Yalnız onlara kuvvetiniz yetmeden önce tevbe edenler müstesnadır. (el-Maide 34) ayeti, yalnızca Müslümanlara ait olduğuna işaret etmez. Zira bu ayette yer alan “*tevbe*” kelimesi, *yol kesmekten vazgeçmek* anlamındadır. Bu sebeple ayet, Müslüman ve Müslüman olmayanlar hakkında geçerli olup genel bir ayettir. Ayetin nüzul sebebini oluşturan Urayne kabilesi, İslâm'dan döndüler, çobanı öldürdüler ve zekât develerini de sürüp götürdüler. Bunun üzerine Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* hemen peşlerinden adam gönderdi, onları yakalattı, ellerini ve ayaklarını kestirdi ve gözlerini de oydu. Sonra da onları ölünceye kadar güneşe terk etti. Enes der ki:

إِنَّمَا جَزَاءُ الَّذِينَ يُحَارِبُونَ اللَّهَ

“Allah ve Rasulü’ne karşı savaşanların cezası...”

(el-Maide 33) *ayetinin nüzul sebebi budur.*” Ebu Davud ve Ne-sei, İbni Abbas hadisinden şunu tahrir etmektedirler:

أَنَّ نَاسًا أَغَارُوا عَلَى إِبْلِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَاسْتَأْفَوْهَا وَارْتَدُّوا عَنِ الْأَسْلَامِ وَقَتَّلُوا رَاعِي رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُؤْمِنًا فَبَعَثَ فِي آثَارِهِمْ فَأُجِدُوا فَقَطَّعَ أَيْدِيَهُمْ وَأَرْجُلَهُمْ وَسَمَلَ أَعْيُنَهُمْ قَالَ وَنَزَلَتْ فِيهِمْ آيَةُ الْمُحَارَبَةِ

“Bir grup insan Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem’in develerini alıp götürdüler, İslâm’dan döndüler, Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem’in mü’min olan çobanını öldürdüler. Bunun üzerine hemen peşleri sıra adam

*gönderdi ve onlar yakalandılar. Elleri ve ayakları kesildi, gözleri de oyuldu. Dedi ki: “Onlarında içinde bulunduğu kimseler için bu muharebe ayeti nazil oldu.”*¹ Bu delillerin tamamı ayetin, yol kesen kimseler hakkında genel olduğunu göstermektedir. Bunların Müslümanlardan veya kâfirlerden olması fark etmez. Bu ayette yer alan ukûbatlar ise yol kesen kimselere uygulanacak olan haddi göstermektedir.

Ayette yer alan haddin nasıl uygulanacağına gelince: İbni Abbas’tan gelen bir rivayette şöyle denmektedir:

وَادَعَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَبَا بَرْزَةَ الْأَسْلَمِيَّ فَجَاءَ نَاسٌ يَرِيدُونَ الْإِسْلَامَ، فَقَطَعَ عَلَيْهِمْ أَصْحَابُهُ، فَنَزَلَ جِبْرِيلُ بِالْحَدِّ فِيهِمْ، أَنْ مَنْ قَتَلَ وَأَخَذَ الْمَالَ قُتِلَ وَصُلِبَ، وَمَنْ قَتَلَ وَلَمْ يَأْخُذْ الْمَالَ قُتِلَ، وَمَنْ أَخَذَ الْمَالَ وَلَمْ يَقْتُلْ قُطِعَتْ يَدُهُ وَرَجُلُهُ مِنْ خِلَافِ

“Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem Eba Berze el-Eslemi ile sulh yaptı. Ve bir gurup insan gelerek Müslüman olmak istediler. Sonra ahitlerini bozdular. Bunun üzerine Cibril, onlar hakkındaki haddi bildiren hükmü indirdi. Bu hükme göre; kim öldürür ve mal alırsa, öldürülür ve asılırlar. Öldürürler ve mal almazlarsa, yalnızca öldürülürler. Mal alırlar fakat öldürmezlerse, elleri ve ayakları çaprazlamasına kesilir.” İmam Şafiî Musned’inde, yol kesenler hakkında İbni Abbas’tan şunu rivayet etmektedir:

إِذَا قَتَلُوا وَأَخَذُوا الْمَالَ قُتِلُوا وَصُلِبُوا، وَإِذَا قَتَلُوا وَلَمْ يَأْخُذُوا الْمَالَ قُتِلُوا وَلَمْ يُصَلَّبُوا، وَإِذَا أَخَذُوا الْمَالَ وَلَمْ يَقْتُلُوا قُطِعَتْ أَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُمْ مِنْ خِلَافِ، وَإِذَا أَخَافُوا السَّبِيلَ وَلَمْ يَأْخُذُوا مَالًا نَفَوْا مِنَ الْأَرْضِ

“Öldürürler ve mallarını alırlarsa, öldürülürler ve asılırlar. Ancak öldürürler ve mallarına dokunmazlarsa, öldürülürler fakat asılmazlar. Mal alırlar ancak öldürmez-

¹ Ebu Davud K. Hudud, 3799

lerse, elleri ve ayakları çaprazlama kesilir. Yola korku sallarlar fakat mal almazlarsa, buldukları yerden sürgüne gönderilirler.” Bu hadislerle göre onların cezaları yaptıkları işlere göre farklılık arz eder. Yalnızca mal alırlarsa sağ elleri ve sol ayaklarının kesilmesi gerekir. Eller hırsızlıkta olduğu gibi bilekten kesilir. Ayak ise, topuğun üst kısmındaki mafsaldan kesilir. Şayet yalnızca yol emniyetini tehdit ederlerse buldukları yerden sürgün edilmeleri gerekir. Sürgünden kasıt hapsedmek değildir. Çünkü hapis sürgün sayılmaz. Sürgün, bulunduğu beldeden çıkartılarak daha uzak bir yere gönderilmeleridir. Öldürülmeleri ise yalnızca öldürdükleri vaziyette söz konusu olur. Hem öldürürler hem de mal alırlarsa, öldürülürler ve asılırlar. Asmak öldürmeden önce değil sonra yapılır. Çünkü ayet asmayı öldürme fiilinden sonra zikretmektedir. Evla olan ayetlerin terkibine riayet etmektir. Zira öldürmeden önce asmak işkence yapmak demektir. Cezalandırmaktan maksat ise, işkence yapmak değildir. Asmaktan maksat başkalarını caydırmaktır ki bu ancak öldürüldükten sonra asılması ile gerçekleşir. Yani önce öldürülür sonra da insanların görebilecekleri bir yerde asılır. Böylece insanlar onun ölü halindeki asılı durumuna şahit olurlar. Ancak asılı halde ne kadar süre bekletileceği imamın görüşüne, takdirine bırakılmıştır. Fakat her ne surette olursa olsun kokuşmasına neden olacak kadar bekletilemez.

Yol kesen kimseye uygulanacak ukûbat işte budur. Ukûbât işlenen suçta göredir. Fakat şu üç hal ile sınırlıdır: öldürmek, mal almak ve yol korkusu salmak. Bunların dışında bir fiilde bulunursa; yalnızca yaralar veya elleri, kolları, kaburgaları ve burnu kırarsa yani öldürme dışındaki fiillerden herhangi birisini yaparsa, yol kesenlere uygula-

nan had uygulanır. Çünkü hadd nassa göre miktarı belirlenmiş ukûbatlardandır. Nass ise, ukûbatı bu üç vaziyet ile sınırlandırmıştır, bunların dışında hadd yoktur. Bunların dışında haddin olmaması, bu türden fiilleri işleyen kimselelere ukûbat uygulanmayacağı manasına gelmez. Bu ifade, hadler kapsamına giren ukûbatlardan bir ukûbat yoktur manasına gelmektedir. Bunların dışındaki suçlar ise, cinayetler kapsamına giren suçlardan olup, cinayetlerle ilgili hükümler uygulanır. Yani can dışında insan bedenine yönelik saldırılarla ilgili hükümler uygulanır.

Ancak burada anlattığımız yol kesenlere ait hadd, yol kesen kimselerin durumuna uyduğu yani, yol kesenlerle ilgili şartları taşıdığı zaman uygulanır. Bu şartları taşımadığı zaman ise onlara hadd uygulanmaz. Yol kesme ile ilgili şartlar üç tane olup şunlardır:

1- *Fül şehrin dışında işlenmiş olmalıdır. Yani köy, dağ, ova ve sahra gibi yerlerde işlenmelidir. Şehrin dışındaki trenler, uçaklar ve arabalar da bu kapsamda değerlendirilir. Çünkü yol kesme; yardımın sağlanmasının uzak olduğu veya kısa sürede kurtuluşun ve imdadın sağlanamayacağı yerlerde gerçekleşir. Bu sebeptendir ki şehir içinde yapılan bu tür işler yol kesme sayılmaz. İhtilas kapsamında değerlendirilir. Muhtelis ise yol kesen kimse olmadığından hadd ukûbatına çarptırılmaz. Ancak bir şehri istila ederler, öldürürler, mal alırlar, korku salarlarsa yol kesen kimselerden sayılırlar. Ve onlara yol kesenlere uygulanacak hadd uygulanır.*

2- *Berberlerinde kılıç, tüfek, makineli, hançer, bıçak gibi öldürmede kullanılan öldürücü silah bulunmalıdır. Şayet beraberlerinde silah bulunmazsa veya yanlarında bulunan silah da sopa ve kırbaç gibi öldürücü değilse,*

bunlar yol kesen kimseler sayılmazlar ve hadd uygulanmaz.

3- *Başka yerden gelmiş, zorla mal almış ve yerleri sabit olmalıdır. Onlar malları gizlice alırlarsa hırsız sayılırlar. Şayet aniden alıp kaçarlarsa yağmacı sayılırlar. Eğer bir veya iki kişi bir kafilenin ya da topluluğun üzerine gelir ve onlardan zorla bir şey alırlar, onlar da kuvvet kullansalar da aldıklarını geri alamazlar ve yol kesen kimseler zorla ve kuvvet kullanarak geri almaya muvaffak olurlarsa bunların tamamı yol kesen kimse sayılmazlar. Bunlar hakkında yol kesme haddi uygulanmaz.*

İşte bu üç şartı taşıdıkları zaman yol kesen kimselerden sayılırlar ve onlara hadd uygulanır. Eğer bu şartlardan birisi eksik olursa yol kesen kimselerden sayılmazlar ve hadd uygulanmaz.

Yol kesen kimseler devlet tarafından kendilerine ukûbat takdir edilmeden önce tevbe ederlerse Allahu Teâlâ'nın haddi onlardan düşer. Kul hakkı kapsamına giren can zarar verme ve mallar gibi hususlardaki haklar onlardan alınır. Ancak sahipleri tarafından affedilirse kul hakkından kaynaklanan borçları da düşer. Zira Allahu Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا مِنْ قَبْلِ أَنْ تَقْدِرُوا عَلَيْهِمْ فَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ

Yalnız onlara kuvvetiniz yetmeden önce tevbe edenler müstesna. (el-Maide 34) Fakat onlara kuvvet yetirilmesinden sonra tevbe ederlerse, aynı ayette yer alan *مَنْ قَبْلِ أَنْ تَقْدِرُوا عَلَيْهِمْ* 'onlara kuvvetiniz yetmeden önce' ifadesi ile amel edilerek haddin uygulanmasından kurtulamazlar.

Bağilere (Devlete Karşı Çıkanlara) Uygulanan Had

Bağiler İslâm Devleti'ne karşı çıkan kuvvet sahibi kimselerdir. Yani devlete itaat etmeyip isyan eden, silah çeken ve savaş ilan eden kimselere denir. Adalet sahibi ya da zalim bir Halife'ye silahla karşı koyan kimseler de bağı sayılırlar. Yine dinde tevil yapmaya kalkışanların veya kendileri için dünyalık elde etmek isteyenlerin vaziyeti de aynıdır. İslâm otoritesine silahla karşı çıktıkları takdirde bunların tamamı bağı, isyankâr sayılırlar. Halife veya vilayette onun naibine karşı çıkanlara bir takım insanlar gönderilerek Sultana neden karşı çıktıkları sorulur. Eğer bir zulüm görmüşlerse gördükleri zulüm izale edilir. Bir şüphenin olduğunu iddia ederlerse şüpheli olan husus açığa çıkartılır. Eğer onları, Halife'nin yaptığı işin hakka muhalif olduğu şeklindeki bir itikat kuşatmışsa, ancak vaziyet hakikatte böyle değilse, Halife'nin, yaptığı işin delilini açıklaması ve hakkı onlara göstermesi gerekir. Çünkü İslâm, hakkında Allah'tan bir burhana sahip iseler, yöneticide açık küfür gördükleri veya İslâm hükümlerini tatbik etmediği takdirde kılıçla karşı çıkmalarını Müslümanlara emretmektedir. Böyle bir vaziyette Müslümanların Şeriatın isteğine uyararak silahla karşı çıkmaları caizdir. Halife'ye düşen görev ise hakkında şüpheye düştükleri hususu onlara açıklamaktır. Şayet isyandan vazgeçerlerse Halife'nin onları serbest bırakması gerekir. Onların ise isyana devam etmeleri caiz olmaz. Şayet isyandan vazgeçmezlerse onlarla savaşmak vacip olur. Ancak onlara karşı yapılacak olan savaş, temelli bir öldürmekten ziyade onların tedip edilmesine yönelik olmalıdır. Bu sebeptendir ki zorunluluk olmadıkça onların tamamını yok edecek toplu öldürme haramdır. Hava bombardımanlarıyla, yakıcı bombalarla, ağır toplarla vurulmaları doğru

değildir. Ancak ortada savaş üslûplarını değil, tedip etme üslûplarının kullanılmasını gerektiren çetin durumların bulunması, vaziyeti değiştirebilir. Yine onların çocuklarının ya da içlerinden kaçan kimselerin öldürülmesi de haramdır. Onlardan savaşı bırakanlar bırakılır, birisi savaşırsa, onunla savaşılmaz. Onlardan birisi esir alınırsa hapsedilir ve suçlu muamelesine tabi tutulur ama esir muamelesi yapılmaz. Zira o, hakikatte esir değildir. Malları onların olup mallarından herhangi bir şeyin alınması helal olmaz. Çünkü onlar raiyedirler, onlarla savaş üslûbunca tedip edilmeleri gerekmiştir. Bu sebeptendir ki onlarla yapılan kıtal, harb ve cihad sayılmaz. Bağîlerle yapılan savaşta asıl olan Allah *Subhanehû ve Teâlâ*'nın şu sözüdür:

وَإِنْ طَائِفَتَانِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ اقْتَتَلُوا فَأَصْلِحُوا بَيْنَهُمَا فَإِنْ بَغَتْ إِحْدَاهُمَا عَلَى الْأُخْرَى فَقَاتِلُوا الَّتِي تَبْغِي حَتَّى تَفِيءَ إِلَى أَمْرِ اللَّهِ فَإِنْ فَاءَتْ فَأَصْلِحُوا بَيْنَهُمَا بِالْعَدْلِ وَأَقْسِطُوا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ

Eğer mü'minlerden iki taife çarpışacak (savaşacak) olursa onları düzeltin. Şayet biri diğeri üzerine saldırırsa; saldıranlarla Allah'ın buyruğuna dönüşene kadar savaşın. Eğer dönerlerse artık adalette aralarını bulun ve adil davranın. Şüphesiz ki Allah adil davrananları sever. (el-Hucurat 9) Ayet, isyan eden bu kimseleri mü'minler saymaktadır. Bağî olmakla imandan çıkmış sayılmazlar. Ayet, onlarla savaşmanın gerekliliği konusunda sarihtir. Allah'ın emrine döndükleri takdirde onlarla savaş ortadan kalkar. Onlarla yapılan savaşta telef edilmeleri halinde ise hem can hem de mal açısından onların tabiiyetlik durumları düşer.

فَأَصْلِحُوا بَيْنَهُمَا

Onların aralarını düzeltin. (el-Hucurat 9) ayeti buna ve

onlarla savaşılmadan önce kendilerine elçilerin gönderilmesinin vucûbiyetine delalet etmektedir. Bu ayet, bağîler hakkındaki haddi sabitleştirmekte ve bunun ne olduğunu açıklamaktadır. Buna göre had, kendilerine elçi gönderilmesi ile birlikte davranışlarından vazgeçinceye kadar onlarla çarpışmak, onları karşı çıkmaya yönelten etkenleri, haksızlığı, şüpheyi, yanlış bir anlamayı veya benzeri bir vaziyeti izale etmektir.

Bağîler, İslâm topraklarının bir parçasında yerleşecek olurlar ve insanlar arasında hükmedecek hâkimi görevlendirir, insanları yönetecek yöneticileri tayin eder ve İslâm hükümlerini uygularlarsa, Şer'î hükümlere göre hareket etmeye devam ettikleri sürece, tayin ettikleri kâdılarının (hâkimlerin) verdiği hükümler, adalet sahibi hâkimlerin verdikleri hükümler, yöneticilerin tasarrufları da adalet ehli yöneticilerin tasarrufları gibi olur. Eğer Halife onlara karşı bir üstünlük sağlar veya devletin otoritesine tekrar geri dönerlerse, dışarıda kaldıkları süre içerisinde verdikleri hükümlerin tamamı geçerli olur. Çünkü bir şüpheye istinaden karşı çıkılmasından dolayı atanan yöneticiler tarafından İslâm hükümleri uygulanmıştır. Kur'an'ın onları mü'min kimseler olarak kabul ettiğine ve onlara saldırmak da doğru olmadığına göre, onlarla yapılan çarpışma ancak onları tedip etme amacına yönelik olur. Davranışlarının tamamı bir Müslüman'ın yapmış olduğu tasarruflar gibidir. Onlar Halife'nin itaati, devletin otoritesi altında olan kimselerdendir. Onlarla yapılan çarpışma, Allah'ın hadlerinden birisinin, hırsızlık haddinin uygulanması gibidir. Müslüman oldukları ve İslâm'ı uyguladıkları sürece konumları, verdikleri hükümleri etkilemez.

Bağîlerin Kâfirlerden Yardım Almaları

İster fert olsunlar isterse devlet olsunlar -diğer Müslümanlara haram olduğu gibi- Müslümanlarla savaşmak üzere kâfirlerden yardım almak bağilere de haramdır. Müslüman'ın Müslüman'la çarpışması haram olduğuna göre, böylesi bir ortamda kâfirlerden yardım almak çok daha şiddetli bir şekilde haramdır. Allah *Azze ve Celle*, Müslüman'ın Müslüman ile çarpışmasını, günahların en büyüklerinden olan küfür günahı gibi saymıştır. Rasulullah *Salallahu Aleyhi ve Sellem* şöyle buyurmaktadır:

سَبَابُ الْمُسْلِمِ فُسُوقٌ وَقِتَالُهُ كُفْرٌ

“Müslüman'ın Müslüman'a sövmesi fasıklıktır, çarpışması (katletmesi) ise küfürdür.”¹

Bu sebeple Müslümanlara karşı kâfirlerden yardım almak çok büyük bir günahtır. Bağîlerin, Müslümanlara karşı kâfirlerden yardım almaları haram olmakla birlikte onları Müslümanlıktan çıkarmadığı gibi Allah'ın, onlar hakkındaki hükmünü de değiştirmez yine bağî olarak kalırlar. Kâfirlerle yardımlaşsalar da onlara bağî muamelesi yapılır. Ancak bağîlerin yardım istemiş oldukları kâfirlerle ilgili hüküm, durumlarına göre farklı olur. Bağîler, yardımlaşmaları harbî kâfirlere eman vermişler veya onlarla zimmet sözleşmesi yapmışlarsa, o anlaştıkları İslâm'ın nazarında harbî kâfirler olarak kalmaya devam ederler. Bağîlerin onlara vermiş oldukları eman ya da zimmet sözleşmesine itibar edilmez. Çünkü bu türden tasarruflarda bulunmak, Şer'î beyata sahip olan Halife'ye ait bir hak ve yetki olup bağîler böyle bir yetkiye sahip olamazlar. Buradan hareketle Müslümanlar bağîlerle tedip çarpışması yaparlar. Ancak bağîlere yardımda bulunan kâfirlerle bilfiil savaş yapı-

¹ Buharî, Muslim, Tirmizi, Nesei ve Ahmed ibni Hanbel

lır, onlarla Şer'î cihad gerçekleştirilir. Onlara karşı merhamet veya şefkat gösterilmeksizin savaşılır, haklarında harb hali ile ilgili hususlar uygulanır. Yakalananlar esir olarak alınır ve esir muamelesine tabi tutulur. Malları ganimet sayılır. Haklarında harbîlerin durumuna uyan cihadla ilgili tüm hükümler uygulanır. Bağîlere yardımda bulunan kâfirler kendilerine eman verilen kimselerden olması halinde de vaziyet aynıdır. Zira onlar bağîlere yardım etmekle verdikleri sözü bozmuş olurlar ve harbî kimseler haline gelirler. Ancak onlar bu yardımı kendi arzularıyla, gönülden yaptıklarında bu vaziyet geçerlidir. Fakat bağîlerin baskılarından, eziyetlerinden korktukları için istemeyerek yardımda bulunmuşlarsa bağî muamelesine tabi tutulurlar, harbî muamelesine tabi tutulmazlar. Ancak bağîlere yardımda bulunan kâfirler zimmîlerden iseler, bu yardımları onları zimmî olmaktan çıkarmaz. Bağîlere isteyerek veya istemeyerek yardım etmeleri, vaziyeti değiştirmez. Çünkü onlar İslâm Devleti'nin raiyesinden olan kimselerdir. Dolayısıyla haklarında bağî muamelesi yapılır, onlarla harb kıtalı değil tedip kıtalı yapılır.

Onların bağîlere yardım etmekle İslâm Devleti'ne verdikleri ahdi bozdukları söylenemez. Durumları buna uymaz. Eğer kâfirlerle yardımlaşmış olsalar veya İslâm Devleti'ne karşı kâfirlere yardım etmiş olsalardı o zaman ahitlerini bozmuş olurlardı. İslâm Devleti'ne karşı çıkan Müslüman kimseler yani bağîlere yardımda bulunmakla ahitlerini bozmuş sayılmazlar. Çünkü onların verdikleri ahit, Müslümanların boynunda bulunan onlara ait bir zimmet sözleşmesidir. Onların Müslümanların zimmeti altında bulunma hakları vardır. Tebaa içerisinde bağîler de yer almaktadır. Bu sebeple İslâm Devleti'ne karşı çıkan Müslümanlarla yardımlaşmakla ahitlerini bozmuş sayılmazlar.

Çünkü zimmîlerin ahitleri kendilerine eman verilmiş kim-seler gibi geçici değil, sonsuza dek geçerlidir. Bu sebeple onların ihanetlerinden korkulması sebebiyle ahdin bozulması caiz değildir. Yine Müslümanlara karşı Müslümanlarla yardımlaşmalarıyla da bozulmaz.

Ancak sadece zimmîler İslâm Devleti'ne karşı çıkarlar ve savaşırlarsa, artık bizzat kendileri isyankâr ve karşı çıkanların lideri konumuna gelmiş olurlar. İşte bu vaziyette sahip oldukları sınırsız zimmet ahdini bozmuş sayılırlar, harbî konumuna dönüşürler, onlarla cihad esasına dayalı savaş yapılır ve savaş hükümlerinin tamamı onlara uygulanır. Onların bastırılmaları ve ezilmeleri sağlandığında harbî kâfirlere yapılan muameleye tabi tutulurlar. Malları ganimet olarak alınır, esirleri savaş esiri sayılır. Halife'nin, harbîlere yaptığı uygulamayı onlara da uygulama hakkı vardır.

İçerisinde buldukları vaziyetin farklı olmasıyla zimmîlerle ilgili hüküm de değişir. İslâm, kâfirlerin durumları ile ilgili her vaziyet için ayrı bir hüküm belirlemiştir.

Mürted (İslâm'dan Dönen) Haddi

Mürted, İslâm dininden küfre dönen kimse demektir. Erkek olsun kadın olsun İslâm dininden dönen kimse, akıllı ve bülüğa ermiş ise İslâm'a dönmesi için üç kere çağrılır ve baskı yapılır. İslâm'a dönerse serbest bırakılır aksi takdirde öldürülür. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

وَمَنْ يَرْتَدِدْ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ فَيَمُتْ وَهُوَ كَافِرٌ فَأُولَئِكَ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فِي الدُّنْيَا
وَالْآخِرَةِ وَأُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ

İçinizden kim dininden döner de kâfir olarak ölürse, onların (o gibilerin) yaptığı (iyi) işler dünyada da Ahirette de boşa gitmiştir. Onlar o ateşin

(cehennemin) **arkadaşlarıdır**lar. **Onlar orada** (bir daha çıkmamak üzere) **ebedi kalıcıdır**lar. (el-Bakara 217) Buharî İkrime'den şunu rivayet etmektedir:

أَتَيْ عَلِيٌّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ بِزَنَادِقَةٍ فَأَحْرَقَهُمْ فَبَلَغَ ذَلِكَ ابْنَ عَبَّاسٍ فَقَالَ لَوْ كُنْتُ أَنَا لَمْ أُحْرَقْهُمْ لِنَهْيِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا تُعَذِّبُوا بِعَذَابِ اللَّهِ وَأَلْقَيْنَاهُمْ لِقَوْلِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ بَدَّلَ دِينَهُ فَاقْتُلُوهُ

“Müminlerin Emûri Ali RadiyAllahu Anh’a zındıklar getirildi ve onları yaktırdı. Haber İbni Abbas’a ulaşınca: “Onun yerinde ben olsaydın yaktırmazdım. Çünkü Rasullullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem, “**Allah’ın azabı ile azap etmeyin.**” buyurarak ateşle ukûbatlandırmayı yasaklamaktadır. Ben olsaydım Rasullullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem’in, “**Kim dinini (İslâm’ı) değiştirirse onu öldürünüz.**” sözüne göre onları öldürürdüm.”¹ Erkeklerin öldürülmeleri gerektiği hadiste açık ve nettir. Kadınların öldürülmeleri ise hadisin genelliğinden kaynaklanmaktadır. Çünkü مَنْ بَدَّلَ “**Kim değiştirirse**” hadisinde yer alan مَنْ “**men**” lafzı umum lafızlardandır. Aynı şekilde Darekutni ve Beyhakî, Cabir’den şu hadisi rivayet etmektedirler:

أن أم مروان ارتدت فأمر النبي صلى الله عليه وسلم بأن يعرض عليها الإسلام فإن تابت وإلا قتلت

“Ümmü Mervan adındaki bir kadın İslâm’dan dönmüştü. Vaziyet Rasullullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem’e bildirildi. O da kadının tevbeye çağrılmasını, tevbe ederse serbest bırakılmasını aksi halde öldürülmesini (katledilmesini) emretti.” Ancak çocukların ve delilerin riddetleri sahih değildir, geçersizdir, bunlar mükellef değildirler do-

¹ Buharî İstitesetü'l mürteddin 6411, Tirmizi K. Hudud 1378; Ebu Davud, K. Hudud, 3787; Ahmed ibni Hanbel, 1775

layısıyla bunlara irtidat haddi uygulanmaz. Çünkü Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* şöyle buyurmaktadır:

رُفِعَ الْقَلَمُ عَنْ ثَلَاثَةٍ عَنِ الصَّبِيِّ حَتَّى يَبْلُغَ وَعَنِ النَّائِمِ حَتَّى يَسْتَيْقِظَ وَعَنِ الْمَعْتُوهِ حَتَّى يَبْرَأَ

“Üç kişiden kalem kaldırılmıştır: Buluş çağına erinceye kadar çocuktan, uyanıncaya kadar uyuyandan ve akıllanıncaya kadar deliden.”¹ İrtidat eden kimsenin üç kere tevbe etmeye çağırılması, Nebi *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*'in Ümmü Mervan'ın üç kere tevbeye çağırılmasını emrettiği hadise dayanmaktadır. Aynı uygulamayı Ömer *Radiyallahu Anh* da yapmıştır. Muhammed ibni Abdullah ibni AbdulKari'den, Dedi ki:

قَدِمَ عَلَى عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَجُلٌ مِنْ قِبَلِ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ فَسَأَلَهُ عَنِ النَّاسِ فَأَخْبَرَهُ ثُمَّ قَالَ لَهُ عُمَرُ هَلْ كَانَ فِيكُمْ مِنْ مُعَرَّبِيَّةٍ خَيْرٍ فَقَالَ نَعَمْ رَجُلٌ كَفَرَ بَعْدَ إِسْلَامِهِ قَالَ فَمَا فَعَلْتُمْ بِهِ قَالَ قَالَ قَرَّبْنَا فَضَرَبْنَا عَنْقَهُ فَقَالَ عُمَرُ أَفَلَا حَبَسْتُمُوهُ ثَلَاثًا وَأَطَعْتُمُوهُ كُلَّ يَوْمٍ رَغِيْفًا وَاسْتَنْبَتُمُوهُ لَعَلَّهُ يَتُوبُ وَيُرَاجِعُ أَمَرَ اللَّهُ ثُمَّ قَالَ عُمَرُ اللَّهُمَّ إِنِّي لَمْ أَحْضُرْ وَلَمْ أَمُرْ وَلَمْ أَرْضَ إِذْ بَلَغَنِي

“Ömer ibni el-Hattab'a Ebu Musa tarafından bir adam geldi de Ömer ona, uzaklardan bir haber var mı?” diye sordu. Adam: “Evet, bir adam Müslüman olduktan sonra İslâm'dan döndü.” Ömer: “Peki ona ne yaptınız?” Adam: “Onu yakaladık ve boynunu vurduk.” Ömer: “Onu üç gün hapsetseydiniz, her gün ona ekmek verseydiniz, tevbe edip tekrar Allah'a döner umuduyla onu tevbe etmeye çağır saydınız ya?” dedi ve sonra şöyle dua etti: “Allah'ım ben bu hadisede bulunmadım, böyle emretmedim ve bana ulaştırılan şeyden dolayı da razı olmadım.”² Ömer'den önce Ebu Bekir de aynı şekilde hareket etmişti. Darekutni ve Beyhakî şu hadiseyi naklederler:

¹ Ebu Davud, K. Hudud, 3824

² Muvatta Malik K. Akdiye, 1220

أن أبا بكر استتاب امرأة يقال لها أم قرفة كفرت بعد إسلامها فلم تتب فقتلها

“Ebu Bekir, Ümmü Karfe denilen ve Müslüman olduktan sonra küfre dönen bir kadını tevbe etmeye çağırdı, tevbe etmeyince de onu öldürdü.” Bu rivayetlere göre, Rasul Sallallahu Aleyhi ve Sellem’in ve ondan sonra da Ebu Bekir ve Ömer’in, mürtedi tevbe etmeye çağırdıkları sabittir. Mürtet öldürülmeden önce tevbe etmeye çağrılmalıdır, ancak üç kere tevbe etmeye çağrılması, bağlayıcı bir husus değildir. Zira adet olarak üç kere çağırmakla özrünün ortadan kalkması gerçekleşmiş olur. Yoksa üç kereden daha fazla sayıda da tevbeye çağrılması caizdir. Çünkü İslâm’ın ona tekrar hatırlatılmasından maksat onun İslâm’a dönmesini sağlamaktır. Dönmesi için mürtede kâfi sürenin verilmesi gerekir. Rivayet edildiğine göre Ebu Musa, Muaz’ın tekrar tekrar öldürmesini talep ettiği mürtedi Muaz gelinceye kadar iki ay boyunca tevbeye çağırmıştır. Ömer’den rivayet edildiğine göre de tevbenin süresi üç gündür. Bu süre içerisinde tevbe ederse tevbesi kabul edilir aksi takdirde öldürülür.

Ancak mürtedin tevbesi irtidat hadisesinin tekrarlanmaması vaziyetinde geçerlidir. Dinden dönmesi tekerrür ederse tevbesi kabul edilmez. Tevbe etse de etmese de hemen öldürülür. Çünkü Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا ثُمَّ كَفَرُوا ثُمَّ آمَنُوا ثُمَّ كَفَرُوا ثُمَّ آمَنُوا كَفَرُوا لَمْ يَكُنِ اللَّهُ لِيَغْفِرْ لَهُمْ وَلَا لِيَهْدِيَهُمْ سَبِيلًا

Doğrusu inanıp sonra inkâr edenleri, sonra tekrar inanıp tekrar inkâr edenleri sonra da inkârları artmış olanları Allah bağışlamaz; onları doğru yola eriştirmez. (en-Nisa 137) Ayette yer alan; لَمْ يَكُنِ اللَّهُ لِيَغْفِرْ لَهُمْ ‘Allah onları bağışlamaz.’ ifadesi, Allah’ın onların tevbelelerini kesinlikle kabul etmeyeceği manasına gelmektedir.

Allah tevbelerini kabul etmeyince elbette ki devlet de kabul edemez. el-Eşrem, Zıbyana ibni Ammara'dan şunu rivayet etmektedir:

أن رجلاً من بني سعد مَرَّ على مسجد بني حنيفة فإذا هم يقرأون برجز مسليمة، فرجع إلى ابن مسعود فذكر ذلك له، فبعث إليهم فأتي بهم، فاستتابهم فتابوا، فخلى سبيلهم إلا رجلاً منهم يقال له ابن النواحة قال: قد أتيت بك مرة، فزعمت أنك قد تبت، وأراك قد عدت فقتله

“Sa’d oğullarından bir adam Beni Huneyfe mescidine uğradı ve oradakilerin Museyleme’nin recezelerini (bir çeşit şiir türü) okuduklarını gördü. Hemen İbni Mes’ud’a giderek vaziyeti bildirdi. İbni Mes’ud onlara adam göndererek onları getirtti, onları tevbeye çağırdı ve onlar da tevbe ettiler. İbni Nevvaha denilen bir adam dışındakileri serbest bıraktı. Sonra da ona: “Ben bir keresinde sana gelmişim, sen de tevbe ettiğini iddia etmiştin. Fakat şimdi görüyorum ki sen tekrar küfre dönmüşsün.” dedi ve onu öldürdü.”

Mürted, hâkimin verdiği hüküm ile devlet tarafından öldürülür. Şayet Müslümanlardan bir kimse kasten bir mürtedi öldürürse kısas gerekir. Çünkü bu, devlet raiyesinden herhangi bir kâfiri öldürmek gibidir.

Mürted, Müslüman olduktan sonra küfre dönen kimse-dir. Müslüman olduktan sonra küfre dönen herkes mürted sayılır. Müslüman bir kimsenin tekfir edilmesi için dört şart aranır:

- 1- İtikat
- 2- Şüphe
- 3- Söz
- 4- Fül

İtikat, yani inanma iki türlü olur. *Birincisi*; Allah’ın ortağı olduğuna ya da Kur’an’ın Allah’ın kelamı olmadığına

inanmak gibi hakkında kesin yasaklama gelen bir şeyi ya da kesin olan bir hususun tam tersi bir şeyi kesin tasdik etmektir. *İkincisi ise*; cihadın farziyeti, içkinin haramlılığı, hırsızın elinin kesilmesi gibi dinen bilinmesi zaruri olan hususlardan birisini inkâr etmek.

Şüphe ise, delili kesin olan inançlarla ilgili hususlarda şüpheyeye düşmektir. Kim Allah'ın birliği, Muhammed'in Rasulullah olduğu, zina eden erkeğe sopa vurulması veya benzeri hususlar hakkında şüphe ederse kâfir sayılır.

Sözden kasıt hiçbir surette tevil kabul etmeyen sözlerdir. Örneğin, kim *“İsa Allah'ın oğludur”*, *“İslâm Muhammed'in kendisi tarafındandır (Allah'tan gelmemiştir)”* gibi sözleri söylerse, bu sözleri söyleyen kimse kesinlikle kâfirdir, tekfir edilir. Ancak tevil edilme ihtimali bulunan sözleri söylemesinden dolayı tekfir edilmez. Söylenen söz yüzde doksan dokuz küfür ihtimalini taşısa bile. Yüzde bir iman ihtimalini taşıyorsa, yüzde birlik ihtimal yüzde doksan dokuzluk ihtimale tercih edilir. Çünkü bu yüzde birlik vaziyet iman tarafındadır. Yüzde birlik vaziyetin varlığı ile tevil ihtimalinin varlığı söz konusudur, dolayısıyla da tekfir olunmaz. Çünkü kullanılan ifade, şüpheyeye yer bırakmayacak bir şekilde küfür sözü olmadıkça kâfir sayılmaz.

Fiilden kasıt ise, küfür olduğunda herhangi bir tevil ihtimali bulunmayan davranışlardır. Kim puta secde eder, kilisede Nasranîlerle/Hıristiyanlar dua ederse tekfir edilir ve İslâm'dan dönmüş sayılır. Çünkü Nasranîlerin kilisede yaptıkları törenler, küfür olduğunda ihtimal bulunmayan bir fiildir. Kim böyle bir fiili yaparsa tevil ihtimali bulunmayan küfür davranışını yapmış sayılır. Ancak içinde tevil ihtimali taşıyan bir fiili yapan kimse tekfir edilmez. Örneğin kiliseye girerse tekfir edilmez. Çünkü orayı görmek için girmiş olma ihtimali olduğu gibi ayine katılmak için girmiş

olma ihtimali de vardır. Yine İncil'i okuyan kimse tekfir edilmez. Çünkü içindekilere vakıf olup yanlışlığını ortaya koymak için okumuş olabileceği gibi, inanmak için de okumuş olabilir. Dolayısıyla tevil edilme ihtimali bulunan bir fiilden dolayı faili tekfir edilmez ve mürted sayılmaz.

Riddet, zina haddi dışındaki hadlere ait şartlarla sabit olur. Bunlar adalet sahibi iki erkeğin ya da bir erkek ile iki kadının şahadeti, yani Şer'î beyyinelerdir. Çünkü bunun için özel bir nass varit olmamıştır.

Mürtedin Malları

Mürted, tevbe etmeye çağrılmadan önce malının ve kazancının malikidir. Kendisine İslâm arz olunur ancak Müslüman olmaktan kaçınır sonra da öldürülür veya mürted olduktan sonra haddin dışında bir başka şekilde ölürse önce borçlarının ödenmesinden başlanır. Cinayet tazminatları, eşinin ve nafakasını temin etmek zorunda olduğu kimselerin nafakaları ayrılır. Çünkü bu hakların devre dışı bırakılması caiz değildir. Bu türden harcamalar yerine getirildikten sonra malından geriye bir şey kalmazsa iş bitmiş demektir. Geriye mal kalırsa bu mal, devlete ait mallarla birlikte Beyt-ul Mal'a ait bir fey' sayılır. Bu mal tıpkı fey' gelirleri gibidir. Kâfir devletlerden birisine yani Dar-ul Harb'e kaçması vaziyetinde de hüküm aynıdır. Ancak kâfir bir devlete kaçarken mallarını güvendiği birisine emanet olarak bıraktıysa (devlet tarafından çıkartılan bir kararla malları dondurulur), tevbe etmesi için girişimlerde bulunulur. Şayet bu girişimler fayda vermezse ve riddetinde ısrar ederse öldürülmeyi hak etmiş olur, ona karşı öldürülmüş kimse muamelesi yapılır ve malı fey' sayılır. Bunun delili, Ebu Bekir *Radiyallahu Anh*'ın dinden dönenlere karşı

yapmış olduğu uygulamalardır. Onları öldürdü, irtidatlarından dolayı mallarını ve kanlarını mubah saydı ve malları ganimet olarak alındı, sahabeler de bu uygulamayı uygun buldular, ses çıkartmadılar. Bu sebeptendir ki bir bölge halkı İslâm'dan döner ve küfür hükümlerini uygularsa, Ebu Bekir *RadiyAllahu Anh*'ın yaptığı örnek alınarak mallarının ganimet sayılması, kendilerinin esir alınmaları, kadınlarının ve çocuklarının tutsak edilmeleri ve imamın onlarla savaşması gerekir. Çünkü sahabe bu şekilde hareket edilmesi üzerinde icma etmiştir.

İkinci Bölüm

CİNÂYETLER

(Bedene, Mala Veya Namusa Yönelik Saldırı- lar)

الجنايات “Cinâyât” kelimesi جنایة “cinâyet” kelimesinin çoğuludur. Sözlükte; *bedene, mala ve namusa saldırıda bulunmak*, manasında kullanılmaktadır. İstilahta ise, *kıyas yapılması veya parasal tazminat ödenmesi icap eden, bedene veya mala yönelik saldırılar için* kullanılır. Bu türden saldırılar kapsamına giren ukûbatlar için “cinayet” ifadesi kullanılmıştır. *Cinayet* kelimesi bizzat suç için ve bu suçlar kapsamına giren ukûbatlar için de kullanılır. Dışın kırılması, kasten öldürme, yaralamalar ve kasta benzer öldürmeler için de bu kelime kullanılmaktadır. Bu kavram, bu türden fiillerin her biri için kullanıldığı gibi bu fiillere verilecek olan ukûbatlar için de kullanılmaktadır.

Cinayetlerin en büyüğü katildir (öldürmektir). Cinayet ukûbatlarının en büyüğü de kasten insan öldürme suçuna karşı verilen ukûbattır. Yine dinen bilinmesi gereken en belirgin bilgilerden birisi de haksız yere insan öldürmenin haram oluşudur. Öldürmenin haramlığı Kitap ve Sünnet’le sabittir. Allahu Teâlâ kitabında şöyle buyurmaktadır:

وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَمَنْ قُتِلَ مَظْلُومًا فَقَدْ جَعَلْنَا لَوْلِيهِ سُلْطَانًا

Allah’ın haram kıldığı bir canı, haklı bir sebep olmadıkça öldürmeyin. Kim mazlum olarak öldürülürse biz onun velisine (mirasçısına öldürülenin hakkını talep hususunda) **bir yetki vermişizdir.** (el-İsra 33)

وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ أَنْ يَقْتُلَ مُؤْمِنًا إِلَّا خَطَأً

Bir müminin bir başka mümini hata ile olması

dışında öldürmesi asla caiz değildir. (en-Nisa 92)

وَمَنْ يَقْتُلْ مُؤْمِنًا مُتَعَمِّدًا فَجَزَاؤُهُ جَهَنَّمُ خَالِدًا فِيهَا وَغَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَلَعَنَهُ وَأَعَدَّ لَهُ
عَذَابًا عَظِيمًا

Kim bir mümini kasten öldürürse cezası, içinde ebedi kalıcı olmak üzere cehennemdir. Allah ona gazap etmiş, lanet etmiş ve çok büyük bir azap hazırlamıştır. (en-Nisa 93) Bu ayetlerin tamamı, öldürmenin haram olduğu hususunda hem sübut hem de delalet açısından kesin olan hükümlerdir.

Sünnet'ten delil ise şudur: İbni Mes'ud'dan, Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* şöyle dedi:

لَا يَجِلُّ دَمُ امْرِيٍّ مُسْلِمٍ يَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَّا بِإِذْنِ ثَلَاثِ
النَّبِيِّ الرَّانِي وَالنَّفْسِ بِالنَّفْسِ وَالتَّارِكِ لِدِينِهِ الْمَفَارِقِ لِلْجَمَاعَةِ

“Allah’tan başka ilah olmadığına ve benim de Allah’ın Rasulü (elçisi) olduğuma şahadet eden Müslüman bir kimsenin kanı(nın akıtılması) şu üç hal dışında helal değildir: Zina eden dul, (öldürdüğü bir) cana can ve cemaatten (İslâm’dan) ayrılarak dinini terk eden kimse.”¹ Aişe Nebi *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*’den şunu rivayet etmektedir:

لَا يَجِلُّ قَتْلُ مُسْلِمٍ إِلَّا فِي إِحْدَى ثَلَاثِ خِصَالٍ زَانَ مُحْصَنٌ فَيَرْجَمُ وَرَجُلٌ يَقْتُلُ
مُسْلِمًا مُتَعَمِّدًا وَرَجُلٌ يَخْرُجُ مِنَ الْإِسْلَامِ فَيُحَارِبُ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ وَرَسُولَهُ فَيُقْتَلُ أَوْ يُصَلِّبُ
أَوْ يُنْفَى مِنَ الْأَرْضِ

“Şu üç özel vaziyetin dışında Müslüman bir kimsenin öldürülmesi helal olmaz: Evlendikten sonra zina ettiği için recm edilen bir adam, kasten bir Müslüman’ı öldüren bir adam, İslâm’dan çıkarak Allah Azze ve Celle ile elçisine savaş açan

¹ Buharî K. Diyat, 6370; Muslim K. Kasame, 3175; Tirmizî K. Diyat,1322; Ebu Davud K. Hudud, 4642; Ahmed ibni Hanbel, 3438

kimse."¹ Her iki hadiste de yer alan: لَا يَجِلُّ دَمُ امْرِئٍ مُسْلِمٍ “**Müslüman bir kimsenin kanı(nın akıtılması) helal değildir**” ve لَا يَجِلُّ قَتْلُ مُسْلِمٍ “**Müslüman bir kimsenin öldürülmesi helal olmaz.**” ifadeleri, öldürmenin haram olduğunun nassıdır. Öldürmek haramdır ve bu haramlık dinen bilinmesi zorunlu olan hususlardandır.

Öldürme Çeşitleri

Öldürme dört şekilde olur:

- 1- *Amden (kasten) öldürme*
- 2- *Şibh-i amd (kasta benzer öldürme)*
- 3- *Hata yoluyla öldürme*
- 4- *Hata yerine geçecek bir şekilde öldürme.*

Kasten öldürmeye gelince bu husus,

وَمَنْ يَقْتُلْ مُؤْمِنًا مُتَعَدًّا

Kim bir mümini kasten öldürürse... (en-Nisa 93) ayetinde açıkça belirtilmektedir: Kasta benzer bir öldürme hususu ise Abdullah ibni Amr ibni el-As'ın Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*'den rivayet ettiği şu hadiste bildirilmektedir:

أَلَا إِنَّ دِيَةَ الْخَطَا شِبْهَ الْعَمْدِ مَا كَانَ بِالسَّوْطِ وَالْعَصَا مِائَةَ مِنَ الْإِبِلِ مِنْهَا أَرْبَعُونَ فِي بَطُونِهَا أَوْ لَادِهَا

“Dikkat edin! Kasta benzer, hata yoluyla öldürülen kişi, kamçı ve sopa ile öldürülendir. Bunun diyeti kırk tanesinin yavrusu karnında (hamile) olmak üzere yüz devedir.”²

Hatayla öldürme ise Allahu Teâlâ'nın şu ayetinde açıkça

¹ Nesei Kasame, 6662

² Ebu Davud, K. Diyet, 3973

yer almaktadır:

وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ أَنْ يَقْتُلَ مُؤْمِنًا إِلَّا خَطَأً

Bir müminin bir başka mümini hata ile olması dışında öldürmesi asla caiz değildir. (en-Nisa 92)

Hata yerine geçecek bir şekilde öldürmek de bir tür hatayla öldürmedir. Ancak bu türden öldürme hatayla öldürme tarifine uymaz, çünkü vakıası farklıdır. Zira hata, öldürme fiili ile birlikte gerçekleşir. Ancak katil, öldürmek istemediği halde böyle bir hadiseye neden olmuştur. Hata yerine geçecek öldürme hadisesinde ise, fiilde öldürmek gibi bir ifade yer almamaktadır. Fiil, iradesi dışında katilden kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla vakıası hata vakıasından farklıdır.

Amden (Kasten) Öldürme

Kasten öldürme bir kişinin bir başka kişiye, genelde ölümüne neden olacak bir şeyle vurması ya da bir kişinin bir başka kişiye karşı genellikle onun ölümüne yol açacak bir fiilde bulunmasıdır. Bu vaziyet içeriğinde üç hali barındırır:

1- Kılıç, bıçak, tabanca ve bomba gibi genelde ölüm ile sonuçlanacak bir aletle veya demir bir örs, çekiç ya da ağır bir taş parçası, büyük bir kaya ve kalın bir ağaç gibi öldürücü nitelikteki büyük bir cisimle vurulmasıdır. Bu türden bir öldürme kasten öldürme türlerinden olup kasten öldürme ile ilgili hükümler uygulanır.

2- Üzerine ağır bir demir parçası bağlanmış veya ucuna kalın bir çivi çakılmış olan bir sopa gibi normal şartlarda öldürücü nitelikte olmayan ancak beraberinde bulunan bir başka madde ile öldürücü özelliğe sahip olan bir madde ile

vurulması ya da genelde ölümle sonuçlanacak şekilde darbelerin tekrarlanması veya etrafı bıçak gibi keskinleşmiş olan bir taş parçası ile darbenin genelde ölümle sonuçlanacak şekilde birçok kereler tekrarlanması. Bu ve benzeri şekilde gerçekleşen öldürme eylemleri kasten öldürme sayılır. Enes'den:

أَنَّ يَهُودِيًّا رَضَّ رَأْسَ جَارِيَةٍ بَيْنَ حَجْرَيْنِ فَقِيلَ لَهَا مَنْ فَعَلَ بِكَ هَذَا أَفْ حَتَّى سُمِّيَ الْيَهُودِيُّ فَأَوْمَأَتْ بِرَأْسِهَا فَجِيءَ بِالْيَهُودِيِّ فَاعْتَرَفَتْ فَأَمَرَ بِهِ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَرَضَّ رَأْسَهُ بِالْحِجَارَةِ وَقَدْ قَالَ هَمَامٌ بِحَجْرَيْنِ

“Bir Yahudi tarafından kafası iki taş arasında ezilmiş halde bulunan bir cariyeye, “Bunu sana kim yaptı, filan mı filan mı?” diye sordular. Nihayet bir Yahudi'nin adı geçince başı ile “Evet.” diye işaret etti. Bunun üzerine Yahudi tutuklandı ve suçunu itiraf etti. Bunun üzerine Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem de onun başının iki taş arasında ezilmesini emretti.”¹ Muslim'in rivayetinde ise şu ifadeler yer almaktadır:

فَقَتَلَهَا بِحَجْرٍ فَجِيءَ بِهَا إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَبِهَا رَمَقٌ

“Onu (cariyeyi kıymetli) taşları için öldürmüştü. Cariye Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem'e getirildi. Henüz canını teslim etmemişti.”²

3- Boğazını sıkması, iple asması, bir dağın veya yüksek bir binanın tepesi gibi yüksek bir yerden, trenden, hızlı giden bir arabadan atması veya boğulmasına yol açacak bir şekilde denize atması, ateşe atması, kafes gibi dar bir alanda bulunan aslan, kaplan ve leopar gibi yırtıcı hayvanların arasında bırakması, bir yere hapsederek ölüncüye kadar yemek ve su vermemesi, zehir içirmesi, öldürücü bir yemek yedirmesi, genelde ölümle sonuçlanacak bir şekilde

¹ Buharî, K. Diyet, 6376

² Buharî, K. Diyet, 6371

bir başkasını öldürmeye zorlayarak doğrudan öldürenle dolaylı bir şekilde ölüm hadisesine neden olması gibi genelde kişinin telef olması yani yok olması ile sonuçlanacak fiillerden birisini yapması. Genellikle ölüme yol açacak fiillerden birisinin işlenmesi sonucundaki öldürmeler kasten öldürme sayılır. Ebu Davud, Nebi *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'e içine zehir katılmış bir koyun getiren Yahudi bir kadının hakkında şunu rivayet eder: “*Ebu Seleme bu husus hakkında şöyle dedi:*

فمات بشر بن البراء فأمر بها النبي صلى الله عليه وسلم فقتلت

“*Beşir ibni el-Bera, (bu koyunun etinden yediği için) vefat etti. Nebi SallAllahu Aleyhi ve Sellem de kadının öldürülmesini emretti.*”

• **Kasten Öldürmenin Ukûbâtı**

Tüm türleriyle kasten öldürmenin hükmü, öldürenin öldürülmesidir. Yani kasten öldürme suçunun cezası olarak - öldürülenin yakınları affetmezlerse- katilin öldürülmesidir. Yakınları affederlerse (kısas uygulanmasını istemezlerse) öldüren, öldürülenin yakınlarına fidye öder. Ancak yakınlarının bunu sadaka olarak bağışlamaları vaziyetinde fidye de ödemez. Bunun delili Allah Teâlâ'nın şu sözüdür:

وَمَنْ قُتِلَ مَظْلُومًا فَقَدْ جَعَلْنَا لَوْلِيهِ سُلْطَانًا فَلَا يَسْرِفُ فِي الْقَتْلِ

Kim mazlum olarak öldürülürse biz onun velisine (mirasçısına öldürülenin hakkını talep hususunda) **bir yetki vermişizdir. O da öldürmede ileri gitmesin.** (el-İsra 33)

كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِصَاصُ فِي الْقَتْلِ

Katıl konusunda kısas sizin üzerinize farz kılındı. (el-Bakara 178)

وَلَكُمْ فِي الْقِصَاصِ حَيَاةٌ

Kısasta sizin için hayat vardır. (el-Bakara 179) Kısas misillemeye bulunmak yani öldürenin öldürülmesi demektir. Buharî Ebu Hurayra *Radiyallahu Anh'dan* rivayet ediyor: Nebi *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* şöyle dedi:

مَنْ قُتِلَ لَهُ قَتِيلٌ فَهُوَ بِخَيْرِ النَّظَرَيْنِ إِمَّا أَنْ يَعْفُوَ وَإِمَّا أَنْ يَقْتُلَ

“Her kimin bir yakını öldürülür ise o, iki hayırlı şeyden birisini yapmakta serbesttir. Ya fidye alır ya da (kısas gereği onu) öldürür.”¹ Ebu Davud Ebu Şureyh el-Huzai'den. Dedi ki: “*Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem'den* işittim. Diyordu ki:

مَنْ أُصِيبَ بِدَمٍ أَوْ خَبَلٍ وَالْخَبْلُ الْجُرْحُ فَهُوَ بِالْخِيَارِ بَيْنَ إِحْدَى ثَلَاثٍ فَإِنْ أَرَادَ الرَّابِعَةَ فَخُذُوا عَلَى يَدَيْهِ

“Kime bir kan (öldürme) veya yaralanma isabet ederse o, üç şeyden birisini yapmakta serbesttir: Ya kısas uygular, ya diyet alır veya affeder. Şayet dördüncüsünü isteyecek olursa elinden tutun (engel olun).”² *Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem* dedi ki: **“Kasten öldürmenin cezası kaved(kısas)'dir. Ancak öldürülen kişinin velisi affederse ne âlâ...”** Ebu Davud'un rivayetine göre Nebi *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* şöyle buyurmaktadır:

وَمَنْ قَتَلَ عَا مَدًّا فَهُوَ قَوْدٌ

“Kim kasten birisini katlederse (öldürürse) kısas yapılır.”³ İbni Mace'nin rivayetine göre Nebi *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* şöyle buyurmaktadır:

وَمَنْ قُتِلَ عَمْدًا فَهُوَ قَوْدٌ وَمَنْ حَالَ بَيْنَهُ وَبَيْنَهُ فَعَلَيْهِ لَعْنَةُ اللَّهِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ لَا يَقْبَلُ اللَّهُ مِنْهُ صَرْفًا وَلَا عَدْلًا

¹ Tirmizi K. Diyat, 1325

² İbni Mace, K. Diyet, 2613

³ Nesei, K. Kasame, 2708

“Kim kasten birisini öldürürse bu sebeple kendisine kısas uygulanır. Kim de katil ile kısasın arasına girerek engel olmaya çalışırsa Allah’ın ve meleklerin laneti onun üzerine olsun. Allah, onun ne farz ne de nafile ibadetlerini kabul etmez.”¹ Tirmizi, Amr ibni Şuayb’dan onun da babasından ve dedesinden, Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*’in şöyle buyurduğunu rivayet etmektedir:

مَنْ قَتَلَ مُؤْمِنًا مُنْعَمًا دُفِعَ إِلَىٰ أَوْلِيَاءِ الْمَقْتُولِ فَإِنْ شَاءُوا قَتَلُوا وَإِنْ شَاءُوا أَخَذُوا
الدِّيَةَ وَهِيَ ثَلَاثُونَ حَقَّةً وَثَلَاثُونَ جَذَعَةً وَأَرْبَعُونَ خَلْفَةً وَمَا صَالَحُوا عَلَيْهِ فَهُوَ لَهُمْ

“Kim kasten öldürürse öldürülenin velilerine teslim edilir. Dilerlerse öldürürler dilerlerse diyet ahırlar. Bu diyet; otuz tane dört yaşına basmış, otuz tane beş yaşına basmış ve kırk tanesi de gebe olmak üzere (yüz deve)dir. Üzerine anlaştıkları şey ise bu da onlara aittir.”² İşte bu delillerin tamamı kasten öldüren kişiye verilecek olan cezanın kısas olduğu yani öldürenin öldürüleceği veya öldürenin velisinin diyet alacağı veya affedeceği hususunda açık ve net ifadelerdir.

• **Kaved (Kısas Gereği Öldürme)**

Kısas gereği öldürme, kasten birisini öldürenin öldürülmesidir. Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* şöyle dedi:

مَنْ قَتَلَ عَمْدًا فَهُوَ قَوْدٌ

“Kim kasten öldürürse kısas gereği öldürülür.”³ Hadislerin açıkça belirttiğine göre kim, bir kişiyi kasten öldürürse, öldürdüğü için öldürülür. Öldürülen kimse, burnu kesik, duyuları çalışmayan birisi olsa ve katil

¹ İbni Mace K. Diyat, 2625; Nesei, K. Kasame, 2708

² Tirmizi, K. Diyet, 1308

³ İbni Mace K. Diyat, 2625; Ebu Davud K. Diyat, 3935

de düzgün yaratılışı ya da tam tersi olsa bile, katil kısas gereği öldürülür. Aynı şekilde öldüren ile öldürülenin, ilimde ve şerefte, zenginlikte ve fakirlikte, sağlıkta ve hastalıkta, kuvvetli olmakta ve zayıf olmakta, büyüklükte ve küçüklükte, sulta sahibi olmakta veya olmamakta ve daha birçok şeyde eşit seviyede olmaları vaziyeti değiştirmez. Aynı şekilde köle ile hür, erkek ile kadın, Muslim ile gayri Muslim arasında da fark yoktur. İbni Mes'ud'un Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*'den rivayet ettiği والنفس بالنفس “cana can” hadisi sebebiyle bu türden özelliklerin hiçbiri itibara alınmaz. Bu hadis genel olup delalet açısından kâfidir. Sahih bir hadis olup bu konuda nass olma özelliğine sahiptir.

Hadiste yer alan “nefs” (can) kelimesi cins isim olup; erkeğin erkeği, erkeğin kadını, hür olanın hür olanı, hür olanın köleyi, Müslüman'ın kâfiri, kâfirin Müslüman'ı öldürmesi gibi her nefsi kapsamaktadır. Erkeğin kadını öldürmesi hadisesi hadisin nassı ile sabittir. Malik'in Amr ibni Hazm'dan tahric ettiği bir hadise göre Nebi *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* Yemen halkına yazdığı bir yazıda şöyle demektedir:

ان الذكر يقتل بالأنثى

“Kadını öldüren erkek öldürülür.” Buharî de Enes'ten şu hadisi rivayet etmektedir:

أَنَّ يَهُودِيًّا رَضَّ رَأْسَ جَارِيَةٍ بَيْنَ حَجْرَيْنِ فَقِيلَ لَهَا مَنْ فَعَلَ بِكَ هَذَا أَفَلَانَ أَفَلَانَ حَتَّى سُمِّيَ الْيَهُودِيُّ فَأَوْمَأَتْ بِرَأْسِهَا فَجِيءَ بِالْيَهُودِيِّ فَأَعْتَرَفَ فَأَمَرَ بِهِ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَرُضَّ رَأْسُهُ بِالْحِجَارَةِ

“Bir Yahudi tarafından kafası iki taş arasında ezilmiş halde bulunan bir cariyeye: “Bunu sana kim yaptı, filan mı filan mı?” diye sordular. Nihayet bir Yahudi'nin adı geçince başı ile “Evet.” diye işaret etti. Bunun üzerine Yahudi tutuklandı ve suçunu itiraf etti. Bunun üzerine Rasulullah

*SallAllahu Aleyhi ve Sellem de onun başının iki taş arasında ezilmesini emretti.*¹ Bu iki hadis, kadını öldürmesinden dolayı erkeğin öldürüleceği hususunda açık nasıttır. Nebi *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in:

إن الذكر يقتل بالأنثى

“Kadını öldüren erkek öldürülür.” sözü de tek başına kâfidir. Hür bir kimsenin köle olan birisini öldürmesine gelince: Muslim ve Buharî, Hasen ve Semre yoluyla Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in şöyle dediğini rivayet etmektedirler:

مَنْ قَتَلَ عَبْدَهُ فَتَلَّنَاهُ وَمَنْ جَدَعَ عَبْدَهُ جَدَعْنَاَهُ

“Kim kölesini öldürürse biz de onu öldürürüz, kim de kölesinin azalarını (burnunu, kulağını) keserek sakatlar ise biz de azalarını (burnunu, kulağını) keserek onu sakatlarız.”² Kölesini öldüren efendi kimsen öldürüldüğüne göre efendisini öldüren köle de öncelikle öldürülür.

Kâfir bir kimseyi öldüren bir Müslüman'ın öldürülmesi hadisesinde ne genel olarak devletine ne de özel olarak kendisine eman verilmeyen harbî kâfir ile zimmî ve müste'men (eman verilen) kâfir arasında fark vardır. Kendisine eman verilmeyen harbî kâfirin öldürülmesinden dolayı ne Müslüman ne de zimmî öldürülmez. Öldürülen kâfir kimse; ister Kurayş'le Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* arasında olduğu gibi Müslümanlarla aralarında fiilen savaş hali bulunan bir kâfir olsun isterse Rasul'ün henüz savaş ilan etmediği diğer Arap kabilelerinde olduğu gibi fiilen harbî olmayan birisi olsun vaziyet değişmez. Müslüman bir

¹ Buharî, K. Diyet, 6376

² Tirmizi, K. Diyet, 1334

kimsenin fiilen harbî olan bir kimseyi nerede bulursa bulsun öldürebileceği ve kanını akıtabileceği konusunda herhangi bir ihtilaf yoktur. Fiilen harbî olmayan kimse ise, kendileriyle anlaşma yapılmamış birisi demektir. Dolayısıyla bir Müslüman tarafından öldürülürse, Müslüman'a kısas uygulanmaz, yalnızca Müslüman bir kimse için ödenen diyetin yarısını vermek gerekir. Amr ibni Şuayb'ın babasından ve dedesinden rivayet ettiği bir hadiste Nebi *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* şöyle buyurmaktadır:

عَقْلُ الْكَافِرِ نَصْفُ عَقْلِ الْمُؤْمِنِ

“Kâfirin diyeti müminin diyetinin yarısıdır.”

Çünkü biz ona savaş ilan etmedik, onunla bizim aramızda fiili savaş vaziyeti söz konusu değildir. Dolayısıyla Müslüman bir kimse harbî olan, anlaşmalı olmayan bir kâfiri öldürdüğü için öldürülmez. Zira Rasul *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*'in sözünde, Müslüman bir kimsenin kâfir bir kimseyi öldürmesi sebebiyle, anlaşmalı olan bir kâfirin de bir başka kâfiri öldürdüğü için öldürülmeyeceği açıkça yer almaktadır. Ahmed, Ali *Radiyallahu Anh*'dan Nebi *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*'in şöyle söylediğini rivayet etmektedir:

أَلَا لَا يُقْتَلُ مُؤْمِنٌ بِكَافِرٍ وَلَا ذُو عَهْدٍ فِي عَهْدِهِ

“Dikkat edin. Kâfire karşılık bir mü'min (Müslüman) öldürülmez, anlaşmalı olduğu süre içerisinde anlaşmalı (ahitli) olan da öldürülmez.”¹ Bu mana Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* şu sözüyle de doğrulanmaktadır:

لَا يُقْتَلُ مُسْلِمٌ بِكَافِرٍ وَلَا ذُو عَهْدٍ فِي عَهْدِهِ

¹ Ebu Davud, K. Diyet, 3927

**“Kâfire karşılık bir Müslüman ve ahitli içeri-
sinde ahitli öldürülmez.”**¹ Her iki hadisin manası şu-
dur: Mümin bir kimse yani Müslüman, harbî bir kâfire kar-
şılık öldürülmez, anlaşmalı bir kâfir de harbî bir kâfire kar-
şılık öldürülmez. Yani kâfire karşılık Müslüman, harbî bir
kâfire karşılık da ahitli bir kâfir öldürülmez. Çünkü anlaş-
malı olan bir kimse kendisine eman verilmiş bir kimse de-
mektir. Bu hadis, Müslüman’ın ve anlaşmalı bir kâfirin
harbî bir kâfire karşılık öldürülemeyeceğine delildir.

Harbî olmayan kâfir ise ya zimmîdir ya da kendisine
eman verilmiş birisidir. Şayet zimmî kâfir ise, kanının, ma-
lının ve namusunun korunması gerektiğinden kendisine,
Müslüman’a yapılan muamele yapılır. Zira zimmînin
kanı(nın akıtılması), tıpkı Müslüman’ın kanını akıtılması
gibi Müslümanlara haramdır. Buharî Abdullah ibni
Amr’dan şu hadisi rivayet etmektedir: *“Nebi Sallallahu
Aleyhi ve Sellem şöyle buyurdu:*

مَنْ قَتَلَ مُعَاهِدًا لَمْ يَرِحْ رَائِحَةَ الْجَنَّةِ وَإِنَّ رِيحَهَا تُوْجَدُ مِنْ مَسِيرَةِ أَرْبَعِينَ عَامًا

**“Kim anlaşmalı birisini öldürürse cennetin ko-
kusunu duymaz. Oysa cennetin kokusu kırk se-
nelik bir mesafeden duyulur.”**² Tirmizi sahihinde Ebu
Hurayra Radiyallahu Anh’dan şu hadisi rivayet etmekte-
dir: *“Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem şöyle buyurdu:*

أَلَا مَنْ قَتَلَ نَفْسًا مُعَاهِدًا لَهُ ذِمَّةُ اللَّهِ وَذِمَّةُ رَسُولِهِ فَقَدْ أَخْفَرَ بِذِمَّةِ اللَّهِ فَلَا يُرِخْ رَائِحَةَ
الْجَنَّةِ وَإِنَّ رِيحَهَا لِيُوجَدُ مِنْ مَسِيرَةِ سَبْعِينَ حَرِيفًا

**“Dikkat edin! Kim hem Allah’ın hem de Ra-
sulü’nün zimmetindeki anlaşmalı bir kimseyi öl-
dürürse, Allah’ın korumasından mahrum olur,**

¹ Ahmed ibni Hanbel, Müs. Mükessirin min es-Sahabe, 6403

² Buharî, K. Cizye ve'l-Muvadea, 2930

cennetin kokusunu duyamaz. Oysa cennetin kokusu kırk mevsimlik bir mesafeden duyulur.¹ Bu iki hadis, zimmînin ve anlaşmalı birisini öldürmenin haramlığına delalet ettiği gibi anlaşmalı ve zimmî bir kimseyi öldüren için şiddetli bir azap vaadini de kapsamaktadır. Hadisin delaletine göre böyle bir kimse ebedi cehennemde kalarak cennetin kokusundan mahrum olacaktır. Beyhakî'nin AbdurRahman el-Beylemanî'den tahrir ettiği hadis şöyledir:

أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قتل مسلماً بمعاهد وقال: أنا أكرم من وفى بذمته

“Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem, anlaşmalı bir kimseye karşılık (kisas olarak) bir Müslüman'ı öldürdü ve dedi ki: “Ben, zimmetine bağlılık gösterenlerin en iyisiyim.” Bu hadis, kim olursa olsun anlaşmalı olan birisini öldürenin öldürüleceğine delalet etmektedir. Dolayısıyla kâfir bir zimmîye karşılık Müslüman bir kimse öldürülebilir. Taberani'nin tahririnde şu rivayet yer almaktadır:

أن علياً أتيَ برجل من المسلمين قَتَلَ رجلاً من أهل الذمّة، فقامت عليه البيعة، فأمر بقتله، فجاء أخوه فقال إني قد عفوت، قال: فلعلهم هددوك وفرقوك وقرعوك قال: لا، ولكن قتله لا يرد عليّ أخي، وعرضوا لي ورضيت، قال، أنت أعلم، من كان له ذمتنا فدمه كدمنا، وديته كديتنا

“Ali'ye zimmîlerden bir adamı öldüren Müslüman bir kimse getirildi. Aleyhinde beyyineler (deliller) ortaya konuldu ve bunun üzerine adamın öldürülmesini emretti. Ölen kişinin kardeşi gelerek: “Ben onu affettim.” dedi. Ali: “Belki onlar seni tehdit ettiler, korkuttular ve vazgeçmeni istediler.” deyince adam: “Hayır. Ancak onun öldürülmesi kardeşimi geri getirmez. Bana bunu anlattılar ben de razı oldum.” dedi. Bunun üzerine Ali Radiyallahu Anh: “Sen

¹ Tirmizi, K. Diyet, 1323

*bilirsin. Ancak bizim zimmetimiz altında bulunan kimse-
nin kanı bizim kanımız, diyeti de bizim diyetimiz gibidir.” dedi.” Sahabenin amelinin ve sözünü ortaya koyan bu haber
her ne kadar delil olmaya elverişli değil ise de hadis ile istidlal esnasında dikkate alınır. Rasul Sallallahu Aleyhi ve
Sellem’in muahid (anlaşmalı) birisine karşılık Müslü-
man’ın kısasen öldürülmesi hadisi ile istidlal yapılırken de
bu hadise dikkate alınmıştır.*

Ancak Tirmizi’nin Ebu Cuheyfe’den yaptığı şu rivayete gelince:

قُلْتُ لِعَلِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ هَلْ عِنْدَكُمْ شَيْءٌ مِنَ الْوَحْيِ إِلَّا مَا فِي كِتَابِ اللَّهِ قَالَ لَا
وَالَّذِي فَلَقَ الْحَبَّةَ وَبَرَأَ النَّسَمَةَ مَا أَعْلَمُهُ إِلَّا فَهَمَا يُعْطِيهِ اللَّهُ رَجُلًا فِي الْقُرْآنِ وَمَا فِي هَذِهِ
الصَّحِيفَةِ قُلْتُ وَمَا فِي الصَّحِيفَةِ قَالَ الْعَقْلُ وَفَكَانَ الْإِسْبِيرُ وَأَنْ لَا يُقْتَلَ مُسْلِمٌ بِكَافِرٍ

“Ali RadıyAllahu Anh’a: “Yanınızda, Kur’an’da olma-
yıp ancak vahiyden sayılan bir şey var mı?” diye sordu-
ğumda şöyle cevap verdi: “Hayır! Tohumu yarıp ondan
filizi çıkaran ve insanı yaratan zata yemin olsun ki Al-
lah’ın Kur’an’da olanı anlamak üzere kişiye verdiği anla-
yış ve bir de şu sahifede bulunanlardır.” Dedim ki: “Peki,
bu sahifede neler var ve bu sahife nedir?” “Diyet (le ilgili
hükümler), esirlerin hürriyetine kavuşturulması (ile ilgili
tavsiyeler), kâfire karşılık (kısas olarak) Müslüman’ın ve
anlaşma süresi içerisinde de ahitlinin öldürülmeyeceği
(ile ilgili hükümler) var.”¹ Ahmed ve Ebu Davud, Amr ibni
Şuayb’dan onun da babasından ve dedesinden, Rasulullah
Sallallahu Aleyhi ve Sellem’in şöyle buyurduğunu rivayet
etmektedir:

لا يقتل مسلم بكافر، ولا ذو عهد في عهده

**“Kâfire karşılık bir Müslüman öldürülmez, an-
laşmalı olduğu süre içerisinde anlaşmalı (ahitli)**

¹ Buharî, K. Cihad ve’s-Seyr, 2820

olan da öldürülmez.” Her iki hadis dikkate alındığında mutlak olan mukayyet olana hamledilir. Bu vaziyette hadis, birinci yarısında; لَا يُقْتَلُ مُؤْمِنٌ بِكَافِرٍ وَلَا ذُو عَهْدٍ فِي عَهْدِهِ “*Kâfire karşılık bir Müslüman öldürülmez*” şeklinde mutlak bir nassı, ikinci yarısında ise delaleti iktiza¹ ile kayda (bağlayıcılığa) nass oluşturan; وَلَا ذُو عَهْدٍ فِي عَهْدِهِ “*anlaşmalı olduğu süre içerisinde anlaşmalı (ahitli) olan öldürülmez.*” şeklinde mukayyet (bağlayıcı) bir nassı zikretmiş olmaktadır. Yani hadis ikinci yarısında ahitli bir kâfirin, (harbî) kâfire karşılık öldürülemeyeceğini bildirmektedir. Hadisin ikinci yarısında kâfilik açısından “*kâfir*” kelimesi düşürülmüştür. Çünkü birinci yarıda bu kelime zikredilmiştir. Kâfir, kâfire karşılık öldürülmez sözü ve birinci kâfirin ahitli birisi olduğu zikredilerek niteliğinin belirtilmesi, ikinci kâfirin harbî kâfir olmasını gerektirmektedir. Yani ikinci kâfirin harbî olmakla kayıtlı olmasını gerektirmektedir. Dolayısıyla birinci yarıda mutlak olarak zikredilen kâfir ikinci yarıda mukayyet olarak zikredilen kâfire hamledilir ve hadisin manası şöyle olur: Müslüman bir kimse harbî kâfire karşılık öldürülmeyeceği gibi harbî kâfire karşılık ahitli olan bir kimse de öldürülmez. Bu sebeple bu iki hadisin, zimmîye karşılık Müslüman’ın öldürülemeyeceğine delil olması doğru değildir.

Eman verilen kâfire zimmî muamelesi yapılır. Kanının akıtılması haramdır ve onu öldüren Müslüman, kısas gereği olarak öldürülür. Çünkü muahidi (anlaşmalı olanı) zikreden Amr ve Beylebani hadisi buna işaret etmektedir. Kendisine eman verilen kimse muahid kimse demektir. Muahid kelimesi hem zimmî hem de kendisine eman verilen kimse için kullanılır. Bizim yurdumuzda bulunduğu sü-

¹ Delaleti iktiza:

rece emanın yalnızca kendisine verilmiş olması ile bir bütün olarak devletinin tüm vatandaşlarına verilmiş olması arasında fark yoktur. Zira o, eman almakla, canını, malını ve namusunu koruma altına almış olur. Müslümanların onu öldürmesinin haram olduğunda âlimler arasında ihtilaf yoktur. Çünkü Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

وَإِنْ أَحَدٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ اسْتَجَارَكَ فَأَجْرُهُ حَتَّى يَسْمَعَ كَلَامَ اللَّهِ ثُمَّ أَبْلِغْهُ مَأْمَنَهُ

Eğer müşriklerden birisi senden eman dilerse ona eman ver. Ta ki Allah'ın kelimini dinlesin. Sonra onu emin olacağı yere kadar ulaştır. (et-Tevbe 6)
Şayet Müslüman bir kimse onu öldürürse tıpkı zimmînin öldürülmesinde olduğu gibi öldürülür. Bunu, anlaşmalı bir kimsenin Müslüman tarafından hata ile öldürülmesine ait hüküm de teyit etmektedir. Kur'an'da bu husus şöyle geçmektedir:

وَإِنْ كَانَ مِنْ قَوْمٍ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ مِيثَاقٌ فَدِيَةٌ مُسَلَّمَةٌ إِلَىٰ أَهْلِهِ وَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ

Şayet kendileriyle aralarında bir anlaşma bulunan kavimdense o vakit akrabalarına bir diyet vermek ve mümin bir köle azat etmek gerekir. (en-Nisa 92)
Bu ayet, anlaşmalı bir kimsenin öldürülmesinin Müslüman bir kimseyi öldürmek gibi olduğuna delalet etmektedir.

الْحُرُّ بِالْحَرِّ وَالْعَبْدُ بِالْعَبْدِ وَالْإِنْتَىٰ بِالْإِنْتَىٰ

Hür ile hür, köle ile köle, dişi ile dişi... (el-Bakara 178)
ayeti, mantuku itibarı ile; hür kimse hür olan birisini öldürdüğü zaman öldürüleceğine, kölenin köleyi öldürdüğü zaman öldürüleceğine ve kadının da kadını öldürdüğü zaman öldürüleceğine işaret etmektedir. Ayetin mantukunda bundan başkasına işaret yoktur. Mefhumu muhalefet açısından ele alındığında ayet; köleyi öldürdüğü zaman hür bir kimsenin öldürülmeyeceğine, kadını öldürdüğü zaman er-

keğın öldürölmeıeıeğine delalet etmektedir. Mefhumu sıfat olup mefhumu lakap değildir. Mefhumu muhalefeti ortadan kaldıracak bir başka nass bulunmadığı zaman mefhumu muhalefet ile amel edilebilir. Fakat mefhumu muhalefeti ilga edecek bir nass bulunduğu zaman mefhumu muhalefet iptal edilir ve mefhumu muhalefetle amel edilemez. Nassın mefhumu ilga etmiş olması, mefhumu nesh etmek manasına gelmez. Nesh, ancak mantuk için geçerlidir. Mefhum ise ancak nass tarafından iptal edilir. şu ayette olduğu gibi:

وَلَا تُكْرَهُوا فَتَيَاتِكُمْ عَلَى الْبِغَاءِ إِنْ أَرَدْنَ تَحَصُّنًا

İffetli olmak isteyen cariyelerinizi fuhşa zorlamayın. (en-Nur 33) Bu ayetin mefhumu muhalefeti, şayet cariyeleriniz iffetli olmak istemezlerse onları fuhşa zorlayabilirsiniz manasına işaret etmektedir. Ancak bu mefhum, bu anlamın hilafına olan bir başka nass tarafından ilga ve iptal edilmiştir. Bu nass şu ayetlerdir:

وَلَا تَقْرُبُوا الزَّوْجِيَّ إِنَّهُ كَانَ فَاحِشَةً وَسَاءَ سَبِيلًا

Zinaya yaklaşmayın. Zira zina azgınlıktır ve yol olarak da kötüdür. (el-İsra 32)

الرَّائِيَّةُ وَالزَّانِي فَاجْلِدُوا كُلَّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا مِائَةَ جَلْدَةٍ

Zina eden kadın ve zina eden erkeğın her birine yüzer değnek vurun. (en-Nur 2) Bu ayetler; وَلَا تُكْرَهُوا ‘zorlamayın’ ayetindeki mefhumu muhalefeti iptal ve ilga etmektedir. لَا تَأْكُلُوا الرِّبَا أَضْعَافًا مُضَاعَفَةً ‘**Kat kat faiz yemeyin**’ (Âl-i İmran 130) ayetinde de vaziyet aynıdır. Zira bu ayetin mefhumu muhalefeti, kat kat olmadığı zaman faizin yenilebileceği manasına gelmektedir. Oysa bu mefhum, ilga ve iptal edilmiş olup bununla amel edilemez. Çünkü bu anlamın tam tersine işaret eden bir başka nass vardır:

وَأَحَلَّ اللَّهُ الْبَيْعَ وَحَرَّمَ الرِّبَا

Allah, alışverişi helal faizi haram kıldı. (el-Bakara 275)

وَإِنْ تُبْتُمْ فَلَكُمْ رُءُوسُ أَمْوَالِكُمْ

Şayet tevbe ederseniz anaparanız (sermayeniz) sizindir. (el-Bakara 178)

الْحُرُّ بِالْحُرِّ

Hür hür ile...” ayeti de bu türden bir ayettir. Çünkü Allahu Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِصَاصُ فِي الْقَتْلِ أَلْحُرُّ بِالْحُرِّ وَالْعَبْدُ بِالْعَبْدِ وَالْإِنثَى بِالْإِنثَى

Öldürülenler hakkında size kısas farz kılındı. Hür hür ile, köle köle ile, dişi dişi ile... (el-Bakara 178) Bu ayetin mefhumu muhalefetine göre; köleye karşılık hür, kadına karşılık olarak da erkek öldürülemez. Ancak bu mefhum, ilga ve iptal edilmiş olup bununla amel edilemez. Zira bunun tam tersine işaret eden bir başka nass vardır. Bu nass Semure hadisindeki Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*’in şu sözüdür:

مَنْ قَتَلَ عَبْدَهُ قَتَلْنَاَهُ

“Kim kendi kölesini öldürürse biz de onu öldürürüz.”¹ Rasul’ün Yemen halkına yazdığı şu yazı da bunu teyit etmektedir:

أَنْ الذَّكَرَ يَقْتُلُ بِالْإِنثَى

“Dişiye karşılık erkek öldürülür.” Dolayısıyla geriye yalnızca ayetin mantuku ve köleye karşılık hür bir kimsenin, dişiye karşılık olarak da erkeğin öldürüleceğine delalet eden sahih hadisler kalmaktadır.

Bu açıklamalara göre İbni Mes’ud hadisinde yer alan, النفس بالنفس, **“cana can”** ifadesi; hangi nefis öldürülürse

¹ Tirmizi, K. Diyet, 1334

öldürülsün katilin öldürüleceği hususunda genel bir ifadedir. Kısas, insana karşılık insan, cana karşılık candır. Bu sebeple kim bir canı öldürürse; öldürdüğü kimsenin erkek, kadın, hür, köle, Müslüman veya kâfir olup olmadıklarına bakılmaksızın öldürdüğü cana karşılık öldürülür.

Öldürülen cana karşılık olarak bir başka canın öldürülmesi hususunda bu nasslar genel olup, istisna tutulan durumlar dışında her can için geçerlidir. Nasslara dönülüp dikkatlice incelendiği zaman kasten öldüren kimseyi istisna tek bir nassın var olduğu görülür. Anne ve baba bu genellikten istisna tutulmuştur. Anne veya babadan birisi oğlunu veya kızını ya da torunlarını öldürdüğü zaman öldürülmez. Çocuğunu öldürmesinden dolayı baba, kız veya erkek çocuklarının çocuğunu (torununu) öldürmesinden dolayı dede öldürülmez. Aynı şekilde kızını öldürdüğü için anne, erkek çocuklarının veya kız çocuklarının çocuklarını (torununu) öldürdüğü için nine öldürülmez. Bunun delili Ömer ibni el-Hattab ve İbni Abbas'ın Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*'den rivayet ettikleri şu hadistir:

لَا يُقْتَلُ وَالِدٌ بَوْلَدِهِ

“Çocuğu(nu öldürmesi) karşılığında babaya kısas yoktur.”¹ Bu nass, sarih bir nass olup hadis, meşhur hadislerden sayılmaktadır. Ancak annesini veya babasını öldüren çocuğu kısıstan istisna tutan sahih bir nass geçmediği için nassların genelliği çerçevesinde hareket edilir. Babasını ya da dedelerini öldürdüğü zaman babasına karşılık olarak çocuk (kısas gereği) öldürülür. Yine çocuk annesini ya da ninesini öldürdüğü zaman annesine karşılık olarak öldürülür.

كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقصاصُ فِي الْقَتْلِ

¹ Ahmed ibni Hanbel, Müs. Aeretü'l Mübeirin fi'l-Cinneh, 328

Öldürülenler hakkında size kısas farz kılındı. (el-Bakara 178) ayetinin genelliğinden, oğlu istisna edecek sahih bir nassın bulunmamasından ve babayı istisna edecek nassın geçmesinden dolayı, babasını veya annesini öldürmesinden dolayı kısas gereği çocuk öldürülür. Suraka'nın Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem'den rivayet ettiği:

لا يقاد الأب من ابنه، ولا الابن من أبيه

“Oğlundan dolayı babaya, babasından dolayı da oğluna kısas uygulanmaz.” hadisi, meşhur sünen kitaplarında yer almamaktadır. Fakihler bu hadisin aslının olmadığını söylemektedirler. Hadisin sıhhati sabit olmadığına göre, bu hadisle istidlal de sahih olmaz ve bu hadise dayanılarak genel nass tahsis edilmez. Üstelik bizzat Suraka tarafından şu hadis de rivayet edilmektedir:

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُقِيدُ الْأَبَ مِنْ ابْنِهِ وَلَا يُقِيدُ الْإِبْنَ مِنْ أَبِيهِ

“Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem, çocuğunu öldürmesinden dolayı babasına kısas uyguladı fakat babasını öldürmesinden dolayı oğluna kısas uygulamadı.”¹ Bu hadis birinci hadisle çelişmektedir. Her ikisinin de tarihi bilinmemektedir, nesh iddiasında bulunmak veya ikisinin arasında bir cem yapmak da mümkün değildir. Çünkü her ikisi arasında tam bir çelişki vardır ve bu iki hadis birbirlerini itmektedirler. Öyleyse her ikisinin de reddedilmesi, açık ve sarih nasslarla amel edilmesi gereklidir.

Şibh-i Amd (Kasıtlı Öldürmeye Benzer Öldürme)

Kasıtlı öldürmeye benzer öldürme, genelde öldürücü olmayan bir şey kullanarak öldürmektir. Ya düşmanlığından

¹ Tirmizi K. Diyat, 1319 (Ebu İsa, bu hadisin Süraka hadisi olduğunu ancak bu yolla biliyoruz ve isnadı sahih değildir, der.)

dolayı ya da terbiye etmek amacı ile bir şahsa, kamçı ve sopa ile, küçük bir taş parçası ile, yumruk veya el ile veya bunun dışında genelde öldürücü olmayan ve beraberinde de ölüme yol açacak bir cisim bulunmaksızın bir aletle bir şahsa vurmada aşırı gitmesidir. İşte burada sayılanlar veya benzeri şeyler ile öldürdüğü zaman, kasta benzer öldürme fiili işlenmiş olur. Çünkü o, öldürme kastı ile vurmamıştır. Fiilde bulunan kasıt veya hata sebebiyle, kastın ve hatanın bir arada bulunmasından ötürü; *“hataen kasıt”* ve *“kasten hata”* şeklinde isimlendirilmiştir. Ebu Hurayra *RadiyAllahu Anh'dan* gelen bir rivayet şöyledir:

أَقْتَلْتِ امْرَأَتَانِ مِنْ هُدَيْلٍ فَرَمْتُ إِحْدَاهُمَا الْإِخْرَى بِحَجَرٍ فَقَتَلْتَهَا وَمَا فِي بَطْنِهَا
فَأَخْتَصَمُوا إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَضَى أَنَّ دِيَةَ جَنِينِهَا غُرَّةٌ عَبْدٌ أَوْ وَلِيدَةٌ
وَقَضَى أَنَّ دِيَةَ الْمَرْأَةِ عَلَى عَاقِلَتِهَا

“Huzeyl kabilesinden iki kadın birbiriyle kavga etti. Biri diğere taş attı ve karnındaki çocuk ile birlikte kadını da öldürdü. Dava Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem'e götürüldü. Ceninin diyeti olarak erkek veya kadın köle, kadının diyetinin de akilesi tarafından ödenmesine hükmetti.”¹ Kadının diyetini akilesi üzerine farz kıldı. Akile² kasten öldürmenin diyetini üstlenmez ise bu diyeti kasıt sebebiyle yüklenmez.

• **Kasta Benzer Öldürmenin Ukûbâtı**

Kasta benzer öldürmenin cezası ağırlaştırılmış diyettir. Bu ise kırk tanesi hamile olmak üzere yüz devedir. Ahmed ve Ebu Davud'un Amr ibni Şuayb'dan onun da babasından ve dedesinden Nebi *Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in* şöyle

¹ Buharî, K. Diyet, 6399

² Akile: Hata ile veya kasta benzer öldürme olaylarında öldüren kişinin ödeyeceği diyeti ödemekle yükümlü olan kimseler (yakınları, aşireti) Diyeti ödemekle yükümlü olanların her birine "âkil", tamamına da "âkile" denir. (Müt. notu)

dediğini rivayet etmektedirler:

عَقْلُ شِبْهِ الْعَمْدِ مُعْظَمٌ مِثْلُ عَقْلِ الْعَمْدِ وَلَا يُقْتَلُ صَاحِبُهُ وَذَلِكَ أَنْ يَنْزُوَ الشَّيْطَانُ بَيْنَ
النَّاسِ قَالَ أَبُو النَّضْرِ فَيَكُونُ رَمِيًّا فِي عَمِيًّا فِي غَيْرِ فِتْنَةٍ وَلَا حَمَلِ سِلَاحٍ

“Ağurlaştırılmış Kasta benzer (öldürmenin) diyeti kasten öldürme gibidir, sahibi öldürülmez. Bunun sebebi şeytanın insanlar arasına çekişme sokmasıdır. Böylece, kin olmadan ve silah taşınmadan kan (hakkı) alınmış olur.” Buharî Abdullah ibni Amr’dan Rasullullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem’in söyle buyurduğunu rivayet eder:

أَلَا وَإِنَّ قَتِيلَ الْخَطِّ شِبْهِ الْعَمْدِ مَا كَانَ بِالسَّوْطِ وَالْعَصَا مِائَةً مِنَ الْإِبِلِ أَرْبَعُونَ فِي
بُطُونِهَا أَوْ لَادِهَا

“Şunu bilin ki, Kasta benzer hata ile öldürme, kamçı ve sopa ile öldürme olup bunun diyeti, kırk tanesinin yavruları karnında olmak üzere yüz devedir.”¹

Hata İle Öldürme (Katletme)

Hata ile öldürme iki kısma ayrılır:

1- Öldürülen kimsenin isabet alması istenmemesine rağmen ona isabet etmesi ve onu öldürmesidir. Bir ava atış yapılırken bir insana isabet etmesi ve onu öldürmesi veya öldürme kastı taşımayan bir fiilin -caiz olan veya olmayan bir fiil olması fark etmeksizin- değişikliğe uğrayarak bir şahsı öldürmesi ya da bu fiil sebebiyle darbe alması sonucunda bir kişinin ölmesi, bir otomobil ile geri geri giderken görmediği bir şahsı öldürmesi, öldürme kastı ile bir kişiye ateş açarken bir başkasını öldürmesi gibi fiiller hata ile öldürme türlerindedir.

¹ Nesei, K. Kaseme, 4711

2- Avrupa ve Amerika gibi kâfirlere ait ülkelerin birinde yaşayan fakat Müslüman olduğu halde, İslâm toprağına ge-
çip kurtuluncaya kadar Müslümanlığını gizleyen bir kimse-
nin, harbî kâfir zannıyla öldürülmesi. Bu türden öldürme
hadisesi de hatayla öldürme türlerinden sayılır.

Her iki tür de hatayla öldürme türlerinden olup bu kap-
sama giren her türlü öldürme hata ile öldürme sayılır. Ha-
tayla öldürme hükmü hususunda birtakım tafsilatlar var-
dır. Hata ile öldürme fiilinin birinci türünde, maktulün isa-
bet almasının istenmediği bir fiilin gerçekleşmesi söz konu-
sudur. Böylesi bir vaziyette fidye olarak yüz deve vermesi
ve bir köle azat etmesi, şayet bunları bulamazsa peş peşe iki
ay oruç tutması gerekir. Hata ile öldürme fiilinin ikinci tü-
ründe ise; İslâm'a girdiğini gizleyen ve sonradan Müslü-
man olduğu ortaya çıkan, düşman topraklarında yaşayan
ve kâfir zannedilen birisinin öldürülmesi söz konusudur.
Böylesi bir vaziyette yalnızca kefaret gerekir, diyet gerek-
mez. Bunun delili şu ayettir:

وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ أَنْ يَقْتُلَ مُؤْمِنًا إِلَّا خَطَأً وَمَنْ قَتَلَ مُؤْمِنًا خَطَأً فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ
وَدِيَّةٌ مُسَلَّمَةٌ إِلَىٰ أَهْلِهِ إِلَّا أَنْ يَصَدَّقُوا فَإِنْ كَانَ مِنْ قَوْمٍ عَدُوٍّ لَكُمْ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَتَحْرِيرُ
رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ وَإِنْ كَانَ مِنْ قَوْمٍ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ مِيثَاقٌ فَدِيَّةٌ مُسَلَّمَةٌ إِلَىٰ أَهْلِهِ وَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ
مُؤْمِنَةٍ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ شَهْرَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ تَوْبَةً مِنَ اللَّهِ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا

**Bir müminin bir başka mümini hata ile olması
dışında öldürmesi asla caiz değildir. Kim bir mü-
mini hata yoluyla öldürürse mümin bir köle azat
etmesi ve ailesine teslim edilecek bir diyet vermesi
lazımdır. Bunu sadaka olarak bağışlamaları hali
müstesna... Size düşman bir topluluktan ise mü-
min bir köleyi azat etmek gerekir. Şayet (öldürülen)
kendileriyle aralarında bir anlaşma bulunan ka-
vimdense o vakit ailesine bir diyet vermek ve mü-**

min bir köle azat etmek gerekir. Kim bunlara kuvvet yetiremezse Allah tarafından tevbesinin kabulü için aralıksız iki ay oruç tutması gerekir. Allah, âlimdir, hâkimdir. (en-Nisa 92) Bu ayette Allahu Teâlâ:

وَمَنْ قَتَلَ مُؤْمِنًا خَطَاً فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ وَدِيَةٌ مُسَلَّمَةٌ إِلَىٰ أَهْلِهِ إِلَّا أَنْ يَصَدَّقُوا

Kim bir mümini hata yoluyla öldürürse mümin bir köle azat etmesi ve ailesine teslim edilecek bir diyet vermesi lazımdır. (en-Nisa 92) ifadesini kullanmaktadır. Bu ifade öldürülenin Müslüman veya ahitli bir kâfir olması arasında fark olmaksızın hata ile öldürmeye uygulanacak cezanın, kefaretle birlikte diyet ödemek olduğuna işaret etmektedir. Aynı ayette yer alan şu ifadeler de bunu teyit etmektedir:

وَإِنْ كَانَ مِنْ قَوْمٍ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ مِيثَاقٌ فَدِيَةٌ مُسَلَّمَةٌ إِلَىٰ أَهْلِهِ وَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ
فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامٌ شَهْرَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ

Şayet (öldürülen) kendileriyle aralarında bir anlaşma bulunan kavimdense o vakit ailesine bir diyet vermek ve mümin bir köle azat etmek gerekir. Kim bunlara kuvvet yetiremezse Allah tarafından tevbesinin kabulü için aralıksız iki ay oruç tutması gerekir. (en-Nisa 92) Yine aynı ayette Allahu Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

فَإِنْ كَانَ مِنْ قَوْمٍ عَدُوِّكُمْ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ

Size düşman bir topluluktan ise mümin bir köleyi azat etmek gerekir. (en-Nisa 92) Burada, Müslümanlara düşman olan bir topluluktan birisinin öldürülmesi vaziyetinde -ki o mümindir- yalnızca mümin bir köle azat etmek gerektiği ifade edilmiş ve bunun dışında bir başka şey zikredilmemiştir. Oysa ayetin öncesinde köle azat etmekle

birlikte diyet ifadesi de kullanılmıştı. Ayetin bundan sonraki kısmında, bu durumdaki hükmün birinci haldeki hükümden farklı olduğu ve bunun da yalnızca kefarettten ibaret olduğu yani mümin bir köle azat etmek veya peş peşe iki ay oruç tutmak olduğu belirtilmiştir. Bu hüküm, hata ile öldürmeye delil olan ayetin tümü içerisinde ikinci vaziyetin delilini oluşturmaktadır.

• *Hata Yerine Gececek Bir Şekilde Öldürme*

Hata yerine geçecek bir şekilde öldürme, kişiden iradesinin dışında bir fiil ortaya çıkması ve bu fiil sebebiyle de bir şahsın ölümüne sebep olmasıdır. Uyuyan bir kimsenin bir başka kişinin üzerine düşerek onu öldürmesi veya yüksek bir yerden üzerine düştüğü kişiyi öldürmesi veya tökezleme sonucunda bir şahsın üzerine düşmesi ve onu öldürmesi veya bir silah ile oynarken silahtan çıkan kurşunun bir kişiye isabet ederek onu öldürmesi veya arabaya ait bir parçanın kırılmasıyla kontrolün şoförün elinde çıkması sonucunda bir şahsı öldürmesi gibi hadiselerin tamamı, her ne kadar fail üzerinde cebren gerçekleşmiş olsa da hata yerine geçecek bir şekilde öldürme fiillerindedir. Bu yönüyle de hata ile öldürmenin birinci türüne benzemektedir. Araba ile geri manevra yaparken hata ile öldürme fiili ile, arabadan bir parçanın kırılarak aracın kontrolünün şoförün elinden çıkması sonucundaki öldürme birbirine benzemektedir. Aynı şekilde ava atış yaparken veya silah ile oynarken hata ile bir insanı öldürmek de hata ile öldürmedir. Dolayısıyla her ikisi arasında açık bir benzeşme vardır. Ancak hata ile öldürmek hadisesi, bizzat fiilin kendisinde değil, failin iradesinden kaynaklanan bir fiil üzerinde gerçekleşmektedir. Hata yerine geçecek bir şekilde öldürmede ise, kesinlikle ne failin iradesinden kaynaklanan bir fiilde, ne

bizzat filin kendisinde, ne de başkasında gerçekleşmektedir. Bu sebeple bu türden eylemlere hata denilmeyip hata yerine geçecek eylem denilmiştir. Bu sebeple de hükmü hata ile öldürme filininin birinci kısmına ait hüküm gibidir. Yani fidye olarak yüz deve fidye verilmesi, kefarete olarak da bir köle azat edilmesi gerekir. Bunları yapamazsa peş peşe iki ay oruç tutması gereklidir.

Katlin (Öldürmenin) Beyineleri

Öldürme ikrar ve beyine ile sabit olur. İkrarın nasıl sabit olacağı ise Buharî'nin Enes ibni Malik'den rivayet ettiği şu hadiste gösterilmektedir:

أَنَّ يَهُودِيًّا رَضَّ رَأْسَ جَارِيَةٍ بَيْنَ حَجْرَيْنِ فَقِيلَ لَهَا مَنْ فَعَلَ بِكَ أَفْلَانٌ أَوْ فُلَانٌ حَتَّى سُمِّيَ الْيَهُودِيُّ فَأَوْمَأَتْ بِرَأْسِهَا فَجِيءَ بِهِ فَلَمْ يَزَلْ حَتَّى اعْتَرَفَ فَأَمَرَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَرْضَ رَأْسِهِ بِالْحَجَارَةِ

“Bir Yahudi tarafından kafası iki taş arasında ezilmiş halde bulunan bir cariye: “Bunu sana kim yaptı, filan mı filan mı?” diye sordular. Nihayet bir Yahudi'nin adı geçince başı ile “Evet.” diye işaret etti. Bunun üzerine Yahudi tutuklandı ve suçunu itiraf etti ve Rasuluhullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem de başının iki taş arasında ezilmesini emretti.”¹

Beyineye gelince: Buharî Beşir ibni Yesar'dan şu hadiseyi rivayet etmektedir:

رَعِمَ أَنَّ رَجُلًا مِنَ الْإِنصَارِ يُقَالُ لَهُ سَهْلٌ بِنُ أَبِي حَثْمَةَ أَخْبَرَهُ أَنَّ نَفَرًا مِنْ قَوْمِهِ انْطَلَقُوا إِلَى حَبِيرٍ فَتَفَرَّقُوا فِيهَا وَوَجَدُوا أَحَدَهُمْ قَتِيلًا وَقَالُوا لِلَّذِي وَجَدَ فِيهِمْ قَدْ قَتَلْتُمْ صَاحِبَنَا قَالُوا مَا قَتَلْنَا وَلَا عَلِمْنَا قَاتِلًا فَانْطَلَقُوا إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ انْطَلَقْنَا إِلَى حَبِيرٍ فَوَجَدْنَا أَحَدًا قَتِيلًا فَقَالَ الْكَبِيرُ الْكَبِيرُ فَقَالَ لَهُمْ تَأْتُونَ بِالْبَيِّنَةِ عَلَى مَنْ قَتَلَهُ قَالُوا مَا لَنَا بَيِّنَةٌ قَالَ فَيَحْلِفُونَ قَالُوا لَا نَرْضَى بِأَيْمَانِ الْيَهُودِ فِكْرَةَ رَسُولِ

¹ Buharî, K. Vusaya, 2541

اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يُبْتَطِلَ دَمَهُ فَوَدَاهُ مِائَةً مِنْ إِبِلِ الصَّدَقَةِ

“Ensar’dan Sehl ibni Ebi Hasme denilen bir adam ona şöyle bir haber vermiş: Kavminden bir grup Hayber’e gittiler ve iş gereği birbirlerinden ayrıldılar. Daha sonra arkadaşlarından birisini öldürülmüş buldular. Bunun üzerine ölünün yakınında bulunanlara: “Arkadaşımızı öldürdünüz.” dediler. Onlar ise: “Onu, biz öldürmedik, katili de tanımıyoruz.” dediler. Oradan Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem’e gelip karşılaştıkları hadise hakkında şöyle dediler: “Ey Allah Rasulü! Biz Hayber’e gittik, bir müddet sonra arkadaşlarımızdan birisini öldürülmüş olarak bulduk.” Bu esnada Allah Rasulü Sallallahu Aleyhi ve Sellem, yaşça büyüklerinin konuşması için konuşanlara uyarıda bulundu sonra da onlara: **“Onu kimin öldürdüğü hakkında bana beyyine getirebilir misiniz?”** dedi. Onlar: “Bizim beyyinemiz yoktur.” dediler. Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem: **“Öyleyse ora halkı (Yahudiler) yemin ederler.”** deyince, onlar: “Bizler Yahudilerin yeminlerine razı olmayız.” diyerek itiraz ettiler. Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem de öldürülenin kanının karşılıksız kalmasını hoş karşılamadığı için zekât develerinden yüz deve verilmesini uygun gördü.”¹ Rafi’ ibni Hadic’den:

أَصْبَحَ رَجُلٌ مِنَ الْإِنصَارِ مَقْتُولًا بِخَيْبَرَ فَأَنْطَلَقَ أَوْلِيَاؤُهُ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَذَكَرُوا ذَلِكَ لَهُ فَقَالَ لَكُمْ شَاهِدَانِ يَشْهَدَانِ عَلَيَّ قَتَلَ صَاحِبِكُمْ قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ لَمْ يَكُنْ نَمَّ أَحَدٌ مِنَ الْمُسْلِمِينَ وَإِنَّمَا هُمْ يَهُودٌ وَقَدْ يَجْتَرُونَ عَلَيَّ أَعْظَمَ مِنْ هَذَا قَالَ فَاخْتَارُوا مِنْهُمْ خَمْسِينَ فَاسْتَحْلَفُوهُمْ فَأَبَوْا فَأَبُوا فَوَدَاهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ عِنْدِهِ

“Ensar’dan bir adam Hayber’de öldürüldü. Ardından arkadaşları Allah Rasulü Sallallahu Aleyhi ve Sellem’e ge-

¹ Buharî, K. Diyet, 6389

lerek vaziyeti haber verdiler. Allah Rasulü: “**Arkadaşınızın öldürüldüğüne dair iki şahidiniz var mı?**” dedi. Dediler ki: “Ya RasulAllah! Orada Müslümanlardan bir kimse yoktur, onlar Yahudi kimselerdir, bundan daha büyüğüne cüret edebilirler.” Allah Rasulü Sallallahu Aleyhi ve Sellem, onlardan yemin edecek elli kişi seçmelerini söyledi ve sonra da kendi yanından diyetini ödedi.”¹ Amr ibni Şuayb babasından ve dedesinden şunu rivayet eder:

أَنَّ ابْنَ مُحَيِّصَةَ الإِصْعَرَ أَصْبَحَ قَتِيلًا عَلَى أَبْوَابِ حَبِيرٍ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَفَمُ شَاهِدَيْنِ عَلَى مَنْ قَتَلَهُ أَدْفَعُهُ إِلَيْكُمْ بِرَمْتِهِ قَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمِنْ أَيْنِ أُصِيبُ شَاهِدَيْنِ وَإِنَّمَا أَصْبَحَ قَتِيلًا عَلَى أَبْوَابِهِمْ قَالَ فَتَخَلَّفُ خَمْسِينَ قَسَامَةً قَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَكَيْفَ أَخْلِفَ عَلَى مَا لَا أَعْلَمُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَتَسْتَخْلِفُ مِنْهُمْ خَمْسِينَ قَسَامَةً فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ كَيْفَ نَسْتَخْلِفُهُمْ وَهُمْ الْيَهُودُ فَقَسَمَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دِيَّتَهُ عَلَيْهِمْ وَأَعَانَهُمْ بِنُصْفِهَا

“Muhayyisa’nın küçük oğlu Hayber kapısında maktul (ölü) bulundu. Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem: “**Öldüren hakkında iki şahit bul, katili sana olduğu gibi teslim edeyim.**” buyurdu. Muhayyisa: “Ya RasulAllah! İki şahidi nereden bulayım? Zira onların kapıları önünde öldürüldü.” Rasulullah: “**Öyleyse elli kaseme² (yemin) etmen gerekir.**” buyurdu. Muhayyisa: “Ey Allah Rasulü, bilmediğim bir şey hakkında nasıl yemin edebilirim.” Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem: “**Öyleyse onlar elli kaseme etsinler.**” Muhayyisa: “Ya RasulAllah, onlar Yahudilerdir, onlardan yemin etmelerini nasıl isteyebilirsin.” dedi. Bunun üzerine Rasulullah

¹ Ebu Davud, K. Diyet, 3921

² Kasame: Toplu yemin, faili bulunmayan bir cinayet konusunda suçun işlendiği yer ahalisinden elli kişinin mahkemede yemin ettirilmesi. (Müt. notu)

SallAllahu Aleyhi ve Sellem, ölenin diyetini onlara (Yahudilere) hükmetti ve yarısıyla onlara yardımda bulundu."¹

Bu üç hadis, Rasul *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in öldürme davasında iki şahidin beyyine olarak getirilmesini istediğini göstermektedir. Birinci hadiste onlara; *تَأْتُونَ بِالْبَيِّنَةِ عَلَى مَنْ قَتَلْتُمْ شَاهِدَانِ يَشْهَدَانِ عَلَى مَنْ قَتَلْتُمْ* "Onu kimin öldürdüğü hakkında bana beyyine getirebilir misiniz?" ikinci hadiste, *صَاحِبِكُمْ "Arkadaşınızın öldürüldüğüne dair iki şahidiniz var mı?"* Üçüncü hadiste de, *أَفَمِ شَاهِدَيْنِ عَلَى مَنْ قَتَلْتُهُ* "Öldüren hakkında iki şahit bul." dedi. Bu ifadeler katlin ispatı için beyyinenin gerektiği, beyyinenin de iki şahitten ibaret olduğu konusunda sarih ifadelerdir. Buna göre katli, iki şahidin şahitliği ile sabit olmaktadır. İki şahit bulunursa katli (öldürme) ispat olur, aksi takdirde ispat olmaz ve bunda da ihtilaf yoktur. İhtilaf, şu hususlarda söz konusudur: *İki şahit erkeklerden mi olmalıdır, yoksa bu şart yalnızca hadler ve ukûbatlar için mi geçerlidir veya bu iki şahit diğer şahitliklerde olduğu gibi iki erkek veya biri erkek olmak üzere ikisi de kadın mıdır?* Evzai, kisasın mallar gibi olduğunu ve iki erkek şahidin veya birisi erkek iki kadının bulunmasının kâfi olduğunu söyler ve şu ayeti delil gösterir:

وَاسْتَشْهَدُوا شَهِيدَيْنِ مِنْ رِجَالِكُمْ فَإِنْ لَمْ يَكُونَا رَجُلَيْنِ فَرَجُلٌ وَامْرَأَتَانِ

Erkeklerinizden de iki şahit tutun. Eğer iki erkek bulamazsanız bir erkekle iki kadın (şahit) tutun."² Bu ayet, şahısların genelini ve her türlü vaziyeti bağlayıcıdır. Yani, ayet genel olup istisna yapabilmek için delile ihtiyaç vardır. Ortada ise tahsis edici bir nass yoktur. Dolayısıyla nass, davaların tamamına uygun olarak kalır. Şafî mezhebine göre ise; şehadetler Allah'ın ukûbatları

¹ Nesei, K. Kaseme, 4641

² el-Bakara 282

hakkında geçerli olup, içki haddi, yol kesme veya kısas gibi âdemoğluna uygulanacak ukûbatlar için iki erkek şahidin bulunması gerekmektedir. Buna deli olarak da Malik'in Zuhrî'den yaptığı şu rivayeti esas almaktadırlar:

مضت السنة أنه لا يجوز شهادة النساء في الحدود، ولا في النكاح والطلاق

“Hadlerde, nikâhta ve talakta kadınların şahitliğinin geçerli olmadığı şeklinde Sünnet cereyan etmiştir.” Şafîiler, buna benzer hususların tamamını bu üç hususa kıyas etmişlerdir.

Doğru olan ise şudur: **Öldürme ile ilgili şahitliklerde;** لكم شاهدان **“Sizin için iki şahit”**, أقم شاهدين **“iki şahit bul”** ifadeleriyle iki şahidin bulunması gerektiği hususunda nass gelmiştir. Nassın, kesinlikle ve açıkça iki şahidin bulunmasını belirtmiş olması sebebiyle bunun dışındaki caiz değildir. Ancak şahitlerin erkek olmaları hususuna delalet edecek bir şey bulunmamaktadır. Çünkü hadislerde yer alan **“şahit”** kelimesi, hem erkeğe hem de kadına delalet etmektedir. Hadlerde ve kısasta, erkek ve kadın hakkında genel olarak yer almıştır. Allahu Teâlâ'nın; **Dört şahit getirmeleri gerekmez miydi?** (en-Nur 13) ayetindeki **‘şahitler’** kelimesi erkeği de kadını da kapsamaktadır. Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in, **“Dört şahit bul, aksi takdirde sırtında hadd vurulur.”**¹ sözündeki **“dört”** kelimesi erkeği de kadını da kapsamaktadır. Hadlerde ve cinayetlerde kadının şahitliğinin caiz olduğunun delili ayetteki şu ifadelerdir:

وَاسْتَشْهِدُوا شَهِيدَيْنِ مِنْ رِجَالِكُمْ

Erkeklerinizden de iki şahit tutun. Hemen sonra

¹ Nesei K. Talak, 3415

da, **Eğer iki erkek bulamazsanız bir erkekle iki kadın (şahit) tutun.** Abdullah ibni Amr, şahitlikle ilgili hadiste Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in şöyle dediğini rivayet etmektedir:

فَشَهَادَةُ امْرَأَتَيْنِ تَعْدِلُ شَهَادَةَ رَجُلٍ

“İki kadının şahadeti bir erkeğin şahadetine bedeldir.”¹ Ebu Said el-Hudri'den, şahitlikle ilgili hadiste Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* şöyle dedi:

أَلَيْسَ شَهَادَةُ الْمَرْأَةِ مِثْلَ نِصْفِ شَهَادَةِ الرَّجُلِ قُلْنَ بَلَى

“Bir kadının şahitliği erkeğin şahitliğinin yarısı değil midir?” Biz de, “Evet ey Allah'ın Rasulü.” dedik.² Bu deliller her dava hususunda geneldir. Bu delilleri, hadlerin ve cinayetlerin dışındakilere tahsis edecek bir şey bulunmaması sebebiyle bunlar genel olarak kalırlar.

Rasul *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in; شاهدان **“iki şahit”**, أقم شاهدين **“iki şahit getir”** sözleri, ayetteki; **“Erkeklerinizden de iki şahit tutun”**, فَإِنْ لَمْ يَكُونَا رَجُلَيْنِ فَرَجُلٌ وَامْرَأَتَانِ **“Eğer iki erkek bulamazsanız bir erkekle iki kadın (şahit) tutun.”** ifadeleri gibi olup iki şahit ifadesini takiben gelmiştir. Dolayısıyla her şahidi kapsamına alır. Her ne kadar hadis açık bir şekilde bunu belirtmemiş ise de ayet, net bir şekilde bu anlama işaret etmektedir. Bu sebeple şahitlikle ilgili deliller; hadleri de cinayetleri de kapsamaktadır. Buna göre öldürmenin beyyinesi iki şahidin, iki erkek veya birisi erkek olmak üzere iki kadının bulunmasıdır. Ancak Rasul'ün ifadesinin iki şahide nass oluşturmasından, iki şahit bulunmadıkça şahitliğin tamamlanmayacağı ve kabul edilmeyeceği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla şahitlik; iki erkekle veya biri erkek olmak üzere

¹ Muslim K. İman, 114; İbni Mace K. Fiten 3993; Ahmed ibni Hanbel 5091

² Buharî, K. Hayd, 293

iki kadınla veya dört kadının şahitliği ile tamamlanmaktadır. Şahit sayısı tamamlanmadığı zaman ise şüphe var demektir. Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in, ادروا الحدود بالشبهات **“Şüpheli vaziyetlerde hadleri kaldırınız.”** sözüne istinaden de eksik şahadetler hadlerde kabul edilmez. Katlin beyyinesi hakkında Rasul'ün söylemiş olduğu, شاهدان **“iki şahit”** ifadesi de şahitliğin tamamlanmasını icap eden bir nasstır. Öyleyse cinayet davalarında da eksik şahitlik kabul edilmez. Dolayısıyla öldürme ile ilgili tam şahitlik, nasslarda yani hadislerde yer alan şahit sayısidir.

Bu hususta geriye yalnızca Malik'in, Zuhrî'den rivayet ettiği ve öldürme hadiselerinde iki erkek şahidin bulunmasına delil olarak kullanılan şu hadis kalmaktadır:

مضت السنة من رسول الله صلى الله عليه وسلم والخليفتين بعده أنه لا يجوز شهادة النساء في الحدود والنكاح والطلاق

“Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem'in ve ondan sonra gelen iki Halife'nin zamanında hadlerde, nikâhta ve talakta kadınların şahitliğinin kabul edilmemesi şeklinde Sünnet cereyan etmiştir.” Bu hadis sahih olarak kabul edilirse genel delilleri tahsis etmiş olur ve bu vaziyette da Şafî'nin görüşü doğru olur. Ancak bu hadis, İsmail ibni Abbas yoluyla geldiği için munkatı bir hadistir, zayıftır ve onunla ihticac yapılmaz. Bu hususta Şevkani *Neylü'l Evtar*'da şunları söylemektedir:

“Zuhrî'nin adı geçen sözünü, Ebu Şeybe, içinde el-Haccac ibni Ertaa'ya dayanan bir isnadla tahrir etmektedir. O ise zayıftır, hadis mürsel bir hadis olup benzeri huccet olmaz. Nass içerisine aldığı kısım kadarı ile Kur'an'ın genelliğini tahsis etmeye elverişli değildir. Üstelik içeriğine

de almamaktadır, yalnızca kıyas yolu ile içeriğine almaktadır.” Bu ifadeler, ikinci rivayet yolu açısından da bu hadisin zayıf olduğuna işaret etmektedir. Mademki hadis zayıftır, öyleyse bu hadisle istidlal yapılması doğru olmaz ve bu hadisle istidlal düşer. Deliller genelliğiyle olduğu gibi kalır ve öldürme hadiselerinde de kadınların şahitliği kabul edilir.

Birlikte Öldürmek ve Katile Yardımcı Olmak

Bir kişinin öldürülmesine karşılık topluluğun öldürülmesi gerektiği hususunda şüphe yoktur. Çünkü öldürenin cezalandırılması hususunda gelen hadislerin nassı, tek kişiyi de bir topluluğu da kapsamaktadır. Rasul'ün; **رَّسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ قَتَلَ مِنْ قَتَلٍ لَهُ قَتِيلٌ فَهُوَ بِخَيْرِ النَّظَرَيْنِ إِمَّا أَنْ يُفْدَى وَإِمَّا أَنْ يُقْبَدَ** ***“Her kimin bir yakını öldürülür ise o, iki hayırlı şeyden birisini yapmakta serbesttir. Ya fidye alır ya da (kısas gereği onun) öldürülmesini ister.”***¹ sözü, bir kişinin öldürülmesini de bir topluluğun öldürülmesini de kapsamaktadır.

وقد سأل عمر علياً عن قتل الجماعة بالواحد، فقال له أرايت لو أن جماعة سرقنا متاعاً أكنت قاطعهم جميعاً؟ قال: بلى، قال: فكذلك القتل.

“Ömer’in, bir kişiye karşılık bir topluluğun öldürülüp öldürülmeyeceği hakkındaki sorusuna Ali şöyle cevap verdi: “Eğer bir topluluk hırsızlık yapsa sen onların hepsinin ellerini keser miydin?” Ömer: “Evet.” deyince, Ali: “Katletmek de böyledir.” dedi.” İki veya daha çok sayıdaki bir grup, bir kişinin öldürülmesi hadisesine katılmışlarsa bunların hepsi cezalandırılır, öldürülen bir kişi olsa bile hepsi öldürülür.

Ancak öldürme hadisesine katılmış olmanın ne anlama

¹ Buhârî, K. Lekatah, 2254

geldiği konusu, kişinin öldürme fiilinde oynadığı role bağlı bir durumdur. Şayet öldürülenin vurulmasına katılmışsa kesinlikle öldürme eylemine katılmış sayılır. Vurma eylemine katılmamışsa duruma bakılır: Kolaylık sağlamışsa yani öldürülen kişiyi tutarak katilin vurmasını sağlamışsa veya onu katile getirmişse ve buna benzer fiilleri yapmışsa, öldürme fiiline katılmış sayılmaz, yalnızca yardımcı olmuş sayılır, bu sebeple de kısas gereği öldürülmez ancak hapsedilir. Darekutnî İbni Ömer'den şunu tahric etmektedir: Nebi *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* dedi ki:

إذا أمسك الرجل الرجل، وقتله الآخر يقتل الذي قتل، ويحبس الذي أمسك

“Bir adam birisini yakalar ve bir başkası da onu öldürürse; öldüren öldürülür, yakalayan ise hapsedilir.” Bu hadis, yardımcı olanın öldürülmeyeceği fakat otuz seneye kadar uzun süreli hapsedileceği hususunda sarihdir. Ali ibni Ebu Talib, ölünceye kadar hapsedilmesi gerektiğini söyler. Şafiî, Ali *RadiyAllahu Anh'dan* yaptığı rivayete göre kasten bir adamı öldüren ve maktülü yakalayan kimse hakkında şöyle demiştir:

يقتل القاتل، ويحبس الآخر في السجن حتى يموت

“Katil öldürülür, diğeri ise ölünceye kadar hapsedilir.” Dolayısıyla öldürme fiiline doğrudan katılmayıp yardımcı olan kimse öldürülmeyip hapsedilir, katılan kimse ise katılmadaki rolü ne olursa olsun kesinlikle öldürülür. Buna göre doğrudan katılan, teşvik ederek katılan, plan kurarak katılan ve tuzak kurarak katılanların hepsi öldürme fiiline katılmış sayılırlar. Çünkü bunlar, öldürme fiiline kalkışmalarından dolayı, öldürme hadisesine katılmış sayılırlar. Bunların öldürme hadisesine; vurmakla, plan kurmakla katılmış olmaları fark etmez, çünkü bunların hepsi öl-

dürme amellerindendir. Dolayısıyla yaptığı iş öldürme eyleminden sayılan herkes, doğrudan katılan katil gibi öldürülür. Ancak kolaylık sağlayan kimse, ne doğrudan ne de dolaylı katılımcı sayılmaz. Hadis de özellikle buna işaret etmektedir.

Katilin Öldürülme Keyfiyeti

Öldürmede ihsanı en fazla sağlayacak öldürme türlerinden birisi ile katilin öldürülebileceği doğrudur. Kılıçla öldürmek şart değildir. Kılıçla, asarak, ateşe atarak ve daha başka şekilde öldürmek caizdir. Öldürmede yalnızca tek şart vardır, o da, öldürürken kolaylıkla öldürmektir. Yani, suçluyu en kolay bir şekilde öldürecek bir aletin seçilmesidir. Muslim Şeddad ibni Evs'den Nebi *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*'in şöyle söylediğini rivayet etmektedir:

فَإِذَا قَتَلْتُمْ فَأَحْسِنُوا الْقِتْلَةَ وَإِذَا دَبَّحْتُمْ فَأَحْسِنُوا الدَّبْحَ

“Öldürdüğünüz zaman öldürme işlemini en güzel bir şekilde gerçekleştiriniz, boğazladığınız zaman kesme işlemini en güzel bir şekilde yapınız.”¹

Burada istenilen husus öldürürken fazla acı çektirmeden öldürmektir. Öldürme için belli bir aletin seçilme şartı yoktur. *لا قَوْلَ إِلَّا بِالسَّيْفِ* **“Kısas ancak kılıçla yapılır.”²** hadisine ait rivayet yollarının tümü zayıftır, hatta bu hadisin münker bir hadis olduğu bile söylenmiştir. Dolayısıyla delil olmaya elverişli değildir.

Ancak öldürme işleminin ne zaman tamamlanacağı hususunda doğru olan, hükmün tenfizine hemen girişmemektir. Katilde kan hakkı bulunanların affetmelerinden ümidin

¹ Muslim K. Sayd ve'z Zebaih, 3615

² Tirmizi, K. Diyet, 1314

tamamen kesilmesine kadar beklemek efdaldır. Çünkü onlar öldürmek, diyet almak ve affetmek arasında muhayyerdirler. Bu sebeple bunlardan birini seçmeleri hususunda onlara kâfi sürenin verilmesi mutlaka gereklidir. Özellikle de Şari', affetmeye teşvik etmişken... Allahu Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

فَمَنْ عَفِيَ لَهُ مِنْ أُخِيهِ شَيْءٌ

Kim de kardeşi lehine bir şeyi affederse... (el-Bakara 178). Yani, kan hakkına sahip olan kimse, din kardeşini affeder ve kısas uygulanmasından vazgeçerse onun isteğine uyumak gerekir. Kan hakkına sahip olanlar bir kişiden daha fazla sayıda olup da onlardan bir tanesi affetse bile, kısas düşer. Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* şöyle buyurmaktadır:

مَنْ قُتِلَ لَهُ قَتِيلٌ فَهُوَ بِخَيْرِ النَّظَرَيْنِ إِمَّا أَنْ يُفَدَىٰ وَإِمَّا أَنْ يُقْبَدَ

“Her kimin bir yakını öldürülür ise o, iki hayırlı şeyden birisini yapmakta serbesttir. Ya fidye alır ya da (kısas gereği onun) öldürülmesini talep eder.”¹ Enes'den, dedi ki:

مَا رَفَعَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ شَيْءٌ فِيهِ الْقِصَاصُ إِلَّا أَمَرَ فِيهِ بِالْعَفْوِ

“Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'e götürülüp de kısas emrini verdiği hiçbir hadise yoktur ki o hususta affetme talebinde bulunmuş olmasın.”² Katilde kan hakkı bulunanların önünde affetme veya diyet alma imkânı bulunduğu için; ya öldürme ile ya diyet almakla ya da affetme ile sonuçlanıncaya kadar hükmün infazını tehir etmek evladır.

Öldürme, diyet alma veya affetme seçeneklerinden birisini tercih etme hakkına öldürülenin varisleri sahiptir. Er-

¹ Buharî, K. Lekatah, 2254

² İbni Mace K. Diyat, 2682; Ahmed ibni Hanbel, 12743

kek veya kadın, sebep veya nesep farkı gözetilmeksizin öldürülenin tüm varisleri kan hakkına sahiptirler, dolayısıyla kısas hep birlikte onlar için yapılır, akile için yapılmaz. Çünkü kasten öldürme hadisesinde diyetin katilin malından ödenmesi gereklidir, akilenin diyet ödemesi gerekmez. Bu sebeptendir ki öldürülenin diyeti akileye değil varislerine ait bir haktır. Dolayısıyla affetmek de varislerinin hakkıdır. Varislerinden herhangi birisi affederse kısas düşer.

Diyet

Diyet iki kısma ayrılır:

1- Ağırlaştırılmış diyet. Bu, kırk tanesinin karnında yavru olmak üzere yüz devedir. Öldürülenin velisi akli, yani diyet almayı tercih etmişse, kasten öldürme fiilinde bu diyet ödenir. Bu, aynı zamanda kasta benzer öldürmenin de cezasıdır.

2- Ağırlaştırılmamış diyet. Bu ise, yüz deve olup hata ile öldürme ve hataya yol açacak bir şekilde öldürme fiillerinde alınır. Bunun delili, Nesei'nin, Amr ibni Hazm'dan yaptığı şu rivayettir. Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*'in, Yemen halkına yazmış olduğu yazıda sunlar yer almaktadır:

وَأَنَّ فِي النَّفْسِ الْمُؤْمِنَةِ مِائَةَ مِنَ الْإِبِلِ

“Mümin bir can(nın öldürülmesinde) yüz deve (fidye) vardır.” Ebu Bekir ibni Muhammed ibni Amr ibni Hazm'dan onun da dedesinden Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*'in Yemen halkına yazdığı yazıda şöyle dediğini rivayet etmektedir:

أَنَّ مِنَ اعْتَبَطَ مُؤْمِنًا قَتَلَا عَنْ بَيْتَةٍ فَإِنَّهُ قَوْدٌ إِلَّا أَنْ يَرْضَى أَوْلِيَاءُ الْمُقْتُولِ وَأَنَّ فِي النَّفْسِ الدِّيَّةَ مِائَةً مِنَ الْإِبِلِ

“Bir mümin sebepsiz yere öldürülürse ve bey-yine de varsa (katile) kısas uygulanır. Ancak mak-tulün (öldürülenin) yakınları (diyete veya affa) razı edilmeleri müstesna... Canda yüz deve diyet var-dır.”¹ Abdullah ibni Amr’dan. Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* şöyle dedi:

أَلَا إِنَّ قَتِيلَ الْعَمْدِ الْخَطَا بِالسُّوْطِ وَالْعَصَا شِبْهَ الْعَمْدِ فِيهِ مِائَةٌ مِنَ الْإِبِلِ مُعْظَمَةٌ مِنْهَا
أُرْبُعُونَ خَلْفَةً فِي بُطُونِهَا أَوْلَادُهَا

“Şunu bilin ki hata ile öldürme kamçı veya sopa ile öldürmedir. Bunda, kırk tanesinin yav-rusu karında olmak üzere yüz deve diyet var-dır.”² Diyet develerden alınır, develerin dışındakilerden alınmaz. Çünkü nass, bunlara delalet etmek üzere gelmiş-tir. Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*’den gelen bir nass bulunmaması sebebiyle inekten, koyundan veya di-ğerlerinden diyet alınmaz. Ata’nın Cabir’den yaptığı şu ri-vayete gelince:

أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَضَى فِي الدِّيَةِ عَلَى أَهْلِ الْإِبِلِ مِائَةً مِنَ الْإِبِلِ
وَعَلَى أَهْلِ الْبَقَرِ مِائَتَيْ بَقَرَةٍ وَعَلَى أَهْلِ الشَّاءِ أَلْفِي شَاةٍ وَعَلَى أَهْلِ الْخُلَلِ مِائَتَيْ خَلَّةٍ

“Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*, deve sahiple-rine yüz deve, inek sahiplerine iki yüz inek, koyun sahiple-rine bin koyun ve elbise sahiplerine de iki yüz elbise ver-meyi farz kıldı.”³ Bu hadis, Muhammed ibni İshak’tan ri-vayet edilmiş olduğu için zayıf bir hadistir. Muhammed ibni İshak, dirayet açısından zayıf birisidir. Zira bir kimse-nin, çokça ...den ...dan ile meşhur olması onun sahteliğın-den kaynaklanmaktadır. Rivayet zincirinde Ata’nın Cabir ibni Abdullah’tan rivayeti yer almaktadır. Muhammed ibni İshak’ın Ata’dan rivayet ettiği bilinmediğinden bu rivayet

¹ Nesei, K. Kaseme, 4770

² Nesei, K. Kaseme, 4717

³ Ebu Davud, K. Diyet, 3938

meçhul birisinden yapılan rivayettir. Bu sebeple reddedilir ve istidlal yapılması doğru olmaz. Amr ibni Şuayb'ın babasından onun da dedesinden rivayet ettiği şu hadise gelince:

قَضَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّ مَنْ كَانَ عَقْلُهُ فِي الْبَقْرِ عَلَى أَهْلِ الْبَقْرِ
مَائَتِي بَقْرَةٍ وَمَنْ كَانَ عَقْلُهُ فِي الشَّاءِ عَلَى أَهْلِ الشَّاءِ أَلْفِي شَاةٍ

“Kimin bir akli (diyeti) varsa, inek sahipleri iki yüz inek, koyun sahipleri de bin koyun öderler.”¹

Aynı şekilde bu hadis de zayıftır. Çünkü bu hadisin isnadında Muhammed ibni Raşid ed-Dımeşkî el-Mekhulî yer almaktadır. Bu adam hakkında ise birçok kişi söz söylemiştir, rivayeti kabul edilmez, reddedilir ve hadisiyle istidlal yapılmaz. Dolayısıyla gelen sahih rivayetlerde yalnızca develerden bahsedilmiş olup deve dışında bir başkası zikredilmemiştir. Zayıf hadislerde yer alan deve dışındaki diyetlerin hiçbir değeri yoktur, bu hadislerle ihticac ve istidlal yapılmaz. Diyetin, hayvanlardan ödenmesi gerektiği zaman bunun, yalnızca develerle tayin edilmesi gerekir. Ancak, *“فرض الدية على أهل البقر مائتي بقرة، inek sahiplerine iki yüz inek diyet ödemeyi emretti.”* şeklinde Ömer'den yapılan rivayet, Ömer'in uygulaması olup hüccet değildir ve delil olamaz. Zira Ömer'den rivayet edilen hadis, ibni Lehia yoluyla rivayet edilmiştir. İbni Lehia ise, eserlerde muteber bir kişi olarak kabul edilmediği ve reddedildiği için isnadı zayıftır. Ebu Davud'un Amr ibni Şuayb'dan onun da babasından ve dedesinden yaptığı rivayete göre Halifeliği döneminde yaptığı bir konuşmada şunları söylemiştir:

أَلَا إِنَّ الْإِبِلَ قَدْ غَلَّتْ قَالَ فَفَرَضْتُهَا عُمَرُ عَلَى أَهْلِ الذَّهَبِ أَلْفَ دِينَارٍ وَعَلَى أَهْلِ
الْوَرِقِ اثْنَيْ عَشَرَ أَلْفًا وَعَلَى أَهْلِ الْبَقْرِ مَائَتِي بَقْرَةٍ وَعَلَى أَهْلِ الشَّاءِ أَلْفِي شَاةٍ وَعَلَى
أَهْلِ الْخُلَلِ مَائَتِي خُلَّةٍ

“Şunu biliniz ki artık develer pahalılaşmış bulunuyor.

¹ İbni Mace, K. Diyet, 2620

*Diyet miktarları yeniden değerlemeye tabi tutuldu. Altın sahiplerine bin dinar, gümüş sahiplerine iki bin dirhem, inek sahiplerine de iki yüz elbise tayin edilmiştir.*¹ Bu ifade, Ömer'in sözü olup delil olmaya elverişli değildir. Sahabenin sözü, Şer'î delil sayılmaz. Bu ifade, develerin yeniden değerlendirmeye tabi tutulması hususunda Ömer'in yaptığı bir içtihattır, diyetin usulü hakkında yapılan sayısal bir tespit değildir. Bu sebeptendir ki Ömer'in sözünde:

...إِلَّا إِنَّ الْإِبِلَ قَدْ عَلَتْ قَالَ فَفَرَضَهَا عُمَرُ عَلَى أَهْلِ الذَّهَبِ أَلْفَ...

“Şunu biliniz ki artık develer pahahlaşmış bulunuyor. Diyet miktarları yeniden değerlemeye tabi tutuldu. Altın sahiplerine bin dinar...” ifadelerini kullanmıştır. Ömer'in bu sözü, develerin yeniden değerlendirmeye tabi tutulması hususunda yaptığı bir içtihattır. Sahabelerin içtihatları ise Şer'î delil değildir.

Diyetin deve ile tespit edilmesi, diyetin temel esaslarından olup bir başka şey ona bedel olarak alınamaz, değerlendirilemez, inek, koyun veya elbise alınamaz. Yalnızca deve alınabilir. Nakit olarak değerlendirmeye tabi tutulamaz. Çünkü onu, bir başka şeyle değerlendirecek şekilde bir nass gelmemiştir. Zira bu, karşılık değil asıl bir diyettir.

Hayvanlarla ilgili diyetlerin tümünde vaziyet aynıdır, bu da diyetin deve ile ödenmesidir. Parasal diyetin miktarı ise; altında bin dinar, gümüşte ise oniki bin dirhemdir. Diyetin altına göre verileceğinin delili Nesei'nin Ebu Bekir ibni Muhammed ibni Amr ibni Hazm'dan onun da babasından ve dedesinden yaptığı şu rivayettir:

و على أهل الذهب ألف دينار

“Altın sahiplerine bin dinar.” Diyetin gümüş ile ödenebileceğinin delili ise İkrime'nin İbni Abbas'tan yaptığı şu

¹ Ebu Davud, K. Diyet, 3937

rivayettir:

قَتَلَ رَجُلٌ رَجُلًا عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَجَعَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دِيَّتَهُ اثْنَيْ عَشَرَ أَلْفًا

“Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem zamanında bir adam bir başka adamı öldürdü ve Nebi SallAllahu Aleyhi ve Sellem de on iki bin (dirhem diyet) tespit etti.”¹

Dolayısıyla öldürülen kimsenin diyeti ya bin dinar altın olarak ya da on iki bin dirhem gümüş olarak ödenmesi gerekir. Nassın altın ve gümüş ifadelerini kullanarak gelmiş olmasından dolayı bunun dışında bir başka nakitle ödenemez. Bu hususta nassa bağlı kalmak lazımdır.

Şer’î dinar, 4,25 gram altın ağırlığındadır. Bu, aynı zamanda Şer’î miskalin de ağırlığıdır. Şer’î dirhem ise, 2,975 gram gümüş ağırlığındadır.

Buna göre öldürülen kimsenin diyeti altın cinsinden, 4250 gram altındır. Gümüş olarak ise 35700 gram gümüştür.

Günümüzde kullanılan kâğıt para olarak bu diyet ya; bin dinar altının değeri olan 4250 gram altın karşılığı ya da on iki bin dirhem gümüşün değeri olan 35700 gram gümüş karşılığı ödenmesi gereklidir.

Hür olanın, kölenin, erkeğin, kadının, Müslüman’ın, zimmî-nin diyetleri, aralarında herhangi bir fark olmaksızın aynıdır. Erkeğin, kadının, hür kimsenin ve kölenin diyetinin aynı olduğunun delili Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem’in şu sözleridir:

الْمُسْلِمُونَ تَتَكَافَأُ دِمَاؤُهُمْ

“Müslümanlar kanlarında eşittirler.”²

¹ Nesei K. Kasame, 4721; Ebu Davud K. Diyat, 3940; Darimi K. Diyat, 2257

² Ebu Davud, K. Cihad, 2371

وَأَنْ فِي النَّفْسِ الْمُؤْمِنَةِ مِائَةَ مِنَ الْإِبِلِ

“Mümin bir can(nın öldürülmesin)da yüz deve (fidye) vardır.”

عَقْلُ شِبْهِ الْعَمْدِ مُعَلَّطٌ

“Kasta benzer öldürmenin diyeti ağırlaştırılmış (diyet)tir.”¹

أَلَا إِنَّ قَتِيلَ الْخَطَا قَتِيلَ السُّوْطِ وَالْعَصَا فِيهِ مِائَةٌ مِنَ الْإِبِلِ

“Şunu bilin ki hata ile öldürme kamçı veya sopa ile öldürmedir. Bunda, yüz deve diyet vardır.”²

وَأَنَّ فِي النَّفْسِ الدِّيَّةِ مِائَةٌ مِنَ الْإِبِلِ

“Canda yüz deve diyet vardır.”³ Bu deliller genel olup erkeği, kadını, hür kimseyi ve köleyi içeriğine almaktadır. Rasul’ün, تتكافأ دماؤهم **“kanları birbirine eşittir”** sözü, onların diyetlerinin de eşit olduğunun delilidir. Dolayısıyla hür bir kimsenin diyeti kölenin diyetinden, erkeğin diyeti de kadının diyetin üstün tutularak ayırt edilemez. Hadiste yer alan, شبه العمْد **“kasta benzer”** ve قَتِيلَ الْخَطَا **“hata ile öldürme”** ifadeleri, erkeği de kadını da, hür olanı da ve köle olan kimseyi de kapsamaktadır. Yine, فِي وَإِنْ فِي النَّفْسِ **“mümin bir nefiste (canda)”** ve النَّفْسِ الْمُؤْمِنَةِ **“nefiste”** ifadelerinde kullanılan **“nefis”** kelimesi; erkeği de, kadını da, hür olanı da ve köleyi de kapsamaktadır. İşte bu deliller, erkeğin, kadının, hür olanın ve kölenin diyetlerinin aynı olduğu ve aralarında fazlalık söz konusu olmadığını sarıh ifadeleridir. Muaz ibni Cebel’in Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem’den rivayet ettiği; دية المرأة نصف دية الرجل

¹ Ebu Davud, K. Diyet, 3956

² İbni Mace, K. Diyet, 2618

³ Nesei, K. Kaseme, 4770

“Kadının diyeti erkeğin diyetinin yarısıdır.” hadisi, zayıf bir hadis olup bununla ihticac yapılamaz. Beyhakî bu hadis hakkında şunları söylemektedir:

“Böyle bir isnat sabit olmaz.” Beyhakî'nin mevkuf olarak Ali RadiyAllahu Anh'dan rivayet ettiği، دية المرأة على النصف من دية الرجل في الكل **“Kadının diyeti, her konuda erkeğin diyetinin yarısıdır.”** sözü de sahabe sözü olup Şer'î delil sayılmaz. Üstelik İbrahim en-Nehî'den rivayet edilmiş olması sebebiyle senedinde inkıta vardır, dolayısıyla reddedilir. Bu sebeple kadının diyetinin, erkeğin diyetinin yarısı olduğunu söyleyenlerin sözleri için sahih bir delil yoktur. Bu vaziyette geriye yalnızca genelliğe delalet eden deliller kalmaktadır ve sadece Rasul'ün şu sözleri، وإن في النفس المؤمنة، **“mümin bir nefiste (canda)”** ve **“nefiste”** kadının diyetinin erkeğin diyeti ile aynı olduğu hususunda kâfi ifadelerdir. Kölenin ve cariye'nin diyet değeri, ne kadar yükselirse yükselsin bir bütün olarak hür bir kimsenin diyetine ulaşamaz diyenlerin, ne sahih ne zayıf hadis, sahih ne de hastalıklı bir rivayet şeklinde olmak üzere kesinlikle hiçbir delilleri yoktur. Bu tür söz söyleyenlerin tamamı ilim ehlinin icmasına dayanmaktadırlar ve şöyle demektedirler:

أجمع أهل العلم **“İlim ehli icma etti.”** Oysa ilim ehlinin icmasının hiçbir değeri yoktur ve Şer'î delil sayılmaz. Üstelik ilim ehlinin icması genel nasslar karşısında nasıl yer alabilir? Özellikle Rasul SallAllahu Aleyhi ve Sellem'in، في النفس المؤمنة مائة من الإبل **“Mümin bir nefiste (canda) yüz deve vardır”**، وإن في النفس الدية مائة من الإبل **“Canda yüz deve diyet vardır”** hadislerinde yer alan **“nefis”** kelimesinin köleyi ve cariye'yi de kapsadığını, dünyada herhangi bir kimse inkâr edebilir mi? Bu sebeptir ki ilim ehlinin icması ile ihticacda bulunanların sözleri reddedilerek, kölenin ve cariye'nin diyeti, hür erkek ve kadının diyetiyle aynı olur.

Zimmînin diyetinin, Müslüman'ın diyeti ile aynı olması, diyet hususunda delil olan hadislerin genelliğine, özellikle de Rasul *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in şu sözüne dayanmaktadır:

وإن في النفس الدية مائة من الإبل

“**Mümin bir nefiste (canda) yüz deve vardır.**” Hadiste yer alan “nefis” kelimesi kâfiri de Müslüman'ı da kapsamaktadır. Ancak harbî kâfiri bu genellikten istisna eden ve kanının akıtılmasına cevaz veren nasslar da gelmiştir. Harbî kâfir için diyet yoktur. Dolayısıyla harbî kâfir, bu genellemeden çıkartılarak yalnızca zimmî kâfir bu genellik içerisinde bırakılmıştır. Diğer taraftan zimmî kâfirin diyetinin Müslüman'ın diyeti gibi olduğuna delalet eden Kitap'tan ve Sünnet'ten sarih deliller vardır. Kur'an'dan delil, Allahu Teâlâ'nın şu ayetidir:

وَإِنْ كَانَ مِنْ قَوْمٍ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ مِيثَاقٌ فَدِيَةٌ مُسَلَّمَةٌ إِلَىٰ أَهْلِهِ

Şayet (öldürülen) kendileriyle aralarında bir anlaşma bulunan kavimdense o vakit ailesine bir diyet vermek... (en-Nisa 92) Bu ayetteki istidlal yönü, diyetin herhangi bir şekilde kayıtlanamaksızın **'bir diyet vermek'** şeklinde mutlak olarak gelmiş olmasıdır. Bu mutlak ifade ile bilinen diyet kastedilmektedir ki bu da Müslümanlar için ödenen diyettir. Sünnet'ten delil ise Tirmizi'nin İbni Abbas'tan tahric ettiği şu hadistir:

أن النبي صلى الله عليه وسلم ودى العامريين اللذين قتلها عمرو بن أمية الضميري، وكان لهما عهد من النبي صلى الله عليه وسلم لم يشعرا به عمرو، بدية المسلمين

“*Nebi SallAllahu Aleyhi ve Sellem, Amr ibni Umeyye ed-Damiri'nin öldürdüğü Beni Amir'den iki kişinin diyetini ödedi. Bu iki kişi ile Nebi SallAllahu Aleyhi ve Sellem arasında anlaşma vardı. Ancak Amr'ın bu anlaşmadan*

haberi yoktu, onların diyetini Müslümanların diyet miktarına göre ödedi.” Beyhakî, Zuhrî'den şunu tahrir etmektedir:

أنه كانت دية اليهودي والنصراني في زمن النبي صلى الله عليه وسلم مثل دية المسلم، وفي زمن أبي بكر وعمر عثمان، فلما كان معاوية أعطى أهل المقتول النصف، وألقى النصف في بيت المال. قال: ثم قضى عمر بن عبد العزيز بالنصف، وألقى ما كان جعل معاوية

“Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem zamanında Yahudilerin ve Nasranîlerin diyeti Müslüman'ın diyeti gibiydi. Ebu Bekir, Ömer ve Osman zamanında da böyleydi. Muaviye zamanda ise diyetin yarısı öldürülenin yakınlarına veriliyor diğer yarısı da Beyt-ul Mal'a kalıyordu. Dedi ki: “Sonra Ömer ibni AbdulAziz, yarısı ile hükmetti ve Muaviye'nin uygulamasını terk etti.” İkrime, İbni Abbas'dan rivayet etmektedir. Dedi ki:

جعل رسول الله صلى الله عليه وسلم دية العامريين دية الحر المسلم وكان لهما

عهد

“Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem, Beni Amir'den anlaşmalı olan iki adamın diyetini hür bir Müslüman'ın diyeti gibi ödemiştir.” Beyhakî'nin tahririnde şu ifade yer almaktadır:

أنه صلى الله عليه وسلم جعل دية المعاهدين دية المسلم

“Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem, anlaşmalı iki kişinin diyetini Müslüman'ın diyeti gibi ödemiştir.” Amr ibni Şuayb'dan onun da babasından ve dedesinden yaptığı rivayete göre Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem şöyle buyurmuştur:

دِيَةُ الْيَهُودِيِّ وَالنَّصْرَانِيِّ مِثْلُ دِيَةِ الْمُسْلِمِ

“Yahudi ve Nasranî'nin diyeti Müslüman'ın diyeti gibidir.”¹ İbni Ömer'den:

أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَدَى ذَمِيًّا دِيَةَ مُسْلِمٍ

“Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem, zimmîye, Müslüman'ın diyetini ödedi.” Bu hadislerin tamamı, zimmînin ve anlaşmalı bir kimsenin diyetinin Müslüman'ın diyeti gibi olduğu hususunda sarih delillerdir ve ayetin genelliğini teyit etmektedirler. Bu sebeptendir ki zimmî bir kimsenin ve anlaşmalı'nın diyeti, aralarında herhangi bir fark olmaksızın Müslüman'ın diyeti gibidir. Ancak kâfirin diyetinin, Müslüman'ın diyetinin yarısı olduğunu ifade eden deliller, bu hadislerle çelişmemektedir. Çünkü o deliller, kâfir hakkında iken bu hadisler zimmî ve anlaşmalı kimseler hakkındadır. Dolayısıyla aralarında herhangi bir şekilde çelişki yoktur. Amr ibni Şuayb'dan onun da babasından ve dedesinden yaptığı rivayete göre Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem şöyle buyurmuştur:

عَقَلَ الْكَافِرَ نَصْفُ عَقْلِ الْمُؤْمِنِ

“Kâfirin diyeti Müslüman'ın diyetinin yarısıdır.”² Ahmed ibni Hanbel'in tahrir ettiği hadiste şu ifadeler yer almaktadır:

قَضَى أَنَّ عَقَلَ أَهْلِ الْكِتَابَيْنِ نَصْفُ عَقْلِ الْمُسْلِمِينَ وَهُمْ الْيَهُودُ وَالنَّصَارَى

“Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem, iki Kitap ehlinin diyetinin Müslüman'ın diyetinin yarısı olduğuna hükmetti. Onlar, Yahudiler ve Nasranîlerdir.”³ Ubade ibni es-Samit Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:

دِيَةُ الْيَهُودِيِّ وَالنَّصْرَانِيِّ أَرْبَعَةُ أَلْفٍ دِرْهَمٍ

¹ Tirmizi, K. Diyet, 1333

² Nesei, K. Kaseme, 4725

³ Ahmed ibni Hanbel, Müs. Mükessirin min'es-Sahabe, 6429

“Yahudi ve Nasranîlerin diyeti dört bin (dirhem)dir, dört bindir.”¹ Amr ibni Şuayb'dan onun da babasından ve dedesinden yaptığı rivayete göre, Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem:

قضى أن دية عقل الكتابي نصف عقل المسلم

“Kitap ehlinin diyetinin Müslüman'ın diyetinin yarısı olduğuna hükmetti.” Bu hadislerin tamamı kâfirin diyetinin Müslüman'ın diyetinin yarısı olduğuna delalet etmekle birlikte, zimmînin ve anlaşmalı bir kimsenin diyetinin, Müslüman'ın diyeti ile aynı olduğunu gösteren diğer hadislerle de çelişmemektedir. Çünkü hadislerde kullanılan; عقل الكافر **“kâfirin diyeti”**, عقل أهل الكتابين **“iki Kitap ehlinin diyeti”**, دية اليهودي والنصراني **“Yahudi ve Nasranî'nin diyeti”**, عقل الكتابي **“Kitap ehlinin diyeti”**, ifadeleri, harbî olan kimseyi de zimmîyi de anlaşmalı kimseyi de kapsamına almaktadır. Ancak daha başka hadisler, anlaşmalı kimsenin ve zimmînin diyetinin Müslüman'ın diyeti ile aynı olduğunu belirterek tahsiste bulunmaktadır. Dolayısıyla hadislerde yer alan, kâfir, iki Kitap ehli, Yahudi ve Nasranî ve Kitap ehli ifadelerinin, anlaşmalı kimseyi ve zimmîyi istisna eden diğer hadislerin delaletleriyle birlikte değerlendirildiği zaman, harbî kâfirleri kastettiği anlaşılır. Bu sebeple de anlaşmalı kimsenin ve zimmînin diyetinin Müslüman'ın diyeti ile aynı olduğunu bildiren hadisler genellik ifade eden diğer hadisleri tahsis etmektedirler. Dolayısıyla genel nitelikteki bu hadisler, zimmîlerin ve anlaşmalıların diyetinin, Müslüman'ın diyetinin yarısı olduğuna delil olma özelliğine sahip olamazlar, yalnızca harbî kimseler için delil olabilirler.

¹ Tirmizi K. Diyat, 1333

Burada şöyle bir soru akla gelebilir: “*Biz, nerede bulursak bulalım harbî kâfiri öldürmekle emrolunduğumuz ve kanı da heder olduğu halde nasıl olur da diyeti, Müslüman’ın diyetinin yarısı olur?*” Bu soruya şöyle cevap verilir: Nerede bulursak bulalım öldürmekle emrolunduğumuz ve kanı da heder olan harbî kâfir, kendisine savaş ilan ettiğimiz, yani kendileri ile bizim aramızda fiilen savaş durumu var olan kimselerdir. Tıpkı Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* ile Kurayş arasında olduğu gibi. Fakat bizimle kendileri arasında fiilen savaş durumunun söz konusu olmadığı harbî kâfirleri ise bulduğumuz yerde öldürmekle emrolunmadık. Devlet veya cemaat olarak onları öldürmemiz bir takım şartların varlığına bağlıdır. Önce onları topluca İslâm’a çağırırız. Bunu kabul etmezlerse cizye vermeye çağırırız, bunu da kabul etmezlerse onlarla savaşırız. Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* ile Kurayş dışında kalan diğer kabileler arasındaki vaziyet böyleydi, aralarında fiilen savaş vaziyeti yoktu. Ancak bununla birlikte onlar harbî kâfirlerdi. Müslümanlar, Kurayş’le yaptıkları savaş esnasında ve Tevbe Sûresi’nin inmesinden önce bu kabileleri buldukları yerde öldürmüyorlardı. Bizimle kendileri arasında henüz savaş ilan edilmemiş olan bu kâfirlerle Müslümanlar, karışık bir halde bulunabiliyorlardı. İşte hadislerde diyeti Müslüman’ın diyetinin yarısı olan kimseler bu kâfirlerdir. Örneğin bizimle İngilizler arasında fiili bir savaş söz konusu olursa, bizler, nerede bulursak bulalım onları öldürmek ve kanlarını akıtmak durumundayız. Ancak bizimle Almanya arasında fiilen savaş vaziyeti söz konusu olmazsa ve aramızda herhangi bir şekilde anlaşma da yoksa biz, herhangi bir Almanı bulduğumuz yerde öldürmeyiz. Çünkü Almanlarla bizim aramızda fiili bir savaş vaziyeti söz

konusu değildir. Öyleyse onların kanı heder edilemez, akıtlamaz. Şayet bir Müslüman, bunlardan bir kâfiri öldürecek olursa, Müslüman'ın yarım diyet ödemesi gerekir, fakat kâfire karşılık kısas gereği Müslüman öldürülmez. Dolayısıyla kâfirin diyetinin Müslüman'ın diyetinin yarısı olduğuna işaret eden hadisler, bizimle kendileri arasında fiilen savaşın söz konusu olmadığı kimseler hakkındadır. Fiilen savaş vaziyeti söz konusu olduğunda ise, kanının akıtılması yani öldürülmesi helal olmuş demektir. Yine anlaşmalı kimsenin diyetinin Müslüman'ın diyeti ile aynı olduğunu bildiren hadisler, zimmîlere ve kendisine eman verilmiş kimselere hastır. Böylece zimmînin ve anlaşmalının diyetinin Müslüman'ın diyeti ile aynı olduğu açığa çıkmış bulunmaktadır.

Diyeti Ödemekle Yükümlü Olanlar

Diyeti kimin ödemesi gerektiği hususunda birtakım detaylar vardır:

Kasten öldürme vaziyetinde diyet, âkile tarafından değil, katilin malından ödenir. Amr ibni el-Ahvas'tan rivayet edildiğine göre Veda Haccı'nda Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*'in şöyle dediğine şahit olmuş:

لَا يَجْنِي جَانٍ إِلَّا عَلَى نَفْسِهِ لَا يَجْنِي وَالِدٌ عَلَى وَلَدِهِ وَلَا مَوْلُودٌ عَلَى وَالِدِهِ

“Her bir canî ancak kendi aleyhine cinayet işler. Baba, çocuğunun aleyhine cinayet işlemez, çocuk da babası aleyhine cinayet işlemez.”¹

Haşhaş el-Anberi'den: Dedi ki:

أَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَمَعِيَ ابْنٌ لِي قَالَ فَقَالَ ابْنُكَ هَذَا قَالَ قُلْتُ نَعَمْ قَالَ لَا يَجْنِي عَلَيْكَ وَلَا تَجْنِي عَلَيْهِ

¹ İbni Mace, K. Diyet, 2659

“Beraberimde oğlum ile birlikte Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem’e geldim ve bana: **“Bu senin oğlun mudur?”** diye sorunca ben de “Evet.” dedim. Sonra şöyle dedi: **“Şunu bil ki; oğlun, senin aleyhine cinayet işlemez sen de onun aleyhine cinayet işlemezsin.”**¹ İbni Mes’ud’dan: Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem, buyurdu ki:

لَا يُؤْخَذُ الرَّجُلُ بِجَرِيرَةٍ أَبِيهِ وَلَا بِجَرِيرَةِ أَخِيهِ

“Adam, ne babasının ne de kardeşinin suçu sebebiyle alınmaz (cezalandırılmaz).”² Bu hadisler, kasten öldürme hadisesinde öldürülenin diyetinin katilin âkilesine yüklenemeyeceğinin delilidirler. Öldürme hadisesinin itiraf edilmesi vaziyetinde de katilin diyetini âkilesi yüklenmez. Ubade ibni es-Samit’ten: Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem buyurdu ki:

لَا تَجْعَلُوا عَلَى الْعَاقِلَةِ مِنْ دِيَةِ الْمَعْتَرَفِ شَيْئاً

“İtiraf edilen bir şeyin (cinayetin) diyetinden âkileye yüklemeyiniz.” Ömer’den: Dedi ki:

الْعَمْدُ وَالْعَبْدُ وَالصَّالِحُ وَالْإِعْتِرَافُ لَا تَعْقَلُهُ الْعَاقِلَةُ

“Âkile; kasten öldürmenin, kölenin, sulhun ve itirafın bedelini ödemez.” İbni Abbas’tan: Dedi ki:

لَا تَحْمِلُ الْعَاقِلَةُ عَمْداً وَلَا صَلْحاً وَلَا إِعْتِرَافاً وَلَا مَا جَنَى الْمَمْلُوكُ

“Kasten öldürenin, sulhen tespit edilenin, itiraf edilenin ve kölenin diyetini âkile yüklenmez.”

Kasten öldürme dışında kalan öldürme hadiselerinde; kasta benzer öldürme, hatayla öldürme ve hata yerine gelecek şekilde öldürme fiillerinin diyeti ise âkileye yüklenir.

¹ Ahmed ibni Hanbel, Müs. Kufiyin, 18257

² Nesei, K. Tahrimü Dem, 4058

Kasta benzer öldürme hadisesinde diyeti, âkilenin üstlenmesi gerektiğinin delili Ebu Hurayra *RadiyAllahu Anh'dan* rivayet edilen şu hadistir:

أَقْتَلْتِ امْرَأَتَانِ مِنْ هُدَيْلٍ فَرَمْتِ إِحْدَاهُمَا الْإِخْرَى بِحَجَرٍ فَقَتَلْتَهَا وَمَا فِي بَطْنِهَا
فَاخْتَصَمُوا إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَضَى أَنْ دِيَةَ جَنِينِهَا غُرَّةُ عَبْدٍ أَوْ وَلِيدَةٍ
وَقَضَى أَنْ دِيَةَ الْمَرْأَةِ عَلَى عَاقِلَتِهَا

*“Huzeyl kabilesinden iki kadın birbirleriyle kavga ettiler. Biri diğerine taş atarak kadını da karnındaki çocuğu da öldürdü. Nebi SallAllahu Aleyhi ve Sellem, ceninin diyetini, kadın veya erkek köle olarak hükmetti. Kadının diyetini de âkilesine yükledi.”*¹ Taş atarak öldürmenin, kasta benzer öldürme kapsamında yer aldığı bilinen bir şeydir. Çünkü taşla öldürme, genellikle öldürücü olmayan öldürme türlerinden sayılmaktadır.

Hatayla ve hata yerine geçecek şekilde öldürmelerde diyetin âkile tarafından ödenmesinin delili, Cabir'den yapılan şu rivayettir:

أَنَّ امْرَأَتَيْنِ مِنْ هُدَيْلٍ قَتَلَتْ إِحْدَاهُمَا الْإِخْرَى وَلِكُلِّ وَاحِدَةٍ مِنْهُمَا زَوْجٌ وَوَلَدٌ فَجَعَلَ
رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دِيَةَ الْمَقْتُولَةِ عَلَى عَاقِلَةِ الْقَاتِلَةِ وَبَرًّا زَوْجَهَا وَوَلَدَهَا قَالَ
فَقَالَ عَاقِلَةُ الْمَقْتُولَةِ مِيرَاثُهَا لَنَا قَالَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا مِيرَاثُهَا
لِزَوْجِهَا وَوَلَدِهَا

*“Huzeyl kabilesinden iki kadından biri diğerini öldürmüştü. Bunlardan her ikisinin de kocası ve birer oğlu vardı. Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem, öldürülen kadının diyetini öldürenin âkilesine yükledi, kocasını ve oğlunu bu külfetten uzak tuttu. Bunun üzerine öldürülenin âkilesi, “Ölenin mirası da bize aittir.” dediler. Nebi SallAllahu Aleyhi ve Sellem: “Hayır! Mirası kocasına ve çocuğuna aittir, buyurdu.”*² Yine Nebi SallAllahu Aleyhi

¹ Buhari, K. Diyet, 6399

² Ebu Davud, K. Diyet, 3962

ve Sellem'in; العاقلة "Hatanın (ile öldürmenin) diyetini âkilenin ödemesi gerektiğine hükmettiği" sahihtir.

Bu naslar, hata ile öldürmenin diyetinin âkileye ait olduğunun delilleridir. Hata yerine geçecek şekilde öldürmelerde de hüküm aynıdır, çünkü bu da bir tür hata ile öldürmedir.

Âkile ise, yalnızca asabeden¹ meydana gelmektedir. Asabenin dışında kalanlar; kardeşler, anne ve diğer zevilerham ve koca, âkileden sayılmazlar. Âkile, erkeğin asabesinden meydana gelmektedir. Onlar kardeşleri, amcaları ve onların çocuklarıdır. Babası ve çocukları ise âkileden sayılmazlar. Bunun sebebi, asabenin ancak mirasın geri kalan kısmına mirasçı olan kimselerden oluşmasıdır. Amr ibni Şuayb, babasından onun da dedesinden yaptığı rivayette şöyle denmektedir:

وَقَضَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّ عَقْلَ الْمَرْأَةِ بَيْنَ عَصَبَتَيْهَا مَنْ كَانُوا لَا يَرْتُونَ مِنْهَا شَيْئًا إِلَّا مَا فَضَلَ عَنْ وَرَثَتِهَا وَإِنْ قُتِلَتْ فَعَاقِلَتُهَا بَيْنَ وَرَثَتِهَا

“Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem bir meselede şu şekilde hüküm verdi: **“Kadının âkli (diyeti), kim olurlarsa olsunlar asabeleri arasından ödenir. Bunlar (asabe), kadının mirasından kalanın dışında mirasa sahip olmazlar. Kadın, öldürülürse diyeti varisleri arasında paylaşılır.”**² Baba ve çocuklar, asabe açısından değil asli yönden mirasa sahip olurlar. Yine Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem, diyeti âkileye yüklerken çocuğa diyetten bir şey yüklememiştir. Cabir'den:

أَنَّ امْرَأَتَيْنِ مِنْ هُدَيْلٍ قَتَلَتْ إِحْدَاهُمَا الْإِخْرَى وَلِكُلِّ وَاحِدَةٍ مِنْهُمَا رَوْحٌ وَوَلَدٌ فَجَعَلَ

¹ Asabe: Baba tarafından akrabalar, erkek tarafı hısımlar, uzak akraba. (Mitt. notu)

² Ebu Davud K. Diyat, 3955

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دِيَّةَ الْمُقْتُولَةِ عَلَى عَاقِلَةِ الْقَاتِلَةِ وَبِرًّا زَوْجَهَا وَوَلَدَهَا قَالَ
فَقَالَ عَاقِلَةُ الْمُقْتُولَةِ مِيرَاثُهَا لَنَا قَالَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا مِيرَاثُهَا
لِزَوْجِهَا وَوَلَدِهَا

“Huzeyl kabilesinden iki kadından biri diğerini öldür-
müştü. Bunlardan her ikisinin de kocası ve birer oğlu
vardı. Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem, öldürülen
kadının diyetini öldürenin âkilesine yükledi, kocasını ve
oğlunu bu külfetten uzak tuttu. Bunun üzerine öldürülenin
âkilesi, ölenin mirası da bize aittir dediler. Nebi Sallallahu
Aleyhi ve Sellem: **“Hayır! Mirası kocasına ve çocu-
ğuna aittir.”** buyurdu.”¹ Bu hadis, Rasul’ün çocuğu âki-
leden saymadığı hususunda sarih bir nasıttır. Baba da ço-
cuk gibidir, yani âkileden sayılmamaktadır. Çünkü çocu-
ğun malı, aynı zamanda babanın malı sayıldığından baba,
aynı anlam içerisinde yer almaktadır. Zira Nebi Sallallahu
Aleyhi ve Sellem şöyle buyurmaktadır:

أَنْتَ وَمَالُكَ لِأَبِيكَ

“**Sen ve malın babana aitsin.**”² Bu sebeple baba ve
oğul, diyet hususunda âkileden sayılmazlar. Öyleyse âkile,
baba ve oğul dışında kalan asabenin tümüdür.

Âkilesi olmayan kimsenin diyeti ise, Hayber’de öldürü-
len kimse ile ilgili olarak Sehl ibni Haşme’nin rivayet ettiği
şu hadise göre Beyt-ul Mal’dan alınır.

فَعَقَلَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ عِنْدِهِ

“Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem, onun aklını (diye-
tini) kendi yanından ödedi.”³ Amr ibni Şuayb hadisinde ise
şu ifadeler yer almaktadır:

فوداه بمائة من إبل الصدقة

¹ Ebu Davud, K. Diyet, 3962

² İbni Mace K. Ticaret, 2282-83, Ahmed ibni Hanbel, 6608

³ Buharî, K. Cizyeti ve'l-Mevadiatü, 2937

“*Zekât develerinden yüz deve ödedi.*” Diyetin âkile tarafından tazmin edilmesi görünüşte; **Hiçbir kimse bir başkasının yükünü yüklenmez.** (el-En’am 164) ayetine muhalif olduğu sanılabilir. Ancak bu ayet, geneldir. Hadisler ise diyetin âkile tarafından ödenmesi gerektiğini bildirerek ayeti tahsis etmiş ve böylece de ayetin genelliğinden istisna edilmiştir. Ayetin Sünnet’le tahsis edilmesi ise caizdir gerçekleştiğinde de şüphe yoktur.

Özetle; kasta benzer öldürmenin, hatayla öldürmenin ve hata yerine geçecek şekilde öldürme hadiselerinin diyetini, âkilenin ödemesi gerekmektedir. Varislerin (çocukların, babanın ve kocanın) bir şey ödemeleri gerekmez, diyeti yalnızca âkile üstlenir. Erkeğin âkilesi, onun yakınlarıdır: Kardeşleri, amcaları, üçüncü dedeye kadar olan amcalarının çocuklarıdır. Diyetin ödenmesine asabenin en aşağısından başlanır. Onlar ödemekte aciz iseler yakınlık sırası takip edilir. Önce neseb açısından sonra da sebep yönünden en yakın hür erkek mükellefle bu yakınlık sırası takip edilir. Diyeti ödemesi gereken kimseler bunlardır. Şayet bunlar ödemekte aciz kalırlarsa diyet, Beyt-ul Mal tarafından ödenir. Âkile tamamından eşit bir şekilde; ancak kuvveti olandan alınır, ödeme kuvveti olmayandan alınmaz. Alınan bu diyet ise yalnızca öldürülenin varislerine verilir, âkilesine hiçbir şey verilmez. Zira yukarıda geçen Cabir hadisi buna işaret etmekteydi:

فَقَالَ عَائِلَةُ الْمُقْتُولَةِ مِيرَاثُهَا لَنَا قَالَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا مِيرَاثُهَا لِرُؤُوسِهَا وَوَلَدِهَا

“...Bunun üzerine öldürülenin âkilesi, ölenin mirası da bize aittir dediler. Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem: **“Hayır! Mirası kocasına ve çocuğuna aittir.”** buyurdu.”¹

¹ Ebu Davud, K. Diyet, 3962

Ceninin Diyeti

Hamile bir kadına vurulur ve aldığı darbe sebebiyle de karnındaki cenin düşürülürse; düşen cenin ister ölmüş isterse ölmemiş olsun, vuran kimsenin, ceninin diyetini ödemesi gerekir. Ceninin diyeti erkek veya kadın köledir. Erkek veya kadın köle bulunmazsa on deve ödenmesi gerekir. Diyetin ödenmesinin gerekliliği Muğire'den yapılan şu rivayettir:

أَنَّ امْرَأَةً ضَرَبَتْهَا امْرَأَةٌ بِعُمُودٍ فَسَطَّاطٍ فَفَتَلَتْهَا وَهِيَ حُبْلَى فَأَتَى بِهَا النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَفَضَى فِيهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى عَصَبَةِ الْأَقَاتِلَةِ بِالذِّبَةِ وَفِي الْجَنِينِ غُرَّةً فَقَالَ عَصَبْتُهَا أَنْدِي مَنْ لَا طَعْمَ وَلَا شَرْبَ وَلَا صَاحَ فَاسْتَهَلَ مِثْلَ ذَلِكَ يُطَلُّ فَقَالَ سَجْعٌ مِثْلَ سَجْعِ الإِعْرَابِ

“Kadının birine kuması çadır direği ile vurdu ve hamile olduğu halde onu öldürdü. Dava Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem'e getirildiğinde kadının diyetinin katilin asabesine ait olduğuna, ceninin diyetinin de ğurre (erkek veya kadın köle) olduğuna hükmetti. Bunun üzerine katilin asabesi şöyle dedi: Hiçbir şey yemeyen, içmeyen, ağlamayan ve sesi çıkmayan çocuğa da mı diyet ödeyeceğiz, diyerek itiraz ettiler. Bunun üzerine Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem, (itirazlarındaki kelimelerin seci'lerine bakarak): Bedevilerin seci'leri gibi seci mi yapıyorsunuz?” diye cevap verdi.”¹ İbni Abbas Hamale ibni Malik kıssası ile ilgili olarak şöyle der:

فَأَسْقَطَتْ غُلَامًا فَذُ نَبَتٍ شَعْرُهُ مَيْتًا وَمَاتَتِ الْمَرْأَةُ فَفَضَى عَلَى الْعَاقِلَةِ الذِّبَةَ فَقَالَ عَمَّهَا إِنَّهَا قَدْ أَسْقَطَتْ بَا رَسُولَ اللَّهِ غُلَامًا فَذُ نَبَتٍ شَعْرُهُ فَقَالَ أَبُو الْأَقَاتِلَةِ إِنَّهُ كَاذِبٌ إِنَّهُ وَاللَّهِ مَا اسْتَهَلَ وَلَا شَرْبَ وَلَا أَكَلَ فَمِثْلُهُ يُطَلُّ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَسَجْعُ كَسَجْعِ الْجَاهِلِيَّةِ وَكِهَاتِهَا إِنْ فِي الصَّبِيِّ غُرَّةً

¹Ahmed ibni Hanbel, Müs. Kufiyyin, 17446

“Saçları bitmiş olan bir çocuk ölü olarak düşürüldü ve kadın da öldü. Bunun üzerine Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem, âkilenin diyet ödemesine hüküm verdi. Kadının amcası şöyle dedi: “Ya NebiyAllah! Çocuğun saçları çıkmıştı.” deyince, öldürülenin babası şöyle dedi: “Şüphesiz ki yalan söylüyor. Allah’a yemin olsun ki onun ne sesi çıktı ne de bir şey içti.” türünden itirazlarda bulundu. Bunun üzerine Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem, **“Cahiliye seci’si mi yapıyorsunuz?”** dedi ve çocuktan dolayı diyet ödedi.” Bu rivayetlerin tamamı, ceninde diyet ödemenin gerektiğinin delilleridir. Diyetin ğurre, yani erkek veya kadın köle olduğunun delili ise Ebu Hurayra Radiyallahu Anh’dan yapılan şu rivayettir:

قَضَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي جَنِينِ امْرَأَةٍ مِنْ بَنِي لَحْيَانَ سَقَطَ مَيِّتًا
بِغُرَّةٍ عَبْدٍ أَوْ أَمَةٍ

“Beni Lihyan’dan bir kadının ölü olarak düşürülen cenini için erkek veya kadın köle, ğurre ödenmesine hükmetti.”¹ Bir başka rivayet ise şöyledir:

فَاخْتَصَمُوا إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَضَى أَنَّ دِيَةَ جَنِينِهَا غُرَّةٌ عَبْدٌ أَوْ وَلِيدَةٌ

“Aralarında çekiştiler, konuyu Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem’e getirdiklerinde cenin diyeti olarak ğurre (erkek veya kadın köle) ödenmesine hükmetti.”² Erkek veya kadın köle bulunmadığı zaman on deve verilmesi, İbni Asım’dan gelen şu rivayete dayanmaktadır:

ما له عبد أو أمة، قال عشر من الإبل، قالوا: ما له شيء إلا أن نعينه من صدقة بني لحيان فأعانه بها

“Onun için erkek veya kadın köle vardır. Dedi ki: “(Bulamazsa) On deve vardır.” Dediler ki: “Bunların hiçbirini bulamazsa, Lihyan oğullarının zekâtlarından öderiz dedi

¹ Buharî, K. Feraid, 6243

² Buharî, K. Diyet, 6399

ve ona yardım etti.”¹

İnsan Öldürme Dışında İşlenen Cinayetler

İnsan öldürme dışında işlenen cinayetler; erkek ya da kadın, hür veya köle, Müslüman ya da zimmî ve müste'men olup olmamasına bakılmaksızın insan bedenindeki organlara, kemiklere karşı saldırıda bulunmak, kafasını yarmak, yaralamak veya vücudun herhangi bir yerini yaralamak türünden saldırılardır. Bazı fakihler, insan öldürme dışında işlenen cinayetlere kısas uygulanmasının Maide Sûresi 45. ayeti kerimesinin gereği olduğu görüşündedirler:

وَكَتَبْنَا عَلَيْهِمْ فِيهَا أَنَّ النَّفْسَ بِالنَّفْسِ وَالْعَيْنَ بِالْعَيْنِ وَالْأَنْفَ بِالْأَنْفِ وَالْإِذْنَ بِالْإِذْنِ
وَالسِّنَّ بِالسِّنِّ وَالْجُرُوحَ قِصَاصًا

Biz (Tevrat'ta) onların üzerine şunu da yazdık: 'Cana can, göze göz, buruna burun, kulağa kulak, dişe diş (karşılıktır. Hülâsa bütün) yaralar birbirine kısastır. (el-Maide 45) Bu ayet gereğince cana yapılan saldırılar dışında النَّفْسَ بِالنَّفْسِ 'dişe diş' kaidesi uygulanmalıdır ve kim birisinin gözünü oyarsa onun gözü oyulmalıdır. Oysa bu ayet, İsrail oğulları hakkında inmiş bir ayettir ve onların durumunu anlatmaktadır, bize hitap etmemektedir. Çünkü bizden öncekilerin şeriatı bizim için Şeriat değildir. Bu sebeptendir ki bu ayete dayanarak hüküm çıkaranlar ve onu delil olarak alanlar yanılmaktadırlar. Çünkü biz, bu ayetle muhatap değiliz.

Hakikatte ise insan öldürme dışında işlenen cinayetler hakkında bu ayetle istidlal yapılamaz. Ancak bu konuda gelen hadislerle istidlal yapılabilir. Çünkü bu ayeti kerime İsrail oğullarının durumlarını anlatmaktadır, onların şeriatı-

¹ Buharî, K. Feraid, 6243

dır. Bizler ise Yahudilerin şeriatı ile muhatap değiliz, Yahudilerle ilgili ayet delil olmaya elverişli değildir, muhatabı olmadığıımız sürece de delil olarak alınması doğru olmaz. Üstelik Kur'an'da insan canı dışında işlenen cinayetler için de herhangi bir nass geçmemektedir.

فَمَنْ اعْتَدَىٰ عَلَيْكُمْ فَاعْتَدُوا عَلَيْهِ بِمِثْلِ مَا اعْتَدَىٰ عَلَيْكُمْ

Artık kim size saldırırsa siz de tıpkı onların saldırdıkları gibi ona saldırın. (el-Bakara 194) ayeti ise, Müslümanların kâfirlere nasıl bir muamelede bulunacaklarını bildirmektedir. Ayette insan öldürme dışında işlenen cinayetler hakkında ki ukûbatlara vurgu yoktur. Çünkü ayetin tamamı şöyledir:

الشَّهْرُ الْحَرَامُ بِالشَّهْرِ الْحَرَامِ وَالْحُرُمَاتُ قِصَاصٌ فَمَنْ اعْتَدَىٰ عَلَيْكُمْ فَاعْتَدُوا عَلَيْهِ بِمِثْلِ مَا اعْتَدَىٰ عَلَيْكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ

Haram ay haram aya karşılıktır. Hürmetler karşılıklıdır. Artık kim size saldırırsa siz de tıpkı onların saldırdıkları gibi ona saldırın. Allah'tan korkun ve bilin ki Allah, şüphesiz takva sahipleri ile beraberdir. (el-Bakara 194)

Bu ayet ininceye kadar Araplar arasında haram aylarda savaş yapılmazdı. Bu ayette Allah *Azze ve Celle*, haram aylarda müşrikler, sizinle savaştıkları zaman siz de onlarla savaşınız, haram aylarda kim size saldırırsa onların saldırdığı gibi siz de onlara saldırınız, diyerek konuya açıklık getirmektedir. Ayetten kasıt kâfirlere, onların yaptıkları gibi karşılık verilmesidir. Allah Teâlâ, müşriklere karşı uygulananca olan kaidenin, haram aya haram aya karşılık verilmesi gerektiğini söylemektedir. Ardından da hürmetlerin karşılıklı olduğunu bildirmektedir. Yani hürmetler hususunda da misillemenin geçerli olduğunu bildirmektedir.

Ardından da bu kaide üzerine; size karşı yapılacak herhangi bir düşmanlığa benzeri bir düşmanlıkla karşılık verilmesi gerektiği hükmünü çıkarmaktadır. Ayetin konusu, Müslümanlarla kâfirler arasında yapılacak olan savaştır. İnsanın canı dışında bedenine karşı işlenen cinayetlere uygulanacak olan ukûbat değildir. Bunun delili bu ayetin öncesinde ve sonrasında yer alan ifadelerin kıtala nass teşkil etmesidir: Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

وَقَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَكُمْ وَلَا تَعْتَدُوا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ وَأَقْتُلُواهُمْ حَيْثُ تَقْتُلُوهُمْ وَأَخْرِجُوهُمْ مِنْ حَيْثُ أَخْرَجَكُمْ وَالْفِتْنَةُ أَشَدُّ مِنَ الْقَتْلِ وَلَا تَقَاتِلُواهُمْ عِنْدَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ حَتَّى يُقَاتِلَكُمْ فِيهِ فَإِنْ قَاتَلَكُمْ فَاقْتُلُواهُمْ كَذَلِكَ جَزَاءُ الْكَافِرِينَ فَإِنْ انْتَهَوْا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ وَقَاتِلُواهُمْ حَتَّى لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ وَيَكُونَ الدِّينُ لِلَّهِ فَإِنْ انْتَهَوْا فَلَا عُدْوَانَ إِلَّا عَلَى الظَّالِمِينَ الشَّهْرُ الْحَرَامَ بِالشَّهْرِ الْحَرَامِ وَالْحُرُمَاتِ قِصَاصٌ فَمَنْ اعْتَدَى عَلَيْكُمْ فَاعْتَدُوا عَلَيْهِ بِمِثْلِ مَا اعْتَدَى عَلَيْكُمْ

Size harb açanlarla Allah yolunda siz de harb edin. Ancak haddi aşmayın. Şüphesiz ki Allah haddi aşanları sevmez. Ve onları nerede bulursanız öldürün. Onları, sizi çıkardıkları yerden çıkarın. Fitne, katilden beterdir. Onlar sizinle savaşmadıkça siz de Mescid-i Haram'da onlarla savaşmayın. Ancak, onlar sizinle savaşarlarsa siz de onları öldürün. İşte kâfirlerin cezası böyledir. Eğer onlar vazgeçerlerse şüphesiz ki Allah Ğafur'dur Rahimdir. Fitne kalmayıp din de yalnız Allah için (hâkim) oluncaya kadar onlarla savaşın. Bununla beraber vazgeçerlerse, artık zalimlerden başkasına düşmanlık yoktur. Haram ay haram aya karşıdır. Hürmetler karşılıklıdır. Artık kim size saldırırsa siz de tıpkı onların saldırdıkları gibi ona saldırın. Allah'tan korkun ve bilin ki Allah, şüphesiz takva sahipleri ile beraberdir. (el-Bakara 190-194) Bu ayet, Müslümanlarla kâfirler arasında yapılacak olan bir

savaşla ilgilidir. Ayet açık, net ve böyle bir konuya hastır. Bu sebeple cana karşı yapılan saldırılar dışındaki saldırılara uygulanacak ukûbatlara delil olmaya elverişli değildir.

وَإِنْ عَاقَبْتُمْ فَعَاقِبُوا بِمِثْلِ مَا عُوقِبْتُمْ بِهِ

Eğer ukûbat verecek olursanız size reva görülen ukûbatın misliyle ukûbat verin. (en-Nahl 126) ayeti ise şu ayet gibidir:

وَجَزَاءُ سَيِّئَةٍ سَيِّئَةٌ مِثْلُهَا

Kötülüğün karşılığı ona denk bir kötülüktür. (eş-Şura 40) Ayetten kasıt nefisten ezayı gidermektir, yapılan saldırıya benzeri bir saldırı ile karşılık vermektir. Dolayısıyla bu ayet de insan öldürme dışında işlenen cinayetlere uygulanacak ukûbatı açıklamamaktadır. Tam tersine ayet, ezanın giderilmesi ile ilgilidir. Karşılaşılacak bir saldırının, benzeri bir saldırı ile ortadan kaldırılması, bu miktarın aşılmasının doğru olmaması ile ilgilidir. Ayetin devamında yer alan şu ifade de bunu teyit etmektedir:

وَلَيْنُ صَبَرْتُمْ لَهُوَ خَيْرٌ لِلصَّابِرِينَ

Eğer sabrederseniz elbette ki bu, sabredenler için daha iyidir. (en-Nahl 126) Bu sebeple bu ayet, insan öldürme dışında işlenen cinayetlere devlet tarafından uygulanacak ukûbatlar için delil olmaya elverişli değildir. Bu raya kadar yapılan açıklamaların tamamından, insan öldürme dışında işlenen cinayetlere uygulanacak ukûbatlar hakkında Kur'an'da herhangi bir delil bulunmadığı görülmektedir. Bu sebeple Sünnet'ten başka delil yoktur.

İnsan öldürme dışında işlenen cinayetlere uygulanacak ukûbatlar hakkında Sünnet'te var olanlar dikkatlice incelendiği zaman, dış dışında vücudun herhangi bir organı veya kemiği hakkında kesinlikle kisasın bulunmadığını görür.

Konu ile ilgili şu hadislere gelince: Hasan'ın Semura'den rivayetinde Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*, şöyle buyurmaktadır:

مَنْ قَتَلَ عَبْدَهُ قَتَلْنَاهُ وَمَنْ جَدَعَ عَبْدَهُ جَدَعْنَاهُ

“Kim kölesini öldürürse biz de onu öldürürüz. Kim de kölesini (burnunu kulağını keserek) sakatlarsa biz de onu (burnunu, kulağını keserek) sakatlarız.”¹ Ebu Davud, Nebi *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in şöyle dediğini tahrir etmektedir:

مَنْ حَصَى عَبْدَهُ حَصَيْنَاهُ

“Kim kölesini iğdiş ederse biz de onu iğdiş ederiz.”² Bu hadisler, kölesinden dolayı efendisinin cezalandırılması ile ilgili olup genel değildir. Efendisinin kölesine karşı yapacağı muamele hakkındadır, ukûbatları açıklama hakkında değildir. Dolayısıyla, efendisi, kölesini cezalandırdığı (sakatladığı veya öldürdüğü) zaman efendisine uygulanacak ukûbatı ilgilendirmektedir, her insanı kapsamına almamaktadır. Öyleyse tüm insanlara, bu türden fiillerden dolayı tüm insanların aynı şekilde ukûbatlandırılacağına genelleştirilemez. Hatta kendi kölesi dışında bir başka kölenin burnunu kesse, buna karşılık o adamın burnu kesilmez. Kendi kölesi dışında bir başka köleyi iğdiş etse buna karşılık kendisi iğdiş edilmez. Zira hadis, herhangi bir köleyi sakatlayanın aynı şekilde ukûbatlandırılacağına delalet etmemektedir. Çünkü hadiste, عبده **“kölesini”**, جدع عبده **“kölesini sakatlarsa”**, حصى عبده **“kölesini iğdiş ederse”** ifadeleri yer almaktadır. Hadiste; **“köleyi”** veya **“birisini”** gibi ifadeler kullanılmamaktadır. Öy-

¹ Tirmizi, K. Diyet, 1334

² Nesei, K. Kasamet, 4673; Ebu Davud K. Diyat, 3914

leyse عبده **“kölesini”** ifadesi kullanılarak lafza isnat yapılmaktadır ve hüküm yalnızca ona hastır. Hiçbir şekilde başkalarına genelleştirilemeyeceği gibi, hiçbir surette vücutta bulunan organlara karşı kısas yapılacağına da delalet etmemektedir.

Burada belki şöyle bir iddia ileri sürülebilir: *“Kim, kölesini öldürürse biz de onu öldürürüz”* -ki bu hadis de köle ile efendisi arasında cereyan eden ilişkiler hakkındadır- hadisi ile istişhadda bulunduk ve bu hadisi, köleye karşılık hür bir kimsenin öldürülebileceğine delil olarak ele aldık. Bu iddiaya şu şekilde cevap verilir:

من قتل عبده قتلناه

“Kim kölesini öldürürse biz de onu öldürürüz.”

hadisi, köleye karşılık olarak hür bir kimsenin öldürüleceğine mantukun delaleti ile delalet edemez, tam tersine ancak mefhumun delaleti ile delalet edebilir. Çünkü من قتل عبده **“Kim kölesini öldürürse”** hadisinin mantuku, kölesini öldürdüğü zaman kölesine karşılık olarak efendisinin öldürülebileceğine delalet etmektedir. Bundan başkasına kesinlikle delalet etmemektedir. Dolayısıyla herhangi bir köleye karşılık efendinin öldürülebileceğine delil olamaz. Yalnızca kölesini öldürdüğü zaman efendisinin öldürülebileceğine delalet eder.

Ancak hitabın içeriği, öncelikle efendisinin dışında kalan birisinin, köleye karşılık olarak öldürülebileceğine delalet etmektedir. Yani kölenin sahibi olup, onun üzerinde tasarrufta bulunma hakkına sahip olan efendisi, kölesine karşılık olarak öldürülebiliyorsa, kendi kölesi dışındaki kölelerden birisini öldürdüğü zaman öncelikle öldürülmesi gerekir. Bu manayı, mantukun delaleti açısından değil de mefhumun delaleti açısından çıkarmak mümkündür. Fakat

bu tür bir delalet, ne; من جَدَع عِبْدَهُ جَدَعَانَهُ **“Kim de kölesini (burnunu kulağını keserek) sakatlarsa biz de onun (burnunu, kulağını keserek) sakatlarız.”** hadisinde ne de; من خَصَى عِبْدَهُ خَصَيْنَاهُ **“Kim kölesini iğdiş ederse biz de onu iğdiş ederiz.”** hadisinde yer almaktadır. Hitabın içeriği, bir kimsenin, kendi kölesinden başka bir köleyi sakatladığı zaman sakatlanabileceğine, kendi kölesi dışında bir köleyi iğdiş ettiği zaman iğdiş edilebileceğine delalet etmemektedir. Kölesini terbiye etme hakkına sahip olan efendi, bu terbiyeyi, kölenin organlarından birisinin yok olması seviyesine ulaştırmaktan alıkonuluyorsa, kölesini sakatlamaktan veya iğdişleştirmekten engelleniyorsa, bu türden bir işlemi, kendi kölesi dışındaki bir köleye yaptığı zaman sakatlanabileceği manasına gelmez. Çünkü mefhumu muvafaka, bazen alt seviyenin üst seviyeye olan sınırına tenbihi açısından, bazen üst seviyenin alt seviyeye olan tenbihi açısından bazen de eşitlik açısından yer almaktadır. من جَدَع عِبْدَهُ **“Kim kölesini sakatlarsa”** hadisinde ve من خَصَى عِبْدَهُ **“Kim kölesini iğdiş ederse”** hadislerinde ise böylesi bir vaziyet yoktur, herhangi bir şeyin bir başka şeye tenbihi söz konusu değildir. Ancak; مَنْ قَتَلَ عِبْدَهُ **“Kim kölesini öldürürse”** hadisinde ise, üst sınırdan alt sınıra doğru bir tenbih vardır. Efendisi, kölesini öldürdüğü zaman öldürülüyorsa, kendi kölesi dışında bir başka köleyi öldürdüğü zaman ise öncelikle öldürülür. Bu sebeptendir ki; مَنْ قَتَلَ عِبْدَهُ قَتَلْنَاهُ **“Kim kölesini öldürürse biz de onu öldürürüz.”** hadisinin, hitabın içeriğinden dolayı köleye karşılık hür bir kimsenin öldürülebileceğine delil olarak kullanılması doğrudur. Fakat من جَدَع عِبْدَهُ **“Kim kölesini sakatlarsa”** ve من خَصَى عِبْدَهُ **“Kim kölesini iğdiş ederse”** hadislerinin kim, bir başka kimseyi sakatlarsa sakatlanır veya iğdiş ederse iğdiş edilir şeklindeki bir anlayışa delil olması doğru

değildir.

Hadislerde yer alan “sakatlama” ve “iğdiş etme” ile ilgili ifadeler kısasa delil olmadığına göre, bu iki tür fiilin dışındaki hususlarda kısasın yapılacağına da delil olamaz. Dolayısıyla bu iki hadis, azalarda kısasın yapılmasına delil olarak kullanılamaz. Üstelik hadisler incelendiği zaman, azalardan herhangi birisine karşılık kısasın uygulanabileceği ile ilgili bir tane bile sahih hadisin bulunmadığı görülür. Öyleyse insan vücuduna ait azalardan dolayı kesinlikle kısas yoktur. Kim, bir başkasının gözünü çıkarırsa, onun da gözü çıkarılmaz, bir başkasının kulağını kestiği için kulağı kesilmez, dudağını kestiği için de dudağı kesilmez. Zira **وَكَتَبْنَا عَلَيْهِمْ Biz** (Tevrat'ta) **onların üzerine şunu da yazdık.** (el-Maide 45) ayeti, Yahudiler hakkında olup bizim hakkımızda değildir, biz, bu ayetin muhatabı da değiliz. Bizden öncekilerin şeriatı bizim için şeriat sayılmaz. Ne Allah'ın Kitabından ne de Rasul'ün Sünnetinden bu konuda bir nass gelmemiştir. Ancak insan bedeninde bulunan organlardan her birisi hakkında diyetin bulunduğunu bildiren sahih hadisler vardır. Dolayısıyla insan vücudunda bulunan herhangi bir organa karşı saldırıda bulunulduğu zaman, zarar gören organ için ukûbat olarak diyet ödenmesi gerekir.

Buraya kadar anlatılanlar azalar açısından yapılan açıklamaları içermekteydi. Kemikler hakkında ise kısasın var olduğunu gösteren Sünnet'ten delil vardır. Buharî Enes'den şu hadisi tahrir etmektedir:

أَنَّ الرَّبِيعَ عَمَّتَهُ كَسَرَتْ ثَنِيَّةَ جَارِيَةٍ فَطَلَبُوا إِلَيْهَا الْعُقُوفَ فَأَبَوْا فَعَرَضُوا الْإِرْشَ فَأَبَوْا فَاتَّوَا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَبَوْا إِلَّا الْقِصَاصَ فَأَمَرَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالْقِصَاصِ فَقَالَ أَنَسُ بْنُ النَّضْرِ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَتُكْسِرُ ثَنِيَّةَ الرَّبِيعِ لَا وَالَّذِي بَعَثَكَ بِالْحَقِّ لَا تُكْسِرُ ثَنِيَّتَهَا فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَا أَنَسُ كِتَابُ اللَّهِ الْقِصَاصُ فَرَضِي الْقَوْمَ فَعَفُوا فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ مِنْ عِبَادِ اللَّهِ مَنْ لَوْ أَقْسَمَ

عَلَى اللَّهِ لَابِرَةٌ

“Halası Rubeyyi” (Ummu Harise), bir genç kızın ön dişini kırmıştı. Ondan affetmesini talep ettilerse de kabul etmedi. Diyet teklif ettiler bunu da kabul etmedi. Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem’e gittilerse de kız tarafı kısas yapılmasında direttiler. Bunun üzerine Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem de kısas yapılmasını emretti. Enes ibni Nadir: “Ey Allah Rasulü! Rubeyyi’nin dişi kırılır mı?” **“Hayır!”** “Seni hak ile gönderene yemin olsun ki onun dişi kırılmaz.” dedi. Bunun üzerine Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem, **“Ey Enes! Kısas Allah’ın Kitabı’dır (emridir).”** buyurdular. Bu konuşma üzerine kız tarafı razı olup affettiler. Rasulullah (Enes ibni Nadir’i takdir ederek); **“Allah’ın öyle kulları var ki bir iş hususunda Allah’a yemin etse Allah onu boş çevirmeyip yemininde onu yalancı çıkarmaz.”**¹ Bu hadis, dişin kırılması vaziyetinde kısasın uygulanacağına yani dişi kıran kimsenin dişinin kırılacağına delalet etmektedir. Ancak bu hadisle istidlalde bulunurken dikkat edilmesi gereken birtakım hususlar vardır:

a- Hadiste, Allah Rasulü; كِتَابُ اللَّهِ الْفَصَاصُ **“Kısas, Allah’ın Kitabıdır (emridir).”**² şeklinde bir ifade kullanmış ve وَالنَّفْسَ بِالنَّفْسِ وَكَتَبْنَا عَلَيْهَا أَنِ النَّفْسَ بِالنَّفْسِ **Biz** (Tevrat’ta) **onların üzerine şunu da yazdık: Cana can...** (el-Maide 45) ayetine işaret etmemiştir. Fakat كَتَبَ عَلَيْكُمُ الْوَصَايَا **Sizin üzerinize kısas farz kılındı.** (el-Bakara 178) ayetine işarette bulunmuştur. Çünkü وَكَتَبْنَا عَلَيْهَا **Biz** (Tevrat’ta) **onların üzerine şunu da yazdık.** (el-Maide 45) ayetinde ‘النَّفْسَ بِالنَّفْسِ’ **‘dişe diş’** kaidesine işaret vardır ve bu kaide de çok meşhur bir kaidedir. Hatta bu ayet içerisinde yer alanlardan النَّفْسَ بِالنَّفْسِ

¹ Buharî, K. Tefsiri’l-Kur’an, 4140

² Buharî K. Tefsiri’l Kur’an, 4139; Nesei K. Kasame, 4671

‘**dişe diş**’ kaidesi en meşhur kaidelerden birisidir. Eğer Allah Rasülü buna işaret edecek olsaydı şöyle derdi: Dişe diş, Allah’ın Kitabı’nın gereğidir. Özellikle de hadise, dişin kırılması gibi bir hadise iken şöyle demiştir:

كِتَابُ اللَّهِ الْقِصَاصُ

“**Kıyas Allah’ın Kitabı’dır** (emridir).” İşte bu ifade, “**Allah’ın Kitabı’dır**” sözünden kastın kıyas ayeti olduğuna yani, كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِصَاصُ **Sizin üzerinize kıyas farz kılındı.** (el-Bakara 178) ayeti olduğuna delalet etmektedir. Hadis, وَكُتِبْنَا عَلَيْهِمْ **Biz** (Tevrat’ta) **onların üzerine şunu da yazdık.** (el-Maide 45) ayetini kastetmemektedir. Üstelik وَكُتِبْنَا عَلَيْهِمْ **Biz** (Tevrat’ta) **onların üzerine şunu da yazdık.** (el-Maide 45) ayeti, azalar hakkında kıyası ifade etmemekte, dişe diş kaidesinin geçerli olduğu azaları saymaktadır. Kıyas ifadesi ise, dişe diş kaidesinin uygulanacağı azalar tek tek sayıldıktan sonra ...وَالْجُرُوحُ قِصَاصٌ **yaralar birbirine kısastır.** (el-Maide 45) denilerek yaralamalar hakkında verilecek cezaları ifade etmektedir. Buradaki hadise ise, yaralama hadisesi olmayıp bir kemiğin kırılması hadisesidir. Bu sebeptendir ki hadiste, وَالسِّنَّ بِالسِّنِّ **‘dişe diş’** ayetine işaret edilmeyip, كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِصَاصُ **Sizin üzerinize kıyas farz kılındı.** (el-Bakara 178) ayetine işaret edilmektedir.

b- Ayrıca hadis, yalnızca dişe nass teşkil etmesinden dolayı, dişin kırılması hadisesinde kıyasın uygulanması gerektiğine delildir. Bu hadise dayanarak diğer kemikler hakkında da kıyasın uygulanabileceği yönünde bir istidlal yapılamaz. Çünkü nass yalnızca dişlere hastır. Burada kıyas veya kıyas şüphesi yoktur. Öyleyse hadis, vücutta bulunan kemiklerden herhangi birisi hakkında kıyasın uygulanabileceğine delil olamaz. Hadis kemikler hakkında kıyasın uygulanabileceğine delil olmadığına göre, insan bedenine ait

azalar hakkında ise öncelikli olarak delil olamaz. Çünkü hadis, özelde dişler hakkında genelde ise kemikler hakkında olup azalar hakkında değildir.

Hadisle istidlal yapılırken bu hususlar dikkate alındığında, kırıldığı zaman dişler hakkında kısas uygulanması gerektiği ve dişlerin dışında kalan kemiklere işaret eden bir delil bulunmaması sebebiyle de diğerleri için kısasın sözü konusu olmayacağı görülür. Çünkü Enes hadisi ancak dişlerin kırılmasına işaret etmektedir. Bu sebeptendir ki dişler dışında kalan kemiklerin ve insan azalarının hiçbirisi hakkında kısas yoktur. Ancak haklarında var olan hadis sebebiyle her bir organ için ukûbat olarak diyet vardır.

Ayrıca Rasul *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*, hadiste, “diş diş” ifadesini kullanmayıp, “kısas” ifadesini kullanmıştır. Bu ise ukûbatlandırma anında, dişler için misillemenin uygulanacağı manasına gelmektedir. Eğer bir kimsenin dişi kırılırsa kıran kimsenin de dişi kırılır, dişi yerinden sökülürse söken kimsenin de dişi sökülür, yalnızca dişi yerinden oynatılırsa dişi kıran kimseye yapıldığı gibi yapılır. İşte bu da kısastır.

Bununla birlikte dişler hakkında kısas olduğu gibi diyetin olduğunun da bilinmesi gerekir. Nebi *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* Yemen'e gönderdiği zaman Amr ibni el-Hazm'a yazdığı yazıda şu ifade yer almaktadır:

وَفِي السِّنِّ حَمْسٌ مِنَ الْإِبِلِ

“**Dişte elli deve (diyet) vardır.**”¹ Öyleyse ne zaman diyet ne zaman da kısas gerekir? Bu soruya cevaben bazı fakihler şöyle demektedirler: Dişin kasıtlı kırılması vaziyyetinde kısas gerekir. Kimin dişi kasten kırılırsa Enes hadisi

¹ Nesei K. Kasame, 4770; Darimi K. Diyat, 2269

gereğince kısas uygulanması gereklidir. Ancak kasten olmayan dış kırmalarında ise diyet vardır. Buna göre; eğer bir kimse, genellikle dişi kıracak bir şeyle veya fiille vurursa veya dişi kırmayacak bir şeyle -ki ancak beraberindeki bir başka şeyle dişi kıracak özellikte olursa veya genelde dişi kıracak bir fiilde bulunursa- kasten vurur ve de dişi kırarsa, bu hallerin tümünde kasten kırmış sayılır ve kısas geçerli olur. Ancak kasten vurmadığı halde dişi kırarsa veya dişi kırmayacak bir şeyle dişi kırarsa kısas uygulanmaz, ancak diyet ödenmesi gerekir ki bunun miktarı da beş devedir.

İnsan vücudunda bulunan azalar ve kemikler hakkındaki kısas hükmü bundur. İnsan bedeninde bulunan organlardan hiçbirisi hakkında kesinlikle kısas yoktur. Dış dışında kalan kemiklerin hiçbirisi hakkında da kısas yoktur. Yaralamalar hakkında kısasın var olduğu ise Sünnet’le sabittir. *Sahih-i Muslim*’de Enes’den rivayet edilen şu hadis yer almaktadır:

أَنَّ أُخْتِ الرَّبِيعِ - أُمَّ حَارِثَةَ - جَرَحَتْ إِنْسَانًا فَاخْتَصَمُوا إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: الْقِصَاصُ الْقِصَاصُ فَقَالَتْ أُمُّ الرَّبِيعِ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَيْقِطْصُ مِنْ فُلَانِهِ؟! وَاللَّهِ لَا يَقِطْصُ مِنْهَا فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: سُبْحَانَ اللَّهِ يَا أُمَّ الرَّبِيعِ الْقِصَاصُ كِتَابُ اللَّهِ قَالَتْ: لَا، وَاللَّهِ لَا يَقِطْصُ مِنْهَا أَبَدًا، فَمَا زَالَتْ حَتَّى قَبِلُوا الدِّيَةَ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنْ مِنْ عِبَادِ اللَّهِ مَنْ لَوْ أَقْسَمَ عَلَى اللَّهِ لِأَبْرِهِ

“Rubeyyia’nın kız kardeşi -Ummu Harise- bir insanı yaraladı. Bu hususta anlaşmazlığa düştüler ve hadiseyi Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem’e götürdüler. Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem, “Kısas gerekir, kısas gerekir.” dedi. Bunun üzerine Rubeyyia’nın annesi: “Ey Allah Rasulü! Falan kişiden dolayı kısas mı var?! Allah’a yemin olsun ki ona kısas uygulanamaz.” dedi. Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem: “SubhanAllah! Ey Ummu Ru-

beyyia! Kısas Allah'ın Kitabı'dır (emridir).” buyurdular. Ummu Rubeyyia: “Hayır! Allah'a yemin olsun ki kesinlikle ona kısas yapılamaz.” dedi. Bu konuşma üzerinden çok geçmeden karşı taraf diyeti kabul ettiler. Ve Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem şöyle buyurdu: “***Allah'ın öyle kulları var ki bir iş hususunda Allah'a yemin etse Allah onu boş çevirmeyip yemininde onu yalancı çıkarmaz.***”¹ Bu hadis, yaralamalar hususunda kısasın bulunduğu delalet etmektedir. Rasul: ***كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقُصَاصُ*** Sizin üzerinize kısas farz kılındı. (el-Bakara 178) ayetine işaret etmektedir. Hadiste, ***وَكُنْتُمْ عَلَيْهَا فِيهَا*** Biz (Tevrat'ta) onların üzerine şunu da yazdık. (el-Maide 45) ayetine işaret yoktur. Cabir'den:

أن رجلاً جرح فأراد أن يستقيد، فنهى النبي صلى الله عليه وسلم أن يستقاد من الجراح حتى يبرأ المجروح

“Bir adam yaralandı ve kısas istedi. Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem ise, yaralanan kimsenin iyileşinceye kadar, yaralayandan kısas istemesini nehyetti.” Amr ibni Şuayb, babasından o da dedesinden şunu rivayet etmektedir:

أن رجلاً طعن رجلاً بقرن في ركبته فجاء النبي صلى الله عليه وسلم فقال: أقدني، فقال: حتى تبرأ، ثم جاء إليه فقال: أقدني إليه، فأقاده، ثم جاء إليه فقال يا رسول الله عرجت، قال: قد نهيتك فعصيتني فأبعدك الله، ويطّل عرجك، ثم نهى رسول الله صلى الله عليه وسلم أن يقتص من جرح حتى يبرأ صاحبه

“Adamın birisi bir diğeri diz kapağına boynuz batırdı. Bu adam Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in yanına gelerek: “Benim yaralanmama karşılık kısas uygula.” dedi. Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem ona,

¹ Nesei, K. Kasame, 4674

“İyileşinceye kadar bekle.” dedi. Ancak adam bir müddet sonra tekrar gelerek, “Benim için kısas uygula.” dedi. Bu sefer Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem, onun için kısas uyguladı. Bir müddet sonra adam gelerek şöyle dedi: “Ey Allah Rasulü! Ben topallamaya başladım.” Rasulullah Efendimiz ona: **“Ben, acele etme vazgeç.” demiştim, sen bana karşı geldin. Allah da seni uzak tuttu ve topallamanı iptal etti** (karşılıksız ve ukûbat-sız) **biraktı.**” Daha sonra Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem, yaralı iyileşmedikçe yaradan dolayı kısas uygulanmasını yasakladı.¹ Bu iki hadis yaralanmalarda kısas uygulanmasına delalet ediyorsa da bu kısasın ancak yaranın iyileşmesinden sonra yapılması gerekir. Ancak her iki hadis, aynı zamanda işaretin delaleti ile yaralamalarda kısasın varlığına işaret etmektedir. Öyleyse bu iki hadis, yaralama hadiselerinde kısasın bulunduğu delil olmaya elverişlidir.

Ancak yaralama hadiselerinde kısasın uygulanabilmesi için birtakım şartların bulunması gereklidir. Bu şartlar şunlardır:

1- Yaralama fiilinin kasten işlenmiş olmasıdır. Eğer kasten işlenmemiş ise yani hatayla işlenmiş ise kısas yoktur, hükümeti adl vardır. Caife² veya ayak altına alarak koparma değilse diyet vardır.

2- Kısasın uygulanması sebebiyle kısas uygulanan kişinin ölmesinden korkulmamalıdır. Eğer kısas uygulandığı takdirde ölmesinden korkuluyorsa, caife veya ayak altına alarak koparma da değilse hükümeti adl vardır.

3- Az ya da çok, vuran kişinin hatası olmadıkça kısasa

¹ Ahmed ibni Hanbel, 6737

² Caife: Göğüsten, sırttan, karından, böğürlerden, hayalar arasından veya dübürden açılıp karın boşluğuna kadar ulaşan yaralara denir. (Müt. notu)

yol açıcı olmamalıdır Bu vaziyette kısas yoktur. Caife veya ayak altına alarak koparma değilse hükümeti adl vardır.

4- Aynı şekilde hak sahibi affetmişse veya diyet almışsa veya hükümeti adl kısasın istenmesini terk etmişse kısas yoktur. Kısas ancak mecniyunaleyhin (kendisine karşı cinayet işlenen kimsenin) talep etmesi vaziyetinde uygulanır. Kısas istemezse uygulanmaz. Çünkü kısas, kul hakkıdır.

İşte bu şartlar bulunursa kısas uygulanır. Bu şartlardan birisi bulunmazsa kısas yoktur. Suçlu kimseye Şeriat tarafından tespit edilen para verilir. Yine yukarıda yer alan Cabir hadisi sebebiyle yara iyileşmedikçe de kısas uygulanmaz. Zira Amr ibni Şuayb hadisinde kısas uygulanmasını isteyen kimseye Rasul *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*, izin verdikten sonra şöyle demiştir:

ثم نهى رسول الله

“Daha sonra Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem, (kısas uygulanmasını) yasakladı.” İşte bu söz, yara iyileşmeden önce kısaslaşmanın haram olduğuna delalet etmektedir. Çünkü hadiste yer alan ثم “sonra” kelimesi belirli bir tertibin, düzenin bulunmasını gerektirmektedir. Dolayısıyla yasaklama, kendisinden önce cereyan etmiş olan izni nesh edici bir hüviyet kazanmıştır. Öyleyse yaralamalarda, yara iyileşmedikçe kısas uygulanamaz.

Yaralamalarda -ki bu bedende gerçekleşmektedir- vaziyet budur. Ancak şecc'de yani baş ve yüzde yer alan yaralamalarda ise kısas yoktur. Bunun sebebi şeccin, hadislerin içeriğine girmemesidir, çünkü şecc, yaralama değildir. Başta ve yüzde yer alan yaralamalar için “cerah” kelimesi

kullanılmamaktadır. “Şecc”, kelimesinin baştaki yaralamalar hakkında kullanıldığı, “cerh” kelimesinin ise bedendeki yaralamalar hakkında kullanıldığı âlimlerce bilinen bir şeydir. Öyleyse cerh lafzının yer aldığı hadisler bu konuda delil olamazlar. Zira ne lügat ne de Şeriat açısından böyle bir anlama delalet etmemektedirler. Üstelik ne Kitap’tan ne de Sünnet’ten, başta ve yüzde yer alacak olan yaralanmalar için kısasın varlığına delalet edecek herhangi bir nass da gelmemiştir. Yalnızca bedende yer alan yaralanmalar için diyetin var olduğuna delalet eden nasslar bulunmaktadır. Bu sebepledir ki başta ve yüzde yer alan yaralanmaların ukûbatı, Sünnet’te yer aldığı üzere diyettir.

Buraya kadar yapılan açıklamalar da gösteriyor ki insan öldürme dışında işlenen cinayetler hakkında birçok detaylar vardır. İnsanın organlarının tamamı, dış dışında kalan kemiklerinin tümü ve başta meydana gelen yaralamaların tümü için kesinlikle malî ukûbatlar vardır ve bunlar da Sünnet’te yer almaktadır. Bunların hiçbirisi hakkında uzvî ukûbatlar ve kısas yoktur. Şayet dişe karşı kasıtlı bir saldırı olursa ukûbatı kısastır. Ancak kasten değil de hatalı bir saldırı olursa veya saldırıya uğrayan kimse kısastan vazgeçer ve diyet isterse, her iki halde de yalnızca diyet vardır. Yani yalnızca malî ukûbat vardır. Bedene karşı işlenen saldırılarda gerekli olan tüm şartlar varsa ve saldırıya uğrayan kimse de kısas uygulanmasından vazgeçmemişse bu takdirde ukûbat, uzvî bir ukûbattır yani kısastır. Şayet bu şartlardan birisi bulunmazsa veya saldırıya uğrayan kimse kısastan vazgeçerse bu takdirde de ukûbat parasal bir ukûbattır. Ancak bu ukûbat miktarının ne olduğu hususunda ise nasslara bakılır. Eğer nasslar, ukûbat olarak verilmesi gereken diyet miktarını belirtmiş ise ukûbat, nasslarda belirtilen miktardır. Bunun sebebi yaralamaların iki

türden meydana gelmesinden dolayıdır:

1- Caife, yani (göğüs yahut karın, sırt veya böğürler yahut hayalar arasından veya dübürden ya da boğazdan) karna kadar ulaşan yaralamalar.

2- Vat' (delme) yoluyla küçük açılmalar.

Bunlardan birincisi hakkında hadis vardır. İkincisinin delili ise sukutu icmadır. Bedende meydana gelen bu iki tür yaralanmalar dışındaki yaralanmaların diyetini açıklayan bir nass gelmemiştir. Dolayısıyla bunların dışındakilerin ukûbatı hükümdir.

İnsan Azalarının ve Kemiklerinin Diyeti

İnsanda var olan her bir azanın ve kemiğin diyeti Sünnet'te açık ve net bir şekilde yer almaktadır. Ebu Bekir Muhammed ibni Amr ibni Hazm, babasından o da dedesinden şunu rivayet etmektedir:

أن رسول الله صلى الله عليه وسلم كتب إلى أهل اليمن كتاباً وكان في كتابه أن من اعتبط مؤمناً قتلاً عن بينة فإنه قود، إلا أن يُرضي أولياء المقتول، وأن في النفس الدية مائة من الإبل، وأن في الأنف إذا أوعب جَدُّهُ الدية، وفي اللسان الدية، وفي الشفتين الدية، وفي البيضتين الدية، وفي الذكر الدية، وفي الصلب الدية، وفي العينين الدية، وفي الرجل الواحدة نصف الدية، وفي المأمومة ثلث الدية، وفي الجائفة ثلث الدية، وفي المنقلة خمسة عشر من الإبل، وفي كل إصبع من أصابع اليد والرجل عشر من الإبل، وفي السن خمس من الإبل، وفي الموضحة خمس من الإبل، وأن الرجل يُقتل بالمرأة، وعلى أهل الذهب الف دينار

“Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem, Yemen halkına bir mektup yazdı. Bu yazıda şu hususlar yer almaktaydı: “Kim, bir mümini sebepsiz yere öldürürse ve hakkında beyyine varsa ona kısas yapılır. Ancak öldürülenin yakınlarının (diyete veya affa) razı edilmeleri vaziyetinde kısas yapılmaz. Canda yüz

deve diyet vardır. Tamamı kesilmesi halinde burunda diyet vardır. Dilde diyet vardır. İki dudakta diyet vardır. İki yumurtalıkta (hayalarda) diyet vardır. Erkeklik organında diyet vardır. Omurga kemiklerinde diyet vardır. İki gözde diyet vardır. Tek ayakta yarım diyet vardır. Me'mumede diyetin üçte biri, caifede diyetin üçte biri, munakkilede onbeş deve, el ve ayak parmaklarının her birinde on deve, dişte beş deve ve mu-dihada beş deve vardır. Kadına karşılık erkek öldürülür. Altın sahiplerine bin dinar vardır.¹ Bu hadise, göre azalara karşılık uygulanacak ukûbat yalnızca diyetdir yani erştir.

Bu ukûbatların detayı ise şöyledir: Kim, bir insanda bulunan bir şeyi telef ederse diyet ödemesi gerekir. Eğer iki şeyi telef ederse her birisi için yarım diyet gerekir. Çünkü Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in Yemen halkına yazdığı yazıda şu ifade yer alıyordu:

“**Tamamı kesilmesi halinde burunda diyet vardır**” وفي اللسان الدية، “**Dilde diyet vardır.**” وفي الذكر الدية، “**Erkeklik organında diyet vardır**” وفي الصلب الدية، “**Omurga kemiklerinde diyet vardır**” Bu organlardan insanda yalnızca bir tane bulunur. Aynı yazıda şu hususlar da yer almaktaydı:

وفي البيضتين، “**İki dudakta diyet vardır**” وفي الشفتين الدية، وفي “**İki yumurtalıkta (hayalarda) diyet vardır**” وفي العينين الدية، “**İki gözde diyet vardır.**” Bu organlardan insan vücudunda ikişer adet bulunmaktadır. Dolayısıyla bunlardan her birisi için yarım diyet vardır. الصلب “*sulb*” hakkında Kamus'ta şu ifadeler yer almaktadır:

¹Nesei, K. Kasame, 4770

“الصلب *Sulb*, sırtın üst kısmından kuyruk sokumuna doğru olan kısma denir. Bununla sırt kastedilmektedir. Denilir ki sulbdan kasıt, sırttaki rutubeti değil organlardaki rutubeti ayırt etmek için beyinden başlayan eğimli kısma denir.” İbni Munzir'in Ali RadiyAllahu Anh'dan rivayet ettiği şu söz de buna işaret etmektedir. Dedi ki:

في الصلب الدية إذا منع الجماع

“Cimayı (cinsel ilişkiyi) engellediği zaman sulbde diyet vardır.” Şer’î naslar lügat anlamları ile tefsir edilirler. Kitap’ta ve Sünnet’te Şer’î bir anlam bulunmadıkça sahabe-nin sözlerine göre tefsir edilmezler. Burada ise Şer’î bir anlam yer almadığı için sulb kelimesinin sözlük manasına bakılır.

İnsanda dört şey bulunur ki onların her birinde diyet vardır. Her birisi için çeyrek diyet vardır. Bunlar, göz kapakları ve kirpiklerdir. Bir kısım organlar da vardır ki bunlar on tanedir ve bunların her birisi için onda bir diyet vardır. Bunlar el ve ayak parmaklarıdır. Bir kısım organlar da vardır ki bunlar üç tane olup her biri için üçte bir diyet vardır. Bunlar, burun delikleri ve her iki delik arasındaki perdeden meydana gelmektedir. Vücudun tüm organları işte böyledir. Diyetle ilgili olarak gelen tüm hadisler incelendiği zaman hadislerin, buna delalet ettiği görülür. Bunların tafsilatları ise şöyledir:

Başta Bulunan Organlar

İki Göz: İki göze bir şey isabet ettiği zaman her ikisi için de diyet vardır. Nebi SallAllahu Aleyhi ve Sellem’in, وفي العينين الدية “**İki gözde diyet vardır**” sözü sebebiyle tek gözde yarım diyet vardır. Yine Nebi SallAllahu Aleyhi ve Sellem’den rivayet edildiğine göre O, şöyle buyurmaktadır:

وفي العين الواحدة خمسون من الإبل

“İki gözde elli deve diyet vardır.” Gözlerin büyük veya küçük, güzel veya çirkin, hastalıklı, şaşı veya çapaklı olmaları sebebiyle hüküm değişmez. Her iki gözde de beyazlık varsa ve görme noksanlığı da yoksa diyetle azalma olmaz. Ancak görme noksanlığı varsa, bozukluk oranında diyetle azalma olur. Görme noksanlığından kasıt, gözün görme bütünlüğünden 6/6 veya 9/6 oranında azalma olması değildir. Bundan kasıt, göze bir şey isabet etmesinden önce gözde bulunan noksanlıktır. Görme yeteneğinin kaybolması vaziyetinde diyet gerekir. Her iki organın yok olması vaziyetinde diyet gerektiğine göre menfaatlerinin gitmesi vaziyetinde de diyet gerekir. Eğer bir kimse başından bir darbe alır ve aldığı bu darbe ile görme yeteneğini kaybederse saldıranın diyet ödemesi gerekir. Çünkü onun yaptığı saldırı sebebiyle görme yeteneğini kaybetmiştir. Ancak hemen görme yeteneğini kaybetmez tedavi görürse ve tedavi esnasında kaybederse yine diyet ödemesi gerekir. Çünkü onun fiili sebebiyle görme yeteneğini kaybetmiştir. Görme yeteneğinin kaybedilmesinde ihtilaf ettikleri takdirde ikiden çok sayıdaki uzmanın görüşüne müracaat edilir. Vaziyeti kavramak için uzmanların görme konumundaki gözü ve durumunu müşahede etmeleri gereklidir. Yapılan müşahede sonucunda görme yeteneğinin gittiği sabit olur ve uzmanlar, tekrar geri kazanılmasının mümkün olmadığını söylerlerse diyet ödemek gerekir. Eğer tayin ettikleri belli bir süre içerisinde geri kazanılabileceğini söylerlerse bu süre beklenir ve süre bitinceye kadar diyet ödenmez. Eğer görme yeteneğini kazanırsa suçlu diyet ödemekten kurtulur. Eğer aleyhinde cinayet işlenen kimse görme yeteneğini tekrar kazanmadan önce ölürse -ister tayin edilen süre içerisinde ölmüş olsun isterse daha sonra ölmüş

olsun- diyet kesinleşir. Eğer bu süre içerisinde bir yabancı gelerek gözünü çıkarırsa birinci kişinin diyet ödemesi gerekir. Çünkü görme yeteneğini kaybetmiş ve henüz kazanmamıştır. İkinciye ise hükümeti adl¹ vardır. Çünkü ikinci şahıs, gözünü çıkarmış ve ışığın tekrar geri dönmesi söz konusu değildir.

Eğer bir şahsın aleyhine bir cinayet işlenir ve bu sebeple de gözünün ışığını kaybederse hükümeti adl vardır. Tek gözde ise Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in; وفي العينين الدية **“İki gözde diyet vardır”** hadisine göre yarım diyet vardır. Ömer, Osman ve Ali'nin tek gözlü kimse için tam diyet hükmünü verdikleri dolayısıyla da sahabelerin böylesi bir hadiseye sukut ettikleri için Sahabe icmanın var olduğu söylenemez. Çünkü tek gözde yarım diyetin var olduğu Sünnet'le sabittir. Bu konuda Sahabe icmanın sabit olduğunu kabul etsek bile icma, Sünneti nesh edemez. Dolayısıyla Sahabe icma ile amel edilemez ve Sünnet delil olarak kalır.

Kulaklar: Kulaklarda da diyet vardır. Nebi *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in Amr ibni Hazm'a yazdığı mektupta yer alan; وفي الأذنين الدية; **“İki kulakta diyet vardır.”** hadisine göre tek kulakta diyetin yarısı vardır. Buradan; kulağın kesilen kısmı oranında diyet ödenmesi gerektiği şeklinde bir anlam çıkartmak da mümkündür. Yarısına diyetinin yarısı, çeyreğine diyetinin çeyreği vb vardır. Kulağın üst tarafından veya alt tarafından koparılması, güzellikteki ihtilaf vaziyeti değiştirmez. Kulağa karşı bir cinayet işlenir ve felç olursa yarım diyet gerekir. Eğer iki kulak aynı şekilde bir saldırı ile karşı karşıya kalırsa her ikisine de diyet vardır. Çünkü felç, kesmek gibidir. Kulağın kesilmesinden dolayı

¹ Adl: Miktarı şer'an belli olmayan ehli vukuf (uzmanlar) tarafından tayin edilen diyete denir.

diyet gerektiği gibi felce uğratılmasından dolayı da diyet gerekir. Felcin duymayı engellemeyeceği, dolayısıyla da diyetin gerekmeyeceği söylenemez. Zira aynı şey kulağın kesilmesinde de geçerlidir. Kulak kesildiği zaman da duyma özelliği engellenmez. Kulakların ikisi de kesilmez fakat duyma özelliğini kaybederse her ikisi için de diyet gerekir. Çünkü bir organın sağladığı faydanın yok olması organın kendisinin yok olması gibidir. Zira Muaz'dan gelen rivayet şöyledir:

وفي السمع الدية

“İşitmede diyet vardır.” Kulaklardan birisi duyma özelliğini kaybederse yarım diyet gerekir. Hem kulak kesilir hem de duyma özelliğini kaybederse Rasul *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*'in; الأذنين الدية وفي **“İki kulakta diyet vardır”** ve وفي السمع الدية **“İşitmede diyet vardır.”** hadisleri sebebiyle iki diyet gerekir. Yani hem organın kendisi için hem de menfaati için de bir diyetin var olduğu hadiste açıkça görülmektedir.

Burun: Burnun üç kısımdan müteşekkil olduğunda şüphe yoktur. Bunlar iki burun deliği ve bunları birbirinden ayıran kısımdır. Burun deliklerinin arasındaki perde de burundan bir parçadır. Öyleyse burun üç parçadan oluşmaktadır. Burnun tamamı isabet alır ve yumuşak kısmı kırılırsa Rasul *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*'in; وفي الأنف إذا أوعب جُدُّهُ الدية **“Tamamı kesilmesi (koparılması) halinde burunda diyet vardır.”** sözüne ve bir başka rivayette de yer alan; في الأنف إذا أوعب مارئُهُ جدعاً الدية **“Yumuşak kısmının tamamının koparılması halinde burunda diyet vardır.”** sözüne göre diyet vardır. Yalnızca esnek olan kısmı koparılırsa Rasul *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*'in; وإذا جدعت أرنبته فنصف العقل **“Yumuşak kısmı koparılırsa aklın yarısı vardır.”** sözüne istinaden diyetin yarısı

vardır. Burun deliklerinden birisinin kopartılması halinde ise üçte bir diyet vardır. Delikler arasında kalan engel kısım koparılırsa yine üçte bir diyet vardır. Eğer burun bir darbe alır ve aldığı bu darbe sebebiyle de tamamı felç olursa tam diyet gerekir. Çünkü bu, hayatın tamamen yok edildiği kesmek gibidir. Yalnızca burun deliklerinin bir tanesi felç olursa üçte bir diyet vardır. Yalnızca delikler arasında kalan engelin felç olması halinde de üçte bir diyet vardır. Burun, koku alma özelliğini kaybederse tam diyet gerekir. Çünkü Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* şöyle buyurdu:

وفي المشام الدية

“Koklama (duyusun)da diyet vardır.” Eğer burun kesilir ve koklama yeteneği kaybolursa iki diyet ödemek gerekir. Çünkü koklama burundan başka bir şeydir. Kulakla işitme duyusu arasındaki ilişkide olduğu gibi koklama ile buruna ait diyetler birbirleri kapsamına girmezler.

Dudaklar: Dudaklar kopartılır veya telef olur veya felç olursa Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in; وفي الشفتين الدية **“İki dudakta diyet vardır.”** hadisine istinaden her ikisi için de diyet vardır. Dudaklardan birisi telef olursa diyetin yarısı vardır. Üfürme, harfleri çıkarma, tükürme, dişleri örtme, sıkıntı veren şeylerden ağzı koruma gibi dudakların sağladığı birtakım faydaların ortadan kalkması vaziyetinde bakılır; şayet dudakların menfaatlerinin tamamı gitmişse diyet gerekir. Eğer bu menfaatlerden yalnızca bir tanesi gitmişse değerlendirmeye tabi tutulur ve benzeri bir menfaate -menfaatleri hakkında bilinene göre- eşdeğer diyet takdirinde bulunulur ve ödenir. Üfürmede beşte bir diyet vardır, sıkıntı veren şeylerden ağzın korunmasında beşte bir diyet vardır gibi her birisi için belli değerlendirme yapılır.

Dil: Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*'in, وفي اللسان **الدية** **“Dilde diyet vardır.”** hadisine göre konuşma yeteneğine sahip olan bir dilin telef olması vaziyetinde diyet vardır. Kişinin büyük bir kimse olup konuşabilmesi veya küçük bir kimse olup henüz konuşamaması vaziyeti değiştirmez. Dile karşı bir cinayet işlenir ve sağladığı fayda kaybolursa diyet gerekir. Dilin menfaati ise konuşmak ve tat almaktır. Eğer yalnızca konuşma özelliğini kaybederse tam diyet vardır. Yalnızca tat alma özelliğini kaybederse diyet vardır. Çünkü tat alma koklama gibi bir duyudur. Ancak her ikisini birden kaybedecek olursa her bir menfaat için diyet vardır. Çünkü dilin faydası dilin kendisi gibi olup diyet gerektirir. Dilin menfaati konuşmak yani kelimelere göre bunda diyet vardır. Tat alma koklama gibi bir duyu olduğuna göre bunda da diyet ödenmesi gereklidir. Eğer dilin bir kısmı kesilecek veya koparılacak olursa kulağa olduğu gibi kesilen miktara göre uygulama yapılır. Dilin kesilen kısmı dikkate alınarak kesilen miktar oranında diyet ödenir. Aynı şekilde sağladığı faydada bir azalma olursa, uzmanların tespitlerine göre azalma oranında diyet ödenir.

Konuşma yeteneğine sahip olan tüm diller için vaziyet budur. Ahraz yani konuşma yeteneğinden mahrum olan, dilsiz kimselerin dillerinde ise tam diyet gerekmez. Çünkü konuşma yeteneğinden mahrum olan bir dil, burun veya kulak gibi değildir, yok olması, sağladığı fayda üzerinde etkili olmaz. Ahraz olan bir dil felçli olan bir el veya ayak gibidir. El veya ayak felçli olduğu zaman sağladığı fayda üzerinde olumsuz yönde bir etki meydana getirir. Ahraz olan bir dil de felçli bir dile benzediğinden dolayı faydası üzerinde etkili olur. Bu sebeptendir ki ahraz bir dilin diyeti, faydası açısından konuşabilen bir dilden eksikliği oranında

tam diyetten noksan olur.

Göz Kapakları: Her gözde iki tane (alt ve üst göz kapağı) olmak üzere her insanda dört tane göz kapağı vardır. Bedendeki organlar hakkında Rasul'den gelen hadislerin tümünden istinbat edilen kaide ile amel edilerek bu göz kapakları için dört diyet vardır. Zira gelen rivayetlere göre bedende birer tane bulunan organlar için bir diyet, iki tane bulunan organlar için yarım diyet, ikiden daha fazla sayıda bulunanlar için ise adedi oranında diyet vardır. Bu kaideye göre göz kapakları için de diyet vardır. Göz kapaklarının her birisi için çeyrek diyet vardır. Göz kapakları üzerinde bulunan kirpikler için de vaziyet aynıdır. Bunlar kapaklardan sayılmaz, ayrı kabul edilir. Buna göre insanda bulunan dört adet kirpik için diyet vardır ve her bir kirpik için çeyrek diyet vardır. Bu diyet göz kapaklarına ait olan diyetin dışında ayrı bir diyettir.

Kaşlar: Kaşlar da gözler gibi tek organ kabul edilmektedir. Bunların her ikisi için de diyet vardır. Tek kaş için yarım diyet vardır. Kaşların faydası kendisinden kaynaklanmamaktadır. Bunlar tıpkı kulaklar gibidirler. Bu sebeptendir ki telef olduğu ve faydası gittiği zaman her ikisine de diyet vardır. Faydası gider ancak telef olmazsa yine her ikisine diyet vardır. Kaşlar telef olur ancak faydası kalırsa telef olan kaşlar için diyet vardır. Özetle kaşlar tıpkı kulaklar gibidir.

Dişler: Dişlerin tamamı tek uzuvdur. Her bir diş de bu uzuvdan bir parçadır. Ancak dişlerin diyeti sayılarına göre hesaplanmaz. Çünkü nass her bir dişin diyetini tayin etmiştir, dolayısıyla da nassa tabi olmak gereklidir. Her bir dişin diyeti beş devedir. Çünkü Nebi *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* şöyle buyurmaktadır:

فِي السَّبْتِ خَمْسٌ مِنَ الْإِبِلِ

“Dişte beş deve (diyet) vardır.”¹ Amr ibni Şuayb’ın babasından onun da dedesinden rivayetle Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem şöyle buyurmaktadır:

فِي الْأَسْنَانِ خَمْسٌ خَمْسٌ

“Dişlerde beş beş vardır.”² Bu hususta azı dişleri ile diğerleri arasında fark yoktur. İbni Abbas’tan rivayet edildiğine göre Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem şöyle buyurmaktadır:

الْأَصَابِعُ سَوَاءٌ وَالْأَسْنَانُ سَوَاءٌ وَالنَّبِيَّةُ وَالضَّرْسُ سَوَاءٌ هَذِهِ وَهَذِهِ سَوَاءٌ

“Parmaklar birbirine eşittir. Dişler de birbirine eşittir. Ön dişlerle şu şu dişler ayındır, birbirine eşittir.”³ Ancak dişlerin tekrar geri dönüp dönmemesine göre aralarında fark vardır. Eğer diş düşer ve tekrar çıkmazsa beş deve diyet alınır. Eğer yerine yeni diş çıkacak olursa diyet ödemek gerekmez. Ancak yerine tekrar diş çıkar ancak çıkan diş, kısa veya eğri olursa hükümeti adlı vardır. Çünkü görünürde bu kusur dişe karşı yapılan cinayetten dolayı olmuştur. Uzmanı tarafından noksanlığı takdir etme imkânı varsa eksiklik miktarınca diyet vardır. Aynı şekilde bir kayıp varsa ve takdiri de mümkün ise giden miktar kadar diyet vardır. Diş kırıldığında ise kırılan miktar kadar diyet vardır.

Saçlar: Baştaki saçlar, sakal kılları, bıyık kılları ve kaşlardaki kıllar için diyet vardır. Başta saç dökülmesine neden olacak bir hadise olduğu zaman duruma bakılır; saçlar tekrar bitmezse diyet gerekir. Sakal ve bıyıktaki kıllar için de aynı vaziyet geçerlidir. Kaşlardaki vaziyet de böyledir.

¹ Nesei, K. Kasame, 4770

² Ebu Davud, K. Diyet, 3954

³ Ebu Davud, K. Diyet, 3950

Tek bir kaş için yani saçlar için yarım diyet vardır. Kaşın bir kısmı gider ve bir kısmı kalırsa veya kılların bir kısmı biter bir kısmı da bitmezse, kulaklarda ve burun yumuşağında olduğu gibi alan takdiri yapılır ve eksik olan kısım kadarı için diyet ödenir. Burada saçların sık veya seyrek, güzel veya çirkin, küçük veya büyük olmasına bakılmaz. Çünkü organlar arasında ayırım yapılmaması burada da geçerlidir. Herhangi bir şekilde isabet almadan önce sakalı uzuyor ve onu kesiyor ancak isabet aldıktan sonra artık sakalı uzamıyorsa, sakalını kesmiş olan bir kimse ile sakalını uzatmış olan kimse arasında da fark yoktur.

Çeneler: Çenelerin her ikisi için de diyet vardır. Çenelerden birisi için yarım diyet vardır. Çünkü insanda ikişer adet bulunup da her ikisi için de diyetin bulunmadığı organ yoktur ve bunların her birisi için de yarım diyet vardır. Çenelerden birisinin bir kısmı telef olduğunda her ikisi de tam anlamıyla yok olmamıştır denilemez. Çünkü çene ancak kırılabilir. Fakat çenede yaralama olduğu zaman bu yaralamalar kısmında değerlendirilir. Herhangi bir organın telef olması ise, kırılması suretiyle olur. Her ikisi de kırıldığı zaman diyet vardır, çenelerden bir tanesinin kırılması vaziyetinde ise yarım diyet vardır.

Akıl: Nebi *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*'in Amr ibni Hazm'a yazdığı yazıda yer alan; وفي العقل الدية **“Akılda diyet vardır.”** ifadesine göre aklın gitmesi, kaybolması vaziyetinde diyet vardır. Akıl, her ne kadar yalnızca beyinle temsil edilmeyip, duyu organları, beyin ve öncül bilgilerden müteşekkil ise de bunların tamamı beyinde toplanmaktadır. Çünkü beyin, duyu organlarının merkezidir. Akılda meydana gelebilecek herhangi bir hasar, beyinde ortaya çıkmaktadır. Bu

sebeple de akıl, beynin faydasını oluşturmaktadır. Beyin telef olur ve akıl giderse diyet ödemek gerekir. Akıl gider fakat beyin yerinden sökülmeyerek kafada kalırsa diyet gerekir. Çünkü konunun aslı beyin değil akıldır. Duyuların, öncül bilgilerin ve bilgiler arasında bağ kurma merkezi olma özelliğinden dolayı aklın bir unsuru olması, vaziyeti değiştirmez. Delirmesi; dolayısıyla da aklının bir kısmını kaybetmesi vaziyetinde; uğranılan akıl kaybı oranında diyet vardır. Hafızasını kaybettiği zaman, eşyalar hakkında hüküm verme hususunda özürlü sayılır. Fakat ahmaklık gibi eşyalar üzerinde hüküm verme zayıflığına duçar olursa, noksanlık oranında diyet gerekir. Çünkü tamamı için diyet gereken bir organın bir kısmı için de diyet gerekir.

Çarpık Surat: Çarpık surat, yüzün bir tarafa dönmesidir. Arapça'da الصعر "sa'r" kelimesi, devenin boynunu çevirmesinden türetilmiştir. Kim bir insana karşı cinayet işler, yüzü bir tarafa dönecek şekilde boynunu döndürürse diyet ödemesi gerekir. Çarpık yüzlü olmak her ne kadar vücutta başlı başına bir organ değilse de Zeyd ibni Sabit'ten gelen bir rivayete göre diyet ödenmesi gerekir:

وفي الصعر الدية

“Çarpık yüzde diyet vardır.” Sahabelerin buna muhalif bir davranışlarının var olduğu bilinmediğinden dolayı da icma oluşmuştur. Öyleyse organların ve akıl gibi hakkında nass bulunan hususların dışında kalanlar için diyetle hükmedilir. Sahabenin böyle bir hususta sukut etmesi “sukut-u icma”nın var olduğunu gösterir. Yüzün yarısının felce uğraması da bunun gibidir. Yani bir kimse yüze vurur ve bu sebeple de felç gelirse diyet vardır. Ancak yüze vurma sonucunda yüzde hareketsizlik vaziyeti olursa hükümeti adl gerekir. Çünkü bu, yüz çarpıklığına benzememekte do-

layısıyla da bu kapsama girmemekte olup hakkında herhangi bir nass yoktur.

Başın Dışında Kalan Organlar

Eller: Hakkında diyetin gerektiği elden kasıt bileğe kadar olan kısım yani hırsızlıkta kesilen kısımdır. Çünkü sözlük manası budur. Bunun dışında bir başka anlam anlatılmak isteniyorsa, beraberinde istenilen anlama delalet edecek bir karineye veya bir sığata ihtiyaç vardır. Bu sebeptendir ki Allah *Azze ve Celle*, ayette şöyle buyurmuştur:

وَأُيِّدِيكُمْ إِلَى الْمَرَافِقِ

Elleri dirseklere kadar. (el-Maide 6) Yalnızca elleri kestettiği zaman ise şöyle buyurmuştur:

فَأَقْطَعُوا أُيْدِيَهُمَا

(Kadın ve erkeğin) **ellerini kesiniz.** (el-Maide 38) Hakkında diyet ödenmesi gereken ellerden kasıt, bileklere kadar olan kısımdır. Ancak eller kesilmiş ve bilekten yukarıda kalan kısımlar için bir telef olma vaziyeti söz konusu olmuşsa veya elin üst kısmında ya da bilekte bir kırılma varsa veya buna benzer hadiseler gündeme gelmişse; elin hem sağlam durumdaki hem de kırıldıktan veya sakatlandıktan sonraki değerini belirlemek üzere hükümeti adl vardır. Her iki vaziyette de ödenmesi gereken diyet arasında fark vardır. Telef olma hallerinden herhangi birisi ile kesilmesi, felç olması, çalışamaz hale gelmesi ya da bir başka şekilde işlevselliğini yitirmesi vaziyetinde diyet ödenmesi gerekir.

Ayaklar: Her iki ayak için de diyet vardır. Çünkü ayaklar insanda birer organ konumundadır ve insanda iki tane bulunmaktadır. Muaz ibni Cebel'den rivayet edilen:

في الرجلين الدية

“Ayaklarda diyet vardır.” hadisi gereğince de diyet ödenmesi gerekir. Tek ayakta yarım diyet vardır. Ayaklardan kasıt ayak bileklerine kadar olan kısımdır. Başka bir anlamda kullanılmadığı zaman ayak kelimesinin manası budur. Ayaklar telef olduğu zaman diyet gerekir, tek ayak için yarım diyet vardır. Topal ayakta çolak el gibi diyet vardır. Çünkü topallıkla kastedilen anlam ayak kelimesi ile kastedilenden farklıdır. Çolaklık ise, bilekteki eğriliktir. “çolaklık” kelimesinin taşıdığı anlam ile “el” kelimesinin taşıdığı anlam da birbirinden farklıdır. Topallık, ayaktaki bir kusur olmadığı gibi çolaklık da avuçta bir kusur değildir. Dizde bacakta, baldırda kırılma olduğu zaman hükümeti adl vardır. Sözlük manası açısından, ayakların, ayak bileklerine kadar olan kısım için diyet gerekir.

Parmaklar: Ellerde ve ayaklarda bulunan parmakların her birisi için on deve diyet vardır. İbni Abbas’tan, Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* şöyle buyurdu:

دِيَّةُ الْأَصَابِعِ الْيَدَيْنِ وَالرَّجْلَيْنِ سَوَاءٌ عَشْرٌ مِنَ الْإِبِلِ لِكُلِّ أَصْبَعٍ

“El ve ayak parmaklarının diyeti her birisi için on devedir.”¹ Yine İbni Abbas’tan gelen rivayette Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* şöyle buyurmaktadır:

هَذِهِ وَهَذِهِ سَوَاءٌ

“Bu ve bu birbirine eşittir.”² Yani serçe parmağı ile başparmağı (arasında diyet açısından fark yoktur). Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*’in Amr ibni Hazm’a yazdığı yazıda ise şu ifadeler yer almaktadır:

وَفِي كُلِّ إِصْبَعٍ مِنَ أَصَابِعِ الْيَدَيْنِ وَالرَّجْلَيْنِ عَشْرٌ مِنَ الْإِبِلِ

“El ve ayak parmaklarının her birisi için on

¹ Tirmizi K. Diyet 1311

² Buharî 6387, Tirmizi 1312, Nesei 4764, Ebu Davud 3949, İbni Mace 2642 K. Diyat'ta, Ahmed ibni Hanbel Müs. Mük.

deve (diyet) vardır.” Bu deliller, parmakların her birisi için diyetin var olduğu ve bunun da her bir parmak için on deve olduğunda sarihtirler. Şayet el ve ayağın her birinde bulunan beş parmaktan fazla olarak bir parmak daha varsa ve de telef olmuşsa hükümeti adl vardır. Çünkü bu fazlalık hadisin mantuku kapsamına girmemektedir. Parmak uçları telef olduğu zaman duruma bakılır; başparmağın dışında kalan her parmak ucu için bir parmağa ait diyetin üçte biri vardır. Çünkü her parmakta üç bölüm vardır. Ancak başparmak telef olduğu zaman ise her bir bölüm için yarım diyet vardır. Çünkü başparmakta iki bölüm vardır. Nass, her bir parmak için diyeti on deve olarak belirtmiştir. Dolayısıyla parmağın bir bölümünün diyeti parmakla orantılı olur.

Memeler: Her iki meme için de diyet vardır. Çünkü memeler insanda iki tane bulunan organlardandır. Hadisle amel edilerek ve istinbat yapılarak, bir meme için yarım diyet vardır. Bu hususta erkek memesi ile kadın memesi arasında fark yoktur. Zira memeler kadında bulunduğu gibi erkekte de bulunmaktadır. Ancak kadının memesinin menfaati süt vermesidir. Dolayısıyla memeye isabet eden herhangi bir şey sebebiyle sağladığı menfaat gider ve tekrar süt verme özelliğini kazanamazsa sağladığı menfaat için diyet vardır. Yani meme gittiği zaman diyet vardır, çünkü menfaati kendisi ile birlikte ve iç içedir. Ancak meme olduğu gibi kalmakla birlikte menfaati giderse, giden menfaati için diyet vardır. Memenin kesilmesi ve felce uğramasında da vaziyet aynıdır. Çünkü memenin felç olması bir nevi öldürülmesi demektir. Fakat iri olan memeler kesildiği zaman hükümeti adl vardır, zira telef olmamıştır. Meme uçları telef olur ve süt de giderse diyet gerekir. Eğer süt gitmezse, diyetin değeri takdir edilerek meme uçlarından kesilen

miktar kadarı için diyet gerekir.

Omurga: Omurga, sırttan kuyruk sokumuna doğru uzanan kemiklerdir. İçerisinden beyinden kuyruk sokumuna kadar uzanan bir kanal vardır ve omurlardan meydana gelmektedir. Omurgada bir hasar meydana gelmesi cinsel birleşmeyi, vücudun dik durmasını vb. hususları engeller. Sağladığı faydanın kaybolması için omurların tamamının telef olmasına gerek yoktur, bir kısmı zarar gördüğü zaman bile insana sağladığı fayda gidebilir. Bu konuda erkek ile kadın arasında herhangi bir fark yoktur. Omurga, insanda tek organ olarak kabul edilen organlar arasında yer almaktadır. Üzerindeki omurların her birisi omurgadan bir parça sayılır. Dolayısıyla omurga üzerinde bulunan omurların her birisi değil bir bütün olarak omurganın kendisi bir organ sayılır. Omurganın kendisi veya sağladığı fayda telef olduğu zaman diyet gerekir. Omurlardan biri veya daha fazlası zarar görür ve sağladığı menfaatin tamamı giderse diyet gerekir. Fakat sağladığı menfaatin bir kısmı giderse kaybolan kısmı kadarı belirlenir ve buna göre de diyet tespit edilir. Omurlardan birisi telef olur fakat bununla birlikte faydası gitmezse, sırttaki omurlar sayısınca diyetin bir kısmı vardır. Cimayı engellemesi gibi sağladığı faydaların bir kısmı kaybolur bir kısmı kalırsa sağladığı fayda ölçüsüne göre değerlendirme yapılır. İşte omurga hakkındaki hüküm, insanda yalnızca bir tane bulunan organlardan birisi hakkındaki hüküm gibidir. Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*'in Amr ibni Hazm'a yazdığı yazıda yer alan وفي الصلب الدية, **“Omurgada diyet vardır.”** hadisi bu husustaki nassı oluşturmaktadır.

Kaburgalar: Erkeğin kaburga kemiklerinin tamamı tek organ sayılmaktadır. Bunlar da insanda bir tane bulunan organlar arasında yer almaktadır. Kaburga kemikleri

göğüsten bir parça olup her biri ayrı organ değildir. Bu husustaki hadisle amel edilerek göğüste bulunan kaburgaların hepsi için tek diyet vardır. Kaburgaların her birisi için ise toplam kaburga sayısı oranında diyet vardır. Kaburga kırılır sonra da iyileşirse hükümeti adl vardır. Ancak hem kırılır hem de telef olursa kaburga başına düşen miktarda diyet vardır.

Kalçalar: Kalçalar için de diyet vardır. İnsanda iki tane bulunan organlar arasında yer alan kalçaların her birisi için yarım diyet vardır. Kalçaların iç kısmında bulunan kemiğe kadar alındığında diyet gerekir. Ancak bir kısmı giderse giden kısmı için diyet gerekir. Giden miktarın ne kadar olduğu bilinmezse hükümeti adl vardır.

Anüs (kıç): Anüs herhangi bir şekilde darbe alır ve dışkıyı tutamazsa diyet gerekir. Çünkü bu, bir organdır. Ancak bunun sağladığı faydanın kendisinden ayırt edilmesi mümkün değildir. Kesildiği zaman dışkıyı tutamaz. Organ özelliğine sahip olduğu ve insanda da bir tane bulunduğu sürece diyet vardır. Buradaki araştırma faydası üzerindedir, hüküm de faydası hakkındadır.

İdrar yolu (Mesane): Mesanenin idrarı tutamaması vaziyetinde diyet vardır. Bunun sebebi insanda bir tane bulunan organlardan olmasıdır. Faydası tıpkı anüste olduğu gibi kendisinden ayırt edilemez. Mesane, anüsten başkadır. İdrar ve dışkının dışarı atılanlar cinsinden olması sebebiyle bunların da aynı şeyler olduğu söylenemez. Bunlar, aynı cinsten olmadıklarına göre mesele faydanın cinsi değil, organın cinsidir. Mesane ve anüs birbirinden ayrı ve farklı organlardır. Bu sebeple de hem mesane hem de anüs için ayrı ayrı diyet vardır.

Erkeklik Organı: Nebi *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*'in,

Amr ibni Hazm'a yazdığı yazıda yer alan, وفي الذكر الدية **“Erkeklik organında diyet vardır.”** ifadesi sebebiyle erkeklik organında diyet vardır. Çünkü bu, insanda yalnızca bir tane bulunan bir organdır. Kesilir, felç olur veya cinsî ilişkide bulunma özelliğini kaybederse diyet gerekir. Erkeklik organı; büyük veya küçük olsun, yaşlıya, gence veya hadım edilmiş birisine ait olsun, iktidarsızlık hastalığından uzak veya yakın olsun, cinsî ilişkide bulunacak kuvvette olsun veya olmasın her halde diyet gerekir. Çünkü insana ait bir organ olup faydası kendisinden kaynaklanmamaktadır. Kim, erkeklik organını telef ederse faydasını da gidermiş olur. Ancak bazen de organın kendisi kalır fakat menfaati gider. Kim de mutlak surette erkeklik organına zarar verirse mutlak surette diyet ödemesi gerekir. Çünkü böyle yapmakla sağladığı faydanın sürekliliğini de tamamen gidermiş olur. Kim de erkeklik organına vurur ve bu sebeple de faydasını giderir fakat kendisi kalırsa sağladığı faydanın diyetini ödemesi gerekir. Bu vaziyet darbe aldığı anda faydalanabilme özelliğine sahip olması vaziyetinde geçerlidir. Şayet darbe almadan önce, cinsî ilişkide bulunma kuvvetini tekrar kazanması veya boşalması mümkün olmayan yaşlı bir ihtiyar gibi faydalanabilme özelliğinden mahrum ise diyet gerekmez. Fakat cima yapma kuvveti bulunup ta boşalma kuvvetini kazanması mümkün değilse veya boşalma kuvvetinde olup da yeniden cinsel ilişkide bulunma kuvvetini kazanması mümkün değilse; menfaatinden bir miktar kayıp var demektir. Çünkü erkeklik organının menfaati, cinsel ilişkide bulunmak ve boşalmaktır. Bunlardan herhangi birisinde bir kayıp söz konusu olduğunda kayıp oranında diyet vardır. İktidarsız olan kimse ise sağlam kimse gibidir. Çünkü o, cinsel ilişkide bulunabilecek kuvvettedir. Seyyib ise hadımın tersidir. Hadım olan cimada bulunma

kuvvetinden mahrumdur ve boşalamaz. Bu sebeptedir ki erkeklik organına vurulduğu zaman, kesilmez kemiği kırılmaz fakat değerinden bir şey eksilirse hükümeti adlı vardır, diyet yoktur. Çünkü organ gitmemiştir ve menfaatini gidecek bir vaziyet da yoktur.

Yumurtalar (Testisler): Nebi *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*'in, Amr ibni Hazm'a yazdığı yazıda yer alan, وفي البيضتين الدية **“İki yumurtalıkta diyet vardır.”** ifadesi sebebiyle yumurtalıklarda diyet vardır. Zira bunlar insanda iki tane bulunan organlardandır ve her ikisi için de diyet gerekir. Bunlardan birisi için yarım diyet vardır. Menfaatleri kendi varlıklarından kaynaklanmaktadır. Kesildikleri takdirde menfaatleri de gider ve her ikisi için diyet gerekir. Ancak herhangi bir şekilde darbe alır, menfaati gider fakat kendileri kalırsa, menfaati bulunan herhangi bir organ gibi menfaatinden dolayı diyet gerekir.

Fercin İki Dudakları: Bunlar, her iki taraftan kadının cinsel organının kenarlarını kuşatan ve dudakların ağzı kapattığı gibi cinsel organın üzerini kapatan iki et parçasıdır. Dilbilimciler şöyle derler:

“Göz kapaklarındaki kirpikler gibi kadının cinsel organını çevreleyen kıllara da şufra denir.” Her ne kadar dilbilimciler الاسكتين *“esketeyn”* kelimesini cinsel organı kuşatan eti isimlendirmek için, الشفرين *“şufrayn”* kelimesini de gözdeki kirpikler gibi cinsel organın dudakları etrafındaki kıllar için kullanmışlarsa da bunların -kirpikler ile cinsel organın etrafındaki kılların- konumları birbirine benzemektedir. Zira gözdeki kirpikler aynı zamanda göz kapakları manasına gelmektedir. Kirpikler göz kapağının üzerindeki kıllardır. Hem kirpikler hem de göz kapakları için diyet vardır. Çünkü bunlar birbirinden farklı şeylerdir. Cinsel

organın iki dudakları ise bu organı çevreleyen etlerdir. Şuf-
ran ise bu dudakların etrafındaki kıllardır. Bu kıllar, cinsel
organı çevreleyen etlerden ayrı bir parça değildir. Bu se-
beple her ikisi iki ayrı organ değil tek organ sayılırlar. Ha-
disten anlaşıldığına göre cinsel organı çevreleyen dudaklar
için diyet vardır. Bunlar insanda iki tane bulunan organlar-
dandır. Bunlardan her birisi için yarım diyet vardır. Bun-
lara karşı bir cinayet işlenir ve bunlar felç olursa her ikisi
için de diyet gerekir. Kesilmeleri halinde de hüküm aynıdır.
Bunların; kalın veya ince, kısa veya uzun olması, bekâra
veya dula, Sünnet edilmiş veya edilmemiş birisine ait ol-
ması, arasında fark yoktur. Çünkü fercin dudaklarının her
ikisi de organ olup zarar görmeleri halinde diyet vardır. Do-
layısıyla vaziyeti ne olursa olsun aralarında fark olmaksızın
hepsi hakkında hüküm aynıdır. Dikilmiş, bağlı veya sağlam
olması arasında da fark yoktur. Çünkü dikilmiş ve bağlı ol-
ması tıpkı kulaktaki sağırılık gibi bir kusurdur.

Dübür: Dübürde diyet vardır. Darbe alır ve yok olursa
diyet gerekir. Çünkü dübürün gitmesi ile sağladığı fayda da
gider. Darbe almasına rağmen kesilmez, olduğu gibi kalır
fakat yarılması gibi faydası yok olursa yine diyet gerekir.
Çünkü bu, insanda bir tane bulunan organlardan olup di-
ğer organlarda olduğu gibi diyet gerekir.

Kemikler: Kemikler, insanda birer organ niteliğinde
olmadığı için organlarla ilgili hadislerin kapsamına girmez-
ler. Bu sebeple de köprücük kemikleri ve kol kemiği hak-
kında hükümeti adl vardır. Çünkü bunlar birer organ değil-
dirler. Baldır ve bacak kemikleri, dirsek, pazu kemikleri ve
diğer kemiklerin hepsi böyledir ve bunlar hakkında diyet
yoktur, hükümeti adl vardır.

Baş ve Yüzdeki Yaralamanın Ukûbâtı

Âlimler şöyle der: Şicac baştaki yaralamalara, cerah da bedendeki yaralamalara denir. Baştaki yaralamaların hükmü diğer yaralamalardan farklıdır. Şicac, yüzde ve başta olur. Bunlar kendi içerisinde şunları kapsamaktadır:

a- Mudiha: *Kemiği açığa çıkaracak şekilde başta meydana gelen yaradır.*

b- Haşime: *Mudihanın bir ileri aşaması olup kemiğin kırılmasıdır. Kemiğin kırılmasından dolayı bu ismi almıştır.*

c- Munakkile: *Haşimenin bir ileri aşaması olup kemiği kırıp yerinden oynatan ve iyileşmesi için kemik nakline gereksinim duyan yaradır.*

d- Me'mume: *Kemik altında veya beynin üstünde bulunan zara kadar ulaşan yaradır. Yara, beyin zarına kadar ulaşmışsa bu ismi alır.*

Başta meydana gelen bu türden yaralamalar hakkında diyeti belirleyen nass gelmiştir. Nebi *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in, Amr ibni Hazm'a yazdığı yazıda şu ifadeler yer almaktadır:

وفي الموضحة خمس من الإبل

“Mudihada beş deve diyet vardır.” Haşime de ise mudihanın diyeti ile hükümeti adl vardır. Çünkü haşime mudihadan daha fazla miktardaki bir yaralamadır. Hakında özel bir nass gelmediği için mudiha hakkındaki nassa göre mudihanın diyeti ve fazlalığından dolayı da hükümeti adli gerektirmiştir. Munakkilede ise on beş deve diyet vardır. Ebu Bekir ibni Hazm'ın babasından onun da dedesinden yaptığı rivayete göre Nebi *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* şöyle buyurmuştur:

وفي المنقّلة خمس عشرة من الإبل

“Munakkilede on beş deve (diyet) vardır.” Nebi *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*’in Amr. Hazm’a yazdığı yazıda yer alan, وفي المأمومة ثلاث الدية, **“Me’mumede üçte bir (diyet) vardır.”** hadisine göre, me’mumede üçte bir diyet vardır. Baş ve yüzdeki yaralamalarla ilgili olarak gelen nassta yer alanlar bunlardır. Bunların dışında başta ve yüzde yer alan diğer yaralamalar hakkında nass gelmediği için hükümeti adl vardır.

Yaralamaların (Cerah) Ukûbatı

Cerah, bedendeki yaralamalar için kullanılır ve ukûbatı da kısastır. Yani kasten olduğu zaman yalnızca kısas uygulanır. Kasten olmadığı zaman ise diyet miktarını belirten nassa göre diyet gerekir. Hakkında nass bulunmayanlar için ise hükümeti adl vardır. Nass, yalnızca caife hakkında gelmiştir. Ebu Bekir ibni Hazm’ın babasından onun da dedesinden yaptığı rivayete göre Nebi *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* şöyle buyurmuştur:

وفي الجائفة ثلاث الدية

“Caifede diyetin üçte biri (diyet) vardır.” Caife, karna ulaşan yaralara denir. *Kamus-ul Muhit*’te şöyle denilmektedir:

“Caife, karna ulaşan yaralamadır.” Kitap’ta ve Sünnet’te yer alan herhangi bir Şer’î anlam bulunmadığı zaman Şer’î nasslar yalnızca sözlük anlamları ile açıklanırlar. Burada ise caife kelimesini tefsir edecek Şer’î bir anlam bulunmadığı için sözlük anlamının esas alınması gerekmektedir. Öyleyse caife, kamusta da açıklandığı üzere yalnızca karında meydana gelen yaralamalara denir. Buna göre iğne ucu kadar olsa bile karna ulaşan, yani karnın içine giren her

yaralama caife sayılır. Bunun dışında kalanlara caife denmez. Göğüsten, sırttan, boğazdan, hayalar arasından veya bir başka yerden iç kısma kadar ulaşan yaralar caife sayılmaz ve bunlara caife hükmü uygulanmaz. Çünkü caife yalnızca karna ulaşan yaralara denir. Eğer iki yerden delerse ve aralarında da bir engel varsa üçte bir diyet gerekir.

Cinsî münasebet yoluyla açılan küçük yara da caife gibidir. Kim küçük olan hanımı ile cinsî ilişkide bulunur ve onu delerse üçte bir diyet gerekir. Rivayet edildiğine göre Ömer ibni el-Hattab *RadiyAllahu Anh* bir yarık meselesinde üçte bir diyet hükmünü vermiş sahabelerin buna karşı çıktıkları bilinmediğinden dolayı da icma oluşmuştur. Muzenniye'nin zevcesinin vaziyeti da böyledir. Eğer küçük birisi ile zina etmiş ve ona zarar vermiş olsaydı üçte bir diyet ve mehri misil gerekirdi. Çünkü hak edilmeyen bir vat' (cinsel ilişki) hadisesi vardır. Böyle bir şeyi yapmaya izinli değildir ve diğer cinayetlerde olduğu gibi telef ettiğini karşılması gerekir.

İnsan öldürme dışında işlenen cinayetler hakkında Şer'î nasslarda takdir edilen diyetler bunlardır. Nasslarda organlar, baş ve yüzdeki yaralamalar ve bedende yer alan bir kısım yaralamalar hakkında diyet miktarları belirlenmiştir. Var olan nasslar, organların diyetinin bir kısmını belirlemiş bir kısmı hakkında ise nass gelmemiştir. Nasslar incelendiği zaman, dil gibi insanda yalnızca bir tane bulunan organlar hakkında tam diyetin var olduğu, eller gibi insanda iki tane bulunan organlar hakkında ise yarım diyet olduğu, hem ellerde hem de ayaklarda bulunan parmakların her birisi için diyetin var olduğu görülür. Bu incelemelere dayanarak hakkında nass gelsin veya gelmesin organların diyetinin birbirine eşit olduğunu istinbat ettik. Böylece tüm organların diyeti, haklarında var olan delile göre

olmaktadır.

Başta ve yüzde yer alan yaralamalardaki diyetin takdirine gelince; bunların bir kısmı hakkında nass gelmiş bir kısmı hakkında ise gelmemiştir. Baş ve yüzdeki yaralamalar hakkında gelen nass, organların diyetinde olduğu gibi başta ve yüzde vuku bulun her türlü yaralamayı değil yalnızca isimleri belirtilen ve açıklanan yaralamalar hakkında gerçekleşmiştir. Bu sebeple de başta yer alan her türlü yaralamaya uygulanamaz. Caife, me'mume ve diğerleri gibi hakkında nass bulunanlar için diyet nassa göre tespit edilir. Hakkında nass gelmeyenler ise nassın kapsamına alınmazlar çünkü nass, onları kapsamamaktadır. Kıyas yapma yolu bulunmadığı için de birbirine kıyas yapılamazlar. Bu vaziyette geriye yalnızca hükümeti adl kalmaktadır. Buna göre, başta yer alan her türlü yaralama, nassla belirtilen "şicac" kapsamında değerlendirilemediğinden, diğerleri için hükümeti adl vardır. Caife ve cinsî ilişki yoluyla oluşan küçük yarıklarda ise üçte bir diyet vardır. Bunların dışında kalan yaralamalarda ise hükümeti adl vardır.

Hükümeti adl, cinayete kurban gitmemiş bir köle gibi cinayete kurban giden kimsenin (mecniyyunaleyh) değerini tespit eder. İyileştikten sonra ise değerini tekrar tespit eder. Cinayet sebebiyle onda bir eksiklik söz konusu ise uğradığı eksiklik kadar diyet gerektiğine karar verir. İbni Munzir şöyle demektedir:

"İlim ehli kimselerden öğrendiğimize göre hükümet kelimesinin manası hakkında şöyle denir: "Bir insana bir yara isabet eder ve hakkında da bilinen bir diyet yoksa eğer yaralanan kimse köle olmuş olsaydı ve bu yarayı da almamış olsaydı değeri ne olurdu?" diye sorulur. Eğer yüz dinardır denilirse, bu defa yarası iyileştikten sonra bu

kimsenin değerinin ne olacağı sorulur ve öğrenilir. Doksan beş dinar olduğu söylenirse caninin (suçlunun) beş diyet ödemesi gerekir. Eğer doksan denilirse on diyet ödemesi gerekir. Daha az veya çok olması bu kaideye göre tespit edilir. Çünkü tamamı diyetin garantisidir, dolayısıyla parçaları da bu kapsama girmektedir.” Değerlendirme yara iyileştikten sonra yapılır. Miktarı tespit edilecek olan yaranın erşi; ancak, yaranın iyileşmesinden sonra yapılabilir. Yara iyileştikten sonra herhangi bir eksiklik söz konusu değilse caniyeye bir şey gerekmez, çünkü hükümeti adl noksanlık için vardır.

Üçüncü Bölüm

TAZİR

Tazir sözlükte men etmek engellemek demektir. İstilahta ise tedip ve ibret için korkutmak demektir. Tazir ukûbatları hakkında gelen nasslardan istinbat edilen Şer’î tarife göre tazir; *hakkında had veya kefaret bulunmayan suçlara getirilen meşru bir ukûbattır*. Taziri Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem uygulamış ve emretmiştir. Enes’den:

أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَبَسَ نَاسًا فِي تُهْمَةٍ

“Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem töhmetten dolayı hapsetti.”¹ Hasen’den:

أَن قَوْمًا اقْتَتَلُوا فَقُتِلَ بَيْنَهُمْ قَتِيلٌ، فَبَعَثَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَحَبَسَهُمْ

“Bir topluluk birbirleriyle kavga ettiler ve içlerinden birisi öldürüldü. Hadise Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem’e intikal edince onları hapsetti.” Amr ibni Şuayb’dan o babasından onun da dedesinden yaptığı rivayette şunlar yer almaktadır:

أَنَّهُ سُئِلَ عَنِ الثَّمَرِ الْمُعَلَّقِ فَقَالَ مَنْ أَصَابَ بِفِيهِ مِنْ ذِي حَاجَةٍ غَيْرَ مُتَّخِذٍ حُبْنَةً فَلَا شَيْءَ عَلَيْهِ وَمَنْ حَرَجَ بِشَيْءٍ مِنْهُ فَعَلَيْهِ غَرَامَةٌ مِثْلِيهِ وَالْعُقُوبَةُ وَمَنْ سَرَقَ مِنْهُ شَيْئًا بَعْدَ أَنْ يُرْوِيَهُ الْجَرِيئُ قَبْلَ أَنْ تَمُنَّ الْمَجْنُونُ فَعَلَيْهِ الْقَطْعُ وَمَنْ سَرَقَ دُونَ ذَلِكَ فَعَلَيْهِ غَرَامَةٌ مِثْلِيهِ وَالْعُقُوبَةُ

“Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem’e dalındaki meyve hakkında sorulduğunda şöyle dedi: “**İhtiyaç sahibi olmak kaydıyla eteğine almaksızın sadece yiylene bir şey gerekmez. Kim ağaçtan beraberinde meyve götürürse aldığıнын bedelini iki katıyla**

¹ Tirmizi K. Diyet, 1337; Nesei K. Kuttau’t Tarık 4793; E. Davud 3146

borçlanır ve ayrıca ukûbat çeker. Kim de kurutma yerine getirilmiş meyveden bir şey çalarsa ve çaldığının bedeli bir kalkanın değerine ulaşırsa elinin kesilmesi gerekir.¹ Rivayet edildiğine göre Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem:

حبس رجلاً في تهمة ساعة من نهار، ثم أخلى سبيله، وأنه حكم بالضرب، وبالسجن

“Bir töhmetten dolayı bir adamı gündüzün bir süre hapsetmiş sonra da serbest bırakmıştır. O (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), sopa vurma ve hapisle hükmetmiştir.” Ömer’in; Beyt-ul Mal’a ait mührün bir benzerini yaparak yazının üzerine mühür basıp sonra da onu Beyt-ul Mal sorumlusuna verip ondan mal almak suretiyle Beyt-ul Mal’a ait bir yazı üzerinde sahtekârlık yapan bir adamı sopa cezası ile cezalandırdığı rivayet edilmektedir. Bu sebeple tazir Sünnet’le sabittir ve ondan sonra gelen sahabeler de bu yol üzere yürümüşlerdir.

Tazir, Şari’ tarafından hakkında belli bir ukûbat belirtilmeyen hususlar için teşri edilmiştir. Şeriat tarafından ukûbat miktarı belirlenen filleri işleyenler için Şeriatın tespit ettiği ukûbat uygulanır. Bu sebeple hakkında belli bir ukûbat tespit edilmeyip hâkimin takdirine bırakılan ukûbatlar için “*tazir*” ifadesi kullanılmıştır.

Şeriatın çirkin gördüğü ve günah saydığı fiiller yani cürümler ile Şeriat tarafından miktarı belirlenen ukûbatlar incelendiği zaman; kasten öldürme fiili -şayet öldürülenin velisi affetmezse bunun ukûbatı öldürülmektir- dışında bedene karşı işlenen saldırılar hakkında Şeriatın malî ukûbatlar tespit ettiği görülür. Yaralamaların ve dişin dışında kalan saldırılar için malî ukûbatlar konmuştur. Öldürme tür-

¹ Ebu Davud K. Hudud, 3817, Nesei K. Kuttau't Tanik 4873

lerinin geride kalanları için parasal ukûbatlar vardır. Vücudun organlarına ve başa karşı işlenen cinayetler hakkında parasal ukûbatlar vardır. Dışın dışındaki kemiklere karşı işlenen cinayetler hakkında malî ukûbatlar vardır. Yaralamalarda ise uzvî ve malî ukûbatlar vardır. Şeriat bu parasal ukûbatları, muayyen miktarlarla, meblağlarla belirlemiştir. Şeriatın tespit etmedikleri ise hükümete yani yöneticiye bırakılmıştır. Bu sebeple tazir yalnızca bedene karşı işlenen cinayetlerle sınırlı kalmaz. Kesmek yaralamak, telef etmek veya tırmalamak dışında bedene karşı yapılan saldırılar tazir ukûbatına müstahak olur denilemez. Böyle söylenemez çünkü bedene karşı yapılan saldırılar hakkında da Şer'î hükümler vardır.

Masiyetler, farzları yapmamak ve haram bir fiili işlemektir. Hırsızlık, yol kesmek, dinden dönmek gibi suçlar/günahlar için Şeriatın birtakım ukûbatlar takdir ettiğini görürüz ki bunlar hadlerdir. Diğer taraftan Şeriatın altı tür husus için ise muayyen bir ukûbatı yani haddi belirlemediğini görürüz. Bunların dışında kalanlar için Şeriat muayyen ukûbatlar takdir etmemiştir. İşte Şeriatın, hakkında muayyen bir ukûbat tespit etmediği suçlara verilen ukûbatlar "tazir" ukûbatlarıdır. Öyleyse tazir, takdir edilmiş bir ukûbatın var olmadığı hadler türünden fiiller için gelmiştir, bedene karşı yapılan saldırılar için gelmemiştir.

Tazir ukûbatı, suçun büyüklüğüne göre tespit edilir. Büyük suçlar için büyük çaplı ukûbat verilir ki böylece ukûbatlandırmanın manası yani caydırıcılık gerçekleşsin. Küçük çaplı bir suç için ise benzeri bir fiilden caydıracak küçük çaplı bir ukûbat verilir. Suçluya haksızlık yapılmaması için bundan daha fazla ukûbat verilmez. Ukûbatın miktarını belirleme hakkına, yetkisine sahip olan kimse yani Halife veya hâkim, uygun gördüğü bir ukûbatı vermekte serbest

midir yoksa hadd miktarını aşmamakla mı sınırlıdır? Bu hususta bazı fakihler, tazir ukûbatlarının hadd ukûbatlarını aşmasının doğru olmadığını söylerler ve şöyle derler:

“*Tazir ukûbatının, masiyet türünde vacip olan hadd ukûbatına ulaşmaması şarttır.*” Bu konuda Ebu Burrayde'nin Nebi *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*'den yaptığı şu rivayeti de delil olarak gösterirler:

ومن بلغ حداً في غير حد فهو من المعتدين

“**Hadd (ukûbatının) dışındaki (ukûbatlarda) kim sınırı aşarsa o, aşırı gidenlerden sayılır.**” Bu hadise dayanarak şöyle demektedirler: Ukûbatlar, suçlar ve masiyetler ölçüsünde olmalıdır. Nasslarla tespit edilen masiyetler, hadleri bakımından diğerlerinden daha ağır suçlardır. Bu sebeple iki işten daha hafif olanının daha ağır olanı aşması doğru değildir. İmam Malik ise Halife'nin uygun görmesi vaziyetinde tazirin haddi aşmasının caiz olduğunu söylemektedir. Rivayet edildiğine göre Maan ibni Zaid, Beyt-ul Malın mührüne benzer sahte bir mühür yapmış ve onu kullanarak Beyt-ul Mal sorumlusundan bir miktar mal çekmişti. Vaziyeti öğrenen Ömer, Maan'a yüz sopa vurdurdu ve hapsedti. Affedilmesi için bazı kimselerin aracılık yapması üzerine yüz değnek daha vurdurdu. Tekrar aracılık yaptıklarında ise ona yüz değnek daha vurdurdu sonra da onu sürgüne gönderdi.¹ Ahmed'in isnadı Ali'ye dayanan rivayetine göre Ali *Radiyallahu Anh*, Ramazan'da içkili olarak getirilen Necaşi'ye içki içtiği için seksen sopa vurdurmuş, Ramazan'da oruç tutmadığı için de yirmi kamçı vurdurmuştur. Ancak fakihlerin çoğunluğu tazir ukûbatlarının hadd ukûbatlarını aşmasının doğru olmadığı

¹ Haşiyeti'd-Desuki, IV, 355; Maan hadisesini İbni Kudame el-Muğni'de (VIII, 325) zikretmiştir.

görüşündedirler.

Fakat husus dikkatlice ve derinlemesine incelendiği zaman Şeriatın, tazir ukûbatını belirleme yetkisini mutlak surette Halife'ye, Emîre ve Kadıya (hâkime) bıraktığı görülür. Bu hususta Halife'nin içtihadına ve görüşüne, suçlunun durumuna, suç hadisesinin neyi getirdiğine ve ülkenin içerisinde bulunduğu duruma bakılır. İşte bunların hepsi içtihadı bırakılmıştır. İctihadı ise en alt sınır veya en üst sınırla kayıtlamak, içtihadı sınırlandırmak demektir. Bu vaziyet ise ukûbatı bir nevi hadd ukûbatı haline getirmek demektir ki bu vaziyet verilen ukûbatın tazir ukûbatı olmasını ve içtihadı bırakılmış olmasını ortadan kaldırmaktadır. Üstelik bazı suçlar haddler kapsamında olmamasına rağmen haddi icap eden suçlardan daha çirkin ve kötü olabilir. Örneğin haşhaş ve afyon gibi uyuşturucu alışkanlığı, içki içmekten daha ağır bir suçtur. Beyt-ul Mal'dan büyük miktarlarda para çalmak, değeri çeyrek dinarı bulan bir malı bir kimseden çalmaktan daha büyük ve çirkin bir fiildir. Üstelik Ümmet'in birliğini ve bütünlüğünü parçalamayı hedefleyen, milliyetçiliğe ve bölgeciliğe çağıran suçlarla da karşılaşılabilir. Bunun içindir ki tazir ukûbatlarının en üst ve alt sınırla sınırlandırılmaması daha doğru bir sözdür. Husus Halife'nin, Emîrin veya hâkimin içtihadına bırakılmalıdır.

ومن بلغ حداً في غير حد فهو من المعتدين

“Hadd (ukûbatının) dışındaki (ukûbatlarda) kim sınırı aşarsa o, aşırı gidenlerden sayılır.” hadisi, kendisi ile ukûbatlandırılan ukûbat türüne yorumlanmalıdır. Yani verilen ukûbatın, Şeriatın belirlediği ukûbatın üstüne çıkması doğru değildir. Dolayısıyla hadis, miktarları belirlenmiş ukûbatların dışında kalan ukûbatların daha

fazla olmasını engellemektedir. Buna göre kim, öpme fiiline zina haddini uygularsa haddi aşanlardan sayılır. Yani öpen kimseye yüz değnek vuran kimse haddi aşmış sayılır. Ancak öpen kimseye doksan değnekle birlikte üç sene hapis cezası verir ve bir sene sürgüne gönderirse bu fazlalık haddin dışında olup hadis tarafından engellenmez. Örneğin, bir adam, annesi, kızı, kız kardeşi veya mahremlerinden birisi ile cimanın dışında eşi ile yaptığı hareketlerden; önden yaklaşma, bacakları arasını girme ve oynama gibi fiilleri yaparsa, hâkim bu adama vereceği ukûbatta zina haddine ulaşacak bir ukûbat veremez mi? Yoksa onu zina ukûbatından daha aşağı bir seviyede sopa cezası ile birlikte hapis, sürgüne gönderme ve para cezası gibi ukûbatlarla cezalandırabilir mi? Örneğin, afyon kullanma alışkanlığı olup bu alışkanlığından dolayı birkaç defa ukûbatlandırıldığı halde vazgeçmeyen bir adama hâkim, içki içen bir kimseye verilen hadd ukûbatını aşacak bir ukûbat veremez mi? Yoksa onu içki haddinden daha az sayıdaki sopa cezasıyla birlikte ateşle dağlamak, hapis ve sürgün gibi başka ukûbatlar da verebilir mi?

Hadis, hadd ukûbatı icap eden suçlarda haddi aşmayı yasaklamaktadır. Hadd, belirli suçlar için tayin edilmiş muayyen ukûbatlardır. Tayin edilen bu ukûbatlar aşılmazlar. Fakat bunların dışındaki suçlar yasaklama kapsamına dâhil değildirler, hâkimin içtihadına bırakılmıştır.

Hadisten, muayyen ukûbatların aşılmaması anlaşılmaktadır. Yasaklama, muayyen ukûbatların dışındaki hususları kapsamamaktadır. Bu hususta Şevkanî şöyle der:

“Muteahhirinden bazı kimseler hadisin; efendinin kölesini, kocanın karısını, babanın çocuğunu dövmesi gibi valilerin dışındaki kimselerden sadır olan tedipler hakkında olduğunu söylemektedirler.” Fakat hadisin metninde مَنْ

“*men*” lafzı yer almakta ve مَنْ بَلَغَ حَدًّا “*kim hadde ulaşursa*” denilmektedir. Bu lafız genel lafızlardan olup, valinin dışındaki kimseler için tahsis edilmesini gerektirecek bir karineye de sahip olmaması bu tevili geçersiz kılmaktadır. Fakat hadisin, muayyen ukûbatlarda kim tespit edilen bu ukûbatın dışına çıkarsa haddi aşmış olur şeklinde tefsir edilmesi mümkündür. Ancak, tamamı had ukûbatına ulaşmayan birkaç ukûbat uygulaması vaziyetinde haddi aşan kimseler hadisin kapsamına girmez.

Tazir ukûbatını belirleme yetkisi aslı itibarıyla Halife'ye aittir. Fakat bunun hâkimin içtihadına bırakılması veya hâkimin tazir ukûbatını takdir etmesinin engellenmesi caizdir. Bu hususta kâdı (hâkim) Halife'nin naibidir. Yargı, zaman mekân ve hadiseyle tahsis edilmiş bir husustur. Dolayısıyla yargının, bazı davalarla tahsis edilmesi, tazir ukûbatını mutlak surette takdir etmekten engellenmesi veya bazı davalarda takdirde bulunmasının engellenerek bazılarında bu yetkinin verilmesi caizdir. Vaziyet ne olursa olsun tazir ukûbatı takdir edilirken bir tanesinde dahi Şerî hükümlerden dışarı çıkılamaz. Bunun sebebi şudur: İşlenen fiil, ya farz, ya mendup, ya mubah, ya haram ya da mekruh bir fiil olup bu beş tür dışında olması mümkün değildir. Mubah, mükellefin yapıp yapmamakta serbest bıraktığı fillerdendir. Dolayısıyla mubah bir fiili işleyen kimse, Allah'ın emir ve yasaklarına muhalefet etmiş sayılmaz. Bilakis bu fiilleri yapıp yapmaması Allah'ın emir ve yasaklarına tabi olmasının bir gereğidir. Burada Şeriatın serbest bıraktığı bir vaziyet söz konusudur. Menduplar ve mekruhlar hakkında da Şeriat herhangi bir ukûbat getirmemiştir. Mendubun terk edilmesinden veya mekruhun işlenmesinden dolayı ukûbat yoktur. Devletin de bu türden fiillere ukûbat uygulaması doğru değildir. Çünkü ukûbat,

mendup filin yapılmasını bağlayıcı hale getirir, yani farz haline getirir. Aynı şekilde mekruh olan bir filin yapılmasını bağlayıcı hale getirir yani mekruhu haram haline getirir. Bu sebeple devletin, mendupların terki, mekruhların da işlenmesinden dolayı ukûbatlar koyması doğru olmaz. Mubahlar, menduplar ve mekruhlar, ukûbatlar kapsamına girmezler.

Geriye yalnızca farzların terk edilmesi ve haramların işlenmesi kalmaktadır. Farzların terk edilmesinden dolayı Allah *Azze ve Celle*, ukûbat takdir etmiştir. Namazı kılmamak, Ramazan orucunu tutmaktan, zekâtı vermekten, kul hakkını ödemekten ve benzerlerinden imtina etmek farzları terk etmek demektir. Allah *Azze ve Celle*, bu farzları terk edenlere azap edeceğine söz vermiştir. Haram olan fiilleri işlemek de aynı şekilde ukûbatı gerektirir. Başkasına zina iftirasında bulunmak, parayı saklamak (kenz), ihtilas, casusluk yapmak gibi fiillerin tamamı haramı fiillerdir. Allah *Azze ve Celle* bu türden fiilleri işleyen kimselere de azap edeceğini vaat etmiştir. Bunlar hakkında yöneticinin tazir ukûbatları belirlemesi şüphesiz ki gerekli bir husustur. İster farzların terki olsun, isterse haramların işlenmesi olsun bunların tamamı masiyettir (suçtur) ve cezalandırılmayı gerektirir. İşte bu noktadan hareketle Halife, tazir ukûbatlarını belirlerken Allah *Azze ve Celle*, tarafından belirlenmiş olan ukûbatları mutlaka dikkate alması gerekmektedir. Bunları aşması caiz değildir. Tazirin, farzların terki ve haramların işlenmesi ile sınırlı kalması ve kesinlikle bunları aşmaması gerekir. Sahabelerin birtakım mendupların terkinden ve birtakım mekruhların da işlenmesinden dolayı cezalandırdıkları şeklindeki rivayetler icma olmadıkça delil olmaya elverişli değildirler. Bu konuda ise icma oluşmamıştır.

Mekruh bir fiilin işlenmesi, mendub veya mubahın terk edilmesinden dolayı tazir ukûbatı koymak caiz olmadığı gibi işlerin gözetilmesi gerekçesiyle veya maslahat adıyla da tazir ukûbatlarının konulması caiz değildir. Çünkü şehirlerin planlanması, bütçelerin hazırlanması gibi kamuya ait işlerin gözetilmesi, imamın görüşüne, düzenlemesine ve içtihadına bırakılmış ve imamlarla sınırlandırılmış hususlardandır. Bu hususlarda imamın dışındakilerin yetkileri yoktur. Maslahat Şer'î bir delil olmadığı için, maslahata dayalı olarak ukûbat konulamaz.

Tazir Cezalarının Çeşitleri

Yukarıda da değindiğimiz gibi tazir, takdir hakkı hâkime bırakılmış bir ukûbattır. Ancak bu, hâkimin dilediği gibi ukûbat verebileceği manasına gelmemektedir. Şeriatın yasakladığı bazı ukûbat türleri vardır ki bunlarla ukûbatlandırmak caiz değildir. Üstelik Kitap ve Sünnet'te var olan Şer'î nasslar, sınırlandırılmış muayyen ukûbatlar ortaya koymuş ve bunlarla cezalandırılma emiri gelmiştir. Öyleyse tazir ukûbatında hâkimin içtihadı, uygun gördüğü herhangi bir ukûbatı vermesi hususunda değil ukûbatın miktarı hususunda olacaktır. Şari'in (yasa koyucusunun) muayyen ukûbatları göstermiş olması, tazir ukûbatlarında uygulanacak olan ukûbatların bu ukûbat türleri ile sınırlı olmasına ve bunların dışına çıkılmamasına delalet etmektedir.

Hakkında yasaklamanın açıkça var olduğu ukûbatlandırmak, ateşle yakmaktır. Ateşle yakarak ukûbatlandırmak caiz değildir.

Buharî'nin Ebu Hurayra *Radiyallahu Anh*'dan yaptığı rivayet şöyledir:

وَإِنَّ النَّارَ لَا يُعَذِّبُ بِهَا إِلَّا اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ

“Ateşle ancak Allah Azze ve Celle azap eder.”¹ İkrime’den: Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem şöyle buyurdu:

لَا تُعَذِّبُوا بِعَذَابِ اللَّهِ

“Allah’ın azabı ile azap etmeyiniz.”² Yani ateşle azap etmeyiniz. İbni Mes’ud Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem’in şöyle söylediğini rivayet etmektedir:

إِنَّهُ لَا يَنْبَغِي أَنْ يُعَذِّبَ بِالنَّارِ إِلَّا رَبُّ النَّارِ

“Ateşle azap etmek gerekmezdi. Zira ateşin Rabbi ancak, ateşle azap eder.”³ Bu hadislerin tümü ateşle yakarak ukûbatlandırmanın haramlılığı hususunda sarih tirler. Elektrikle yakmak gibi diğer ukûbatlar için de aynı hüküm geçerlidir. Uranilerle ilgili hadiste Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem’den gelen şu rivayete gelince:

أَمَرَ بِمَسَامِيرَ فَأَحْمِيَتْ فَكَحَلَهُمْ

“Gözlerinin oyulmasını ve mil çekilmesini emretti.”⁴ Bu hadis, ateşle dağlamayı göstermektedir ve burada bir yasaklama yoktur. Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem’in bu türden bir ukûbatlandırmayı kullanmış olması, bunun caizliğine delildir. Yasaklanan ise ateşle yakmaktır. Şeriat tarafından belirlenen ukûbatlandırma türleri ise şunlardır:

1- Öldürme Ukûbâtı

Halife’nin, tazir ukûbatı kapsamında öldürmekle emretmesi caizdir. Her ne kadar öldürme, zina eden evlinin ve lutinin öldürülmesinde olduğu gibi hadd ukûbatlarından

¹ Buharî K. Cihad 2793; Tirmizi K. Cihad 1496; Ahmed ibni Hanbel 1775

² Buharî İstítabetü’l Mürt. 6411; Tirmizi K. Hudud 1378; Nesei , Ebu Davud; Ahmed ibni Hanbel

³ Ebu Davud K. Cihad 2300; Kitabu’l Edeb 4584

⁴ Buharî, K. Cihad ve’s-Seyr, 2795

birisi ve hadis hadd dışında ukûbatların hadd seviyesine ulaşmasını yasaklıyorsa da, tazir kapsamındaki öldürme cezası, sopa cezası gibi aşağı çekilmesi mümkün olmayan bir ukûbattır. Öldürme tek haddir. Bu sebeple de; *من بلغ حدًّا في غير حدِّ* **“Hadd (ukûbatının) dışındaki (ukûbatlarda) kim sınırı aşarsa”** hadisi buna uygulanamaz. Zira bu hadiste sopa haddi kastedilmektedir. Çünkü sopa cezalarında hadd seviyesine ulaşmak veya ulaşmamak mümkündür. Öldürme ukûbatında ise böyle bir şey tasavvur edilemez. Ellerin ve ayakların kesilmesinde de vaziyet aynıdır. Buna göre tazirin en sert seviyeye, öldürme derecesine ulaşması caizdir. Bunun delili uranilerle ilgili olarak rivayet edilen hadistir. Her ne kadar bu hadis yol kesenler hakkında delil olarak getirilmiş ise de konumu itibarı ile yalnızca yol kesenlerin durumunu değil aynı zamanda ihanet, öldürme ve dinden dönme durumlarını da içermektedir. Enes'ten:

أَنَّ نَاسًا مِنْ عُرَيْيَةَ قَدِمُوا الْمَدِينَةَ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَتَكَلَّمُوا بِالْإِسْلَامِ فَقَالُوا يَا نَبِيَّ اللَّهِ إِنَّا أَهْلُ ضَرْعٍ وَلَمْ نَكُنْ أَهْلَ رَيْفٍ وَاسْتَوَخَّمُوا الْمَدِينَةَ فَأَمَرَ لَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِدَوْدٍ وَرَاعٍ وَأَمَرَ هُمْ أَنْ يَخْرُجُوا فِيهِ فَيَشْرِبُوا مِنْ أَلْبَانِهَا وَأَبْوَاهَا فَانْطَلَقُوا حَتَّى إِذَا كَانُوا نَاجِيَةَ الْحَرَّةِ كَفَرُوا بَعْدَ إِسْلَامِهِمْ وَقَتَلُوا رَاعِي النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَاسْتَأْفُوا الدَّوْدَ فَبَلَغَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَبَعَثَ الطَّلَبَ فِي آثَارِهِمْ فَأَمَرَ بِهِمْ فَسَمَرُوا أَعْيُنَهُمْ وَقَطَعُوا أَيْدِيَهُمْ وَتُرَكُّوا فِي نَاجِيَةِ الْحَرَّةِ حَتَّى مَاتُوا

“Ukl ve Urayne kabilelerinden bir grup insan Allah Rasulü Sallallahu Aleyhi ve Sellem'e gelip Müslüman oldular. Ancak Medine'nin havası onlara iyi gelmediği için hasta oldular. Bunun üzerine Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem onlara develerin ve çobanın bulunduğu yeri tavsiye etti. Kendilerine oraya gitmelerini, develerin sütlerinden ve idrarlarından içmelerini söyledi. Gittiler. Harra denilen yere vardıklarında İslâm'dan döndüler ve Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in çobanını öldürdüler.

*Develeri sürüp götürdüler. Vaziyet Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem'e haber verilince hemen arkalarından takipçi yolladı. Onları yakalayıp getirdiler. Gözlerine mil çekilmesini, ellerinin ve ayaklarının kesilmesini sonra da Harre'nin bir kenarına atılarak o şekilde ölüme terk edilmelerini emretti.*¹ Uraynelilerle ilgili hadisenin içeriği budur. Her ne kadar burada ihanet, öldürme ve dinden dönme durumları var ise de hakikatte üçünün bir arada işlenmesi ile emniyetin ihlal edilmesi söz konusudur. Bu sebeptendir ki Rasul Sallallahu Aleyhi ve Sellem onları ihanet, öldürme ve dinden dönme ukûbatları ile ukûbatlandırmış onlara ibretimiz bir ukûbat vermiştir. O, onları öldürmedi, ölünceye kadar güneşin altında Harre'ye atılmalarını emretti. Harre'ye atılmalarından önce onların gözlerine mil çekti ve ellerini kestirdi. Bu vaziyet, hadisenin aşırı bir şekilde emniyeti ihlal etme hadisesi olduğunu göstermektedir. İşte bu hadiseden hareketle imamın tazirde öldürme haddine ulaşmasının caiz olduğu istinbat edilmiştir.

Ukûbâtlandırmanın illetinin caydırmak olduğunun delili şu ayettir:

وَلَكُمْ فِي الْقِصَاصِ حَيَاةٌ يَا أُولِي الْأَلْبَابِ

Kısasta sizin için hayat vardır. (el-Bakara 179) KİSASIN illeti olan hayatın varlığı ayette açık ve nettir. Caydırıcılık ise ukûbatın verilmesinin illetidir. Hakkında nass bulunan ukûbatları bir Müslüman'ın aşması, çiğnemesi doğru değildir. Çünkü Allah *Azze ve Celle* bunların caydırıcı olduğunu bildiği için bunları teşri etmiştir. Fakat Şari' tarafından ukûbatı tayin edilmeyen ve takdiri imama terk edilen suçlar için de imamın caydırıcı ukûbatlar koyması gereklidir.

¹ Buharî, K. Meğazi, 3871

İmam bir ukûbat koyar sonra da bunun caydırıcı olmadığını görürse caydırıcılığın gerçekleşmesini sağlayacak daha şiddetli bir ukûbat koyması gerekir. Şari' tarafından ukûbatı belirlenmemiş ve öldürme ukûbatı dışındaki bir başka ukûbat ile de caydırıcılığın sağlanması mümkün olmayan birçok suç türü vardır. İşte bu türden suçlar için imamın öldürme ukûbâtını getirmesi gerekir. Örneğin Şer'î nassa göre iki imama biat edildiği zaman ikincisinin öldürülmesi gerekmektedir. Ancak bu hadis, insanları buna kıskırtanlar, birinci imama inikat biati yapıldıktan sonra ikinci bir imama biat etmeleri için onları toplayanlar hakkında bir şey söylememektedir. Hadis, insanlara imam olmak için henüz biat almamış olanlar için olduğundan bu hadiseye uygulanamaz. Ancak bu kişinin işlediği suç, belki de biat alan kişinin suçundan daha büyük bir suçtur. Bu sebeple de imamın böyle bir kişiye öldürme ukûbatı vermesi caizdir. Yine Arapçılık, Türkçülük, İrancılık, Berbercilik gibi milliyetçiliğe, etnik düşünceye çağrıda bulunan ve insanları milliyetçilik düşüncesinde toplayan kimse hakkında Şari' tarafından belirlenmiş bir ukûbat yoktur. Oysa milliyetçiliğe yapılan çağrı sonucunda İslâm Devleti'nin, hatta Müslümanların parçalanması gibi bir sonucun çıkacağı bilinmektedir. Milliyetçiliğe çağrıda bulunan kimselelere imamın öldürme ukûbatı vermesi caizdir. Bir bölgenin İslâm Devleti'nin bünyesinden ayrılmasına çağrıda bulunan kimsenin vaziyeti da aynıdır.

مَنْ أَتَاكُمْ وَأَمْرُكُمْ جَمِيعٌ عَلَى رَجُلٍ وَاحِدٍ يُرِيدُ أَنْ يَشُقَّ عَصَاكُمْ أَوْ يُفَرِّقَ جَمَاعَتَكُمْ
فَأَقْتُلُوهُ

“İşleriniz (yönetiminiz) bir adam üzerinde birleş-

miş iken kim gelir de birliğinizi dağıtmak, topluluğunuzu parçalamak isterse onun öldürünüz.”¹

hadisinden her ne kadar bu türden bir anlam çıkartılabiliyorsa da bu hadise, hadler kapsamına giren hususlardan değildir. Bu hadise, ukûbat miktarı imamın görüşüne bırakılmış tazir suçlarından olup imamın öldürme veya öldürme dışındaki bir başka ukûbat ile ukûbatlandırması caizdir. Aynı şekilde bu da imamın, öldürmeye varacak ölçüde ukûbat vermesinin caiz olduğunu gösteren sarih bir nasıttır.

2- Celd

Celd, kırbaç veya benzeri bir şeyle vurmaktır. Darp cezası Kur'an'da yer almaktadır.

وَاللَّاتِي تَخَافُونَ نُشُورَهُنَّ فَعِظُوهُنَّ وَاهْجُرُوهُنَّ فِي الْمَضَاجِعِ وَاصْرَبُوهُنَّ

Serkeşlik etmelerinden endişelendiğiniz kadınlara öğüt verin, yataklarında onları yalnız bırakın, nihayet dövün. (en-Nisa 34) Celd cezası Kur'an'da da yer almaktadır:

الرَّانِيَّةُ وَالرَّانِي فَاجْلِدُوا كُلَّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا مِائَةَ جَلْدَةٍ

Zina eden erkek ve kadının her birine yüzer değnek vurun. (en-Nur 2) Celd, kırbaç veya bir başka cisimle de olabilir. Zeyd ibni Eslem'den:

أَنَّ رَجُلًا اغْتَرَفَ عَلَى نَفْسِهِ بِالرَّانَا عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَدَعَا لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِسَوْطٍ فَأَتَى بِسَوْطٍ مَكْسُورٍ فَقَالَ فَوْقَ هَذَا فَأَتَى بِسَوْطٍ جَدِيدٍ لَمْ تُقَطَّعْ تَمَرَتُهُ فَقَالَ دُونَ هَذَا فَأَتَى بِسَوْطٍ فَذُرْكَبٌ بِهِ وَلَانَ فَأَمَرَ بِهِ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

“Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem zamanında bir adam zina ettiğini itiraf etti. Rasulullah SallAllahu Aleyhi

¹ Muslim K. İmara: 3443

ve Sellem, adamı çağırtdı ve kırık bir kırbaç getirildi. **“Bundan dahi iyisini getirin.”** dedi. Bu defa kenarları yani budakları alınmamış yeni bir kırbaç getirdiler. Bunun üzerine ikisi arasında bir kırbaç getirilmesini emretti. Daha yumuşak bir kırbaç getirildi ve onunla kırbaçlanmasını emretti.” Bu hadis kırbaç ukûbâtının delilidir. Ebu Umame ibni Sehl, Said ibni Sa'd ibni Ubade'den naklediyor:

كَانَ بَيْنَ أُنْيَابِنَا رَجُلٌ مُخَدَّجٌ ضَعِيفٌ فَلَمْ يَرِغْ إِلَّا وَهُوَ عَلَى أَمَةٍ مِنْ إِمَاءِ الدَّارِ يَخْبُثُ بِهَا فَرَفَعَ شَأْنَهُ سَعْدُ بْنُ عَبَادَةَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ اجْلُدُوهُ ضَرْبَ مِائَةِ سَوْطٍ قَالُوا يَا نَبِيَّ اللَّهِ هُوَ أضعَفُ مِنْ ذَلِكَ لَوْ ضَرَبْنَاهُ مِائَةَ سَوْطٍ مَاتَ قَالَ فَخُذُوا لَهُ عِثْكَالًا فِيهِ مِائَةُ شِمْرَاخٍ فَاضْرِبُوهُ ضَرْبَةً وَاحِدَةً

“Eulerimiz arasında vücut yapısı çok zayıf bir insan vardı. Bir gün mahallenin cariyelerinden birisi ile aniden kötü bir halde yakalandı. Bunun üzerine Sa'd ibni Ubade vaziyeti Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem'e bildirdi. Bu adam Müslüman bir kimse idi. Allah Rasulü ona had vurulmasını emretti. Dediler ki: “Ey Allah Rasulü! O adam sanıldığından daha zayıf yapıldır. Şayet ona yüz sopa vurursak onu öldürürüz.” Efendimiz: **“Öyleyse onun için yüz saçaklı bir hurma dal alın ve ona dal ile bir kere vurun.”**¹ Bu hadis de kırbaç dışındaki bir şeyle vurmaya delildir. Hadiste yer alan العنكول **“uskul”** kelimesi, üzerinde birçok dal bulunan hurma شِمْرَاخُ **“şim-rah”** olarak isimlendirilir. Buna göre, kırbaç salkımına denilmektedir. Bu dallardan her birisi dışındaki bir başka cisimle vurmak veya celd, meşru olan ukûbat türlerindedir. Bu sebeple imamın budakları alınmış sopa ile vurması veya kamçı ile kamçılması caizdir.

¹ İbni Mace K. Hudud, 2564; Ahmed ibni Hanbel; 20925

Fakat darp veya celd ile tazirin on darbeden veya celd-den fazla olması caiz değildir. Bu husus hadisin nassında açıkça bildirilmektedir. Buharî AbdurRahman ibni Cabir’in Nebi *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*’den şunu işittiğini rivayet etmektedir:

لَا عُقُوبَةَ فَوْقَ عَشْرٍ ضَرْبَاتٍ إِلَّا فِي حَدٍّ مِنْ حُدُودِ اللَّهِ

“Allah’ın hadlerinden bir had olmadıkça on darbeden fazla ukûbat yoktur.”¹ Buharî Ebu Burde’den rivayet ediyor: Nebi *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* şöyle diyordu:

لَا يُجْلَدُ فَوْقَ عَشْرِ جَلْدَاتٍ إِلَّا فِي حَدٍّ مِنْ حُدُودِ اللَّهِ

“Allah’ın hadlerinden bir had olmadıkça hiçbir kimse on celden fazlasıyla ukûbatlandırılamaz.”² Yine Buharî rivayet ediyor: Nebi *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*’i şöyle söylerken işittim:

لَا تَجْلِدُوا فَوْقَ عَشْرَةِ أَسْوَاطٍ إِلَّا فِي حَدٍّ مِنْ حُدُودِ اللَّهِ

“Allah’ın hadlerinden bir had olmadıkça hiçbir kimseye on kırbaçtan fazla vurmuyunuz.”³ Ahmed, Ebu Burde ibni Niyar’ın Nebi *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*’den şunu işittiğini tahrir etmektedir:

لَا يُجْلَدُ فَوْقَ عَشْرَةِ أَسْوَاطٍ فِيمَا دُونَ حَدٍّ مِنْ حُدُودِ اللَّهِ

“Allah’ın hadlerinden bir had olmadıkça hiçbir kimse on kırbaçtan fazla dayağa mahkûm edilemez.”⁴ Bu hadisler, on kırbaçın veya on sopanın üstündeki kırbaçlamanın ve sopa vurmanın caiz olmadığına delalet etmektedir. Halife veya hâkim bu hususta hür değildir, ha-

¹ Buharî, K. Hudud, 6343

² Buharî, K. Hudud, 6342

³ Buharî, K. Hudud, 6344

⁴ Ahmed ibni Hanbel, Mü. Medineyin, 15894

disin nassına bağlı kalmak zorundadırlar. Şelnaci'nin RasulAllah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem'e* varan bir isnatla rivayet ettiği şu hadis de bunu teyit etmektedir:

من بلغ حداً في غير حدّ فهو من المعتدين

“Hadd (ukûbâtının) dışında(ki ukûbatlarda) kim sınırını aşarsa o, aşırı gidenlerden sayılır.” Bu hadis had türlerinden birisine yorumlanır ki bu da celdir. Çünkü haddin daha alt seviyesi bu türden hadd için düşünülebilir. Öldürme veya kesme haddi için böyle bir şey düşünülemez. Dolayısıyla bu hadis, on kırbaç hadisini teyit etmektedir. Rasul *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*, tazir ukûbâtının hadd miktarına ulaşmasını yasaklamaktadır. Bu ise ancak celd ukûbâtında söz konusu olmakla birlikte belli bir sayı ile sınırlandırılmamıştır. Bu sebeple; **“On kırbaçın üstünde”** hadisi ile sayı belirlenmiştir. **“On kırbaçın üstünde”** hadisi, haddin altındaki her sayıyı kapsamaktadır. **“On kırbaçın üstünde”** hadisi ise belli bir sayı ile kayıtlanmaktadır. Bu vaziyette mutlak olan mukayyet olana tabi tutulur ve her iki hadis arasında cem yapılır. **“Kim hadde ulaşarsa”** hadisi, celd sınırı ile tahsis edilir. Çünkü hadisten ancak celd için sınırlama manası çıkartılabilir. Buna göre imamın tazirdeki celd ile darp ukûbâtını on kırbaçın veya sopanın üstüne çıkartması doğru değildir.

3- Hapis

Şer'i hapis, kişinin, evinde, bir bölgede, mescitte, ukûbatlandırmak gayesiyle hazırlanmış bir hapishanede veya bir başka yerde kendisi hakkındaki tasarruflarından engellenmesi ahkonulmasıdır. Hapsin şeran belirlenmiş ukûbatlardan olduğunun delili Behz ibni Hâkim'in babasından onun da dedesinden rivayet ettiği şu hadistir:

أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَبَسَ رَجُلًا فِي تُهْمَةٍ ثُمَّ خَلَّى عَنْهُ

“Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem töhmetten dolayı bir adamı hapsetti sonra da onu serbest bıraktı.”¹ Ebu Hurayra RadiyAllahu Anh’dan:

أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَبَسَ فِي تَهْمَةٍ يَوْمًا وَلَيْلَةً

“Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem, bir töhmetten dolayı bir gün bir gece hapsetti.” Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem zamanında hapis evde veya mescitte oluyordu. Ebu Bekir RadiyAllahu Anh döneminde de böyleydi. Davalar için hazırlanmış bir hapisane yoktu. Ömer ibni el-Hattab Halife olunca Safvan ibni Umeyye’den 4000 dirheme bir ev satın aldı ve orayı hapisane yaptı. Ömer, Hatie’yi yaptığı hicivden dolayı, Zariyat, Murselat ve Naziat Sûreleri hakkındaki sorusundan ve bunlar hakkında şüphe uyandırdığından dolayı da Subeyğa’yı hapsetti. Osman ibni Affan’ın Benî Temim hırsızlarından ve suikastçılarından Dabi ibni el-Haris’i ölünceye kadar hapsettiği rivayet edilir. Ali ibni Ebu Talib’in kamıştan bir hapisane yaptırdığı ve ona “Nafia” ismini verdiği, hırsızların orada tünel açmaları üzerine kerpiçten yeni bir hapisane yaptırdığı ve onu “mahis” şeklinde isimlendirdiği rivayet edilir.

Hapis ukûbâtı, celd ve kesmek gibi bir ukûbat çeşididir. Ancak hapis ukûbâtının hapisanedekilere elem verici nitelikte, caydırıcı özellikte olması gereklidir. Bu sebeptendir ki hapisaneleri terbiye, eğitim okulları haline getirmeliyiz sözü yanlış bir sözdür. Okul ile hapisane birbirlerinden farklı şeylerdir. Okul, terbiye ve eğitim için vardır. Hapisane ise suçluları ukûbatlandırmak için vardır. Öyleyse caydırıcı bir ukûbat özelliğinde olmalıdır. Yapısı, odaları ve

¹ Tirmizi, K. Diyet, 1337

koridorları, okulların, evlerin ve benzeri yerlerin odalarından ve koridorlarından farklı olmalıdır. Kişide üzüntü ve huzursuzluk duygularını uyandıracak bir şekilde yapılmamalıdır. Odaları, gece ve gündüz aydınlatılmayı gerektirecek şekilde loş bir aydınlatma ile aydınlatılmalı, içeriye yatak veya benzeri herhangi bir mobilya konulmasına izin verilmemelidir. Yataklar, sert liflerden veya benzeri bir şeyden yorganlar da çuval bezi, telis veya çaputlardan yapılmalıdır. Yemekler sert olmalı ve çok olmamalıdır. Fakat gıdasını almasına yetecek, hayatta kalmasını ve sağlıklı olarak yaşamasını sağlayacak nitelikte olmalıdır. Yakınlarının veya komşularının yanına girmelerine ve yanında çok kalmalarına imkân tanınmamalıdır. Mahkûmun vaziyeti hanımının yanında gecelemesini gerektiriyorsa, hapishanedeki davranışları ve ahlaki yapısı iyi ise ve hapishane müdürü de uygun görüyorsa, hanımının yanında gecelemesine izin verilebilir. Müdür tarafından belirlenen bir ihtiyacın karşılanması dışında dışarı çıkmasına kesinlikle izin verilemez. Hâkimin kararı olmadıkça dövülemez, bağlanamaz, zincire vurulamaz ve aşığlanamaz. Hapishanede kargaşa çıkardığı zaman tek başına dar bir odaya (hücreye) konulur, üzerine kapı kilitlenir ve gerektiği kadar orada bırakılır. Kapıdaki küçük bir delikten yemek ve su verilir. Ancak tutuklu, hapishane müdürü ve gardiyanın görüşüyle hücreye kapatılmaz. Hâkimin karar vermesi gereklidir. Çünkü hücreye kapatmak, hakkında verilen mahkûmiyet kararına ilave bir ukûbattır. Dolayısıyla da hâkimin kararını gerektirir. İçerisinde bulunulan hal hapis ukûbâtının daha da zorlaştırılmasını veya hafifletilmesini gerektiriyorsa vaziyet hâkime bildirilmelidir. Bu hususta uygun gördüğü kararı verecek olan odur. Suçlu, ancak yaşadığı beldede, şehirde hapsedi-

lebilir. Yaşadığı şehrin dışında bir başka yerde hapsedilmesi sürgün manasına gelir ki bu, hapis kararı dışında hâkim tarafından verilecek ilave bir kararı gerektirir. Çünkü bu, ikinci bir karardır.

Hapishaneler, işlenen suçların türüne göre hazırlanır. Hapishanenin türü ise hâkimin kararı ile tespit edilir. Siyasi suçlular veya adi suçlular şeklinde bir ayırım yapılamayacağı gibi gazeteciler veya avukatlar şeklinde bir ayırım da yapılamaz. Bilakis çirkin olan her fiil suç sayılır. Suçun büyüklüğü ve küçüklüğü imamın takdirine bırakılmıştır. Çünkü takdir yetkisi ondadır. Kim, bir şahsı karalar veya zemmederse gazeteci olup olmamasına bakılmaksızın gerektiği şekilde cezalandırılır. Hak olmayan bir işte kim yönetimi eleştirirse siyasi birisi olup olmadığına bakılmaksızın cezalandırılır. Ancak verilecek olan ukûbatın takdirinde hâkimin şahıslar arasında farklı takdirde bulunması yani her ikisi hakkında sahip olduğu bilgilere göre; birisinin hakikaten suçlu kimselerden olduğunu, diğèrinin ise şeytanın tuzağına düşürdüğü takvalı kimselerden olduğunu bilmesine istinaden aynı suçtan dolayı birine bir sene hapis verirken bir diğèrine bir hafta hapis cezası vermesi veya birini çok çetin ve zor bir hapishaneye diğèrini ise daha hafif bir hapishaneye koyması caizdir.

Hapishanede bulunanlar ya tutuklu ya da mahkûmdurlar. Şayet mahkûm ise bunların cezalarını çekmeleri gerekir. Tutuklu iseler en hafif hapishaneye konulmaları gereklidir. Çünkü bunlar, töhmet altında bulunan kimselerdir ve suçlu oldukları henüz kesinleşmemiştir. Tutukluluk sürelerinin ise mümkün olduğu kadar kısa tutulması gereklidir. Tutukluluk halinin devam etmesi gerekiyorsa hâkimin kanaat getireceği bir nedene istinaden hâkim tarafından ka-

rar verilmelidir. Eğer böyle bir karar yoksa veya çıkartılmamışsa serbest bırakılması için herhangi bir emre gerek görülmeden tutukluluk sürelerinin sonunda hemen serbest bırakılmalıdırlar. Hâkim, bir başka göreve atanır veya azledilirse, giden veya azledilen hâkimin yerine atanan hâkim, tutukluların durumunu inceleyerek yeni görevine başlamalıdır. Suçu sabit olanlar hakkında hemen hüküm vermeli, sabit olmayanları yani suçsuzluğu sabit olanları hemen serbest bırakmalıdır. Hâkimin kararı olmadıkça da hiçbir kimse hapsedilemez ve tutuklanamaz.

Hapis cezası hakkında, celd ukûbâtında olduğu gibi Şeriat tarafından belirlenmiş ve aşılması caiz olmayan bir sınırdır. Zira muayyen bir sınırı veya süreyi belirten Şer'î bir nass bulunmamaktadır ve hapis ukûbâtının takdiri doğrudan doğruya Halife'nin takdirine bırakılmıştır. Ukûbatların caydırıcı olması gerektiğinden işlenen suçtan dolayı verilecek olan hapis ukûbâtının hem suçluyu hem de diğer insanları caydırıcı nitelikte olması gereklidir. Kimin hakkında tazir ukûbatı varsa, suçluyu caydıracak nitelikte bir ukûbat verilmelidir. Dolayısıyla hapis ukûbâtında kesinlikle bir üst sınır yoktur. Rivayet olunduğuna göre Nebi *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*, hapis cezası ile hükmetmiştir. Muayyen bir süreye bağlı kaldığı veya süre tayin ettiği rivayet edilmemiştir. Geriye hapis cezası hakkında verilecek olan hükmün mutlaklığı kalmaktadır. Ancak bazı fakihlerin tağribe kıyas yaparak hapis ukûbâtındaki en üst sınırın bir sene olduğu ve bir seneyi aşmaması gerektiği şeklindeki sözleri yanlış bir sözdür. Her ikisine ait vakıanın farklı olması sebebiyle hapis, sürgüne kıyas edilemez. Kıyas yapmaya elverişli olacak şekilde ikisini bir araya getirebilecek illet de yoktur. Hapsin tarifinin sürgünün tarifine uygun ol-

duğu da söylenemez. Çünkü hapis, engellemek ve kişisel tasarruflardan alıkoymaktır. Sürgünde de aynı vaziyet söz konusudur. Yani kişinin sınırlı bir mekânda ferđi tasarruflarda bulunmaktan alıkonularak yalnız bir fert haline getirilmesidir. Bu şekilde bir itiraz veya iddia doğru değildir. Zira sürgün, kişinin kendisi hakkındaki tasarruflarından engellenmesi demek değildir. Sürgün, belli bir mekânın dışında kendisi hakkındaki tasarruflardan engellenmesidir. Sürgüne gönderilen kişi muayyen bir mekânda değil muayyen bir beldede veya vilayette yaşamak mecburiyetinde bırakılmaktadır. Bu vaziyet, hapsin tersine bir durumdur. Üstelik sürgünün bir ikinci noktadan da hapisten artısı vardır. Zira sürgün kişinin vatanından veya yaşadığı yerden bir başka yere gönderilmesidir. Bu muamele uzaklaştırma muamelesi olup hapsin tarifine uymaz. Bu sebeple de hapis cezası bir sene ile sınırlandırılmaz. Bilakis Halife, hem suçluya hem de başkalarına caydırıcı olacak nitelikte uygun gördüğü hapis ukûbâtını verebilir. Aynı şekilde kâdının (hâkimin) de suçlu için caydırıcı olacağı kanaatine binaen, Halife tarafından belirlenen ukûbat ile hükmetmesi caizdir.

Ancak varlıklı zengin borçlunun ukûbatlandırıldığı malın büyüklüğüne göre bir maldan dolayı yarım ay, çok maldan dolayı da iki veya dört ay hapis cezası ile ukûbatlandırılacağı şeklindeki rivayetler veya sözler kesin bir takdir, ölçü değildir. Çünkü bunlar, muayyen şahıslar hakkında ve vaziyetlerde gerçekleşmiş hususlardır. Bir kaide olarak ele alınması ve bir başka hadiseye uygulanması doğru değildir. Bu açıklamalara binaen hakkında hapisle hükmedilecek husus için en yüksek sürenin takdiri, mutlak bir iştir. Tazir hususunda muayyen bir süre belirlemeyi benimsemesi va-

ziyetinde Halife'nin muayyen suçlar için en üst ve en alt sınırını tespit etmesi veya yalnızca en uzun süreyi belirlemesi caizdir. Eğer böyle bir şey benimsememişse iş hâkime bırakılmış demektir o, hüküm ile uyumlu olduğunda muayyen bir süreyi belirler.

Halife'nin, her bir suç için hapis süresini belirlemesi gerekmez. Çünkü bu muamele bir nevi benimseme, kanunlaştırma manasına gelir. Kanunlaştırma ise Halife hakkında vacip değil caiz olan bir muameledir. Fakat kâdı (hâkim), belli bir kişi hakkında hapisle hükmettiği zaman hüküm süresini tek süre ile, meçhul olmaktan uzak, tereddüde yer bırakmayacak şekilde kesin, açık ve net olarak belirlemelidir. Bir sene, bir ay, Ramazan ayının sonuna, Kurban Bayramı'na kadar gibi belli süre tahdidinde bulunmalıdır. Hapisle ukûbatlandırılan suçlu hakkında bu sürenin tahdit edilmesi vaciptir. Ta ki hâkimin suçluya verdiği ukûbat bilinmeyen değil bilinen bir ukûbat olsun. Çünkü bu, Şeriatta bağlayıcılığı olan işlerde ve sözleşmelerde bilinen sabit işin şartlarındandır. Alışveriş ve icara gibi bağlayıcılığı olan sözleşmelerin açıkça bilinmesi şarttır. Yine namaz ve adak gibi bağlayıcılığı olan işlerin de açıkça bilinmesi şarttır. Kâdı tarafından verilen bir ukûbat, iş kapsamına giren hususlardandır, dolayısıyla da net olarak bilinmesi gereklidir. Hapis cezası kâdının (hâkimin) verdiği bir hüküm olduğuna göre hâkimin verdiği bu hükmün bilinen bir hüküm olması da kaçınılmazdır. Verilen ukûbât, meçhul olduğu zaman malum sayılmaz. Bu sebeple de hapis cezası verildiği zaman, hüküm, ister suç hakkında isterse töhmetten dolayı verilsin ukûbat süresinin muayyen bir süre ile tahdit edilmesi lazımdır.

Buna göre, deliller bulununcaya kadar töhmet suçlaması sebebiyle bir kişinin hapiste tutulması caiz değildir.

Çünkü süre bilinmemektedir. Beyyinelerin toplanması için tutukluluk süresinin tahdit edilmesi gereklidir. Bu süre net olarak biliniyor, muhtemel veya hayali değilse beyyinelere ulaşabilmek için gerekli olan süreye göre tutukluluk süresi belirlenir. Şahidimi veya şahitlerimi şu yerden veya falan yerden getireyim, derse ihtiyaç duyulan süre belirlenir ve buna göre hapis hususunda süre belirlenir. Ancak beyyinelerin İslâm Devleti sınırları dışında olmaması gereklidir. Çünkü İslâm Devleti dışında bulunan beyyinelere ulaşılması kesin değildir, dolayısıyla bu vaziyette hâkime müraعات edilir. Eğer hâkim, beyyinelerin getirilme imkânının var olduğu yönünde bir kanaate sahip olursa, uygun gördüğü bir süreyi tespit eder. Fakat şüpheli olduğuna kanaat getirirse, normal olarak beyyinelerin getirilebileceği mümkün olan en kısa süreyi tespit eder.

Aynı şekilde herhangi bir kimsenin tevbe edinceye veya ölünceye kadar hapis cezası ile cezalandırılması caiz değildir. Çünkü bu, ne zaman tevbe edeceği veya öleceği bilinmediğinden meçhul ile ukûbatlandırmak ve hüküm vermek demektir. *“Ölümlle sınırlandırmak, meçhulle değil bilinenle sınırlandırmak demektir. Çünkü ölüm gerçekleşmesi kesin olan bir husustur ki bu da bilinenle sınırlandırmak demektir.”* Böyle söylenemez, çünkü bu hükme göre suçlunun hapisanede geçireceği süre bilinmemektedir. Verilen hüküm ölüm hükmü değildir, hüküm hayatının sona ermesi yani ölmesi hükmüdür. Bu vaziyette ise hem süre hem de verdiği hüküm malum değildir.

فَأَمْسِكُوهُمْ فِي الْبُيُوتِ حَتَّىٰ يَتَوَقَّأَهُنَّ الْمَوْتُ

Ölünceye kadar onları evlerinde tutunuz. (en-Nisa 15) ayetinde Allah *Azze ve Celle*, hapsi ölümlle sınırlandırmıştır şeklinde bir itiraz da ile sürülemez. Çünkü bu ayet:

الرَّانِيَةُ وَالرَّانِي فَاجْلِدُوا

Zina eden kadın ve erkeğe vurun. (en-Nur 2) ayeti ile nesh edilmiştir. Bu sebeple de delil olmaya elverişli değildir. Üstelik kocanın, karısını evden dışarı çıkarmama hakkı vardır. Bu sebeple de o, hapis sayılmaz. Eğer hapis sayılı saydı elbette ki bununla da cezalandırılırdı. Çünkü insanlara ukûbat vermek, yalnızca hâkime ait bir haktır ve bir başkasının ukûbatlandırması caiz değildir. Allah *Azze ve Celle* kocayı, karısını terbiye etmekle vazifelendirirken terbiye türlerini de belirlemiştir. Bunlar; öğüt vermek, yatağı ayırmak ve acıtmayacak şekilde dövmeektir.

فَعِطُوا هُنَّ وَأَهْجُرُوهُنَّ فِي الْمَضَاجِعِ وَاضْرِبُوهُنَّ

Kadınlara öğüt verin, yataklarında onları yalnız bırakın, nihayet dövin. (en-Nisa 34) Hapis cezası ise bunlar arasında yer almamaktadır. Öyleyse onun hapsedilmesi caiz değildir. Üstelik ayet, ölünceye kadar hapis cezası verilmesine de delalet etmemektedir. Nebi *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*'den rivayet edilen, اقتلوا القاتل واصبروا الصابر **“Öldüreni öldürün, sabredeni sabrettirin.”** hadisinin manası şudur: Kim öldürürse öldürülür, kim de bir şahsı öldürmek maksadıyla hapseder ve bu suretle de onu öldürürse öldürdüğü şekilde öldürülür. Yani onun hapsedilmesi, ölmesini gerçekleştirecek şekilde ölmesi için hapsedmektir. Ölünceye kadar hapsedilmesi demek değildir. Bu, öldüren kimse öldürülür türünden bir ukûbattır, tazir değil cinayettir. Dolayısıyla da ölünceye kadar hapsedmeye cevaz verecek bir delaletle sahip değildir. Bu sebepledir ki Şeriata göre, müebbet hapis cezası vermek caiz değildir. Muayyen bir şahıs hakkında verilen hapis cezası süresinin sınırlandırılması lazımdır.

Hapis, çalıştırmak değil tutuklamaktır. Çalıştırmak ise

hapisten farklı bir şeydir. Bu sebeple bir şahıs hakkında hapis hükmü verildiğinde onun çalıştırılması caiz değildir. Çünkü “*hapis*” kelimesi, “*çalışma*” manasını kapsamamaktadır. “*Ancak hapis cezası ile birlikte çalışma ukûbatının da verilmesi veya yalnızca hapis hükmü ile yetinilmesi caiz midir?*” El-cevap: Ne zor işlerde ne de kolay işlerde çalıştırmayı, ukûbat türlerinden olduğunu gösteren bir nass gelmemiştir. Fakat fakihler, varlıklı borçlu hakkında hapisle hüküm verildiği zaman borcunu ödemesi için ücretle birtakım işlerde çalıştırılmasından bahsediyorlarsa da bu söz, Şer’î bir hüküm değil aklî bir sözdür. Dolayısıyla da hiçbir değeri yoktur. Hâkimin hükmettiği ukûbatlar, Şeriatın getirdikleri ile mukayyet olması gerektiğinden ağır işlerde çalıştırma cezası kabul edilmez ve bununla da ukûbatlandırılmaz. Ukûbat, tutuklama manasındaki hapis ile sınırlı olmalıdır.

4- Sürgün

Sürgün, tağrib veya uzaklaştırmak demektir. Sürgün cezası Kur’an’da da yer almaktadır.

أَوْ يُنْفَوْا مِنَ الْأَرْضِ

Veya sürgün edilmeleri... (el-Maide 33)

Sürgün hadislerde de yer almaktadır: Ahmet, Ebu Hurayra *RadiyAllahu Anh*’dan rivayet ediyor:

أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَضَى فِيمَنْ رَزَى وَلَمْ يُحْصَنْ يَنْفِي عَامٍ بِإِقَامَةِ الْحَدِّ عَلَيْهِ

“*Nebi SallAllahu Aleyhi ve Sellem zina eden bekâr bir erkeğe hadd ile birlikte bir sene sürgün cezası verdi.*”¹

Buharî İbni Abbas *RadiyAllahu Anh*’dan rivayet ediyor:

لَعَنَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْمُخْتَبِينَ مِنَ الرِّجَالِ وَالْمُتَرَجِّلَاتِ مِنَ النِّسَاءِ وَقَالَ

¹ Buharî, K. Hudud, 6330

أَخْرَجُوهُمْ مِنْ بُيُوتِكُمْ وَأَخْرَجَ فُلَانًا وَأَخْرَجَ عُمَرُ فُلَانًا

“Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem, erkeklerden kadınlara benzemeye çalışanlara, kadınlardan da erkeklere benzeyenlere lanet etti. **“Onları sürünüz!”** dedi ve falan kişi sürüldü. Ömer de falanı sürdü.”¹

Bu deliller, sürgünün, Şeriat tarafından tespit edilmiş ukûbatlardan olduğunu gösterdiği gibi bunun tazir kapsamına giren ukûbatlardan olduğunu da ispat etmektedir. Sahabeler bu şekilde hareket etmişler ve Ömer *Radiyallahu Anh* Sabiğa’yi sopa vurulduktan sonra bir sene Basra’ya sürgüne göndermiştir. Yine Ömer, kadınları fitneye düşürmesinden korktuğu içih Nasr ibni Haccac’ı, Osman da Ebu Zerr el-Ğıfarî’yi sürgüne göndermiştir. Sürgün, kişinin bir yerde yerleşmesi amacıyla değil yaşadığı yerden uzaklaşması gayesiyle verilir. Bu sebeple de sürenin uzaması doğru değildir. Bununla beraber sürgün ukûbâtının üst sınırını gösteren bir nass da yoktur. Ancak Şeriat, zina eden bekâra sürgün cezası verdiğinde bunu bir sene ile tespit etmiştir. Her ne kadar sürgüne gönderme, bağlayıcılığı olan bir hadd ukûbatı değil ise de imamın, kırbaç ukûbâtının yanında sürgün ukûbâtını ilave etme hakkı vardır. Ancak Şeriat, bunun sınırını en çok bir sene olarak tespit etmiştir. Bu, her ne kadar sürgünün en üst sınırının tahdidine delalet etmese de buna göre hareket etmek Sünnet’tir. Suçlunun kalacağı sürenin, yerleşme sayılmaması şartıyla bunun aşılmasında bir engel yoktur. Zira yerleşme vaziyeti söz konusu olursa sürgünün manası kalmaz.

Sürgün, ancak İslâm Devleti’nin sınırları içerisinde olur. Sınırları dışına taşması doğru değildir. Çünkü bu, suçlunun İslâm diyarından küfür diyarına çıkartılması demektir. Bu

¹ Buharî, K. Hudud, 6331

sebeple devletin sürgüne uygun belli mekânlar tespit etmesi iyi olur. Dediler ki: Ebu'z Zenat, Habeş topraklarında Yemenin Tihame bölgesinin alt taraflarında bulunan bir sürgün yeri idi. Sürgün bir ukûbattır, uygun olan da onun caydırıcılık özelliğini gerçekleştirecek elem verici bir ukûbat niteliğinde olmasıdır. Hasen ve Zuhri, yol kesenlerin sürgün edilmelerinde şehirlerden ve yerleşim yerlerinden uzak bölgelere konulmalarının dikkate alındığını, sığınabilecekleri bir yerde bırakılmadıklarını rivayet etmektedirler. Yani bir yerde yerleşmelerine imkân vermeyecek ölçüde bir yerden bir başka yere nakledilirler. Ancak bu vaziyet onları adeta bir yolcu haline getirir. Dolayısıyla sürgün için en uygun olan, sürgünden caydırıcılığın çıkmasını sağlayacak bir şekilde sıkıntı duyacakları bir yere sürülmeleridir.

5- Konuşmamak

Konuşmama ukûbatı, hâkimin emri ile insanların belli bir şahısla muayyen bir süre konuşmamalarıdır. Bunun delili Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*'in Müslümanların konuşmalarını yasakladığı üç kişi hakkında gerçekleşen hadisedir. Bu, onlar için bir ukûbat idi. Aynı tür bir cezayı Ömer de uygulamıştır. Sabiğa'yı celd ve sürgün ile cezalandırdığında insanların onunla konuşmalarını da yasaklamıştır. Ancak bu ukûbat caydırıcı olduğu takdirde kullanılır. Yani insanlar buna hassasiyet gösterdiklerinde, suçlu ile konuşmamalarının manasını takdir ettiklerinde geçerli olur. Fakat insanların buna gösterdikleri özen zayıf olursa, bu ukûbat onlara elem vermeyeceği için kullanılmaz.

6- Çarmıha Germek

Bu ukûbat suçlunun öldürülmüş olması vaziyetinde verilir ve hâkimin aynı anda çarmıha germe cezası vermesi

caizdir. Bu husus şu ayete göredir:

أَنْ يُقْتَلُوا أَوْ يُصَلَّبُوا

Öldürülmeleri ve çarmıha gerilmeleri. (el-Maide 33)

Ayette yer alan اُ “*ev*” yani “*veya*” kelimesi burada “*ve*” bağlacı manasında kullanılmıştır. Yani aynı anda hem öldürülmeleri hem de sürgüne gönderilmeleri veya yalnızca öldürülmeleri. Fakat yalnızca çarmıha germe ukûbâtının verilmesi doğru değildir. Zira bu bir nevi işkencedir. Nebi *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* ise hayvanlara bile işkence yapılmasını yasaklamıştır. Hayvanlara işkence yapmak yasak olduğuna göre bu yasak insanlar için elbette ki öncelikle geçerlidir. Nebi *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in canlı olarak çarmıha gerdiğini söyleyenler bunun senedini göstermişlerdir. Çarmıha germe ayeti bu ukûbatın suçlunun öldürülmesinden sonra olacağını göstermektedir. Çünkü hüküm çarmıha germenin öldürme ile birlikte olduğunu veya yalnızca öldürme ukûbâtının uygulanacağını göstermektedir. Yol kesenlere verilecek olan ukûbatta çarmıha germenin yalnız olarak uygulanacağını hiçbir kimse söylememiştir. Bu sebeptir ki çarmıha germe canlılara uygulanacak bir ukûbat değildir. Çarmıha germek ancak hakkında ölüm cezası verilen kimse için öldürme cezası ile birlikte uygulanır.

7- Para Cezaları

Para cezası suçlunun işlediği suça karşılık belli bir miktar para ödemeye mahkûm edilmesidir. Para cezası Sünnet'le sabittir. Nesei Amr ibni Şuayb'ın babasından onun da dedesinden rivayet ettiği hadiste şöyle demektedir:

قال: يا رسول الله والثمار وما أخذ منها في أكمائها؟ قال: من أخذ منه بفيه ولم يتخذ حُبْنَةً فليس عليه شيء، ومن احتمل ففيه غرامة مثليه وجلدات نكال

“Dedi ki: “Ey Allah Rasulü dâhında asılı bulunan meyve ceplere doldurulursa ne olur?” Dedi ki: **“Kim eteğine almaksızın sadece yer ise bir şey gerekmez. Kim de beraberinde bir şey alırsa aldığını iki misli ödemesi hem de sopa cezası gerekir.”** Nesei bir başka hadiste şunu ilave etmektedir:

وما لم يبلغ ثمن المجن ففيه غرامة مثليه وجلدات نكال

“Bedeli kalkan değerine ulaşmamışsa iki misli para cezası ile sopa cezası vardır.” Yine Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem’den rivayet edildiğine göre şöyle demiştir:

وكاتم الضالة عليه غرامتها ومثلها معها

“Kaybolan şeyi saklayan kimsenin ukûbâtı, kaybolan şeyin kendisi ile misli kadar para cezası ödemesidir.” Zekâtını vermek istemeyen kimsenin malının yarısının alınması da tazir sayılır. Ancak bunun için muayyen bir sınır tespit edilmemiştir. Dolayısıyla bu miktarın Halife tarafından belirlenmesi gerekmektedir. Halife tarafından muayyen bir tespitite bulunulmaması halinde de hâkimin takdirine bırakılmıştır. Suçlu olan kimse para ukûbâtını ödemekten aciz ise para cezası kadar hapis ukûbâtına mı çarptırılır yoksa affedilir mi? Bu soruya şöyle cevap verilir: Muayyen bir ukûbata mahkûm edilmiş ise bir başka ukûbat ile cezalandırılması doğru olmaz. Çünkü hâkimin hükmü söylendiği gibi uygulanmalıdır. Bu sebeple de para ukûbâtına karşılık olarak hapsedilemez ve affedilemez. Çünkü af, hâkimin verdiği hükmün ilga edilmesi demektir. Hâkim bir şeyle hükmettiğinde ise verdiği hükmün ilgası doğru olmaz. Böyle vaziyetlerde, yani suçlunun para ukûbâtını ödeyememesi vaziyetinde uygun olan çözüm, eğer varsa görünen malından alınmasıdır, eğer görünürde

bir malı yoksa devlet tarafından tahsil edilebilecek malı birikinceye kadar beklemektir.

8- Malı Telef Etmek

Bu ukûbat, Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in Kâbe'de asılı bulunan putların kırılmasını ve tamamen yok edilmesini emretmesi hadisesinde olduğu gibi bir daha kullanılmayacak bir şekilde malın yok edilmesidir. Yine içkiyi haram kılan ayet indiğinde Müslümanlar, evlerinde bulunan içki küplerindeki şarapları döktüler ve küplerini de kırdılar. Rivayet edildiğine göre Nebi *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*, içkilerin dökülmesini, küplerin ve diğer içki kaplarının da kırılmasını emretmiş, sahabeler de böyle yapmışlardır. Yine rivayet edildiğine göre Ömer, içine su katılmış sütleri döktürmüştür.

9- Malın Aynında Değişiklik Yapmak

Bu ukûbat, malın şeklinin ve niteliklerinin değiştirilmesi demektir. Nebi *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'den şu hadis rivayet edilmektedir:

أنه نهى عن كسر العملة الجائزة بين المسلمين كالدرهم والدنانير إلا إذا كان بها بأس، فإذا كانت كذلك كسرت

“Nebi *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*, dirhem ve dinar gibi Müslümanlar arasında kullanılan paraların kırılmasını gerektirecek bir vaziyet olmadıkça kırılmasını yasakladı. Kırılmasını gerektirecek bir vaziyet olduğunda ise kırılırdı.” Yani Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*, tağşiş¹ olmadıkça altın ve gümüş paraların kırılmasını yasaklamıştır. Şayet tağşiş varsa ukûbat olarak para kırılır ve parçalanır, tağşiş yapana da ayrıca ukûbat verilir. Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* heykelin kafasını kırdı ve onu

¹ Tağşiş: Paranın değerinde değişikliğe sebep olacak şekilde içerdiği altın veya gümüş miktarının yani ayarının düşürülmesidir.

adeta bir ağaç haline getirdi. Bu türden muameleleri yapanlar hâkim tarafından uygun görülecek bir ukûbat ile cezalandırılmalarının yanında, imal edilen malda haramlılık özelliği taşıyan bir vaziyetin olması vaziyetinde de haramlılık özelliğini giderecek şekilde mal üzerinde de değişiklik yapılır.

10- Hizaya Getirme Tehdidi

Bu ukûbat, suçlunun şöyle yaparsan cezalandırılırsın şeklinde tehdit edilmesidir. Bunun delili Nebi *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'den rivayet edilen şu hadistir:

رحم الله امرءاً علق سوطه بحيث يراه أهله

“Halkının göreceği şekilde kamçısını asılı tutan emirlere Allah rahmet etsin.”

11- Öğüt Vermek

Kâdı, suçluyu Allah'ın azabı ile korkutarak öğüt verir. Bunun delili Allahu Teâlâ'nın şu sözüdür:

وَاللَّاتِي تَخَافُونَ نُشُورَهُنَّ فَعِظُوهُنَّ

Serkeşlik etmesinden korktuğunuz kadınlara öğüt verin. (en-Nisa 34)

12- Mahrum Etmek

Suçlunun sahip olduğu birtakım malî haklardan mahrum bırakılmasıdır. İtaatsizlik eden kadının nafakadan, öldürülenin varislerine bıraktığı mallardan ve payı bulunan kamu mülkiyetine ait mallardan mahrum bırakılması gibi.

13- Azarlama

Bu ukûbat, sözle hakarete uğratılmasıdır. Azarlama Sünnet'le sabittir. Rivayet edildiğine göre Ebu Zerr bir adama sövdü ve onu annesi ile ayıpladı. Hadise, Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'e ulaştınca şöyle dedi:

يَا أَبَا ذَرٍّ أَعْيَرْتَهُ بِأَمِّهِ إِنَّكَ امْرُؤٌ فِيكَ جَاهِلِيَّةٌ

“Ey Eba Zerr! Onu annesi ile mi ayıpladın?! Şüphesiz ki sende cahiliyeden kalma işler var.”¹

Yine rivayet edildiğine göre köle, AbdurRahman ibni Avf ile çekişti. Nebi *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'e gidince AbdurRahman ibni Avf kızdı ve ona:

“Kara kadının çocuğu diyerek sövdü.” Bu sözü duyan Nebi *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* çok kızdı ve ellerini kaldırarak şöyle dedi:

ليس لابن بيضاء على ابن سوداء سلطان إلا بالحق

“Haklı olması dışında beyazın çocuğunun siyahın çocuğuna üstünlüğü yoktur.” Bu hadiseden dolayı AbdurRahman ibni Avf çok mahcup oldu ve daha da itaatkâr hale geldi. Yanağını toprağa koyarak köleye, “*Razı oluncaya kadar ayağınla bas.*” dedi. Rivayet edildiğine göre Nebi *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*, kendisi gelmeden önce suyundan içilmesini yasakladığı kuyudan su içerek yasaklama emrine muhalefet eden iki adama, ağır sözler söylemiştir. Bu hadiselerin tamamı, azarlamanın ve hakaret ifade eden ağır sözler söylemenin tazir ukûbatlarından olduğunu göstermektedir. Sahabeler (Allah onlardan razı olsun) de aynı şekilde hareket etmişlerdir. Rivayet edildiğine göre Ömer, يا أحمق *“Ey Ahmak!”* diyerek Ubade ibni es-Samit'i azarlamıştır. Buna göre kâdının (hâkimin) suçluyu azarlaması caizdir. Hâkimin normal şartlarda suçluya sövmesi, hakaret etmesi söz konusu olamaz. Ancak ukûbat olarak suçluyu azarlayabilir, hakaret edebilir. Azarlama cezası için belirli sözler yoktur. Azarlama manasına gelebilecek her lafzın, kâdı veya yönetici tarafından kullanılması caizdir. Ancak kullanılan lafızlar iftira manası içeriyorsa kulla-

¹ Buharî K. İman 29

nılamazlar. Çünkü bu konuda hem hâkimi hem de başkalarını kuşatan yasaklayıcı naslar vardır.

14- Teşhir Cezaları

Teşhir, caninin işlediği suçun insanlara duyurularak ondan sakınmaları hususunda uyarılmaları ve yaptığı rezilliklerin herkese duyurulmasıdır. Teşhir ukûbâtının aslı şu ayete dayanmaktadır:

وَأَلَيْسَ هَذَا عَذَابَهُمَا طَائِفَةً مِنَ الْمُؤْمِنِينَ

Müminlerden bir grup şahit olsunlar. (en-Nur 2)

Bundan kasıt, her iki ukûbat ile teşhir edilmesidir. Zina eden bekâra, hem sopa vurulması hem de bu cezanın insanlar önünde uygulanarak azarlanması, küçümsenmesi ve rezilliklerinin ortaya dökülmesidir. Sünnet'te teşhir ukûbâtına delalet edecek uygulamalar bulunmaktadır. Buharî, Ebu Humeyd es-Saidî'den şu hadisi rivayet etmektedir:

اسْتَعْمَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَجُلًا مِنْ بَنِي أَسَدٍ يُقَالُ لَهُ ابْنُ الْأَتَيْبَةِ عَلَى صَدَقَةٍ فَلَمَّا قَدِمَ قَالَ هَذَا لَكُمْ وَهَذَا أُهْدِيَ لِي فَقَامَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى الْمُنْبَرِ قَالَ سَفِيَانُ أَيْضًا فَصَعِدَ الْمُنْبَرِ فَحَمِدَ اللَّهَ وَأَثْنَى عَلَيْهِ ثُمَّ قَالَ مَا بَالُ الْعَامِلِ نَبَعْتُهُ فَيَأْتِي بِقَوْلٍ هَذَا لَكَ وَهَذَا لِي فَهَلَّا جَلَسَ فِي بَيْتِ أَبِيهِ وَأُمِّهِ فَيَنْظُرُ أُبْهَدَى لَهُ أَمْ لَا وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَا يَأْتِي بِشَيْءٍ إِلَّا جَاءَ بِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَحْمِلُهُ عَلَى رَقَبَتِهِ إِنْ كَانَ بَعِيرًا لَهُ رُغَاءٌ أَوْ بَقْرَةً لَهَا حَوَارٌ أَوْ شَاةٌ تَنْعُرُ ثُمَّ رَفَعَ يَدَيْهِ حَتَّى رَأَيْنَا عُفْرَتِي إِبْطِيهِ أَلَا هَلْ بَلَعْتُ ثَلَاثًا

“Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem Esed oğullarından İbnu'l Lutbiyye isimli birisini zekât toplama işi ile vazifelendirdi. Adam vazifeden döndüğünde Allah Rasulü'ne: “Bu sizin, bu da bana hediye edilendir.” dedi. Bunun üzerine Allah Rasulü Sallallahu Aleyhi ve Sellem (öfkeyle) minbere çıkarak şunları söyledi: “**Bundan sonra Ben sizden birisini, Allah'ın bana tevdi ettiği bir işte vazifelendiririm, sonra o gelip bana: “Bu size aittir, şu da bana hediye edilendir!” der. Bu adam**

babasının veya anasının evinde otursaydı da eğer doğru sözlüyse hediyesi ayağına gelseydi ya! Vallahi sizden kim haksız bir şey alırsa mutlaka onu boynunda taşır bir vaziyette Kıyamet günü Allah'la karşılaşacaktır. Eğer haksız yere aldığı bu şey deve ise böğürecek, sığırsa möleyecek, koyunsa meleyecektir.” Sonra Allah Rasülü ellerini havaya kaldırdı, o kadar ki koltuk altlarındaki beyazlık göründü. **“Allah’ım tebliğ ettim mi?”** dedi ve bu sözünü üç kere tekrarladi.¹

Bu hadisin istidlal yönüne göre Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* bizlere şu hususu bildirmektedir: Vali veya amil olarak vazifelendirilip de kim kamu mallarından alırsa veya hediye kabul ederse; deve almışsa böğüren bir deve, inek almışsa möleyen bir inek ve koyun almışsa meleyen bir koyun gibi rüşvet olarak aldığı sırta taşımak ve rezilliklerini gözler önüne sermek suretiyle Kıyamet günü Allah *Azze ve Celle* onu ukûbatlandırır. Bu hadis, valilerin skandallarının, rezilliklerinin herkesin gözleri önüne serilerek teşhir edileceğini göstermektedir. Teşhir, Allah’ın cezalandırdığı azaplardandır. Ancak ateşle ukûbatlandırma hadisesinde olduğu gibi bu ukûbat türünün, yalnızca Allah’a ait olduğunu belirten bir nass gelmemiştir. Dolayısıyla bu hadis aynı zamanda hâkimin suçluyu teşhir ile ukûbatlandırmasının caiz olduğunu göstermektedir. Sahabeler de aynı şekilde hareket ederek teşhir ile ukûbatlandırmışlardır. Ömer’in yalancı şahitlik eden birisini beraberrinde dolaştırarak teşhir ettiği ve meşhur hâkimlerin teşhir cezası ile hükmettikleri rivayet edilmektedir. Hem Ömer hem de Ali *Radiyallahu Anhuma* zamanında kâdılık yap-

¹ Buharî, K. Ahkâm, 6639; Muslim İmaret 26, 1832; Ebu Davud, İmaret 11, 2946

mış olan ve kâdılarının en meşhurlarından sayılan Kâdı Şu-rayh teşhir ile hükmetmiştir.

Şeriatla var olan delillere göre belirlenen tazir ukûbatları bunlardan ibaret olup hâkimin bu ukûbat türlerinden birisi ile ukûbatlandırması caizdir. Bunların dışında kalan bir başka tür ukûbat çeşidi ile hükmetmesi caiz değildir. Yukarıda saydığımız ukûbat türlerini yasaklayan bir nass da yoktur. Ukûbât bir fiil olup caiz olduğunu gösteren delile gereksinim vardır. *“Muayyen bir ukûbat ile cezalandırılmayı men eden bir delilin bulunması gerekir”* şeklinde bir itiraz ise geçerli değildir. Çünkü asıl olan ukûbat vermemektir. Muayyen bir ukûbat ile ukûbatlandırabilmek için delile ihtiyaç vardır. Ukûbâtlandırmanın asıl olması, genel delilin insanın saygınlığı, suçsuzluğu üzerine bina edilmiş olmasından ve eziyete uğratılmaması gerektiğinden kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla insana herhangi bir ukûbat verirken verilen cezanın caizliğini gösteren bir delil bulunmalıdır. Aynısı ile ukûbatlandırılabilmesine dair bir delil olmadığında ise ukûbat vermek caiz değildir.

“Tazir, herhangi bir şeyle kayıtlı olmaksızın mutlak olarak hâkimin yetkisine bırakılmıştır, uygun gördüğü herhangi bir ukûbat ile ukûbatlandırılabilir” şeklinde bir itiraz da ileri sürülemez. Çünkü hâkime verilen yetki, ukûbat miktarının takdiri ile sınırlı olup bunun dışında başka bir yetkisi yoktur. Şeriat ukûbatlar konusuna müdahalede bulunarak ukûbatlandırmada kullanılacak olan türleri belirlemiştir ve kâdı da bu ukûbat türlerine bağlı kalmak zorundadır. Yani Şeriat, ukûbat türlerini belirlemiş kâdıyı da bununla kayıtlı kılmıştır. Bir başka ukûbat türü ile ukûbatlandırması doğru olmaz. Şeriat tarafından belirlenen ukûbatlar içinden caydırıcı bulduğu birisini seçme

hakkı vardır. Bu sebeple hâkimin tazir ukûbatı verirken, Şer'î hükümler tarafından tayin edilen ukûbatlardan birisi ile ukûbatlandırması, bunların dışına çıkmaması gerekir. Örneğin; hâkimin, müsadere cezası verme yetkisi yoktur. Çünkü bunun caiz olduğunu gösteren Şer'î nass yoktur. *“Müsadere, para cezası cinsinde olmasından dolayı para ukûbâtına benzemektedir”* şeklinde bir itiraz da ileri sürülemez. Böyle söylenemez, çünkü müsadere, para ukûbâtından farklı bir şeydir. Zira *“ğarame”* yani para cezası suçlunun malından bir miktar ödemede bulunması demektir. Müsadere ise suç sebebi ile malın aynıını yani bizzat kendisinin alınması ve el konulması demektir. Üstelik *“Şer'î nassın, malî ukûbatlara işaret edici bir niteliği olmadığından bu cezanın Şer'î nass kapsamında yer alan para cezalarından sayıldığı”* da söylenemez. Nass, ancak ğarameye, mal üzerinde değişiklik yapılmasına ve malın telef edilmesine işaret etmektedir. Müsadereye delalet etmediğinden nassın belirlediği sınırdan durmak lazımdır. Kıyasa uygun bir illetin bulunmaması sebebiyle aralarında kıyas da yapılamaz. Çünkü müsadere, mülk sahibinden, sahip olduğu malın zorla alınması ve Şer'an belirlenmiş mülk edinme sebeplerinden birisi olmadan devletin, malı mülk edinmesidir ki bu caiz değildir.

Tazir Hadiselerinden Olup Benimsenen Cezalar

Tazir, hakkında hadd veya kefarete bulunmayan bir suçta verilen ukûbattır. Yani Şeriat tarafından ukûbat miktarları belirlenmemiş olan suçlar ve günahlar için verilen ukûbatlara *tazir* denilmektedir. Şari', bu suçlara verilecek olan cezanın takdirini, kazada (yargıda) naib sıfatıyla Halife yerinde bulunan ve masiyet işine bakan yargıca (hâkime) bırakmıştır. Yani cezanın takdiri önce Halife'ye sonra da

kâdıya bırakılmıştır. Bu sebeptendir ki fakihler ukûbatlarla ilgili hükümleri bölümlere ayırmışlar, içtihatlar yapmışlar ve birbirinden farklı görüşler ortaya koymuşlardır. Fakat tazir konusunda genel bahislerle yetinmişler, detaylara girmemişlerdir. Çünkü tazir ukûbâtı, kendisine intikal eden hadiselere göre hüküm vermesi ve ukûbat miktarını takdir etmesi için hâkimin görüşüne terk edilmiştir. Hâkimin karşılaştığı hadiseler ise sürekli yenilenmekte, çoğu kere de birbirinden farklı olmaktadır. Dolayısıyla bunlar için birtakım kaideler koymak belki de düzenleyici ve istikrarlı olmayacaktır.

Hakikatte ise tazir ukûbatlarının hâkimin takdirine bırakılması, şartlara göre değişim gösteren hadiseler açısından daha uygundur. Ukûbât açısından, içtihat yolunda yürünmesini, hadiseleri kavrama açısından da üretkenlik, icat edicilik yolunda yürünmesini sağlamak üzere hâkimin elinde bırakılmıştır. Bu sebeptendir ki işi kâdıya bırakmak, hikmetin ve doğru hareket etmenin ta kendisidir. Ancak bu vaziyet, kâdıların Şeriatla hükmetmeyi sürdürdükleri, kendilerinde bu hususta bir aşinalık oluşuncaya kadar uzun bir süre bu işle uğraştıkları, yargıda bulunma ve en azından fakih olma melekesini kazandıkları zaman geçerli olur. Ancak Hicrî 14. Asrın sonlarında (1385), Miladî 20. Asrın ikinci yarısının başlarında (1965) yaşayan günümüz hâkimleri, yarım asırdan daha uzun bir süreden beri Müslümanlara, Batı Hukukuna ait hükümleri uygulamaktadırlar. Dolayısıyla da Şeriat hükümlerinden oldukça uzaklaştılar, kendilerinde Şeriat hükümlerine ait tasavvurlar kayboldu. Özellikle hâkim koltuğuna oturan hâkimler, ukûbatlarda Şeriat hükümlerini tatbik etme alışkanlığından iyice mahrum hale geldiler. Hatta şu anda öğrendikleri kanunlar ve hükümler gibi pratik bilgiler şeklinde öğrenmekten

uzak, basit bir şekilde teorik bilgiler olarak inceleme dışında ciddi anlamda önem dahi vermediler. Bu sebeptendir ki tazir ukûbâtını tümünden bu kâdırlara terk etmek hiç de akılcıca bir davranış sayılmaz. Böyle bir uygulama ancak, yargının, ukûbat hukuku alanında küfür kanunları tecrübelerine sahip olan fakat Şeriata ait ukûbatlarla ilgili hususlarda ise tecrübesiz kimselerin eline terk edilmesi demektir. Üstelik günümüz Müslümanlarının özellikle de okuyan insanların ve bunlar içerisinde yar alan hâkimlerin zevkleri, toplum üzerinde etkili olup akla dayanan, güzellik ve çirkinlik düşüncelerinin etkisi altındadır. Bu sebeple de Şeriatın zevk anlayışını reddetme daha baskın hale gelmiştir. Çarmıha germe ukûbâtını vahşet, el kesmeyi insanlık dışı bir hareket, demirin ateşte ısıtılması sonra da bununla göze mil çekilmesini barbarlık olarak kabul etmektedirler. Bu sebeple tazir ukûbatlarının, zevk anlayışları değişmiş olan bu kimselerin takdirine bırakılması doğru bir hareket olmaz. Yine, çirkinliği hadiselerle sabit olmuş öyle suçlar vardır ki insanları bunlardan caydırmak için çok sert ukûbatlar uygulamak gereklidir. Bu türden suçlarla ilgili hususlar bu yargıçların eline bırakılacak olursa bunlar, ne yöneticileri muhasebe etmek gibi teorik olarak, ne de yönetici koltuğunda oturmak gibi pratik olarak siyâseti yürütemezler. Yürütmekle yükümlü oldukları işler yargıyı ilgilendiren işler olup yönetim işlerinden değildir. Bu sebeptendir ki caydırıcı olabilmesi için çok sert cezaların verilmesini yanlış görecektir. Yine milliyetçilik davasını güdenlerin on sene hapis cezasına çarptırılmalarını ağır bir ukûbat olarak değerlendireceklerdir. Milliyetçilik esasına dayalı siyasi parti kuranlar hakkında idam cezası verilmesini de gene ağır ukûbat olarak değerlendireceklerdir. Şayet bu türden fiillerde bulunanlara, suçları işleyenlere verilecek olan

ukûbatlar, caydırıcı olmayan tam tersine onları cesaretlendirici vasıfta olursa, iğrençlikler ürkütücü boyutlara ulaşacaktır. Bu sebeptendir ki Ümmetin birliğinin korunabilmesi için bu hususlara verilecek ukûbatlar, bu hâkimlerin takdirine bırakılmamalıdır. Buna göre tazirden sayılan belirli suçlar hakkında muayyen ukûbatlar benimseme (kanunlaştırma) yoluna gidilmesi, Müslümanların tümünde zevk anlayışları ve mefhumlar düzelinceye kadar da bu vaziyetin devam etmesi kaçınılmazdır.

Ancak tazir kapsamına giren birtakım hadiseler hakkında muayyen ukûbatlar benimsendiği zaman bunların, insanlara göre değişiklik göstermeyen hadler ve kısas ukûbatları gibi aynı konumda olmadıklarının bilinmesi gereklidir. Bunlar doğal yapısından dolayı insanların durumlarına göre değişebilen ukûbatlardır. Çünkü Şeriatta bunun, insanların durumlarına göre değişebileceğini gösteren naslar vardır.

Aişe *RadiyahAllahu Anha*'dan: Nebi *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* şöyle dedi:

أَقْبِلُوا دَوِيَّ الْهَيْئَاتِ عَنَّا تَهُمَ إِلَّا الْخُدُودَ

“İtibar sahibi kişilerden hadd ukûbatları dışında kalan ukûbatları affedici olunuz.”¹ Ensar hakkında da şöyle demiştir:

فَأَقْبِلُوا مِنْ مُحْسِنِهِمْ وَتَجَاوَزُوا عَنْ مُسِيئِهِمْ

“Onların iyiliklerini kabul ediniz. Kötülükleri (bilinenlerini) de affedici olunuz.”² Yani suç işledikleri bilinmeyenleri veya kaidelere bağlılıkları, itaatkâr ve takvalı oluşları ile bilinenleri en hafif ukûbatlarla ukûbatlandırınız. Zuhrî, Kubaysa ibni Zueyb'den, Nebi *SallAllahu*

¹ Ebu Davud, K. Hudud, 3803

² Buharî, K. Mmenakib, 3517

Aleyhi ve Sellem şöyle dedi:

مَنْ شَرِبَ الْخَمْرَ فَاجْلِدُوهُ فَإِنْ عَادَ فَاجْلِدُوهُ فَإِنْ عَادَ فِي الثَّلَاثَةِ أَوْ الرَّابِعَةِ فَاقْتُلُوهُ

“Kim içki içerse ona sopa vurunuz. Eğer tekrar içerse yine dövünüz. Üçüncü veya dördüncü defa içerse onu öldürünüz.”¹ Ebu Hurayra *Radiyallahu Anh* Nebi *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*'in hırsız hakkında şöyle buyurduğunu rivayet eder:

إذا سرق فاقطعوا يده ثم إن سرق فاقطعوا رجليه

“Hırsızlık yaptığı zaman onun elini kesiniz. Tekrar hırsızlık yaparsa ayağını kesiniz.” Bu rivayetlere göre işlenen suçlar tekerrür ettiği zaman -ki bunlar sabikalılar diye isimlendirilir- uygulanacak ukûbat daha da artırılır. Böylece tazir ukûbâtının; azaltılıp çoğaltılması mümkün olmayacak şekilde muayyen bir miktar ile tespit edilmesinin doğru olmadığı görülmektedir. Bu sebeple hâkimin aşmasını engellemek üzere en üst sınırın tespit edilmesi sonra da şahısların ve suçun durumuna göre uygun bir ukûbat vermesi hususunda hâkimin serbest bırakılması gereklidir. Sürekli olarak suç işleyenlere veya büyük suç işleyenlere en üst sınıra göre ukûbat verilir. Diğerlerine de, şahıslar neye müstahak ise hâkimin takdirine göre daha hafif bir ukûbat verilir. Bunun içindir ki üst sınır belirtilerek, hâkime bırakılan takdir alanı geniş tutulmalıdır.

Ancak burada akla *“en alt sınır da tespit edilir mi”* diye bir soru gelmektedir. Buna cevap şudur: Alt sınırı tespit etmenin genel olarak hiçbir manası yoktur. Bazen kâdı, suç işleyen şahsın takvasıyla tanınan kişilerden olup suçu bir tökezleme veya yanılma ile işlemiş olmasını dikkate alarak, üç senelik hapis gerektiren bir ukûbat yerine azarlama

¹ Ebu Davud, K. Hudud, 3888

ukûbâtını kâfi görebilir. Bu sebeple evla olan alt sınırın belirtilmemesidir. Ancak acıma ile veya merhametle yaklaşılması doğru olmayan bazı suç türleri vardır. Allah *Azze ve Celle* zina cezası hakkında şöyle buyurmaktadır:

وَلَا تَأْخُذْكُمْ بِهِمَا رَأْفَةٌ فِي دِينِ اللَّهِ

Allah'ın dini hususunda onlara acımayın. (en-Nur 2) Fakat aynı şeyi hırsızlık cezası için söylememiştir. Öyleyse acınmaması gereken birtakım suçlar vardır. Hâkimin bunları bilmemesi sebebiyle takva sahibi kişilere, bu suçları işlemiş olmalarına rağmen acınacağından korkulduğu için, evla olan, özellikle bazı suçlarda kasıtlı olarak alt sınırın tespit edilmesi daha uygun olur. Böylece bu suçlar için konulacak ukûbatlarla hem suçu işleyenler hem de diğer insanlar hakkında caydırıcılık sağlanmış olur.

Tazirde muayyen suçlar için belirli ukûbatlar benimsemek güzel bir hareket olsa da bu işlemin çok fazla detaylara indirilmemesi gerekir. Genel hatların, çerçevenin çizilmesi ile yetinmek daha doğrudur. Çünkü hadiseler yenilenmekte ve çeşitlenmektedir. Kanunlar genel nitelikte olmadığı zaman sürekli olarak yenilenen ve çeşitlenen hadiseleri kapsamına alamaz. Kanunların, karşılaşılan hadiselerin tümünü kapsamadığı zaman hâkim, ukûbat vermekte zorlanır. Çoğu kere caydırıcı bir ukûbat vermekten uzaklaşarak tehlikeli ve sıkıntılı durumların ortaya çıkmasına neden olur. Benimsenen hususlar yani kanunlar genel hatlar, ana çerçeve niteliğinde olmadığı zaman kâdıyı içtihatla bulunmaktan uzaklaştırır. Zira içtihat, nassı anlama hususunda bütün kuvvetin harcanmasıdır. Sınırlandırılmış bir nassı anlayıp sonra da hadiselere uygulanması hususunda çaba harcanması mümkün değildir. Bu sebeple benimsenen, kanunlaştırılan ukûbatların detay meselelere inilmeden ana hatlarda olması gereklidir.

Tazir Vakalarının Çeşitleri

Aslında tazir kapsamına giren vakaları belirli sınıflara ayırmak çok zor bir iştir. Suçlar çok çok fazladır ve birbirinden farklıdır. Üstelik hayatta yenilene, gelişen hadiseler karşısında birçok yeni suç türü de ortaya çıkmaktadır. Bunlar önceden bilinmemektedir. Bu sebeple de tazir kapsamına giren suç türlerini tasnif etmek zor bir iştir. Ancak tazir, hadd ukûbatlarının karşılığı olduğundan ve genellikle de belirlenen hadd türlerinde olduğu gibi belirlenmiş bir cezayı da göstermediğinden aynı cinsten olan hadiseler hakkında ukûbatlar koymak sonra da bunları imkânlar nispetinde belli bir tür kapsamına almak daha efdaldir. Aksi halde hâkimin takdirine bırakmak daha doğrudur. Bu açıklamalara istinaden, muayyen ukûbatların belirlenebileceği tazir vakalarını yedi sınıfta toplamak mümkündür.

- 1- Namusa Saldırı**
- 2- İnsan Saygınlığına Saldırı**
- 3- Akla Eziyet Veren Fîil**
- 4- Mala Saldırı**
- 5- Emniyeti İhlal**
- 6- Devletin Emniyetine Saldırı**
- 7- Dine Dokunan (Zarar Veren) Fiiller**

Namusa Saldırı

Namusa saldırı fiillerini ana hatları ile şu şekilde toplamak mümkündür:

• Hayâyî Ortadan Kaldıran Fiiller

1- Bir kadınla zina etmeye veya bir erkekle ilişkide bulunmaya çalışan kimselerin bu türden suçları işlememesi

için etkili engellemeler konulur. Zira bu engellemeler olmazsa bu suçlar işlenir. Bu türden suçları işleyenler, üç seneye kadar hapis ukûbâtı, sopa ve sürgün cezası ile cezalandırılırlar. Eğer kurban, emri altında bulunan bayan veya erkek bir hizmetçi ise veya erkek ya da kadın memur veya benzeri kimselerden ise zorlanmamış olmaları vaziyetinde en üst seviyedeki ukûbat ile cezalandırılırlar. Bu hadiseye karışan erkek ve kadına da aynı ukûbat verilir.

2- *Kim, bir kadını evlenme veya para vadi ile yoldan çıkarır ve onunla evli kimseler gibi ilişkide bulunur, cinsî münasebet dışında kocanın karısına yaptığı filleri yaparsa dört seneye kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Bu türden bir fiili işvada bulunmadan mahremi ile yaparsa on seneye kadar hapis, sopa ve sürgün cezası ile cezalandırılır. Bu hadiseye isteyerek katılan kadın da aynı şekilde cezalandırılır.*

Erkek veya kadından adaba muhalif işler hakkında bir talep olursa veya bunlardan herhangi birisi hayâya münafi bir arzda bulunursa ya da müstehcen sözler yöneltirse altı aydan iki seneye kadar hapis cezası ile cezalandırılır. İsteğe olumlu cevap vermesi halinde kendisinden istenen kişi de aynı ukûbat ile cezalandırılır.

3- *Aldatma yoluna başvurarak veya zorla, tehditle, para harcayarak ya da bir başka şekilde erkek veya kadını yoldan çıkarma, kışkırtma yönünde kim adım atarsa üç seneye kadar hapis ve sopa cezası ile cezalandırılır. Yoldan çıkartılan kadın veya erkek de aynı ukûbat ile cezalandırılır.*

4- *Erkek ya da kadın olsun, kim, bir veya daha çok kişiyi; fücra, fesada teşvik ederse, kışkırtırsa ya da kolaylık sağlarsa veya gelmesi için kolaylık gösterirse iki se-*

neye kadar hapisle cezalandırılır. Kendisine yönelik teşvike, kıskırtmaya icabet eden şahıs da aynı ukûbat ile cezalandırılır.

5- Kendisi dışındaki bir erkeğin veya kadının herhangi bir vesile ya da üslup ile zina yapmasına ya da eşcinsel ilişkide bulunmasına kim kolaylık gösterirse, hem kendisi hem de diğeri beş seneye kadar hapis ve sopa cezası ile cezalandırılır. Eğer kişi koca veya mahrem ise ukûbat on seneye kadar çıkartılır.

6- Kendisine yabancı olan birisini evinde saklayan bir erkek ya da kolayca eve girmesi mümkün olmayan yabancı birisini evinde saklayan bir kadın altı aydan bir seneye kadar hapsedilir.

7- İki kişi edebe aykırı olarak kötü bir halde bulunur ve hadisenin sebebi de tespit edilemezse dört seneye kadar hapis ile cezalandırılır.

8- Erkek veya kadınla birlikte oynaşmaya, uyuşturma veya uyutma halleri ile birlikte vakit geçirmeye kalkışan, ancak cinsel ilişkide bulunmayan herkes dört seneye kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Bu fiili mahremi ile yapan kimse on seneye kadar hapis, sopa ve sürgün cezası ile cezalandırılır. Kendisine karşı yapılan saldırıya müspet cevap vermesi vaziyetinde oynaşılan kişi de aynı ukûbat ile cezalandırılır.

9- Açık veya açık yere benzeyen bir mekânda genel adaba aykırı, açık bir şekilde fuhuş kastıyla dans eden kadın, bunu kendi isteği ile yapması vaziyetinde üç seneye kadar hapis ile cezalandırılır.

10- Yol, dükkân, kahvehane gibi genel mekânlarda insanların şehevi duygularını kabartmak maksadıyla kıskırtıcı hareketler yapmaya kalkışan herkes altı aya kadar

hapis ile cezalandırılır. Bu türden hadise tekrarlandığı zaman ukûbat iki seneye kadar artırılır ve sopa cezası verilir.

11- *Evcil hayvanlarla veya başka hayvanlarla cinsel ilişkide bulunan herkes beş seneye kadar hapis, sopa ve sürgün cezası ile cezalandırılır.*

• **Kaçırmak**

1- *Erkek olsun kadın olsun bir kişiyi hile veya zorla kaçırıp bir yere götürülen, üç gün içerisinde de geri dönmeyen herkes kaçırılan kadının kocası varsa veya kaçırılan erkek henüz buluğa ermemişse, kaçırma eylemi her ikisinin de rızası ile veya zorla yapılmış olsa da beş seneye kadar hapisle cezalandırılır. Kaçırılan erkek buluğa ermiş, kadının da kocası yoksa her ikisine de zorla ya da namusu bozarak saldırıda bulunulmamışsa üç seneye kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Ancak saldırıda bulunmuş olmasına rağmen saldırı, Şer'î beyyinelerle sabit değilse, fakat doktorun veya ebenin vereceği raporla sabit oluyorsa on beş seneye kadar hapis, sopa ve sürgün cezası ile cezalandırılır. Ancak kaçırılanı üç gün içerisinde bırakmış ve kötü bir fiilde de bulunmamışsa bir seneye kadar hapis ile cezalandırılır.*

2- *Evlenmek maksadı ile bir kadını zorla kaçıran kimse beş seneye kadar hapis ile cezalandırılır. Eğer kızın rızası ile kaçırılmış ve Şer'î akitle evlenmişlerse kaçırma suçundan dolayı altı aya kadar hapisle cezalandırılır. Eğer evlenmemişse ve ilişkide de bulunmamışsa bir seneye kadar hapisle cezalandırılır. Fakat bir hadise vuku bulmuşsa, ikrar veya Şer'î beyyine ile sabit olmayıp doktor raporu veya ebenin tespiti ile sabit ise on beş seneye kadar hapisle cezalandırılır.*

• **Edep Dışı Fiiller**

1- Bir kadına laf atan veya tartışmaya kalkışan herkes bir ay hapisle cezalandırılır. Aynı işi kadın yaparsa on sopa cezası ile birlikte aynı ukûbata çarptırılır.

2- Kadın elbisesi giyerek kadınlara mahsus bir mekâna veya iş vaktinde kadınların dışında kalanların girmesinin yasak olduğu bir yere giren kimse altı aya kadar hapisle cezalandırılır.

3- Ahlakın bozulmasına yol açan basılmış, çizilmiş, fotoğraflanmış veya kalıp haline getirilmiş herhangi bir maddeyi, satmak veya dağıtmak kastı ile basan, satan veya saklayan herkes altı aya kadar hapisle cezalandırılır.

4- İnsanların gelip geçtikleri bir yerde edebe mugayir kim banyo yaparsa, genel bir mahalde veya kamuya serbest olan bir yerde böyle bir konumda bulunursa altı aya kadar hapisle cezalandırılır. Erkeklerin kolayca görebilecekleri bir yerde banyo yapan kadın da aynı şekilde cezalandırılır.

5- Genel bir mekânda, toplulukta veya kendisi ile birlikte olanların görebileceği genel bir mekânda hayâyâ aykırı bir fülde bulunan herkes altı aya kadar hapisle cezalandırılır.

6- Elleri ve yüzü dışında kalan avretinden bir kısmını açan her kadın sopa cezası ile cezalandırılır. Eğer bu ukûbat caydırıcı olmazsa altı aya kadar hapisle cezalandırılır.

7- Doğal olmayan bir kılık, hareketler veya elbise ile veya ahlak dışı bir kılıkla kadınsı bir konumda görünen her erkek dövülür. Eğer bu caydırıcı olmazsa bir seneye kadar hapisle cezalandırılır.

8- İnsanların bulunduğu bir evi bir delikten veya kapı aralığından ya da benzeri bir yerden gözetleyen herkes

altı aya kadar hapis ve sopa cezası ile cezalandırılır. Bu işlemi, evin üst kısımlarından veya aşağısından bir yerden yaparsa sopa ile cezalandırılır.

• **Evlilikle İlgili Fiiller**

1- Müslüman bir erkeğin mecusi bir kadınla, Müslüman bir kadının kâfir bir erkekle veya beşinci bir kadınla veya bain bir talakla boşadığı karısı ile evlenmek gibi bilerek Şeriata muhalif evlilik yapan herkes on seneye kadar hapis ile cezalandırılır. Bilerek bu türden bir nikâhı kıyan, taraf veya şahitlik yapanlar da aynı ukûbat ile cezalandırılır.

2- Başkasının kızını kendi kızı imiş gibi göstererek yalan ve hile ile yalancı bir evlilik akdini icra eden herkes, beş seneye kadar hapisle cezalandırılır.

3- Karısını bain bir talakla boşamış olmasına rağmen evlilik ilişkilerini devam ettiren herkes beş seneye kadar hapisle cezalandırılır.

4- Bildiği halde hanımının kız kardeşi, teyzesi veya halası gibi geçici olarak evlenmesi haram olan birisi ile evlenen herkes, üç seneye kadar hapisle cezalandırılır.

İnsan Saygınlığına Yönelik Saldırımlar

• **Karalamak, Kötü Söz Söylemek, Hakaret Etmek**

Zemmetmek (kötü sıfat isnad etmek, karalamak), kadh (hakaret etmek) ve tahkir (küçümsemek) kelimelerinin ifade ettiği anlamlar arasında fark vardır.

Zemmetmek: İsnad edilen fiil suç sayılsa da sayılmasa da, kişinin onurunu, saygınlığını etkileyecek, şüphe veya istifham yoluyla da olsa insanlar tarafından küçümsemesine yol açacak muayyen bir işin bir şahsa nispet edilmesi, ilişkilendirilmesidir. Örneğin bir şahsa “*sen yalancısın*”,

“*sen hürsüzsün*” denilerek onun yalan söylemekle veya hürsüzlükle ilişkilendirilmesi gibi ifadeleri kullanmak zemmetmek kavramının içeriğine girmektedir.

Kadh, yani hakaret etmek ise, muayyen bir işle ilişkilendirmeden doğrudan kişinin şerefine ve onuruna zarar verecek bir ifadenin; “*alçak, adi, rezil*” gibi ifadelerin kullanılmasıdır.

Tahkir, yani küçümsemek ise, sövme, küçük görme, hor görme manasına gelen her lafzı veya bu anlamlara gelebilecek her tabiri, işareti, resmi ya da hareketi yapmaktır.

Her üç kavram ile ilgili hususlar ana hatları ile şu şekilde özetlenebilir:

1- *Bir başkasını muayyen bir işle ilişkilendiren herkes sopa ve bir aydan bir seneye kadar hapis ile cezalandırılır. Ancak davalı, şahsa nispet ettiği şeyi, Şer’î beyyinelelerle ispat ederse kazf fiiline kıyasen zemmetmesinden dolayı cezalandırılmaz.*

2- *İnsanlardan birisine hakaret eden kimse, hem sopa hem de bir aydan bir seneye kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Ayrıca hakarete bulunduğu hususun gerçeğini ortaya koyması ve kendisini temize çıkarmasına da izin verilmez.*

3- *Küçümseme araçlarından birisi ile veya bir vesileyle bir şahsı küçümseyen herkes, sopa ve altı aya kadar da hapis ile cezalandırılır.*

4- *Zemmetme ve kadh fiilleri aşağıdaki şekillerden birisi ile olursa cezayı gerektirir:*

a- *Yüze karşı yapılırsa. Bu vaziyette da şu şartlar aranır:*

a.a- *Zemmin ve kadhın bir mecliste yüzüne karşı söylenmiş olması,*

a.b- Sayıları az veya çok da olsa başkalarının işitmesine imkân verecek bir mekânda olması,

b- Şahsın gıyabında karalamak ve hakaret etmek. Saldırıya uğrayan kişi, saldırganın bulunduğu meclisten ve beraberindekilerden uzakta bulunsa da, toplanan şahısların veya bireylerin toplanmaları suretiyle olması şarttır.

c- Planlı olarak yapılan zemmetme ve karalama. Bunun için ise şu şartlar gerekir:

c.a- İnsanlar arasında yayılması ve dağıtılması veya onlardan bir gruba alay edici yazılar, resimler, fotoğraflar veya karikatürler şeklinde dağıtılması.

c.b- Açık olan bürolar ve posta kutuları aracılığı ile kurbana gönderilmesi.

d- Zemmetme ve karalamanın basın aracılığı ile yapılması. Bunun şartları ise şunlardır:

d.a- Günlük veya süreli gazeteler aracılığı ile yapılması

d.b- Matbuat kapsamına giren kitap ve benzeri yayınlarla yapılması.

5- Küçümseme şu şekillerden birisi ile olursa cezayı gerektirir:

a- Genel bir mekânda veya halka açık bir yerde veya herkesin görebileceği bir yerde olursa veya fiilen müdahalede bulunmadan failin hatası sebebiyle şahit olduğu zaman.

b- Fiili bir müdahale olmadan doğrudan veya bir alet vasıtasıyla duyulacak bir şekilde konuşmak veya bağırarak.

c- Yazılar, resimler, vesikalık fotoğraflar, pankartlar, çeşitli fotoğraflar genel bir mekânda veya kalabalıklara

açık yerlerde veya fuarlarda sergilenir satılır veya satışa sunulursa, bir veya birkaç kişi tarafından dağıtılsa.

d- *Telgraf, normal veya otomatik telefon haberleşmesi ile ya da açık mektuplaşmalar veya kartpostallarla olduğu zaman.*

6- *Fertler, cemaatler ve şirketler aracılığı ile yapılan yalanlayıcı yayınlar, karalama ve zemmetme sayılır ve bu yayınları yönlendirenler bir haftadan iki seneye kadar hapisle cezalandırılır.*

7- *Söylemediği veya yapmadığı halde bir kişi hakkında; şöyle söyledi veya şöyle dedi şeklinde iddiada bulunan kişi, suç işlemiş sayılır. Azarlama, sopa ve iki seneye kadar hapisle cezalandırılır.*

Akla Zarar Veren Fiil

Bunları ana hatları ile şu şekilde toplamak mümkündür:

1- *Eroin ve haşhaş gibi uyuşturucuları kullanan herkes suç işlemiş sayılır. Bu suçları işleyenler sopa cezası ile birlikte on beş seneye kadar hapis ve para cezası ile cezalandırılır. Para ukûbâtının takdiri ise hâkimin görüşüne bırakılmıştır.*

2- *İçkiyi satan, satın alan, sıkın, taşıyan veya sahip olan herkes; beş seneye kadar hapis ve sopa cezası ile cezalandırılır. Dininde içki içilmesi mubah olan kimse bundan istisna tutulur.*

3- *Uyuşturucu nitelikli bir maddeyi; satan, satın alan, imal eden, taşıyan veya sahip olan herkes on beş seneye kadar hapis ve sopa cezası ile cezalandırılır, uyuşturucunun bedeli kadar da para cezası öder.*

4- *İçki yapılması için satın alındığını bildiği halde üzüm veya kuru üzüm gibi şarap imalatında kullanılan*

bir maddeyi satan herkes, ister doğrudan isterse aracı yoluyla satmış olsun, altı aydan üç seneye kadar hapis ve sopa cezası ile cezalandırılır. Dininde içki içilmesi mubah olan kimse bundan istisna tutulur.

5- *Uyuşturucu maddelerin kullanılması için açık veya gizli bir yer açan herkes onbeş seneye kadar hapis cezası ile cezalandırılır.*

6- *Uyuşturucu maddelerin satılması için açık veya gizli bir yer açan herkes, beş seneye kadar hapis cezası ile cezalandırılır*

7- *Eczacı veya benzerleri gibi ilaç imal eden ve satan kimse olmadıkça tedavi maksadıyla içki sattığını iddia eden kimsenin sözü kabul edilmez. Tedavi için sattığı sabit olduğu zaman beyyineleri dinlenir.*

Mala Yönelik Saldırıları

• Menkul Mallar

1- *Saklandığı yerin dışında bir başka yerden alınması veya çıkartılması ya da Beyt-ul Mal'dan çalınması gibi el kesme şartlarına uymayan bir şekilde bir malı çalan herkes, sopa cezası ile birlikte bir aydan on beş seneye kadar hapis cezası ile cezalandırılır.*

2- *Herhangi bir şeyi çalsa da çalmasa da, gece veya gündüz girmiş olsa da, girerken herhangi bir şeyi kırmış veya sökmüş olsa da olmasa da (kırıcı veya sökücü herhangi bir şeyi kullanmış olsa da olmasa da), hırsızlık gayesiyle bir eve giren kimse, üç aydan iki seneye kadar hapis ile cezalandırılır.*

3- *Selb, nehb¹, veya ihtilas² suçlarını işleyenler altı aydan beş seneye kadar hapis ile cezalandırılırlar. Şiddet kullandıkları zaman bu ukûbat kat kat artar.*

4- *Kim, bile bile çalıntı, nehb, selb veya ihtilas yoluyla ele geçirilmiş bir malı satın alırsa üç aydan iki seneye kadar hapis ile cezalandırılır ve mal, sahibine iade edilir. Malda her hangi bir noksanlık varsa tazmin ettirilir, malın sağladığı bir menfaat varsa yanında kaldığı süre miktarınca menfaatini ödemeye mahkûm edilir. Bilerek çalıntı, nehb, selb veya ihtilas yoluyla ele geçirilmiş bir malı çalan kimseye yataklık yapan, saklayan kimse de aynı ukûbat ile cezalandırılır.*

5- *Sahibinin saklamak veya örtmek isteğini bildiği halde çalıntı, nehb, selb veya ihtilas yoluyla ele geçirilmiş bir malı gizleyen kimse altı aydan beş seneye kadar hapis ile cezalandırılır.*

6- *Başkasının malını kasıtlı olarak telef eden veya kasıtlı olarak zarar veren kimseye sopa vurulur ve üç seneye kadar hapis ile cezalandırılır.*

7- *Başkası için bir şeyi gasb eden kimse iki seneye kadar hapis ile cezalandırılır. Bunu yaparken şiddet veya tehdit kullanmışsa cezası artırılır.*

8- *Zimmetine geçirme kastı olmaksızın bir başkasına ait bir şeyi haksız yere kullanır ve zarar verirse altı aya kadar hapis ve hâkimin takdirine göre de para cezası ile cezalandırılır.*

9- *Gıda maddesini veya bir başka maddeyi stoklayan kimse, sopa ve üç seneye kadar hapis ile cezalandırılır ve stokladığı malı satışa sunmaya zorlanır.*

10- *Bildiği halde batıl sözleşmelerden birisi ile bir*

¹ *Nehb: Yağma*

² *İhtilas: Zimmete mal geçirme*

mala sahip olan kimse, sopa ve üç aya kadar hapis ile cezalandırılıp sözleşme iptal edilir.

11- *Rehin, alış-veriş, icara, şirket ve bunların dışında kalan sözleşmeler ve tasarruflarda görülen muhalefetler gibi Şer'î sözleşmelere muhalif olan herhangi bir işlemi yapan kimse altı aya kadar hapis ile cezalandırılır.*

12- *Kim faizli bir işlemde bulunursa, taraf olursa veya şahitlik veya yazıcılık yaparsa sopa ve iki seneye kadar hapis ile cezalandırılır.*

• **Hilekârlık ve Sahtekârlık Örnekleri**

1- *Taşınır veya taşınmaz bir mala veya garanti taahhüdünü gösteren belgelere veya ibranamelere, hilekârlık yaparak el koyan kimse, sopa ve beş seneye kadar hapis ile cezalandırılır. Hâkimin uygun göreceği miktarda da para ukûbâtına çarptırılır.*

2- *Henüz buluşa ermemiş veya meczup veya aptal yahut ahmak olan bir kimsenin ihtiyaçlarını düzenleme işini elinde bulunduran kimse, ona zarar verecek bir şekilde ondan borç senedi alırsa veya birtakım eşyaları ödünç alırsa veya birtakım ticari kâğıtları alırsa veya taahhütname alırsa yahut ibraname alırsa altı aydan üç seneye kadar hapis ile cezalandırılır.*

3- *Kötü niyetle karşılıksız çek veren veya kâfi derecede karşılığı bulunmayan bir çek verirse veya -çek bedelinin ödenmesine kâfi olmayacak şekilde- çek verdikten sonra hesabın tamamını veya bir kısmını çekerse; sopa ve iki seneye kadar hapis ile cezalandırılır. Hâkimin uygun göreceği miktarda da para ukûbâtına çarptırılır.*

4- *Senet ve çek gibi malî kâğıtlar üzerine mühür basarak sahtekârlık yapan veya sahte malî evrak düzenleyen herkes sopa ve iki seneye kadar hapis ile cezalandırılır.*

5- Devletin parasında veya herhangi yabancı bir devletin parasında sahtekârlık yapan (sahte para basan) veya bildiği halde sahte parayı piyasaya süren herkes, yirmi beş seneye kadar hapis ve hâkimin uygun göreceği miktarda da para ukûbâtına çarptırılır.

6- Bir kimseden vadeli olarak ve iade şartıyla mal alıp da malın bedelini ödememeye niyetlenen herkes bir seneye kadar hapis ile cezalandırılır.

7- Kim hilekârlık yapmak kastı ile malı hibe eder veya boşaltır veya rehin bırakır veya bunlara sebebiyet verirse veya malından bir meblağın ödenmesi yönünde aleyhinde mahkeme kararının verilmesinden ya da çıkarılmasından sonra mallarından bir kısmını satar veya taşırorsa; altı aydan iki seneye kadar hapis ile cezalandırılır.

8- Satılan veya ipotek edilen malın mülkiyeti ile ilgili önemli belgeleri alıcıdan veya ipotekli alacak sahibinden gizleyen veya onunla ilgili ipotek olarak bırakılanı veya ipotek hakkını veya bir başka ipoteği gizleyen veya mülkiyeti belirleyen veya belirleme ihtimali bulunan sahte bir belge düzenleyen herkes, bir seneye kadar hapisle cezalandırılır.

• Emanet Mala İhanet Etmek

1- Kendisine emanet olarak bırakılan mallara veya yediemindeki bir mala dokunan ve bu emanet mala karşı ihmalkâr davranan herkes sopa ve beş seneye kadar hapis ile cezalandırılır.

2- Yetim malı üzerindeki bir vasi veya vakfın mütevellisi veya vekil veya ücretli gibi konumlarda bulunan her kim, denetimi altındaki mala ihanet ederse sopa ve beş seneye kadar hapis ile cezalandırılır.

3- Kasıtlı olarak herhangi bir malî evrakı, müstenidatı, ibraları, taahhüt senetlerini saklamaya, zimmetine

geçirmeye, dağıtmaya, telef etmeye veya yırtmaya kalkışan herkes iki seneye kadar hapis ile cezalandırılır.

• **Muamelatta Sahtekârlık**

1- Devlet tarafından kabul edilmemiş veya bilinmeyen ağırlık, hacim ve uzunluk ölçülerine ait herhangi bir ölçüyü kullanan veya tedarik eden ya da sahte bir ağırlık ve ölçü ile tartan ve ölçen herkes altı aya kadar hapis ile cezalandırılır.

2- Teslim edilen bir şeyin kemiyeti veya mahiyeti açısından bir başkasını aldatan kimse bir seneye kadar hapis ve hâkimin uygun göreceği miktarda da para cezası ile cezalandırılır.

3- Malın tabiatı, içerdiği faydalı unsurlar açısından kemiyetinin, terkinin ve cevheri niteliklerinin bilinmemesi noktasında sözleşme yapan kimseyi aldatan herkes bir aydan iki seneye kadar hapis ile cezalandırılır.

4- Bir malın alınıp satılmasına ait açık artırmayı veya taşınır ya da taşınmaz bir malın kiralanmasını veya mukavele taahhüdü ile ilgili bir şeyi veya bir şeyin kullanılması gibi hususları iptal eden herkes altı aya kadar hapis ile cezalandırılır.

5- Malların fiyatlarını yükseltmek veya düşürmek için aldatma yoluna başvuran herkes bir seneden iki seneye kadar hapis ile cezalandırılır.

• **İflas**

1- Hileli yollarla iflas edenler beş seneye kadar hapis ile cezalandırılırlar.

2- Hileli yollar dışında normal olarak hakikaten iflas etmiş bir kimsenin iflası bilerek kusurlu hareket etmesinden veya malını harama harcamasından kaynaklandığı

tespit edildiği zaman iki seneye kadar hapis ile cezalandırılır.

3- Hayali senetlere imza atmak, mallarının bir kısmını tahrip etmek veya kaçırmak gibi başkalarının haklarını herhangi bir yolla zayi etmeyi alışkanlık haline getirerek alacaklıların haklarını kasıtlı olarak zayi eden her borçlu, sopa ve iki seneye kadar hapis ile cezalandırılır.

• **Gasp**

1- Kullanmış olsun veya olmasın taşınabilir bir malı gasb eden herkes altı aya kadar hapis ile cezalandırılır. Eğer malı telef etmişse bedeli ödettirilir ve cezası artırılır. Eğer şeklini değiştirmişse duruma bakılır; mal değerinden bir şey kaybetmişse bir sene hapsedilir, kaybetmemişse altı aya kadar hapis ile cezalandırılır.

2- Arsa, arazi ve bahçe gibi taşınmaz bir malı gasb eden kimse gasbettiği taşınmazı geri vermeye zorlanır ve altı aya kadar da hapis ile cezalandırılır. Taşınmaza veya sahibine zarar verecek hadiseler olmuşsa ukûbat kat kat artırılır.

3- Genel mülkiyete ait bir mala yalnızca kendisi sahip olan herkes altı aya kadar hapis ile cezalandırılır.

• **Muhtelif Hususlar**

1- Bir mala sahip olabilmek için başkasını tehdit eden herkes beş seneye kadar hapis ile cezalandırılır.

2- Doğrudan veya dolaylı olarak düşmanla bile bile ticaret yapmaya kalkışan herkes on seneye kadar hapis ile cezalandırılır.

3- Canlı varlıkların heykellerini veya resimlerini yapmak gibi haram olan herhangi bir şeyin üretimini yapan herkes altı aya kadar hapis ile cezalandırılır.

4- Banka olsun, şirket olsun tüccar veya benzerleri olsun; malî hususlarda yalan beyanlarda bulunan veya beyan edilmesi istenen bilgileri gizleyenler on beş seneye kadar hapis ile cezalandırılırlar. Yalan beyan ve gizledikleri kadar da para ukûbâtına çarptırılırlar.

Emniyeti İhlal

• Şiddet Eylemleri

1- Yönetimi veya devlet işlerini zorla ele geçiren veya vazifeden alındıktan sonra idaredeki ya da yönetimdeki yerini korumaya devam eden kimse iki seneden on seneye kadar hapisle cezalandırılır.

2- İç savaş çıkartmayı veya insanlar arasında fitne ateşini tutuşturmayı hedefleyen her eylemi yapmaya kalkışan kimse sopa cezası ile birlikte üç seneden yirmi seneye kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Ukûbâtın idam veya çarmıha germe ukûbâtına ulaşması da caizdir.

3- Emniyetin zedelenmesi veya insanlar arasında korku veya endişeye düşmelerine veya insanları işlerinden edecek terörist eylemlere kalkışan herkes altı aydan beş seneye kadar hapisle cezalandırılır.

Devlet'in Selametine Saldırı

• Yazmak ve Konuşmak

1- Şer'i hükümlerin veya İslâm Nizamı'nın doğruluğu hakkında şüpheler oluşturmaya yönelik yazı yazan veya konuşma yapan herkes, tam veya kısmî olsa da iki seneden on beş seneye kadar hapisle cezalandırılır. Ukûbâtın öldürme ukûbâtına ulaşması da caizdir.

2- Milliyetçiliği, bölgeçiliği ve vatancılığı canlandırmaya yönelik konuşma yapan veya yazı yazan kimse beş

seneden on beş seneye kadar hapisle cezalandırılır. Ukûbâtın idama ulaşması da caizdir.

3- Müslümanların İslâm Devleti'ne veya Ümmetin varlığına olan itimatlarını sarsmaya veya Müslümanları, gayri Muslimlere karşı kışkırtmaya ya da aksini yapmaya yönelik yazı yazma veya konuşma yapma suçunu işleyen herkes beş seneden on beş seneye kadar hapisle cezalandırılır.

4- Şer'i bir mazereti olmadığı halde ödenmesi gereken vergi borcunu zamanında ödemekten kaçınarak geciktiren herkes vergi borcu kadar para cezası ile cezalandırılır ve vergi zorla hemen tahsil edilir. Vergiyi ödemekten imtina eden kimse ödemeye zorlanır, sopa cezası ile birlikte beş seneye kadar hapisle cezalandırılır.

• Teşkilatlanma

1- Dini devletten ayırma (Laiklik) veya materyalizm veya İslâm dışı herhangi bir esasa göre kurulan her kitle ve bu türden kitleyi kuran veya üye olan kimse idam ve çarmıh cezası ile cezalandırılır.

2- Vatancılık, milliyetçilik veya bölgecilik esasına göre kurulu her teşekkül, İslâm'ı nizam olarak kabul etmiş olsa bile bu suçu işleyen kimse on beş seneye kadar hapisle cezalandırılır. Ukûbâtın idam ve çarmıha germeye kadar ulaşması da caizdir.

3- Yöneticileri veya yönetim nizamını kuvvet kullanarak değiştirmek gayesiyle teşekkül kurma suçunu işleyen kimse on beş sene hapis ile cezalandırılır. Ukûbâtın öldürme ve çarmıha germeye kadar ulaşması da caizdir.

4- Kuruluş gayesi ve esası, görünür şartlardan birisi olmayan gizli bir teşkilat kuran herkes, gizliliğine göre iki seneye kadar hapisle cezalandırılır.

5- Hangi devlet olursa olsun yabancı devletlerle bağlantısı olan her teşekkül iki seneden on beş seneye kadar hapisle cezalandırılır.

• Casusluk Yapmak

1- Ülke içerisinde casusluk yapan her yabancı ölümle cezalandırılır.

2- Yabancı bir devlet hesabına casusluk yapan her zimmi, beş seneden yirmi beş seneye kadar hapisle cezalandırılır. Ukûbâtın öldürmeye kadar ulaşması da caizdir.

3- Yabancı bir devlet adına casusluk yapan her Müslüman, beş seneden yirmi beş seneye kadar hapisle cezalandırılır.

• Ajanlar

1- Yabancı bir devlet veya devletler hesabına siyasi çalışma yapan herkes, beş seneden yirmi beş seneye kadar hapisle cezalandırılır.

2- Yabancı devlet adamları ile siyasilerinden ya da ordu mensuplarından birisi ile veya yabancı devlet tebaasından bu konumda bulunanlarla ferdî dostluğu bulunan her siyasi, on seneye kadar hapisle cezalandırılır.

3- Yabancı birisi için teşvikte bulunmak veya onunla yardımlaşmak suçunu işleyen kişi beş seneye kadar hapisle cezalandırılır.

• Desiseler (Kışkırtmak)

1- İslâm Devleti'ne veya yöneticilerine karşı kışkırtmak veya İslâm Devleti'nin kuvvetine karşı kolaylık sağlamak veya bulunduğu yerden kuşatılması için yabancı bir devlet nezdinde desiselerde bulunan kimse, on seneye kadar hapisle cezalandırılır. Ukûbâtın öldürme ukûbâtına varması da caizdir.

2- Bir veya daha çok yabancı devletin karşı atakta bulunmasına yol açacak nitelikte ülke içerisinde sözlü veya fiili davranışta bulunan herkes, beş seneye kadar hapisle cezalandırılır.

3- Açıklandığı zaman devletin zarara uğramasına neden olacak devlet sırlarından herhangi birisini; yazıyla, hitabetle veya konuşma yoluyla açıklayan herkes on seneye kadar hapisle cezalandırılır.

Dine Dokunan (Zarar Veren) Fiiller

1- Küfür ideolojisini veya düşüncelerini yazmaya çalışan herkes gayri Muslim ise iki seneden on seneye kadar hapisle cezalandırılır. Eğer Müslüman ise hakkında mürted hükümleri yani öldürme hükmü uygulanır. Müslümanlar arasında küfür dininin misyonerliğini yapan kimse de aynı ukûbat ile cezalandırılır.

2- Müslümanların inançlarından herhangi birisini yaralayıcı, eleştirici konuşma yapan veya yazıyı yazan herkes gayri Muslim ise veya yaptığı eleştiri, söyleyeni kâfir yapmıyorsa beş seneden on beş seneye kadar hapisle cezalandırılır. Eğer eleştiride bulunan kimse Müslüman ise ve söylediği söz söyleyeni küfre düşürüyorsa mürted ukûbatı ile cezalandırılır.

3- Âlimler dışında kalan kimseleri küfür düşüncelerine teşvik etmek, kitap, gazete veya muayyen fikirlerle veya başka yollarla küfür düşüncelerini gündem yapmak suçunu işleyen herkes beş seneye kadar hapis ile cezalandırılır.

4- Zanni inançlara veya Müslümanların öfke duygularını canlandıracak fikirlere çağıran herkes sopa cezası ile birlikte beş seneye kadar hapis ile cezalandırılır.

5- Namazı terk eden herkes beş seneye kadar hapisle

cezalandırılır. Ara sıra namaz kılan ve bazı vakitleri terk eden kimse ise iki seneye kadar hapisle cezalandırılır.

6- Ramazan günü Şer'î bir mazereti olmadan yemek yiyen kişi, orucunu bozduğu her gün için iki ay hapisle cezalandırılır. Ramazanın hürmetini çiğneyerek aleni olarak orucunu yediğinde ise, oruç bozma ukûbâtına ilave olarak Ramazanın saygınlığını çiğnediğinden dolayı da altı aya kadar hapisle cezalandırılır.

7- Ödeme imkânına sahip olduğu halde ödemesi gereken zekâtı zamanında ödemeyip tehir eden herkesten zekât, bir misli fazlasıyla zorla tahsil edilir. Altı aya kadar da hapisle cezalandırılır. Fakat zekât vermek istemezse on beş seneye kadar hapisle cezalandırılır ve zekâtı misliyle zorla tahsil edilir.

Diğer Tazir Çeşitleri

Canın muhafazası ve münkerin engellenmesi için verilen ukûbatlar da tazir çeşitlerindedir. Bunları şu şekilde özetlemek mümkündür:

1- Ölüm tehlikesi ile karşı karşıya bulunan veya böyle bir tehlike içerisinde olup da imdat çağrısı yapan bir kimseyi gören şahıs; kendisini veya bir başkasını tehlikeye sokmadan tehlike içerisinde bulunan şahsı kurtarabilecek kuvvet ve imkâna sahip olmasına rağmen yardıma koşmazsa ve yardım çağrısında bulunan kişi de kurtarılmadığı için ölürse, sopa ukûbâtına ilave olarak üç aydan yedi seneye kadar hapisle cezalandırılır. Ölüm tehlikesi ile karşı karşıya kalan kimsenin; suda yüzerken boğulma tehlikesinden veya hastalığı sebebiyle doktora ihtiyaç duymasından, çölde veya su bulunmayan bir yerde kal-

dığı için susamış bir kimse gibi susuz kalmasından, yangın veya enkaz altında kalmasından veya bunlara benzer herhangi bir nedenden dolayı yardım talebinde bulunması fark etmez. Ancak yardım talebinde bulunan kişi yardım edilmemesine rağmen ölmezse; yardıma koşmayan kimse sopa cezası ve hâkimin uygun göreceği miktarda da para cezası ile cezalandırılır.

2- *Kendisini veya bir başkasını tehlikeye atmadan öldürme fiilinin işlenmesini engelleyebilecek güce sahip iken adı geçen suçun işlenmesini engellemeye kalkışmazsa sopa ve üç seneye kadar hapisle cezalandırılır.*

3- *Genel bir mekânda münker sayılan fiillerden birisini aleni olarak işlemekte olan birisini gördüğü ve kendisini veya bir başkasını tehlikeye atmadan ilgili kişiyi münkeri işlemekten vazgeçirebilecek güce sahip olduğu halde onu o halde bırakır veya münkerden vazgeçirmezse sopa ve altı aya kadar hapisle cezalandırılır.*

Geriyeye Kalan Tazir Çeşitleri

Buraya kadar anlattıklarımız tazir çeşitlerinin bir kısmını oluşturmaktadır. Fakat geriye kalan hadiseler ve diğer çeşitler için uygulanacak olan ukûbatlar, doğrudan hâkime bırakılmıştır. Örneğin tüm çeşitleri ile kumar, bu kapsama giren her türlü oyunlar ve piyango suç çeşitlerinin en çirkinlerindedir. Hâkim, bu türden fiilleri işleyenleri ukûbatlandırırken çoğu kere doğruya isabet etmekten uzaklaşmaz. Tüm türleri ile rüşvet, devlet organları ve devlete güven üzerinde olumsuz yönde etkisi olan en çirkin işlerdendir. Dolayısıyla Müslüman bir hâkimin bu tür fiilleri işleyenler hakkında acıma duygusu ile hareket etmesi ihtimal dışıdır. Hür kimseleri köleleştirmek veya insanların hürriyetini kısıtlamak gibi insanlarda öfke duygularının

kabarmasına neden olan fiilleri işleyenlere verilecek ukûbat için hâkime; bunlara en sert cezayı vermelisin demeye ve zorlamaya gerek bile yoktur. Geriye kalan türleri ve hadiseleri ile tüm tazir ukûbatlarının vaziyeti böyledir ve bunlar hâkimin takdirine bırakılmıştır. Hayat şartlarının neyi gerektirdiğine, yenilenen ve çoğalma eğilimi gösteren hadiselere göre tazirde geri kalan hadiselerin hâkimin takdirine bırakılması bir zorunluluğun gereğidir. Çünkü hayat şartlarının gelişimine göre hadiseleri ve tazir türlerini sınırlandırmak çok zordur ve bunun hâkimin takdirine bırakılması tartışma götürmeyen kesin bir iştir. Bu sebepledir ki, yukarıda sıraladığımız hadiseler ve had ukûbatlarının karşılığı olan diğer tazir türlerinin dışında kalanlar, hâkimin takdirine bırakılmıştır.

Dördüncü Bölüm

MUHALEFET SUÇLARI VE CEZALARI

Muhalefet; devlet tarafından çıkartılan emirlere ve yasaklara itaat etmemek, boyun eğmemek demektir. Halife'nin; helâlî haram, haramı helal, mendup veya mubah olan bir fiili vacip (farz), mekruhu haram ya da haramı mubah veya vacip, vacibi, mendubu veya mubahı da haram yapamayacağı bilinen bir gerçektir. Halife; ancak, Ümmetin işlerini görüp gözetmek, insanların maslahatlarını yani kamu tarafından yapılması gereken işleri, Şer'î hükümlere göre yürütmekle görevlidir. Şari', Halife'ye, Ümmete ait işlerden birçoğunu görüşüne ve içtihadına göre yürütme yetkisini vermiştir. Örneğin, Beyt-ul Mal üzerinde tasarrufta bulunmak, ordunun donatılması ve hazırlanması, valilerin tayini, kamu tarafından yapılması gereken işlerin organizasyonu, şehirlerin planlanması ve yolların açılması, insanların birbirlerine verecekleri zararların uzaklaştırılması, kamu haklarının korunması gibi işlerin tamamı Halife'nin görüşüne ve içtihadına bırakılmıştır. Bu türden işler hakkında uygun gördüğü emirleri ve yasakları çıkartma hakkı yani gereken kanunları çıkartma yetkisi Halife'ye bırakılmıştır. Halife tarafından çıkartılan bu emirleri veya kanunları uygulamak Müslümanlara farzdır, bunlara muhalefet etmek ise suç sayılır. İnsanların uymak zorunda olduğu hususlara uymayan ve yasaklandıkları hususların da tersine hareket eden kimseler suç işlemiş sayılırlar ve gereğince cezalandırılırlar. Bu suçlar ve suçları işleyenlere verilecek ukûbatlar, "muhalefet" diye isimlendirilirler.

Şari' tarafından Halife'ye, birtakım hususları insanlara emretme veya yasaklama hakkı verildiğine göre bunlara

muhalefet etmek de masiyet yani günah sayılır. Dolayısıyla bu muhalefetlere karşı insanları ukûbatlandırmak ve uygun görülen cezayı vermek Halife'nin hakkıdır. Muhalefet kapsamına giren suçlar iki açıdan tazir ukûbâtına benzemektedir:

a- *Şari' tarafından belirlenmiş bir ukûbâtının olmaması.*

b- *Ukûbât miktarını tespit hususunun Halife'ye ve naibi olması sıfatıyla da hâkime bırakılmış olması.*

Sultan'dan gelen bir emrin terk edilmesi veya bir yasağın çiğnenmesi açısından ise tazirden ayrılmaktadır. Çünkü tazir, Allah tarafından emredilen bir fiilin terk edilmesinden ya da Allah tarafından yasaklanan bir fiilin işlenmesinden dolayı verilen bir ukûbattır.

Muhalefet Çeşitleri

Muhalefet için belirlenmiş türler yoktur. Devlet tarafından çıkartılan kanunlara aykırı her hareket muhalefet sayılır. Muhalefet türleri için ukûbatlar, Halife tarafından tespit edilir. Örneğin bir bölgedeki meydanlar ve kamuya ait yollar için belli genişlikler ve uzunluklar belirlenir. İnsanların belirlenen bu sınırlara belirli mesafelere kadar bina yapmaları veya bir şeyler ekmeleri yasaklanır. Tespit edilmiş olan sınırlara muhalefet edenler para, hapis veya sopa cezası ile cezalandırılırlar. Yine hacim, ağırlık ve uzunluk ölçüleri için belirli ölçü cinsleri tespit edilebilir ve bu emirlere muhalefet edenler cezalandırılır. Çay bahçeleri, oyun alanları, oteller ve benzerlerine, kamuya ait yerlerden belli mekânlar ayrılır ve bunlar için özel nizamlar, düzenlemeler getirilir. Getirilen bu düzenlemelere aykırı hareket edenler ise diğerlerinde olduğu gibi cezalandırılır.

Tazir ukûbatlarında olduğu gibi muhalefet türleri için de ana hatları ile belirli hadiseler için muayyen ukûbatlar belirlemek mümkündür. Fakat bugün karşı karşıya kaldığımız hadiseler günden güne değişmektedir. Bazılarında köklü değişikliklerle karşılaşmaktayız. Bu sebeptendir ki yaşanan hadiseler hakkında muayyen ukûbatlar belirlemek doğru olmayabilir, bazen da doğru olanla çatışabilir. Bunun için yaşanan hadiseler hakkında belli ukûbat miktarına karar verildiği zaman olduğu gibi kalmalıdır. Yeni kanunlarla, emirler ve yasaklarla değiştirildiğinde ise yenilenen kanunlara göre yeniden ukûbat takdirinde bulunulması gerekir.

Af

Bir suç işlendiği, mahkemeye intikal ettiği fakat hâkim tarafından henüz hüküm verilmediği zaman, hadise hâkim önünde iken bakılır: *Suçlu sayılır mı sayılmaz mı? Suçludan ukûbat düşer mi düşmez mi? Hâkimin affetme hakkı var mıdır yok mudur?* Bu hususlarda birtakım detaylar vardır:

Suç işleyen kimsenin suçlu sayılıp sayılmaması meselesine gelince: Hadler, cinayetler ve muhalefetten oluşan ukûbatların tamamı devletin egemenliği altında bulunan kimselere uygulanır. Devletin egemenliği altında bulunan; hava sahası, deniz sahası, kara sahası ve nehirler üzerinde suç veya suç unsurlarından veya sonuçlarından birisi gerçekleştiği zaman; işlenen suçtan dolayı içlerinde Halife, yöneticiler ve Ümmet Meclisi üyeleri de bulunmak üzere İslâm tabiiyetini taşıyan herkese gerekli hüküm uygulanır. Zira İslâm tabiiyetini taşıyanlardan hiç

kimse için, ister ülke içerisinde bulunsunlar isterse dışarıda bulunsunlar dokunulmazlık yoktur. Devletin egemenlik alanları dışında suç işleyen yabancı kimse için ise ukûbat yoktur. Dolayısıyla ukûbat, suç işlemesi vaziyetinde İslâm Devleti'nin tabiiyetini taşıyan kimselere uygulanır. Bunların, suçu, devletin egemenlik alanları içerisinde veya dışarısında işlemiş olmaları fark etmez. Sözleşmeli olan veya eman verilmiş olan kimse devletin egemenlik alanları içerisinde suçu işlediği zaman cezalandırılır. Bundan yalnızca, dokunulmazlığa sahip olan büyükelçiler ve diğer elçiler gibi diplomatik heyetler, temsilciler istisna edilir.

Ancak bu ukûbatlar suç işleyen kişi mükellef olduğu zaman yani akıllı olduğu, buluşa erdiği ve isteyerek suç işlediği zaman uygulanır. Çocuk veya deli ise cezalandırılmaz. Çünkü Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* şöyle buyurmaktadır:

رُفِعَ الْقَلَمُ عَنْ ثَلَاثَةٍ عَنِ النَّائِمِ حَتَّى يَسْتَيْقِظَ وَعَنِ الصَّبِيِّ حَتَّى يَحْتَلِمَ وَعَنِ الْمَجْنُونِ حَتَّى يَعْقِلَ

“Kalem üç kişiden kaldırılmıştır: Uyanıncaya kadar uyuyandan, buluşa erinceye kadar çocuktan, akl başına gelinceye kadar da deliden.”¹ Bu hadis, çocuğun ve delinin sorgulanamayacağı hususunda sarihtir. Henüz buluşa ermemiş olan çocukların, çocuklar için hazırlanmış olan ve “Çocuk İslah Evleri” diye isimlendirilen hapishaneye konulması doğru değildir. Zira buna işaret eden bir delil yoktur ve böyle davranmak nassa muhalif hareket etmek demektir. Hadiste, رُفِعَ الْقَلَمُ **“kalem kaldırılmıştır”** ifadesi kullanılmaktadır ki bu, sorumlu de-

¹ Ebu Davud, K. Hudud, 3825

ğildir manasına gelmektedir. Fakat suç işlediği zaman çocuktan sorumlu olan veli sorgulanır. Eğer işlediği suç velisinin ihmalden kaynaklanıyorsa velisi cezalandırılır, aksi takdirde cezalandırılmaz. Çocuk ise hiçbir şekilde cezalandırılmaz. Deli olan kimse için de aynı vaziyet geçerlidir. Zira hadisin nassına göre her ikisi de aynı konumdadır. Kendi iradesi dışında sarhoş olan kimse de böyledir. Çünkü o, tıpkı mecnun gibidir.

Zorlanan kimseye gelince, duruma bakılır: Bir fiili yapmadığı takdirde hakikaten ölüm tehdidi ile tehdit edilerek ikrahı mülci ile suç işlemeye zorlanmış ise; Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*'in:

إِنَّ اللَّهَ وَضَعَ عَنْ أُمَّتِي الْخَطَأَ وَالنِّسْيَانَ وَمَا اسْتُكْرَ هُوَ عَلَيْهِ

“Ümmetinden; hata, unutmama ve zorlandıkları şeylerden dolayı (kalem) kaldırılmıştır.”¹ hadisine göre cezalandırılmaz, sorgulanmaz. Geçerli olan zorlama yalnızca *“ikrah-ı mülci”* şeklinde gerçekleşendir. Vazifeden kovulma, hapis veya başka şekildeki tehditler suçlanmayı engelleyici zorlama sayılmaz. Çünkü suçlanmayı engelleyici ikrah, yalnızca ikrah-ı mülci ile gerçekleşir.

Dinin, canın, malın veya namusun korunması hallerinde ise ukûbat düşer. Çünkü savunma, öldürme şeklinde olsa bile suçun işlenmesi için Şer’î bir bahanedir. Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* şöyle buyurmaktadır:

وَمَنْ قُتِلَ دُونَ دِينِهِ فَهُوَ شَهِيدٌ وَمَنْ قُتِلَ دُونَ دَمِهِ فَهُوَ شَهِيدٌ وَمَنْ قُتِلَ دُونَ أَهْلِهِ فَهُوَ شَهِيدٌ

“Kim dininden dolayı öldürülürse o şehittir. Kim malından dolayı öldürülürse o şehittir. Kim

¹ İbni Mace, K. Talak, 2035

de ailesi (namusu) sebebiyle öldürülürse o şehittir."¹ Bu hadis, dinini, canını, malını veya namusunu savunma vaziyetinde olan kimsenin ukûbatlandırılmayacağını göstermektedir. Bunlardan birisini yaparken öldürüldüğünde ise şehit sayılmaktadır. Öldürdüğünde ise herhangi bir şekilde cezalandırılması gerekmez. Hadisin sonunda yer alan şu ifade de bunu göstermektedir:

فَإِنْ قُتِلْتَ فِي الْجَنَّةِ وَإِنْ قَتَلْتَ فِي النَّارِ

“Eğer öldürülürsen cennettesin, seni öldürürse cehennemdedir.”² Şu hadis de bunu teyit etmektedir:

يَا رَسُولَ اللَّهِ أَرَأَيْتَ إِنْ جَاءَ رَجُلٌ يُرِيدُ أَخْذَ مَالِي قَالَ فَلَا تُعْطِهِ مَالَكَ قَالَ أَرَأَيْتَ إِنْ قَاتَلَنِي قَالَ قَاتَلَهُ

“Ey Rasulullah! Bir adam gelip malımı almak isterse ne yapayım?” “Malımı ona verme.” “Malımı almak için beni öldürmek isterse ne yapayım?” “Sen de onu öldürmeye çalış.”³ Bu hadiste Rasul Sallallahu Aleyhi ve Sellem, malını savunmak için ona savaşmasını emretmektedir. Bu sebeptendir ki savunma suç işlemek için bahane olarak kabul edilmekte; dinini, canını, malını veya namusunu savunurken suç işlediği sabit olduğunda ise cezanın düşeceğini göstermektedir.

Affetme ise fiillere göre farklılık arz etmektedir. İşlenen suç, hadler kapsamına giren suçlardan ise hiçbir şekilde affın caiz olmadığı hususunda herhangi bir şüphe yoktur. Çünkü bu hususta birçok hadis vardır:

İbni Mace Ebu Hurayra Radiyallahu Anh'dan o da Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem'den şu hadisi rivayet etmektedir:

¹ Tirmizi, K. Diyet, 1341

² Ahmed ibni Hanbel, Baki Müs. Mükessirin, 8120

³ Muslim, K. İman, 201

حَدُّ يُعْمَلُ بِهِ فِي الْأَرْضِ خَيْرٌ لِأَهْلِ الْأَرْضِ مِنْ أَنْ يُمَطَّرُوا أُرْبَعِينَ صَبَاحًا

“Yeryüzünde işlenen bir suçtan dolayı haddin uygulanması kırk sabah yağmur yağmasından daha hayırlıdır.”¹ Ebu Davud, İbni Ömer’den o da Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem’den şunu rivayet etmektedir:

مَنْ حَالَتْ شَفَاعَتُهُ دُونَ حَدِّ مَنْ حُدِّدَ اللَّهُ فَهُوَ مُضَادُّ اللَّهِ فِي أَمْرِهِ

“Allah’ın hadlerinden birisinin uygulanması için kim şefaateçilik yaparsa, kalktığı işte Allah’a karşı gelmiş olur.”² Muslim, Safvan ibni Umeyye’den şunu rivayet etmektedir:

كُنْتُ نَائِمًا فِي الْمَسْجِدِ عَلَى خَمِيصَةٍ لِي ثَمَّنَهَا ثَلَاثُونَ دِرْهَمًا فَجَاءَ رَجُلٌ فَأَخْتَلَسَهَا مِنِّي فَأَخَذَ الرَّجُلُ فَأَتَانِي بِهِ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَمَرَ بِهِ لِيُقَطَعَ فَأَتَيْتُهُ فَقُلْتُ أَنْقَطِعْهُ مِنْ أَجْلِ ثَلَاثِينَ دِرْهَمًا أَنَا أَبِيعُهُ وَأُنْسِنُهُ ثَمَّنَهَا قَالَ فَهَلَا كَانَ هَذَا قَبْلَ أَنْ تَأْتِيَنِي بِهِ

“Üzerimde bir hırka olduğu halde ben mescitte uyurken üzerimdeki hırka çalındı. Daha sonra biz hırsız yakaladık ve Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem’e götürdük de Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem onun elinin kesilmesini emretti. Bunun üzerine ben, “Ey Allah Rasulü! Hırkanın değeri otuz dirhem değil mi? Ben onu ona bağışladım.” dedim. Rasulullah, “Bana gelmezden önce onu söyleseydin ya!” buyurdu.³ Ahmed ve Nesei’nin rivayetinde, **“Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem, onun elini kesti.”** ifadesi yer almaktadır. İmam Malik Muvatta’da Rabi ibni Ebi AbdurRahman’dan şunu rivayet etmektedir:

أَنَّ الرَّبِيعَ بْنَ الْعَوَامِ لَقِيَ رَجُلًا قَدْ أَخَذَ سَارِقًا وَهُوَ يُرِيدُ أَنْ يَذْهَبَ بِهِ إِلَى السُّلْطَانِ فَسَمِعَ لَهُ الرَّبِيعُ لِيُرْسِلَهُ فَقَالَ لَا حَتَّى أَبْلُغَ بِهِ السُّلْطَانَ فَقَالَ الرَّبِيعُ إِذَا بَلَّغْتَ بِهِ السُّلْطَانَ فَلَعَنَ اللَّهُ الشَّافِعَ وَالْمَشْفَعِ

¹ İbni Mace, K. Hudud, 2529

² Ahmed ibni Hanbel, Müs. Mükessirin min es-Sahabe, 2585

³ Nesei, K. Kataa’s-Sârik, 4800

“Zubeyr ibni Avvam, hırsızlık yapan birisini yakalamış bir adamla karşılaştı. Adam hırsızla birlikte Sultana (devlet başkanına) gitmek istiyordu. Zubeyr, hırsız bırakması için şefaati oldu. Adam “Hayır.” dedi ve hırsızla birlikte Sultan’ın yanına gitmekte ısrar etti. Bunun üzerine Zubeyr şöyle dedi: “Bu vaziyeti Sultan’a bildirdiğin zaman Allah, şfaat edene de şfaatçi olana da lanet eder.”¹ Bu hadislerin delaletleri, hadise mahkemeye intikal ettikten sonra had kapsamına giren suçlar hakkında ne Halife’nin ne de hak sahibinin affedici olmasının kesinlikle caiz olmadığı hususunda sarihler.

Cinayetlerde ise, hadise mahkemeye intikal etmeden önce de sonra da hak sahibinin affetme hakkı vardır. Ahmed, Ebu Şüreyh el-Huzai’den şunu rivayet etmektedir:

مَنْ أُصِيبَ بِدَمٍ أَوْ خَذَلِ الْخَبْلُ الْجِرَاحُ فَهُوَ بِالْخِيَارِ بَيْنَ إِحْدَى ثَلَاثٍ إِمَّا أَنْ يَقْتَصَّ
أَوْ يَأْخُذَ الْعُقْلَ أَوْ يَغْفُو

“**Kim bir kan hakkı veya yaralanma ile karşı karşıya kalırsa üç şeyden birisini seçebilir: Ya kısas uygulanmasını, ya diyet bedelini isteyebilir ya da affedebilir.**”² Bu hadis, hak sahibinin hakkından vazgeçmesinin caiz olduğunu açıkça göstermektedir. Muslim, Ebu Hurayra *RadiyAllahu Anh*’dan o da Nebi *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*’den şu hadisi rivayet etmektedir:

ما عفا رجل عن مظلمة إلا زاده الله بها عزاً

“**Bir adamın uğradığı haksızlıktan dolayı affedici olması ancak onun Allah katındaki izzetini artırır.**” Tirmizi Ebu Derda’dan rivayet ediyor: “*Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem*’i şöyle söylerken işittim:

مَا مِنْ رَجُلٍ يُصَابُ بِشَيْءٍ فِي جَسَدِهِ فَيَتَصَدَّقُ بِهِ إِلَّا رَفَعَهُ اللَّهُ بِهِ دَرَجَةً وَحَطَّ عَنْهُ

¹ Malik, K. Hudud, 1317

² Ahmed ibni Hanbel, Müs. Medineyyin, 15780

بِهِ خَطِيئَةً

“Bir adamın vücuduna bir şey (yara) isabet eder ve bundan dolayı (hakkı olan diyeti almaktan vazgeçerek) tasaddukta bulunursa Allah onun derecesini yükseltir ve hatalarını affeder.”¹ Cinayetler hakkında affetme hadisesinin varlığı Kur’an’da da yer almaktadır:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِصَاصُ فِي الْقَتْلِ الْحُرُّ بِالْحُرِّ وَالْعَبْدُ بِالْعَبْدِ وَالْأَنْثَىٰ بِالْأَنْثَىٰ فَمَنْ عُفِيَ لَهُ مِنْ أَخِيهِ شَيْءٌ فَاتَّبِعْ بِالْمَعْرُوفِ وَأَدَاءٌ إِلَيْهِ بِإِحْسَانٍ ذَلِكَ تَخْفِيفٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَرَحْمَةٌ

Ey iman edenler öldürülenler hakkında size kısas farz kılındı. Hür ile hür, köle ile köle, dişi ile dişi, fakat kimin lehine öldürülenin kardeşi bir şey affedilirse, maruf emre ittiba etmeli, ona güzellikle diyet ödemelidir. Bu Rabbiniz tarafından bir hafifletme ve rahmettir. (el-Bakara 178)

وَجَزَاءٌ سَنِيَّةً سَنِيَّةً مِثْلَ مَا فَمَنْ عَفَا وَأَصْلَحَ فَأَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ

Bir kötülüğün karşılığı ona denk bir kötülüktür. Kim de bağışlar ve sulhu sağlarsa ecri Allah’a aittir. (eş-Şura 40) Bu deliller, âdemoğlunun cinayet hadisesinde affetme hakkına sahip olduğunu göstermektedir. Çünkü buradaki husus cinayettir ve yalnızca kendisini ilgilendiren husus hakkında geçerlidir. Buna göre cinayetlerde hak sahibi affedici olabilir.

Cinayet davalarında hak sahibi affettiği zaman devlet tarafından cezanın düşürülmesi gerekir ve suçlunun ukûbatlandırmasına gerekçe kalmaz. Devletin ise affetme hakkı yoktur. Bu hak yalnızca kula aittir. Hak sahibi olan kul affetmediği zaman devlet hiçbir surette affedici olamaz. Ne hâkimin ne de Halife’nin kesinlikle affetme hakkı ve yetkisi

¹ Tirmizi, K. Diyet, 1313

yoktur. Zira Allah *Azze ve Celle* şöyle buyurmaktadır:

وَلَكُمْ فِي الْقِصَاصِ حَيَاةٌ

Kısasta sizin için hayat vardır. (el-Bakara 179) Yani kısasın varlığı hayatın korunması, yokluğu da hayatın yok edilmesi demektir. Bu ayette yer alan الْقِصَاص 'kısas' kelimesi ukûbat anlamındadır. Hayat kelimesi ise kısasın illeti olup varlığı da yokluğu da malule (illetlendirdiği hususa) bağlıdır. Üstelik devletin hayatı koruması farz olduğundan, affedici olması aynı zamanda farzın terk edilmesi manasına gelir ki bu kesinlikle caiz değildir. Yine hadlerin yönetici tarafından affedilmesi Allah *Azze ve Celle* tarafından açıkça haram kılınmış bir husustur. Çünkü bu, Allah'a ait olan bir haktır. Cinayet davalarında olduğu gibi Allah'a ait hak olan hususlarda da devletin affetme, suçu düşürme yetkisi yoktur. Dolayısıyla hâkimin affedici olması caiz değildir. Allah'a ait bir hak olarak Şari' tarafından belirlenen ukûbat miktarını olduğu gibi uygulaması gereklidir.

Tazirde ise cezanın takdiri doğrudan Halife'ye ve naibi sıfatıyla da kâdiya bırakılmıştır. Bu sebeple Halife'nin veya naibinin cezayı hafifletme veya affetme hakkı vardır. Mutlak surette ukûbatlandırması farz değildir. Bunun delili Ahmed'in Muaz ibni Cebel'den rivayet ettiği şu hadistir:

أَتَى رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَجُلٌ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا تَقُولُ فِي رَجُلٍ لَقِيَ امْرَأَةً لَا يَعْرِفُهَا فَلَيْسَ يَأْتِي الرَّجُلَ مِنْ أَمْرٍ أَتَيْهِ شَيْئًا إِلَّا قَدْ أَتَاهُ مِنْهَا غَيْرُ أَنَّهُ لَمْ يُجَامِعْهَا قَالَ فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ هَذِهِ الْآيَةَ (أَقِمِ الصَّلَاةَ طَرَفِي النَّهَارِ وَرُلْفًا مِنَ اللَّيْلِ إِنَّ الْحَسَنَاتِ يُدْهِنُ السَّيِّئَاتِ) الْآيَةَ قَالَ لَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَوَضَّأُ ثُمَّ صَلَّى

“Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem'e bir adam gelerek şöyle dedi: “Ya Rasulullah! Tanıdığı bir kadınla buluşan ve karısı ile yaptığı işlerden cima dışında kalanları (kucaklaması, öpmesi, okşaması gibi hareketleri) onunla yapan bir adam hakkında ne dersin?” diye sorduğunda şu

ayet indi: ‘Gündüzün iki tarafında ve gecenin de yakın saatlerinde namaz kıl. Çünkü iyilikler kötülükleri giderir.’ Ardından Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem ona şöyle dedi: “Abdest al ve sonra da namaz kıl.”¹ Bu adam bir haram işlemiş ve bunu da Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem’in önünde ikrar etmiş olmasına rağmen onu ukûbatlandırmamış, affetmiş ve ona şu sözü söylemekle yetinmiştir:

تَوَضَّأْتُ ثُمَّ صَلَّيْتُ

“**Abdest al ve namaz kıl.**” Bir başka rivayete göre de şöyle demiştir:

أَصَلَّيْتُ مَعَنَا

“**Bizimle birlikte namaz kıldın mı?**” Adam, “Evet.” deyince şu ayeti okumuştur:

إِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبْنَ السَّيِّئَاتِ

Şüphesiz ki iyilikler kötülükleri giderir. (Hud 114) Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem, “Bu paylaşırma Allah’ın istediği bir paylaşırma değildir.” diyen adamı ukûbatlandırmamıştır. Yine Zubeyr’in lehine verdiği bir hükümden dolayı, “Halanın oğlu olduğu için mi?” diyerek çıkışan adama çok fazlasıyla öfkelenmiş olmasına rağmen adamı ukûbatlandırmamıştır. Bu delil, tazir konusu kapsamında yer alan bir dava hâkime ulaştığı zaman, hâkimin affetme yeksinin bulunduğunu göstermektedir.

Aynı şekilde hâkimin suçluların cezalarını hafifletme veya en hafif cezayı verme hakkı da vardır. Aişe Radiyallahu Anha’dan Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem şöyle dedi:

أَقِيلُوا ذَوِي الْهَيْئَاتِ عَثْرَاتِهِمْ إِلَّا الْحُدُودَ

¹ Ahmed ibni Hanbel, Müs. Ensar, 21096, Hud 114

“Dürüstlüğü ile (şüpheli vaziyeti bilinmeyen) tanınan kimselerden had ukûbatları dışında kalan hataların hükmünü düşürünüz.”¹ Yaptıkları bir kısım hataların, tökezlemelerin düşürülmesi onun ayağa kalkmasına yardımcı olur. Enes ibni Malik'den, Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem şöyle dedi:

الْأَنْصَارُ كَرِشِي وَعَيْبَتِي وَالنَّاسُ سَيَكْفُرُونَ وَيَقُولُونَ فَأَقْبَلُوا مِنْ مُحْسِنِهِمْ وَتَجَاوَزُوا
عَنْ مُسِيئِهِمْ

“Ensar dayanağımdır, sırdaşımdır. İnsanlar sayıca artarken onlar azalacaklardır. Öyleyse onlara iyi yapışın kusurlarını da affedin.”² Kusurlarından vazgeçilmesi onların affedilmeleri demektir. Bu sebeple tazirde affedici olmak veya cezayı hafifletmek caizdir. Ancak bu yetki yalnızca Halife'ye ait bir yetkidir.

Kâdının (hâkimin) affetmesine gelince duruma bakılır: Eğer Halife tazir ukûbatları için hâkimlerin bağlı kalacakları alt sınırı tespit etmişse hâkimin affetmesi caiz değildir. Çünkü bu vaziyette Halife'nin belirlediği alt sınırdan daha aşağı bir ukûbat vermesi caiz değildir. Eğer Halife tarafından bir alt sınır tespit edilmemişse bu vaziyette hâkim tıpkı Halife gibi affetme veya cezayı hafifletme yetkisine sahiptir. Affetme açısından muhalefet ukûbatları aynen tazir ukûbatları gibidir aralarında fark yoktur. Yani tazirde affin geçerli olduğu durumlar muhalefet için de geçerlidir.

Bu açıklamaların tümü dava hâkimin önüne geldiği ancak henüz hüküm vermediği durumlar için geçerlidir. Hâkim hükmünü vermişse, cinayet kapsamına giren davalarda hak sahibinin affetmiş olması vaziyeti dışında hiçbir

¹ Ebu Davud, K. Hudud, 3803

² Buharî, K. Menakib, 3517

şekilde affetmek caiz değildir. Hüküm verildikten sonra affin caiz olmaması had kapsamına giren ukûbatlarda açıkça bellidir, çünkü had ukûbatlarında af yoktur. Hükümün verilmesinden önce veya sonra olması arasında fark yoktur. Cinayet davalarında ise hak sahibi affetmediği sürece tıpkı Allah'a ait hak olan hadler gibidir ve burada da hükümün verilmesinden önce veya sonra olması arasında fark yoktur. Tazir ve muhalefet kapsamına giren davalarda ise kâdının (hâkimin) verdiği hüküm tamamlandığı zaman tüm Müslümanları bağlayıcı olur. Verilen hükümün çürütülmesi, ilga edilmesi, değiştirilmesi, hafifletilmesi veya bir başka işlemin yapılması kesinlikle doğru olmaz. Mademki hüküm Şeriatın belirlediği sınırlar içerisindeydi öyleyse değiştirilmesi söz konusu olamaz. Çünkü hâkim hükümünü verdiği zaman hüküm kesinlikle kaldırılamaz, affetmek hükümün reddedilmesi sayılır ki bu, kesinlikle doğru değildir. Fakat hak sahibinin affetmesi konusunda cinayet kapsamına giren davalar bundan istisna edilmişlerdir. Çünkü bu hususta gelen naslar geneldir. Allah *Azze ve Celle* şöyle buyurmaktadır:

فَمَنْ عَفَا وَأَصْلَحَ

Kim affeder ve düzeltirse... (eş-Şura 40) Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* de şöyle demektedir:

ما عفا رجل من مظئمة

**“Uğradığı bir zulme rağmen affeden kimse-
nin...”** Bu deliller hüküm öncesi ve sonrasındaki vaziyeti da kapsadığı için nassın sarahatiyle istisna edilmiştir. Bunların dışında kalan hususlarda ise ne hüküm verilmezden önce ne de sonra affetmek yoktur.

